

Till statsrådet och chefen för Näringsdepartementet

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 4 november 1999 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av om bestämmelserna om nätverksamhet i ellagen (1997:857) behöver ändras och att i så fall föreslå sådana ändringar (dir 1999:81). Genom tilläggsdirektiv (dir 2001:7) utökades uppdraget till att avse nättariffer för regionledningar.

Direktören Sten Kjellman förordnades fr.o.m. den 1 december 1999 som särskild utredare.

Som sakkunniga förordades fr.o.m. den 1 januari 2000 ämnesrådet Bengt Agartz, direktören Cecilia Hellner, chefsjuristen Ronald Liljegren, civilingenjören Thorstein Watne samt enhetschefen Anette Älmdalen. Anette Älmdalen entledigades fr.o.m. den 6 december 2000 och ersattes samma dag av enhetschefen Karin Israelsson. Planeringsingenjören Werner Baumgartner förordnades som sakkunnig fr.o.m. den 30 april 2001.

Som experter förordnades fr.o.m. den 1 januari 2000 departementssekreteraren Pernilla Axelsson, avdelningschefen Peter Delden samt avdelningsdirektören Sylvia Lindell. Direktören Håkan Nyberg och departementssekreteraren Åsa Holmgren förordnades som experter fr.o.m. den 20 mars 2001 respektive 30 april 2001.

Den 1 januari 2000 förordnades kammarrättsassessorn Charlotte Dahlman till huvudsekreterare och avdelningsjuristen Göran Morén till sekreterare. Göran Morén entledigades från uppdraget fr.o.m. den 1 december 2000 sedan utredningens första del slutförts.

Utredningen, som antog namnet Elnätsutredningen, överlämnade i november 2000 delbetänkandet Elnätsföretag – regler och tillsyn (SOU 2000:90). Utredningen har därefter fortsatt sitt arbete med återstående frågor.

Genom slutbetänkandet Elnätsföretag – särskild förvaltning och regionnätstariffer (SOU 2001:73), som härmed läggs fram, är uppdraget slutfört.

Betänkandet har tillkommit i samarbete mellan utredare, sakkunniga, experter och sekreterare. Därför används ordet "vi" vid referens till utredningen. Detta innebär inte att samtliga i utredningen deltagit i utformningen av alla delar av betänkandet. Jag är således ensam ansvarig för de överväganden och förslag som betänkandet innehåller.

De sakkunniga Ronald Liljegren och Thorstein Watne har avgett särskilt yttrande.

Stockholm i september 2001

Sten Kjellman

/Charlotte Dahlman

Innehåll

Sammanfattning	11
Summary	17
Författningsförslag	25
1. Förslag till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar	25
2. Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	36
3. Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	40
1 Inledning	41
1.1 Utredningens uppdrag	41
1.2 Utredningsarbetets genomförande	41
1.3 Betänkandets innehåll	42
Särskild förvaltning	
2 Direktiven och dess genomförande	45
2.1 Direktiven	45
2.2 Avsnittets innehåll	45

3	Bakgrund och behovet av lagstiftning.....	47
3.1	Nuvarande reglering.....	47
3.2	Ellagstiftningsutredningens förslag i slutbetänkandet Ny ellag (SOU 1995:108)	50
3.3	Bostadsförvaltningslagen (1977:792)	51
3.4	Egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen	53
3.5	Förhållandet i andra nordiska länder	55
3.5.1	Finland	55
3.5.2	Norge	55
3.5.3	Danmark	56
3.6	Några utgångspunkter.....	56
3.7	Vårt uppdrag	59
4	Överväganden och förslag	61
4.1	Förutsättningar för ingripande	61
4.2	Föremålet för särskild förvaltning.....	64
4.3	Formen för ingripande	65
4.4	Förvaltningsföreläggande.....	66
4.4.1	Lagen om offentlig upphandling.....	68
4.5	Valet av förvaltningsform	70
4.6	Tvångsförvaltning.....	71
4.7	Tvångsförvaltning utan resultat.....	77
4.8	Förvaltarskapsfrågor m.m.....	78
4.9	Några särskilda frågor	79
4.9.1	Nätmyndigheten	79
4.9.2	Domstolsprövning	79
4.9.3	Handläggningsregler (tvångsförvaltning)	80
4.9.4	Fastighetsdomstol (tvångsförvaltning)	81
4.9.5	Tillsynsmyndighet (tvångsförvaltning)	81

4.10	Förenligheten med egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen.....	82
4.11	Övrig lagstiftning.....	83

Regionnät

5	Utredningsuppdraget	87
5.1	Direktiven.....	87
5.2	Avdelningens innehåll.....	87
6	Bakgrund.....	89
6.1	Regionnätets funktion och uppbyggnad.....	90
6.2	Regionnätets spänningsstrukturer	92
6.3	Kort bakgrund till nuvarande principer för nättariffer för regionledningar	94
6.4	Nuvarande reglering	96
6.5	Elnätsutredningens delbetänkande SOU 2000:90	99
6.6	Statens energimyndighets rapport Metodutveckling beträffande Regionnätstariffer	100
6.7	Rapport om vissa regionnätsträffor	103
6.8	Hur sätts regionnätstariffer?	103
6.9	Problem med nuvarande reglering och/eller dess tillämpning.....	104
6.9.1	Ledningens funktion	105
6.9.2	Nedtransformering.....	107
6.9.3	Kunder på lokalnät som vill ansluta sig till regionnätet	109
6.9.4	Flerpunktsleveranser	110
6.9.5	Direkt ansluten till transformator	111
6.10	Särskilda frågor beträffande Bornholm och Åland	113
6.10.1	Bornholm.....	116
6.10.2	Åland.....	118

7	Överväganden.....	121
7.1	Allmänt om tänkbara lösningar	121
7.2	Ledningens funktion	122
7.3	Nedtransformering.....	125
7.4	Flerpunktsleveranser	127
7.5	Direkt ansluten till transformator	129
7.6	Bornholm och Åland.....	133
	Konsekvensanalys och författningskommentar	
8	Ekonomiska och andra konsekvenser av utredningens förslag	139
9	Författningskommentar	141
9.1	Förslaget till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar	141
9.2	Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)	189
9.3	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) ...	195

Särskilt yttrande och bilagor

Särskilt yttrande	199
-------------------------	-----

Bilagor:

1	Kommittédirektiv.....	203
2	Tilläggsdirektiv.....	217
3	Avtal angående nätverksamhet.....	223
4	Utredning om vissa regionnätsfrågor	233
5	Vattenfall Regionnät AB:s regionnätstariffer	247
6	Birka Nät AB:s regionnätstariffer	255
7	Sydkraft Elnät Syd AB:s regionnätstariffer	261
8	Graninge Regionnät AB:s regionnätstariffer	267

Sammanfattning

Vår uppgift

Utredningen har haft i uppdrag att lägga fram ett förslag till lagreglering om tvångsförvaltning av nätkoncession. I direktiven påpekas att bestämmelserna skall säkerställa en fortsatt leverans av el. Vi har tolkat denna del av vårt uppdrag så att vi skall ge förslag på regler som medger ett effektivare ingripande vid misskötsamhet eller oseriöst agerande från ett nätföretags sida.

Genom tilläggsdirektiv har vi även fått i uppdrag att analysera behovet av och lämna förslag till ändringar av bestämmelserna om nättariffer för regionledningar. Uppdraget har också omfattat att överväga om särskilda regler behövs beträffande vissa utländska nätområden, Bornholm och Åland, som är anslutna till och i huvudsak försörjs med el från det svenska elsystemet.

Särskild förvaltning

De möjligheter som idag finns att ingripa mot oseriösa nätföretag är i huvudsak förelägganden vid vite eller återkallelse av nätkoncession. Möjligheten att återkalla en nätkoncession begränsas emellertid i praktiken av att lagen inte anger hur den fortsatta elförsörjningen skall ske om koncessionen återkallas.

I detta betänkande lämnas förslag på en helt ny lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar. Som utgångspunkt för vårt arbete har vi haft bostadsförvaltningslagen (1977:792). Vi har emellertid gjort en omfattande anpassning efter de speciella förhållanden som gäller för nätverksamhet.

Nätverksamhet inbegriper i stort två slag av funktioner som är av olika karaktär men båda mycket viktiga. I nätverksamhet ingår såväl en skyldighet att ombesörja den fysiska överföringen av el av god kvalitet som att utföra de mätningar och beräkningar av

överförd el som krävs för att elhandeln skall fungera effektivt och för att balansansvaret på elmarknaden skall kunna regleras ekonomiskt. Misskötsel i det senare fallet kan skada andra aktörer på elmarknaden och hindra en effektiv konkurrens, vilket i allvarigare fall kan hota elmarknadens funktion.

Förutsättningar för ingripande och föremålet för särskild förvaltning

Enligt lagförslaget är ett av kraven för ingripande att anläggningsinnehavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen (1997:857) eller enligt föreskrifter eller villkor för koncession som har meddelats med stöd av den lagen. Mot bakgrund av att ett beslut om särskild förvaltning innebär ett väsentligt ingrepp för den enskilde efter myndighetsbeslut har vi som ytterligare rekvisit för lagens tillämpning föreslagit att det bör krävas att det föreligger hot mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion. Genom utformningen av rekvisitens för lagens tillämpning anser vi att det är möjligt att i praktiken ingripa när missförhållanden har uppstått samtidigt som rättssäkerhetsaspekter tillgodoses.

Föremål för särskild förvaltning kan enligt förslaget bli elektriska anläggningar som används för överföring av starkström till den del de avser nätverksamhet som bedrivs med stöd av koncession.

Former för ingripande

Det är nätmyndigheten som hos länsrätten skall ansöka om särskild förvaltning. Vi har valt att föreslå att två ingripandeformer införs, förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning. Särskild förvaltning är ett samlingsbegrepp för de båda förvaltningsformerna.

Förvaltningsföreläggande

Förvaltningsföreläggande är den mildare formen av särskild förvaltning och innebär att man genom länsrättens medverkan kan få till stånd en förvaltning som bygger på ett samarbete mellan anläggningsinnehavaren och en förvaltare. Anläggningsinnehavaren skall föreläggas att inom en viss tid lämna över förvaltningen till en

av honom själv föreslagen förvaltare och därmed se till att en tillfredsställande förvaltning uppnås. Ett skriftligt förvaltningsavtal skall ges in till länsrätten för godkännande. Detta avtal skall normalt avse en period om tre år. I och med godkännandet av förvaltningsavtalet upphör länsrättens befattning med ärendet och istället skall nätmyndigheten bevaka att avtalet följs.

Tvångsförvaltning

Samma grundrekvisit skall gälla för förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning men tvångsförvaltning är en mer långtgående åtgärd. För dess tillämpning skall gälla att det kan antas att ett förvaltningsföreläggande inte är tillräckligt för att en tillfredsställande förvaltning skall kunna ordnas. En förvaltare skall utses av rätten i samband med att tvångsförvaltningen beslutas. Förvaltaren får ställning som legal ställföreträdare för anläggningsinnehavaren och anläggningsinnehavaren skall vara så gott som helt skild från förvaltningen. Förvaltarens kontakter med anläggningsinnehavaren skall hållas minimala. Förvaltaren bör i princip få vidta varje åtgärd som kan anses förenlig med en ändamålsenlig förvaltning och dessa åtgärder blir bindande för anläggningsinnehavaren. Förvaltaren bör emellertid inte få överlåta anläggningen eller ta upp större lån utan länsrättens tillstånd. Den primära uppgiften för en förvaltare skall vara att anläggningen får en tillfredsställande skötsel. Förvaltaren skall verka för att de brister och missförhållanden som föranlett beslutet om tvångsförvaltning kommer att undanröjas. Till skyldigheterna hör också att verka för att anläggningen förbättras i den omfattning som behövs samt att på ett allmänt plan verka för att anläggningen ger skälig avkastning.

Anläggningsinnehavarens ekonomiska ansvar är inte begränsat till det kapital som finns nedlagt i anläggningen och den avkastning den ger. På begäran av förvaltaren skall länsrätten kunna besluta att anläggningsinnehavaren skall betala visst belopp som förvaltaren behöver för att genomföra sitt uppdrag. Nätmyndigheten skall vidare ha möjlighet att förskotta visst belopp.

Tvångsförvaltningen måste vanligen bestämmas till flera år. Länsrätten skall ha möjlighet att såväl förlänga tiden som besluta att förvaltningen skall upphöra i förtid.

Förvaltningen skall stå under tillsyn av länsstyrelsen och förvaltaren skall till både länsstyrelsen och anläggningsinnehavaren lämna en redovisning för sitt uppdrag. Anläggningsinnehavaren kan erhålla skadestånd från en försumlig förvaltare.

Förvaltarens arvode skall i första hand betalas med den avkastning som anläggningen ger men vid behov skall nätmyndigheten vara skyldig att förskottera arvodet.

Inlösen

När en tvångsförvaltning framstår som allt annat än meningsfull skall en möjlighet finnas för staten att lösa in anläggningen. Det kan t.ex. vara aktuellt när det inte går att skaffa fram behövligt kapital för anläggningens upprustning eller för säkerställande av anläggningens funktioner. Som förutsättning för inlösen gäller att en tillfredsställande förvaltning inte kan uppnås. Förvaltaren bör då kunna ta upp frågan om försäljning av anläggningen med innehavaren och om inlösen med nätmyndigheten.

Domstolsprövningen

Länsrätten bör – förutom att pröva frågan om särskild förvaltning skall få tillgripas – pröva flertalet av de frågor som lagförslaget reglerar. Vi föreslår att mål enligt lagen koncentreras till en länsrätt. Mot bakgrund av nätmyndighetens lokalisering föreslår vi Länsrätten i Södermanland. Eftersom ett beslut om ingripande enligt den föreslagna lagen rör stora värden och länsrätten är första instans samt eftersom mål enligt lagen inte förutses bli vanligt förekommande, föreslår vi att ifrågavarande mål inte skall vara underkastade bestämmelser om prövningstillstånd. Med beaktande av de allvarliga konsekvenser för bl.a. elförsörjningen som kan befaras om lagens rekvisit är uppfyllda och inget ingripande hunnit ske bör vidare mål enligt lagen handläggas med förtur.

Övrig lagstiftning

Med anledning av den nya lagen föreslår vi ändringar i 2 kap. 18 § punkten 2 ellagen (1997:857) om återkallelse av nätkoncession. Vi föreslår också att två nya paragrafer införs i ellagen avseende dels

att kravet på nätkoncession inte utgör hinder för särskild förvaltning, dels att förvaltarens uppdrag omfattar de skyldigheter som följer av ellagen. Vidare införs en ny bestämmelse i sekretesslagen (1980:100) som begränsar utomståendes insyn i enskilda företags eller personers ekonomiska förhållanden i ärenden enligt lagen.

Regionnät

Ledningens funktion

En möjlighet för nätföretagen att hos nätmyndigheten söka dispens för att få redovisa delar av elnätet på annat sätt än det som följer av meddelad koncession införs. Dispens skall kunna ges för ledningar som helt eller delvis går utanför ett koncessionsområde att redovisas ihop med området. På motsvarande sätt bör en områdeskoncessionerad ledning efter ansökan kunna ingå i regionnätet. En grundläggande förutsättning för att en dispens skall kunna meddelas är att den nya redovisningsenhet som skapas utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet. Genom förslaget kan större hänsyn tas till anläggningarnas funktion i elnätet. En meddelad dispens bör endast kunna upphöra när någon av de koncessioner som berörs löper ut eller annars synnerliga skäl föreligger.

Nedtransformering

Bestämmelsen i 4 kap. 8 § punkten 2 som anger att vid bedömningen av nättariffen för en regionledning skall koncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall föreslås upphöra. Ändringen innebär att nätkoncessionshavarens hela verksamhet, förutom kostnaderna för anslutning till stamnätet och eventuella andra regionledningar, skall bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för dennes samtliga regionledningar i hela landet. Förenklingen av paragrafen medför att bestämmelser som i detalj anger hur nätföretagens kostnader skall bedömas tas bort.

Flerpunktsleveranser

Utredningen har särskilt övervägt möjligheten att införa en särskild reglering av nättariffen för regionnätskunder som matas med el från flera anslutningspunkter. Enligt utredningens mening bör dock de problem som finns i denna fråga kunna lösas inom ramen för gällande regelverk. Vi avstår därför från att föreslå en lagändring i denna del.

Direkt ansluten till transformator

En bestämmelse införs i ellagen innebärande att nättariffen för en kund, som på regionledningsnivå är ansluten direkt till transformator, får utformas med utgångspunkt i nättariffen för högre spänning med tillägg för nedtransformeringen. Vidare föreslås en bestämmelse med samma innebörd att gälla nättariffen för den som driver ett s.k. icke-koncessionspliktigt nät och som är ansluten direkt till transformator inom ett lokalnät.

Bornholm och Åland

Vi anser inte att det finns skäl att införa särskilda bestämmelser avseende nättarifferna för anslutningarna av Bornholms och Ålands elnät till det svenska elnätet.

Summary

Our task

The task of this commission was to come up with proposals for the legislative regulation of compulsory administration of network concessions. The directives make it clear that the regulations shall guarantee the continued supply of electricity. We have interpreted this part of our task to mean that we were to propose rules that allow for more efficient intervention in the event of mismanagement or irresponsible actions on the part of a network company. Our supplementary directives also specified that we were to analyse the need for changes to the regulations concerning network tariffs for regional power lines and propose such changes. Our task has also been to consider whether special rules are needed for certain non-Swedish network areas, such as Bornholm and Åland, which are connected to the Swedish electricity system, which is also their main supplier of electricity.

Special administration

The existing possibilities of intervening against irresponsible network companies mainly involve formal injunctions carrying a penalty for failure to comply, as well as the withdrawal of network concessions. The possibility of withdrawing a network concession, however, is in practice limited by the fact that the law does not specify how the continued power supply is to be guaranteed if the concession is withdrawn.

This report outlines proposals for a completely new law concerning the special administration of certain electrical facilities. We used the Swedish Act on the Administration of Housing (Bostadsförvaltningslagen, 1977:792) as the starting point for our work. We have, however, made major adjustments to this law to fit

the special conditions applying to network operations. Network operations basically comprise two kinds of function, and although both are vital, their nature is different. Network operations include the obligation to ensure the physical transmission of high-quality electricity, as well as the obligation to perform the measurements and calculations on the electricity transmitted necessary to ensure that the electricity trade can function efficiently and that balance responsibility on the electricity market can be economically regulated. Mismanagement in the latter case may injure other players in the electricity market and form an obstacle to efficient competition. In more serious cases, this could pose a threat to the functioning of the electricity market.

Conditions governing intervention and the object of special administration

Our legislative proposal states that one of the requirements for intervention is that the facility owner fails in important ways to fulfil the duties pursuant to the Swedish Electricity Act (Ellagen,1997:857), or to the provisions or terms and conditions for the concession stipulated on the basis of this Act. Bearing in mind the fact that a decision concerning special administration entails a major intervention for the individual after an authority decision, we have also proposed a further prerequisite for applying the law, which is that there should be an existing threat to the electricity supply or to the functioning of the electricity market. By formulating such a prerequisite for the application of the law, we believe that it is possible in practice to intervene in the event of mismanagement while at the same time ensuring the rule of law.

The proposal specifies that the object of special administration may be any electrical facilities used for the transmission of high voltage power provided that they involve network operations conducted on the basis of a concession.

Forms of intervention

The network authority shall submit an application for special administration to the county administrative court. We have chosen to propose the introduction of two forms of intervention, an administrative injunction and compulsory administration. Special

administration is a collective term used to refer to both administration forms.

Administrative injunction

An administrative injunction is the milder form of special administration. With the co-operation of the county administrative court, it can be used to enforce a form of administration that is based on collaboration between the facility owner and an administrator. The facility owner shall receive an injunction to hand over the administration to an administrator within a given delay, thus ensuring satisfactory administration. A written administration agreement shall be submitted to the county administrative court for approval. This agreement shall normally apply for a period of three years. Once the administration agreement has been approved, the county administrative court's dealings with the case cease and the network authority shall instead monitor all compliance with the agreement.

Compulsory administration

The same basic prerequisite shall apply to administrative injunctions and to compulsory administration, although the latter measure is a more far-reaching form of intervention. In order for compulsory administration to apply, conditions must be such that it can be assumed that an administrative injunction would not be sufficient to ensure satisfactory administration. An administrator shall be appointed by the court in connection with decisions concerning compulsory administration. The administrator's position is that of legal representative of the facility owner and the facility owner shall in principle be totally separated from all administration. The administrator's contacts with the facility owner shall be kept to a minimum. The administrator should in principle be able to implement any measure that is considered conducive to appropriate administration and these measures are then binding on the owner of the facility. The administrator should however not be empowered to transfer the facility or to raise larger loans without the permission of the county administrative court. The primary task of an administrator shall be to ensure that the facility is satisfactorily managed. The administrator shall make

every effort to ensure that the shortcomings and mismanagement that led to the decision concerning compulsory administration are eliminated. The administrator's duties also include ensuring that the facility is improved as required. At the general level, these duties also include ensuring that the facility yields an adequate return.

The facility owner's financial responsibility is not limited to the capital tied up in the facility and the return on this capital. At the request of the administrator, the county administrative court shall be empowered to decide that the facility owner shall pay certain sums required by the administrator in order to carry out necessary tasks. The Network Authority shall additionally be able to pay certain sums in advance.

Decisions concerning compulsory administration should normally apply for several years. The county administrative court shall be able both to extend this period and to decide that such administration should cease ahead of time.

All such administration shall be supervised by the county administrative board and the administrator shall report on the assignment to both the county administrative board and the facility owner. The facility owner can put in a claim for damages if the administrator is negligent.

The administrator's fees shall primarily be paid from the return yielded by the facility. If necessary, the Network Authority shall be obliged to pay these fees in advance.

Redemption

In the event that compulsory administration is considered to be of no use, it shall be possible for the state to redeem the facility. This may occur, for example, in cases where it proves impossible to raise the necessary capital to repair and improve the facility or to guarantee its functions. One of the prerequisites for redemption should be that it is impossible to achieve a satisfactory form of administration. The administrator should in such a case be empowered to raise the question of the sale of the facility with its owner and of redemption with the Network Authority.

Judicial review

Apart from reviewing whether special administration should be implemented, the county administrative court should also be the legal body of most of the issues regulated by this legislative proposal. We propose that cases relating to this law should be concentrated to one county administrative court. Bearing in mind the location of the Network Authority, we propose that this court should be the Södermanland County Administrative Court. Since a decision concerning intervention pursuant to the proposed law involves substantial values and the county administrative court is the first instance, and since cases relating to this law are not expected to be commonplace, we propose that the cases concerned should not be subject to the regulations governing review permits. Bearing in mind the serious consequences to the electricity supply, amongst others, that may be expected if the prerequisites for applying this law are met and if it takes too long to intervene, cases relating to this law should be prioritised for review by the court.

Other legislation

In connection with the new law, we propose changes to chapter 2, paragraph 18, item 2 of the Swedish Electricity Act (1997:857) concerning the withdrawal of network concessions. We also propose that two new paragraphs be introduced into the Electricity Act. One involves ensuring that the network concession requirement does not present an obstacle to special administration. The other involves stating that the administrator's task should cover all obligations entailed by the Swedish Electricity Act. In addition, a new regulation should be introduced in the Swedish Act on Confidentiality (Sekretesslagen, 1980:100) limiting the insight of external parties into the financial position of individual companies or persons in cases relating to this law.

Regional networks

The function of the power line

The possibility for network companies to apply to the Network Authority for an exemption to allow them to report on certain parts of the electricity network in a manner other than that entailed by the granted network concession is being introduced. It shall be possible to grant exemptions for power lines running either wholly or partly outside the concession area, which can then be included in the area's reporting. Correspondingly, it should be possible to include an area concession line in a regional network after submitting an application. A basic prerequisite for granting an exemption is that the new reporting unit created constitutes an organisationally and technically cohesive unit. The proposal allows greater account to be taken of the function of the facilities in the electricity network. Exemptions granted should only cease to apply when one of the concessions involved expires or if other particular reasons exist.

Step-down transformation

It is proposed that the regulation in chapter 4, paragraph 8, item 2 should cease to apply. This regulation stipulates that any assessment of the network tariff for a regional line should consider the concession holder's costs for step-down transformation of voltage collectively for the entire country within each normal voltage interval when an equal number of step-down transformations have been performed to reach this voltage interval. This change means that the network concession holder's entire operations, except for costs for connection to the national grid and other regional lines, if any, shall be assessed collectively for all the concession holder's regional power lines throughout the entire country. The simplification of the paragraph entails the removal of regulations providing detailed specifications of how the network companies' costs shall be assessed.

Multi-point deliveries

The commission has particularly considered the possibility of introducing a special regulation of the network tariff for regional network customers to whom electricity is transmitted from several connection points. The commission's view, however, is that the problems arising in connection with this issue should be solved within the framework of applicable bodies of regulations. We therefore refrain from proposing amendments in this regard.

Directly connected to a transformer

A regulation is introduced into the Swedish Electricity Act whereby the network tariff for a customer who is directly connected to a transformer at the regional power line level may be formulated on the basis of the network tariff for higher voltage with a supplement for the step-down transformations of voltage. In addition, a similar regulation is proposed for the network tariff applying to persons running a so-called non concession-bound network who are directly connected to a transformer in a local network.

Bornholm and Åland

We do not believe that there are any reasons for introducing special regulations concerning network tariffs for the connecting of Bornholm's and Åland's electricity networks with the Swedish electricity network.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller särskild förvaltning av elektriska anläggningar som används för överföring av starkström till den del de avser nätverksamhet som bedrivs med stöd av koncession.

Anläggning som tillhör staten kan inte bli föremål för särskild förvaltning.

Vissa definitioner

2 § Med elektrisk anläggning, nätverksamhet och nätmyndighet avses i denna lag detsamma som i ellagen (1997:857).

Förutsättningar och former för särskild förvaltning

3 § Om anläggningsinnehavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen (1997:857) eller enligt föreskrifter eller villkor för koncession som har meddelats med stöd av den lagen och dessa brister i förvaltningen av anläggningen innebär att elförserjningen eller elmarknadens funktion hotas, får länsrätten efter ansökan av nätmyndigheten besluta om särskild förvaltning av anläggningen.

I ett beslut enligt första stycket skall länsrätten förelägga innehavaren att överlämna förvaltningen till en särskild förvaltare (förvaltningsföreläggande). Kan det antas att ett föreläggande inte är tillräckligt för att uppnå en tillfredsställande förvaltning, skall länsrätten i stället besluta att ställa anläggningen under förvaltning av en särskild förvaltare (tvångsförvaltning).

Inlösen

4 § Om en anläggning är ställd under tvångsförvaltning men förhållandena är sådana att en tillfredsställande förvaltning inte kan uppnås, får staten lösa anläggningen.

Mål om inlösen skall tas upp av fastighetsdomstol inom vars område anläggningen eller större delen därav ligger. I fråga om inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen skall tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

2 kap. Förvaltningsföreläggande

Föreläggandet

1 § I ett förvaltningsföreläggande skall bestämmas viss tid inom vilken anläggningsinnehavaren till länsrätten skall ge in ett skriftligt avtal, genom vilket förvaltningen överlämnas till en särskild förvaltare (förvaltningsavtal).

Om innehavaren behöver anstånd, får länsrätten förlänga den tid som har bestämts för att ge in ett förvaltningsavtal. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den bestämda tiden.

2 § Om ett förvaltningsföreläggande har meddelats och anläggningen övergår till en ny innehavare, förfaller föreläggandet.

Förvaltningsavtalets innehåll m.m.

3 § Ett förvaltningsavtal skall slutas för en tid av minst tre år, om inte länsrätten bestämmer att det får avse kortare tid. I avtalet skall förvaltarens skyldigheter noggrant anges. Avtalet skall vara förenat med fullmakt för förvaltaren att företräda anläggningsinnehavaren i de angelägenheter som omfattas av förvaltningsuppdraget.

Nätmyndigheten skall ges tillfälle att yttra sig över det förvaltningsavtal som ges in till länsrätten. Därefter prövar länsrätten om avtalet kan godkännas. Länsrättens prövning skall avse om förvaltaren har tillräckliga kvalifikationer och om avtalet innefattar befogenhet för honom att överta förvaltningen i den omfattning som behövs med hänsyn till de brister som har föranlett beslutet om förvaltningsföreläggande.

Länsrätten kan ge anläggningsinnehavaren möjlighet att avtala om sådana ändringar och tillägg i förvaltningsavtalet som behövs för att detta skall kunna godkännas.

4 § Ändras ett godkänt förvaltningsavtal eller sker avvikelse i förhållande till avtalet, skall förvaltaren genast anmäla detta till nätmyndigheten.

Länsrätten skall i beslutet om att godkänna förvaltningsavtalet upplysa förvaltaren om den skyldighet som anges i första stycket.

Bristfälliga förvaltningsavtal m.m.

5 § Ger anläggningsinnehavaren inte in ett förvaltningsavtal till länsrätten inom den tid som bestämts eller kan länsrätten inte godkänna ett ingivet avtal, skall rätten besluta om tvångsförvaltning. Om särskilda skäl finns, skall länsrätten i stället utfärda ett nytt förvaltningsföreläggande.

3 kap. Tvångsförvaltning*Förvaltare*

1 § Länsrätten skall samtidigt som den beslutar om tvångsförvaltning utse en förvaltare. Till förvaltare skall utses ett bolag, en före-

ning, ett verk eller någon annan som har tillräcklig erfarenhet av förvaltning av en anläggning som används för överföring av el.

Länsrätten kan under pågående förvaltning utse en ny förvaltare när förhållandena föranleder det. Innan beslut om entledigande fattas skall rätten tillse att en ny förvaltare förordnas.

Nätmyndigheten skall lämna förslag på vem som skall utses till förvaltare. Länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över förslaget.

Tiden för förvaltningen

2 § Länsrätten skall inom sex månader från det att beslutet om tvångsförvaltning trädde i kraft bestämma den tid under vilken förvaltningen skall pågå. Tiden får bestämmas till högst fem år från det att beslutet om tvångsförvaltning trädde i kraft.

Om det vid utgången av den för tvångsförvaltningen bestämda tiden finns skäl att förvaltningen fortsätter, får länsrätten besluta om förlängning av tiden med högst tre år i sänder.

Innan länsrätten beslutar enligt första eller andra stycket skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

3 § Finns inte längre skäl för tvångsförvaltning, skall länsrätten besluta att den skall upphöra.

Innan länsrätten beslutar enligt första stycket skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Förvaltarens uppgifter m.m.

4 § Förvaltaren skall svara för en tillfredsställande skötsel av anläggningen. Han skall verka för att de förhållanden som föranlett förvaltningsbeslutet undanröjs och att anläggningen genomgår en sådan förbättring och modernisering som är förenlig med en ändamålsenlig förvaltning. Han skall vara verksam för att skälig avkastning erhålls.

5 § Förvaltaren uppbär de löpande intäkterna av anläggningen samt företräder även i övrigt anläggningsinnehavaren i angelägenheter som rör anläggningen.

Förvaltaren får inte överlåta anläggningen eller på annat sätt förfoga över den så att den helt eller delvis fränhånds anläggningsinnehavaren. Förvaltaren får inte heller på innehavarens vägnar ingå borgen eller växelförbindelse. Utan länsrättens tillstånd får förvaltaren inte ta upp lån med en återbetalningstid som sträcker sig längre än den tid som beslutats för förvaltningen eller, om sådan tid ännu inte bestämts, tre år. I övrigt får förvaltaren ingå avtal om kredit endast om avtalet inte står i missförhållande till de ekonomiska förutsättningarna för förvaltningen. Innan länsrätten beslutar i tillståndsfrågan skall anläggningsinnehavaren och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Förvaltaren kan besluta att angelägenhet som saknar betydelse för ändamålet med förvaltningen skall undantas från denna. Länsrätten, nätmyndigheten, länsstyrelsen och anläggningsinnehavaren skall genast underrättas om ett sådant beslut liksom om ett beslut som avser att ett undantag inte längre skall gälla.

6 § Förvaltaren skall anses som arbetsgivare enligt skattebetalningslagen (1997:483) beträffande av honom förvaltda egendom. Bestämmelserna i 13 kap. 1 § nämnda lag om befrielse från betalningsskyldighet gäller även förvaltaren.

7 § Länsrätten får besluta om föreskrifter för förvaltningen, om det finns särskilda skäl. Innan länsrätten meddelar sådana föreskrifter skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Underrättelse till gäldenärer

8 § Förvaltaren skall genast underrätta varje känd gäldenär om tvångsförvaltningsbeslutet.

En gäldenär som har erhållit en underrättelse enligt första stycket kan så länge förvaltningen pågår inte med befriande verkan betala sin skuld till annan än förvaltaren eller den som förvaltaren har anvisat. En upplysning om detta skall tas in i underrättelsen.

Medelsförvaltning m.m.

9 § Medel som förvaltaren har hand om för anläggningens förvaltning skall hållas skilda från andra medel. De får inte utmätas för annan skuld än sådan som hänför sig till tvångsförvaltningen och de ingår inte heller i anläggningsinnehavarens konkursbo.

10 § Medel som inte behöver avsättas för förvaltningen, skall förvaltaren betala ut till anläggningsinnehavaren.

Om anläggningsinnehavaren begär det, skall länsrätten pröva hur mycket som skall betalas ut enligt första stycket. Innan länsrätten beslutar i frågan skall länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

11 § Om det behövs medel för en åtgärd för anläggningens skötsel som inte kan skjutas upp utan risk för att någon lider allvarlig skada eller nackdel, skall nätmyndigheten i den utsträckning som den finner nödvändig på begäran av förvaltaren förskottera visst belopp.

Belopp som förskotterats skall återbetalas jämte ränta så snart som det är möjligt med hänsyn till anläggningens ändamålsenliga förvaltning. Ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för utbetalningen.

Vissa skyldigheter och rättigheter för anläggningsinnehavaren

12 § Anläggningsinnehavaren är skyldig att lämna förvaltaren de upplysningar rörande anläggningen som behövs för en tillfredsställande förvaltning.

Länsrätten får, på begäran av förvaltaren, kalla anläggningsinnehavaren att inför rätten under ed lämna upplysningar enligt första stycket. Bestämmelserna i 36 kap. 6, 11, 14, 20 och 21 §§ rättegångsbalken skall tillämpas. Även förvaltaren, nätmyndigheten och länsstyrelsen skall kallas.

13 § Anläggningsinnehavaren är skyldig att tillhandahålla förvaltaren handlingar och annat av betydelse för förvaltningen.

Länsrätten får vid vite förelägga anläggningsinnehavaren att fullgöra sin skyldighet enligt första stycket.

Frågor om att förelägga och döma ut vite prövas av länsrätten på begäran av förvaltaren.

14 § Om medel till förvaltningen inte i tillräcklig utsträckning kan erhållas genom löpande intäkter eller genom lån, får länsrätten på begäran av förvaltaren besluta att anläggningsinnehavaren till förvaltaren skall betala vad denne behöver för en åtgärd som avses i 4 §. Beslutet skall grundas på vad som är skäligt med hänsyn till anläggningsinnehavarens förhållanden och övriga omständigheter.

En överlåtelse av anläggningen medför inte befrielse från betalningsskyldighet som har beslutats tidigare.

Finns det inte längre skäl för att en av länsrätten ålagd betalningsskyldighet skall fullgöras, får rätten på begäran av förvaltaren eller anläggningsinnehavaren besluta att betalningsskyldigheten inte längre skall gälla.

Innan länsrätten beslutar i fråga enligt första eller tredje stycket skall länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

15 § Länsrätten kan förplikta anläggningsinnehavaren att betala skälig ersättning för ett utrymme som denne själv använder. Motsvarande gäller om anläggningsinnehavaren använder anläggningen på annat sätt.

Om ersättning enligt första stycket inte erläggs, får länsrätten besluta att anläggningsinnehavaren skall avflytta från utrymmet eller på annat sätt upphöra använda anläggningen.

Länsrätten beslutar i frågor som avses i första och andra styckena på begäran av förvaltaren. Nätmyndigheten och länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över begäran.

På begäran av anläggningsinnehavaren får länsrätten medge denne skäligt uppskov med avflyttning eller annat åliggande som beslutats enligt andra stycket.

16 § Om anläggningsinnehavaren behöver ta del av räkenskapsmaterialet rörande anläggningen för att kunna fullgöra sin uppgiftsskyldighet mot det allmänna eller mot annan, skall länsrätten bestämma hur detta skall ske. Innan länsrätten beslutar i frågan skall förvaltaren och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Förvaltarens redovisning

17 § Förvaltaren skall för varje kalenderår inom två månader från årets utgång lämna en skriftlig redovisning till länsstyrelsen för sin förvaltning. Om anläggningsinnehavaren tillämpar brutet räkenskapsår, skall tiden för redovisningens avlämnande i stället räknas från räkenskapsårets utgång. När förvaltaren lämnar sitt uppdrag skall en redovisning för den gångna delen av redovisningsperioden lämnas inom två månader från det uppdraget upphörde.

Redovisningsskyldigheten skall fullgöras i enlighet med god redovisningssed. Till den siffermässiga redovisningen skall fogas en förvaltningsberättelse med upplysning om vidtagna och planerade förvaltningsåtgärder av större vikt och om anläggningens skick.

18 § Länsstyrelsen skall granska redovisningen och kontrollera att den är godtagbar från redovisningsmässig synpunkt. Om länsstyrelsen finner anledning till anmärkning mot redovisningen, skall anläggningsinnehavaren och länsrätten underrättas.

En kopia av redovisningshandlingarna skall länsstyrelsen sända till anläggningsinnehavaren och länsrätten. Om det är lämpligt, skall hela eller delar av redovisningen också sändas till nätmyndigheten och annan.

19 § Om anläggningsinnehavaren vill klandra redovisningen, skall han väcka talan mot förvaltaren vid fastighetsdomstolen inom ett år från det att han av länsstyrelsen tog emot redovisningen. Åberopar anläggningsinnehavaren som grund för talan en omständighet som inte hänför sig till en viss redovisning, får talan väckas inom ett år från det innehavaren tog emot den redovisning som lämnats med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde.

En anläggningsinnehavare som inte gör vad som sägs i första stycket har förlorat sin rätt till talan, om inte förvaltaren har förfarit brottsligt.

Förvaltararvode

20 § Förvaltaren har rätt till skäligt arvode, som bestäms av länsrätten för varje kalenderår. Om det finns särskilda skäl får arvodet bestämmas för kortare tid. Arvodet skall betalas med avkastningen

från anläggningen, om inte länsrätten föreskriver att det helt eller delvis skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen.

Innan länsrätten beslutar om arvode till förvaltaren skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig. Innan länsrätten beslutar att ett arvode skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen skall nätmyndigheten ges tillfälle att yttra sig.

21 § Om förvaltaren begär det, skall nätmyndigheten förskotta det arvode som enligt länsrättens beslut skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen.

Anläggningsinnehavaren skall till nätmyndigheten betala tillbaka det förskottade beloppet jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för utbetalningen.

Tillsyn över förvaltningen

22 § Tillsyn över tvångsförvaltning utövas av den länsstyrelse inom vars verksamhetsområde det nätföretag vars anläggning blir föremål för tvångsförvaltning har sitt säte.

Länsstyrelsen skall övervaka att förvaltningen bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med denna lag och andra författningar.

23 § Förvaltaren skall lämna länsstyrelsen de upplysningar som behövs för tillsynen. Förvaltaren är också skyldig att låta länsstyrelsen ta del av de handlingar som rör förvaltningen.

Ny innehavare av anläggningen

24 § Övergår anläggningen till en ny innehavare under pågående förvaltning gäller beslutet om förvaltning mot den nye innehavaren. Denne inträder i den förre innehavarens rätt till de medel som förvaltaren har hand om för anläggningen samt svarar för de förbindelser som förvaltaren ingått.

4 kap. Övriga bestämmelser

Ansökan m.m.

1 § Ansökan om särskild förvaltning får göras av nätmyndigheten. Sedan ett beslut om tvångsförvaltning har meddelats skall fråga som rör förvaltningen tas upp till prövning av länsrätten, om nätmyndigheten, förvaltaren eller anläggningsinnehavaren begär det och annat inte är särskilt föreskrivet.

Vad som sägs i första stycket gäller också om länsstyrelsen begär det i fråga som rör byte av förvaltare enligt 3 kap. 1 §, tiden för förvaltningen enligt 3 kap. 2 och 3 §§ eller föreskrifter för förvaltningen enligt 3 kap. 7 §.

2 § Överläts anläggningen sedan en ansökan om särskild förvaltning har gjorts skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång tillämpas.

Målens handläggning

3 § Mål om särskild förvaltning med stöd av denna lag skall prövas skyndsamt.

4 § Länsrättens beslut om tvångsförvaltning gäller omedelbart. Länsrätten kan även beträffande annat beslut enligt denna lag förordna att det skall gälla omedelbart.

Om det finns särskilda skäl, får länsrätten besluta om tvångsförvaltning och utse förvaltare för tiden till dess frågan slutligt avgörs. Anläggningsinnehavaren behöver inte underrättas enligt 10 § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Rättegångskostnad

5 § Om en ansökan om särskild förvaltning lämnas utan bifall, skall nätmyndigheten förpliktas att ersätta anläggningsinnehavaren dennes rättegångskostnad. Bestämmelserna i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken skall dock tillämpas.

Överklagande

6 § Varje beslut i en fråga som enligt denna lag skall prövas av länsrätten får överklagas särskilt.

Mål enligt denna lag skall prövas av länsrätten i det län där nämnden har sitt säte.

7 § Länsstyrelsen får överklaga länsrättens beslut som rör

1. utseende av förvaltare enligt 3 kap. 1 §,
2. tiden för förvaltningen enligt 3 kap. 2 och 3 §§,
3. föreskrifter för förvaltningen enligt 3 kap. 7 §,
4. arvode till förvaltaren enligt 3 kap. 20 §.

8 § Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857)

dels att 2 kap. 18 §, 3 kap. 3 §, 4 kap. 3, 5 och 8 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 kap. 27 och 28 §§, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

18 §¹

En nätkoncession skall återkallas helt eller delvis,

1. om en ledning eller ett ledningsnät inte längre behövs för en säker elförsörjning,

2. om *koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen,* eller

3. om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten. Avser nätkoncessionen en utlandsförbindelse, prövas dock frågan om återkallelse av regeringen.

27 § Särskild förvaltning

Kravet på koncession enligt bestämmelsen i 1 § utgör inte hinder för sådan verksamhet som en förvaltare bedriver enligt lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar.

28 §

Under pågående förvaltning enligt 3 kap. lagen om särskild

¹ Senaste lydelse 1998:1651.

förvaltning av vissa elektriska anläggningar ankommer det på förvaltaren att tillse att de skyldigheter som åligger koncessionshavaren enligt denna lag utförs.

3 kap.

3 §²

Vid redovisning av nätverksamhet som grundas på nätkoncession för område skall varje område redovisas för sig, om inte nätmyndigheten på koncessionshavarens begäran beviljar undantag. Sådant undantag skall beviljas, om de berörda områdena ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet.

Ett beviljat undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nättariff tillämpas för samtliga områden, som omfattas av undantaget, senast tre år efter nätmyndighetens beslut.

När koncessionstiden för något av de områden som omfattas av undantaget löper ut, skall nätmyndigheten pröva om undantaget skall bestå.

Nätkoncession för område skall redovisas skilt från nätkoncession för linje. Regeringen får föreskriva undantag beträffande ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av nätkoncession för område.

Nätmyndigheten kan på koncessionshavarens begäran bevilja undantag från kravet på att nätkoncession för område skall redovisas skilt från nätkoncession för linje enligt fjärde stycket. Sådant undantag kan beviljas, om berörda områden och linjer tillsammans utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet.

Ett undantag som meddelats enligt föregående stycke skall upphöra att gälla när någon av de

² Senaste lydelse 1998:1651.

koncessioner som berörs av undantaget löper ut eller annars synnerliga skäl föreligger.

4 kap.

3 §³

Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen.

Om ett eller flera områden slås samman helt eller delvis skall en enhetlig nättariff för det nya området börja tillämpas senast tre år efter sammanslagningen.

Nättariffen för en användaranläggning som undantagits från kravet på koncessionsplikt med stöd av 2 kap. 4 §, och som är ansluten direkt till transformator, får utformas med utgångspunkt i nättariffen för högre spänning med tillägg för nedtransformeringen.

5 §

På en ledning som omfattas av nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt (regionledning), får inte nättariffen, utom engångsavgift för anslutning, på varje spänningsnivå utformas med hänsyn till var en uttagspunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan nätkoncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje.

Tillstånd till avvikelse från vad som anges i första stycket får meddelas i enlighet med 6 §.

Nättariff för en elektrisk anläggning som är ansluten direkt till transformator får utformas med utgångspunkt i nättariffen för högre spänning med tillägg för nedtransformeringen.

³ Senaste lydelse 1998:1651.

8 §

Vid *skälighets*bedömningen av nättariffen för en regionledning skall

1. nätkoncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom en och samma region anslutna till en annan nätkoncessionshavares ledning bedömas samlat,

2. *nätkoncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall,*

3. nätkoncessionshavarens *övriga kostnader* bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Vid bedömningen av nättariffen för en regionledning skall

nätkoncessionshavarens *hela verksamhet* bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Nätkoncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom en och samma region anslutna till en annan nätkoncessionshavares ledning *skall dock* bedömas samlat.

3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att det i sekretesslagen (1980:100) skall införas en ny paragraf, 9 kap. 13a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

13 a §

Sekretess gäller i ärende enligt lagstiftningen om särskild förvaltning av elektrisk anläggning för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

1 Inledning

1.1 Utredningens uppdrag

I november 2000 överlämnade vi ett delbetänkande (SOU 2000:90) som redovisade vår analys av behov av ändringar i ellagen (1997:857). Vi gav förslag på en ny inriktning av tillsynsarbetet och preciserade tillsynsmyndighetens, dvs. nätmyndighetens, övervakning, vilket senare även innefattade frister för att göra en ansökan och att inleda respektive avsluta tillsyn. Vi gav förslag på regler för att avgränsa nätverksamhet och för att främja en ökad utjämning av nättariffer mellan kunder i tätort och glesbygd. Vidare föreslog vi en ny regel om att överföringen av el skall vara av tillräcklig kvalitet samt lämnade förslag på ändrad sammansättning i förvaltningsdomstolarna vid prövning av mål enligt ellagen.

Vårt uppdrag för denna avslutande del omfattar enligt våra ursprungliga direktiv (dir.1999:81) att lämna förslag på regler för särskild förvaltning av nätkoncession. Genom tilläggsdirektiv (Dir. 2001: 7) har uppdraget utökats till att omfatta förslag till ändringar av bestämmelserna om nättariffer för regionledning samt även möjlighet att lämna förslag till förändrade bestämmelser för nätkoncession. I uppdraget ingår vidare en översyn av regleringen för nätområden som funktionellt tillhör det svenska elnätet men som ligger utanför landets gränser.

1.2 Utredningsarbetets genomförande

Arbetet med detta slutbetänkande inleddes kring årsskiftet 2000/2001.

Liksom vid den tidigare delen av vårt uppdrag har utredningens sakkunniga och experter bidragit till arbetet med sina erfarenheter och med exempel och data från nätverksamheten i landet.

Vi har även haft diskussionsmöten med deltagande av representanter från de större regionnätsföretagen samt med berörd myndighet för att inhämta deras synpunkter på problem med nuvarande reglering av regionnät samt behov av förändringar. För denna del av uppdraget har vi även studerat Statens energimyndighets rapport Metodutveckling beträffande regionnätstariffer.

Sammanträffanden med företrädare för Elkraft System och Kraftnät Åland AB har ägt rum. Vi har då förhört oss om deras synpunkter på hur kablarna till Bornholm respektive Åland bör behandlas. Såväl Elkraft System som kraftnät Åland AB har inkommit med kompletterande underlag till utredningen.

På utredningens uppdrag har vidare Econ Analys och information AB studerat vissa regionnätsfrågor. Rapporten är bifogad som bilaga 4.

Vi har även tagit hjälp av externa konsulter beträffande utformningen av förslaget till lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar samt för övergripande samråd i frågor avseende regionnätstariffer.

1.3 Betänkandets innehåll

Detta slutbetänkande är disponerat i fyra avdelningar. I den första avdelningen, som omfattar kapitel 2–4, behandlar vi frågan om särskild förvaltning. I den andra avdelningen, som omfattar kapitel 5–7 utreder vi bestämmelserna som gäller regionnät. Den tredje avdelningen, kapitel 8–9, innehåller förutom en konsekvensanalys av förslagen författningskommentaren. I den sista avdelningen finns betänkandets särskilda yttranden och bilagor.

Särskild förvaltning

2 Direktiven och dess genomförande

2.1 Direktiven

Utredningens uppdrag är enligt regeringens direktiv från den 4 november 1999 (dir. 1999:81, se bilaga 1) följande.

”Utredaren skall utarbeta och föreslå närmare bestämmelser om tvångsförvaltning av nätkoncession i samband med att koncession återkallas enligt 2 kap. 18 § ellagen. Bestämmelserna skall säkerställa en fortsatt leverans av el till berörda kunder. De skall vidare reglera bl.a. ersättningsvillkor, tvångsförvaltningens utsträckning i tiden, frågan om hur förvaltare utses samt de förpliktelser och befogenheter som förvaltaren och nätägaren skall ha under den period som elnätet ställs under tvångsförvaltning.”

Överväganden och förslag till lagstiftning skall enligt regeringsbeslut den 1 februari 2001 redovisas senast den 14 september 2001.

2.2 Avsnittets innehåll

I kapitel 3 redogör vi för nuvarande bestämmelser i ellagen vid misskötsamhet och vissa problem med dess tillämpning. Därefter redovisar vi ett tidigare utredningsförslag (SOU 1995:108). Vidare redogör vi för regleringen beträffande särskild förvaltning av hyresfastigheter. Vi beskriver egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen. Efter en genomgång av förhållandet i andra nordiska länder följer en beskrivning av utgångspunkterna för vårt uppdrag i denna del. Kapitel 4 innehåller våra överväganden och förslag beträffande lagen om särskild förvaltning.

3 Bakgrund och behovet av lagstiftning

På den svenska elmarknaden verkar elproduktions- och elhandelsföretag i konkurrens medan elnätsverksamheten är ett naturligt monopol. Elnätsföretagen driver sin verksamhet med stöd av nätkoncession. Dessa företag har i praktiken ensamrätt att överföra el inom sitt koncessionsområde men de har också skyldighet att se till att elöverföringen i området fungerar. Nätverksamhet regleras främst i ellagen (1997:857). Tillsyn över ellagens efterlevnad utom ifråga om driftsäkerhet och elsäkerhet utövas av nätmyndigheten. Nätmyndigheten prövar vidare koncessionsärenden enligt ellagen.

I detta avsnitt lämnas en översiktlig redogörelse för vilka möjligheterna i dag är att ingripa då koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagstiftningen. Därefter redogörs för Ellagstiftningsutredningens uppdrag och förslag i slutbetänkandet Ny ellag (SOU 1995:108). Efter detta följer en kortfattad genomgång av regleringen om särskild förvaltning i bostadsförvaltningslagen (1977:792), egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättskyddet i Europakonventionen samt förhållandet i andra nordiska länder. Kapitlet avslutas med några utgångspunkter för vårt uppdrag i denna del.

3.1 Nuvarande reglering

Med begreppet elektrisk anläggning avses i ellagen (1997:857) en anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, överföring eller användning av el, vilket framgår av 1 kap. 2 § första stycket.

Anläggning för överföring av el är typiskt sett ledningar. Ledningar ingår alltid i någon av tre typer av ledningsnät; stamnätet, regionnät eller lokalnät (prop. 1996/97:136 s. 115).

I 1 kap. 4 § ellagen definieras nätverksamhet på följande sätt. Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningar

till förfogande för överföring av el. Till nätverksamhet hör också projektering, byggande och underhåll av ledningar, ställverk och transformatorstationer, anslutning av elektriska anläggningar, mätning och beräkning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet. Med anslutning av elektriska anläggningar avses också återinkoppling av en befintlig anläggning och höjning av avtalad effekt i inmatnings- eller uttagspunkt.

För att bygga eller använda en elektrisk starkströmsledning krävs enligt 2 kap. 1 § ellagen tillstånd, s.k. nätkoncession. Det är endast anläggningar för överföring av el som i praktiken omfattas av kravet på nätkoncession. Vidare omfattas endast ledningar av koncessionskravet medan övriga komponenter i en sådan anläggning inte kräver koncession (prop. 1996/97: 136 s. 119). Enligt 2 kap. 3 § får emellertid inte en transformator- eller kopplingsstation som skall anslutas till en eller flera nya ledningar för vilka det krävs nätkoncession för linje börja byggas förrän nätkoncession har meddelats för byggande av minst en av de nya ledningarna. Denna bestämmelse är straffsanktionerad (13 kap. 1 §).

En koncessionshavare skall från allmän synpunkt vara lämplig att bedriva nätverksamhet (jfr 2 kap. 10 §). Det finns inget krav på att den som har koncession också skall vara innehavare av nätet.

Nätmyndigheten har olika möjligheter att ingripa mot nät-företag. Kravet på nätkoncession är av grundläggande betydelse för tillsynen av nätverksamhet. Om en koncessionshavare åsidosätter sina skyldigheter kan olika sanktioner riktas mot honom. Nätmyndigheten har möjlighet att förelägga koncessionshavaren att fullgöra sina skyldigheter (12 kap. 1 § ellagen jfr m 3 §). Ett föreläggande får förenas med vite. Frågor om utdömande av vite prövas av länsrätt enligt 6 § lagen (1985:206) om viten.

Möjligheten för nätmyndigheten att vid vite förelägga koncessionshavare att fullgöra de skyldigheter som omfattas av tillsynen infördes den 1 januari 1995 (SFS 1994:617). Tidigare fanns endast möjlighet att återkalla koncessionen helt eller delvis.

När ett vite föreläggs, skall det fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa förelägget (3 § lagen (1985:206) om viten). Ett nytt vite mot adressaten i samma sak får föreläggas när det tidigare vitet vunnit laga kraft (2 § tredje stycket samma lag). Vitesbeloppet

kan, för det fall föreläggandet inte följs, höjas allteftersom. Härigenom kan vitesföreläggandet i slutändan tvinga fram en konkurs och således i praktiken vara ett – om än trubbigt – instrument för att få bort aktörer som bryter mot ellagens bestämmelser.

Vid allvarligare fall kan en nätkoncession återkallas helt eller delvis. Förutsättningarna härför framgår av 2 kap. 18 § ellagen där tre olika återkallelsegrunder anges. Två av fallen innebär att återkallelse skall ske när ledningen eller ledningsnätet inte längre behövs för elförsörjningen och om koncessionshavaren inte uppfyller vissa krav för nätkoncession för utlandsförbindelse. Här stadgas emellertid också att återkallelse av nätkoncession skall ske om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt lagen eller enligt villkor och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Det är denna sist nämnda regel som här är relevant.

Innan en återkallelse sker kan det förutsättas att koncessionshavaren erinrats om sina förpliktelser och att ett eller flera vitesförelägganden har meddelats. Återkallelse bör ske som en yttersta åtgärd mot en koncessionshavare (jfr. prop. 1996/97:136 s 53).

Det har hittills aldrig inträffat att en koncession återkallats. Frågan har bara aktualiserats ett fåtal gånger och då beroende på problem med ständiga avbrott.¹

Ellagen innehåller inga bestämmelser om vad som skall ske efter en återkallelse. Någon rätt för staten att lösa in anläggningen eller tvinga fram en överlåtelse finns inte. Möjligheten att återkalla

¹ I ett fall fick ett privatägt elföretag tiden för gällande tillfällig koncession förkortad. Återkallelse av koncession var inte heller här aktuell eftersom tidigare meddelad koncession hade löpt ut. Bolagets ansökte 1983 om förnyad områdeskoncession. Ansökan medförde temporära koncessionsförlängningar under en följd av år. I beslut den 30 juni 1986 (dnr 311-355/83) medgav dåvarande Statens energiverk tillfällig förlängning tills vidare till den 30 juni 1991 av giltighetstiden för områdeskoncession. Frågan om upprustningsåtgärder inom företags distribution och varifrån elkraft skulle levereras hade varit föremål för diskussion under en följd av år. Det ansågs nödvändigt att förbättra elförsörjningen inom kommunen och en handlingsplan hade utfärdats med fördelning av uppgifter. Oenighet mellan bolaget och kommunen, som har det övergripande ansvaret enligt plan- och bygglagen (1987:10), om placeringen av en mottagningsstation gjorde att den inte uppfördes. Bolaget nekade leverans till nya större kunder. Statens energiverk gjorde bedömningen att bolaget inte uppfyllde distributionsskyldigheten och ansåg att en förändring i huvudmannskapet måste ske. Energiverket anmodade bolaget att inleda förhandlingar med annat bolag om överlåtelse av distributionen. I beslut den 29 december 1989 (dnr 319-514/88) begränsades giltighetstiden för tidigare medgiven tillfällig förlängning av bolagets områdeskoncession till den 30 april 1990. I beslut den 2 april 1990 (dnr 311-355/83) avslog Statens energiverk bolagets ansökan om områdeskoncession. Regeringen (miljö- och energidepartementet) avslog i beslut den 26 april 1990, dnr 383/90, koncessionshavarens talan mot beslutet den 29 december 1989 men förlängde giltighetstiden för den meddelade tillfälliga koncessionsförlängningen t.o.m. den 30 juni 1990. Koncessionen har därefter successivt förlängts i femårsperioder. Anm. Vid tidpunkten för detta ärende fanns inte möjligheten till föreläggande vid vite.

nätkoncession begränsas således i praktiken av att lagen inte anger hur den fortsatta elförsörjningen skall ske om koncessionen återkallas.

Den som bryter mot vissa av ellagens bestämmelser eller mot villkor som meddelats i samband med koncession kan även dömas till böter eller fängelse högst ett år utom i ringa fall, vilket framgår av 13 kap. 1 §.

3.2 Ellagstiftningsutredningens förslag i slutbetänkandet Ny ellag (SOU 1995:108)

Tvångsåtgärder för att säkerställa fortsatt elöverföring vid upphörande av koncession har behandlats av tidigare utredningar utan att det lett till någon lagstiftning.²

Ellagstiftningsutredningen skulle enligt sina direktiv (Dir. 1993:93) bl.a. överväga i vilken utsträckning staten behöver kunna vidta tvångsåtgärder i samband med återkallelse av nätkoncession.

Utredningens utgångspunkt var att sådana situationer kommer att uppträda ytterst sällan. Utredningen anförde att det var tveksamt bl.a. med hänvisning till egendomsskyddet om ett system med tvångsinlösen av överföringsanläggningar borde införas i ellagen och lämnade inget förslag härom.

Ellagstiftningsutredningen anförde emellertid att det måste finnas en reell möjlighet att genom lämpliga åtgärder säkra en fortsatt elförsörjning om alla försök att på frivillig grund åstadkomma detta uttömts och inte heller vitesförelägganden visat sig verkningfulla. Utredningen föreslog bl.a. att en bestämmelse skulle införas som skulle göra det möjligt för staten att vid återkallelse av nätkoncession eller om koncessionen i annat fall upphör att gälla, förfoga över anläggningen under en begränsad tid. Enligt förslaget skulle denna tid vara relativt lång, men begränsas till fem år. Beslutet om sådant förfogande skulle fattas av nätmyndigheten.

Regeringen uttalade att ett ledningsnät vid återkallelse av nätkoncession, eller om nätkoncession har upphört att gälla, borde kunna ställas under tvångsförvaltning. Den närmare utformningen av bestämmelser avseende tvångsförvaltning skulle emellertid övervägas vidare (prop. 1996/97:136 s. 54).

² Jfr SOU 1954:12, SOU 1966:39, SOU 1968:39, prop. 1975/76:100 bil. 15, Statens Industriverk SIND PM 1980:9, prop. 1981/82:188, SOU 1993:68.

3.3 Bostadsförvaltningslagen (1977:792)

Bostadsförvaltningslagen (1977:792) innehåller bestämmelser om ingripande mot försumliga fastighetsägare. Våra direktiv pekar på dessa regler som en parallell till situationer med regler för nät-koncessioner. Reglerna avseende fastighetsägare i bostadsförvaltningslagen innebär i korthet följande.

Lagen är tillämplig på fastigheter med bostadslägenheter. Fastigheter som tillhör staten eller kommun är undantagna från lagens tillämpning, vilket framgår av 1 §.

Om fastighetsägaren inte sköter förvaltningen tillfredsställande kan hyresnämnden enligt 2 § besluta om särskild förvaltning av fastigheten.

Särskild förvaltning kan ske i två former; förvaltningsåläggande eller tvångsförvaltning. Det är samma grundrekvisit för båda formerna. För att förutsättning för tvångsförvaltning skall föreligga krävs emellertid att det kan antas att förvaltningsåläggande inte är tillräckligt för att uppnå en tillfredsställande förvaltning.

Ansökan om särskild förvaltning får göras av kommunen eller av en organisation av hyresgäster, vilket framgår av 29 §. Ansökan ges in till hyresnämnden och kan överklagas hos Svea hovrätt (34 §).

Förvaltningsåläggande är den mindre ingripande formen och innebär att fastighetsägaren åläggs att överlämna förvaltningen av fastigheten till en av honom själv utsedd förvaltare. Fastighetsägaren skall inge ett skriftligt avtal om förvaltningen till hyresnämnden och nämnden prövar om det kan godkännas. Avtalet skall gälla för en tid av minst tre år om inte hyresnämnden medger annat. Förvaltningsavtalet skall noggrant ange vad som åligger förvaltaren. Till stöd för bedömningen av avtalet finns praxis inom branschen. Förvaltaren skall även erhålla fullmakt att företräda fastighetsägaren i de angelägenheter som omfattas av förvaltningsuppdraget (jfr 3 och 4 § §). Om fastigheten övergår till ny ägare förfaller åläggandet, vilket framgår av 6 §. I och med godkännandet av förvaltningsavtalet upphör hyresnämndens befattning med ärendet (jfr tvångsförvaltning då hyresnämnden enligt 27 § utövar tillsyn).

Om något förvaltningsavtal inte ges in inom bestämd tid eller om avtalet inte kan godkännas skall hyresnämnden enligt 5 § besluta om tvångsförvaltning. Om särskilda skäl föreligger kan hyresnämnden istället utfärda ett nytt förvaltningsåläggande.

Om hyresnämnden beslutar om tvångsförvaltning skall nämnden enligt 8 § samtidigt utse en förvaltare. I förvaltarens uppgifter ingår att svara för en tillfredsställande skötsel av fastigheten samt att verka för att de olägenheter som föranlett förvaltningsbeslutet undanröjs och att fastigheten genomgår en sådan förbättring och modernisering som är förenlig med en ändamålsenlig fastighetsförvaltning. Dessutom skall förvaltaren verka för att en skälig avkastning erhålls (se 9 § och prop. 1976/77:151 s. 60 f och 91 f).

Förvaltaren är legal företrädare för fastighetsägaren. Han har således en allmän rätt att företräda fastighetsägaren. Det innebär i princip att fastighetsägaren mister alla befogenheter beträffande fastigheten. Vissa inskränkningar härifrån gäller emellertid. Förvaltaren får t.ex. inte överlåta fastigheten eller på fastighetsägarens vägnar ingå borgen. Utan tillstånd från hyresnämnden får förvaltaren vidare inte inteckna fastigheten eller pantsätta denna (jfr 11 §).

Fastighetsägaren å andra sidan är skyldig att lämna förvaltaren de upplysningar rörande fastigheten och att tillhandahålla förvaltaren handlingar och annat som behövs för en tillfredsställande förvaltning (16 och 17 §§). På begäran av förvaltaren kan hyresnämnden enligt 13 § vidare ålägga fastighetsägaren att utge ytterligare medel till fastighetens skötsel.

Ett beslut om tvångsförvaltning gäller i normalfallet tre till fem år (18 § och prop. 1976/77:151 s. 72). Möjlighet till förlängning med högst tre år i taget finns emellertid.

Ett beslut om tvångsförvaltning kan upphöra i förtid (18 § tredje stycket). I motsats till fallet beträffande förvaltningsaläggande gäller beslutet om tvångsförvaltning även mot en ny ägare (se 19 §). Inte heller utmätning eller konkurs häver tvångsförvaltningen (prop. 1976/77:151 s. 99). En omständighet som emellertid kan innebära att förvaltningen bör upphöra i förtid är att fastigheten har överlåtits till någon som har goda förutsättningar att själv sköta förvaltningen på ett betryggande sätt (prop. 1976/77:151 s. 72).

Medel som förvaltaren har hand om skall hållas skilda från andra medel. Förvaltaren skall årligen inkomma med redovisning av förvaltningen till hyresnämnden som har att granska denna. Fastighetsägaren har möjlighet att hos fastighetsdomstolen väcka talan mot förvaltaren (21–23 §§).

Tillsyn över tvångsförvaltning utövas av hyresnämnden, vilket framgår av 27 §.

Möjlighet till inlösen regleras i 28 §. Talan skall väckas av kommunen vid fastighetsdomstolen. Inlösen innebär att äganderätten till fastigheten tvångsvis går över till kommunen. Inlösen kan komma ifråga när en fastighet är föremål för tvångsförvaltning men förhållandena är sådana att en tillfredsställande förvaltning inte kan uppnås. Inlösen kan ske när en tvångsförvaltning inte framstår som meningsfull, t.ex. när det inte går att få fram medel till förvaltningen eller då nödvändiga åtgärder inte är ekonomiskt försvarbara. Inlösen är således inte ett alternativ till tvångsförvaltning (se prop. 1976/77:151 s. 74–78 och 108–109).

3.4 Egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen

Regler för skydd för äganderätten finns i regeringsformen (RF) och i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Bestämmelsen i 2 kap. 18 § RF har sedan den 1 januari 1995 följande lydelse.

”Varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådan ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen skall bestämmas enligt grunder som anges i lag.

/.../”

Det är att märka att skyddet mot att tvingas avstå sin egendom gäller all egendom utan inskränkning medan skyddet mot s.k. rådighetsinskränkningar endast avser fast egendom.

I 2 kap. 23 § RF föreskrivs att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Även regleringen i Europakonventionen skulle således kunna var hinder mot bestämmelser som medför inskränkningar i äganderätten.

Konventionens reglering av egendomsskyddet återfinns i artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till konventionen och har följande lydelse.

”Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av viss egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter och andra pålagor eller av böter och viten”.

Artikeln innehåller tre rättsregler: den första fastslår principen om respekt för äganderätten, den andra uppställer villkoren för berövande av egendom och den tredje behandlar förutsättningarna för att göra inskränkningar i rätten att nyttja egendom.

Konventionens reglering ger dels ett generellt krav på respekt för enskild egendom, dels ett skydd mot rådighetsinskränkningar vilket i motsats till RF:s regler inte är begränsat till visst slag av egendom.

Enligt såväl RF som konventionen skall en avvägning ske mellan den enskildes intresse och de allmänna intressen som föranleder ingreppet.

Såväl frågan om en åtgärd kan anses vidtaget i det allmännas intresse som frågan om ingreppet är att anse som proportionerligt i förhållande till detta intresse bör här besvaras.

Vid bedömningen av om ett beslut innebärande inskränkning i enskilds rätt kan anses vara proportionerligt i förhållande till sitt syfte skall beaktas:

Ingrepets ändamålsenlighet eller lämplighet, dvs. frågan bör ställas om åtgärden verkligen kan tänkas uppfylla, eller åtminstone verksamt bidra till att uppfylla, det avsedda ändamålet

Ingrepets nödvändighet, dvs. frågan bör ställas om det finns alternativa handlingsvägar för att uppnå det avsedda syftet som är mindre ingripande för den enskilde

Proportionalitet i strikt mening, dvs. frågan bör ställas om fördelen för det allmänna står i proportion till skadan för den enskilde.

Omständigheter som kan vara relevanta vid en sådan avvägning är ingreppets varaktighet, möjligheterna till rättslig kontroll av ingreppet och om ersättning för ingreppet utgår.

3.5 Förhållandet i andra nordiska länder

Såväl ellagstiftningen i Finland som i Norge innehåller bestämmelser som reglerar frågan om att säkra elförsörjningen om alla försök att på frivillig grund åstadkomma detta uttömts. Även dansk lag reglerar förhållandet när ålagda förpliktelser inte följs.

3.5.1 Finland

Den finska motsvarigheten till nätmyndigheten, Energimarknadsverket, kan enligt 7 § den finska elmarknadslagen återkalla ett elnätstillstånd om tillståndshavaren upphör med elnätsverksamheten eller om han inte längre uppfyller förutsättningarna för tillstånd. En återkallelse kan också ske om tillståndshavaren vid upprepade tillfällen i väsentlig grad bryter mot elmarknadslagen eller villkor och föreskrifter som meddelats med stöd av denna.

Vid återkallelse av elnätstillstånd kan Energimarknadsverket besluta om de åtgärder som behövs för att nätverksamheten skall kunna upprätthållas, vilket framgår av 8 § elmarknadslagen.

Om inte avtal kan slutas om överlåtelse av nätet till annan innehavare har Energimarknadsverket möjlighet att besluta om överlåtelse mot ersättning. Förutsättningar för ersättning och fastställande av denna prövas enligt reglerna om ersättning vid inlösen i lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/77). Ersättningen prövas av Jorddomstolen.

3.5.2 Norge

Den norska energiloven stadgar i 7 kap. 3 § om möjligheter att meddela förelägganden vid överträdelser av villkor meddelade med stöd av lagen. Om en koncession är meddelad på oriktiga eller ofullständiga uppgifter om förhållanden av väsentlig betydelse eller om innehavaren av koncessionen i väsentlig mån brutit mot meddelade villkor kan koncessionen vidare återkallas.

Vid återkallelse av en koncession skall en frist bestämmas inom vilken anläggningen skall övertas av annan. Särskilda bestämmelser reglerar koncession och förköpsrätt för det allmänna om denna frist överskrids.

3.5.3 Danmark

I den danska loven om elforsyning stadgas i 20 § att en innehavare av koncession skall säkerställa en tillräcklig och effektiv överföring av elektricitet innefattande bl.a. underhåll av distributionsnätet, anslutning av leverantörer och köpare av elektricitet, tillgodo-seende av nödvändig överföringskapacitet och att mäta inmatning och uttag av överförd energi i nätet.

Om de angivna förpliktelserna inte uppfylls kan den systemansvariga verksamheten åläggas att tillse att förpliktelserna uppfylls. Polismyndigheten kan vid behov lämna bistånd för att den systemansvariga verksamheten skall få tillträde till nätverksamhetens egendom.

En koncession kan vidare återkallas om föreskrifter eller villkor överträds, om oriktiga eller vilseledande uppgifter lämnats i koncessionsansökan eller om innehavaren av koncessionen anmäler inställande av betalningar eller konkurs, vilket framgår av 54 § loven om elforsyning. Koncessionsinnehavaren kan föreläggas att inom en viss frist uppfylla sina förpliktelser eller avhjälpa bristen. Om överträdelsen innebär åsidosättande av väsentlig betydelse för elförsörjningen kan koncessionen interimistiskt dras in.

3.6 Några utgångspunkter

Tidigare uttalanden om behovet av ytterligare regler har pekat på återkallelsesituationen och situationer vid upphörande av koncession (jfr prop. 1996/97:136 s. 53). Vår uppgift är enligt direktiven att föreslå närmare bestämmelser om tvångsförvaltning av nät-koncession i samband med att koncession återkallas. Direktiven betonar vikten av att garantera en fortsatt överföring av el och pekar på bestämmelserna i bostadsförvaltningslagen (1977:792) om ingripande mot försumliga fastighetsägare som en parallell till situationer med motsvarande regler för nätkoncessioner.

Som vi tidigare redogjort för (avsnitt 3.1) krävs koncession för att använda en starkströmsledning. För förvärv av hyresfastighet

krävs, utom i vissa speciellt angivna fall, förvärvstillstånd enligt lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m.m. Ett sådant tillstånd är en förutsättning för verksamheten men går inte att återkalla. Detta är en skillnad jämfört med bestämmelserna i ellagen (1997:857) som stadgar att nätkoncession i vissa fall *skall* återkallas, vilket framgår av 2 kap. 18 § ellagen.

Enligt gällande ordning är den yttersta sanktionen mot ett nätföretag som bryter mot ellagens bestämmelser att koncessionen återkallas (se avsnitt 3.1). Återkallelse enligt 2 kap. 18 § 2 p kan med nuvarande regelsystem emellertid vara en direkt olämplig åtgärd. Eftersom det krävs koncession för att få använda elnätet kan en återkallelse leda till att området ställs utan el. För att undvika risken för att frånvaron av en effektiv sanktion skall påverka beteendet hos koncessionsinnehavare negativt, behöver antingen återkallelseinstitutet stärkas *eller* ett trovärdigt alternativ till återkallelse av nätkoncession införas.

Vi har i vårt delbetänkande (SOU 2000:90) föreslagit bl.a. att nättariffens skälighet skall göras med utgångspunkt i den prestation ett företag utför och om intäkterna står i rimlig proportion till denna. Vid bedömningen av prestationen skall hänsyn, förutom till de objektiva förutsättningarna för verksamheten, även tas till t.ex. leveranssäkerheten. Vi har vidare föreslagit att nätföretagen är skyldiga att se till att överföringen av el är av tillräckligt god kvalitet inom deras områden. Om detta förslag genomförs kommer det att innebära ökade möjligheter att vitesförelägga företagen vid kvalitetsbrister och störningar i elnätet.

Nedan ges en exemplifiering av några fall där det kan vara aktuellt med återkallelse alternativt regler om tvångsingripande. Noteras bör att det ställs krav på ett allvarligt missförhållande för att ett ingripande av ifrågavarande slag skall kunna beslutas. Ett ingripande kräver alltid en viss intensitet och varaktighet. Det är uteslutet att tillgripa åtgärderna vid brister av tillfällig karaktär.

Till följd av misskötsel av nätet som leder till kvalitetsbrister och störningar i elnätet hotas leveranssäkerheten med ständiga avbrott som följd. Sedan möjligheterna att förelägga har uttömts utan resultat återstår att återkalla nätkoncessionen om förhållandena är sådana att koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter (2 kap. 18 § ellagen). Det är emellertid koncessionshavaren som ensam har tillstånd att överföra el i området. En indragen koncession kan därför leda

till att området blir strömlöst om inte någon frivillig överenskommelse om överlåtelse av koncessionen, och därutöver elnätet, kan ske.

Samma sak gäller om missförhållandena istället leder till att spänningskvaliteten är undermålig.

Om koncessionshavaren missköter sina administrativa skyldigheter enligt ellagen såsom att mäta och beräkna överförd el, rapportera resultaten härav, ta fram preliminära och slutliga andelstal samt medverka till leverantörsbyten kan detta vara ett hot mot den fria elmarknaden. Elhandeln är nämligen beroende av att nätägarna fullgör dessa skyldigheter eftersom elhandelsföretagen annars inte kan fakturera sina kunder korrekt eller felaktigt tvingas ligga ute med pengar. Vidare kan de inte leverera el till kunder de har kontrakt med om nätägarna inte medverkar vid leverantörsbyten.

En nätkoncessions skall meddelas på bestämd tid (jfr 2 kap. 13 §). Om en koncessionshavare underlåter att ansöka om förlängd giltighetstid (jfr 2 kap. 14 §) eller om en ansökan om förlängd giltighetstid inte bifalls kan även detta leda till besvärliga situationer. Om nätt innehavaren inte medverkar till att annan får koncession och tillgång till elnätet upphör elförsörjningen alternativt fortsätter driften utan giltig koncession. Denna senare situation är besvärande eftersom möjligheten att förelägga enligt ellagen är knuten till innehavaren av koncessionen. Samma förhållande gäller naturligtvis om en ansökan inte beviljas. För att eliminera risken att en utebliven ansökan om förlängning av giltighetstiden beror på glömska bör en påminnelse ha utgått innan andra åtgärder kan komma ifråga.

Ytterligare en fråga gäller elsäkerhet. Elektriska anläggningar, elektriska anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektriskt materiel och elektriska installationer skall vara så beskaffade och placerade samt brukas på sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot person- och sakskada eller störning i driften vid den egna anläggningen eller vid andra elektriska anläggningar, vilket framgår av 9 kap. 1 § första stycket ellagen. Av 10 kap. 1 § framgår att innehavaren av den starkströmsanläggning från vilken elen senast kommit skall – även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser – ersätta person- och sakskada som tillfogats genom inverkan från anläggningen. Särskilda bestämmelser om elsäkerhet

utfärdas av Elsäkerhetsverket i författningssamlingen ELSÄKFS.

3.7 Vårt uppdrag

Erfarenheterna har visat att det endast i enstaka undantagsfall finns behov av tvångsingripande.

Sedan den 1 januari 1995 har vidare införts en möjlighet för nätmyndigheten att vid vite förelägga koncessionshavare att fullgöra de skyldigheter som omfattas av tillsynen. Denna möjlighet ger myndigheten helt andra instrument än tidigare då det endast fanns möjlighet att återkalla koncessionen helt eller delvis.

Uppgiften för utredningen är att ge förslag som innebär att man ytterligare ökar möjligheten att i praktiken ingripa mot det fåtal koncessionshavare som agerar oseriöst. Vi har tolkat denna del av vårt uppdrag så att vi skall ge förslag på regler som medger ett effektivare ingripande vid misskötsamhet samtidigt som det är av yttersta vikt att elförsörjningen garanteras. Det primära syftet är således inte att nätinnehavaren skall bytas ut. Huvudsyftet är istället att införa regler mot misskötsamma nätägare utan att avbryta överföringen av el.

Som vi tidigare redogjort för (avsnitt 3.1) krävs koncession för att använda en starkströmsledning.

Möjligheten till vitesföreläggande och hotet att en koncession kan återkallas är enligt vår uppfattning i de flesta fall tillräckligt för att koncessionshavaren skall fullgöra sina förpliktelser.

I de fall detta inte visar sig tillräckligt kan en lösning vara att tillämpa reglerna som direkt inriktar sig på att få bort innehavaren. Detta skulle innebära att stärka reglerna kring bestämmelserna om återkallelse i 2 kap. 18 § ellagen. Detta alternativ innebär ingrepp i egendomsrätten. Statens rätt att besluta om ingripanden i enskildas egendom regleras ytterst i 2 kap. 18 § regeringsformen. Av bestämmelsen följer bl.a. att den enskilde endast kan tvingas avstå sin egendom (avser såväl fast som lös egendom) i de fall då det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Att trygga elförsörjningen är ett angeläget allmänt intresse. Förfarandet i samband med tvångsvis inlösen av egendom eller föreläggande om tvångsvis försäljning av egendom måste emellertid underkastas rigorösa rättssäkerhetsgarantier. Följden skulle bli utdragna rätts-

processer där frågor knutna till egendomsrätten under tiden skulle vara oklara.

En annan lösning kan vara att en misskötsam innehavare berövas den civilrättsliga förfoganderätten över ledningarna. Detta kan ske genom att anläggningen ställs under särskild förvaltning. På detta sätt kan behovet av elleveranser tillgodoses utan att de ovan nämnda egendomsrättsliga problemen uppkommer. Denna lösning skulle troligen snabbare kunna åtgärda själva problemet samtidigt som det intrång i koncessionshavarens rådighet det blir fråga om skulle upplevas som högst betydande. Det kan dessutom hävdas att den som under längre tid tvingas tåla det ingrepp i förfoganderätten över sin egendom som särskild förvaltning innebär, sannolikt torde sakna intresse av att behålla sin egendom och därför skulle välja att överlåta denna alternativt att aktieägarna i förekommande fall reagerar och kräver ett utbyte av styrelsen. Vi skulle således vilja hävda att särskild förvaltning i praktiken kan anses som en väl så effektiv, om inte mer effektiv, åtgärd än tvångsinlösen.

En annan sak är att en särskild förvaltning av nätkoncession, *men då under förutsättning att tvångsförvaltningen inte är tillräcklig för att undanröja missförhållanden*, kan utmynna i inlösen.

Härtill kommer att med denna lösning, dvs. ett system med särskild förvaltning vid misskötsamhet, kan reglerna i bostadsförvaltningslagen (1977:792) användas som utgångspunkt för regelsystemet. Reglerna beträffande hyresfastigheter är beprövade och fungerar på sitt område. Vi tror att de i modifierade delar kan fungera väl även för nätverksamhet.

I kapitel 4 och i författningskommentaren, vilken återfinns i kapitel 9, kommer vi att närmare redogöra för förutsättningarna för ingripande och hur vi anser att lagstiftningen, mot bakgrund av de nämnda utgångspunkterna, lämpligen bör utformas.

4 Överväganden och förslag

4.1 Förutsättningar för ingripande

Vi anser att förutsättning för ingripande enligt en lag om särskild förvaltning bör vara att anläggningsinnehavaren förutom väsentlig misskötsamhet genom att inte fullgöra sina skyldigheter, därutöver skall vara att dessa brister innebär att elförsörjningen eller elmarknadens funktion hotas.

Vi har funnit det av vikt att anknyta till ellagens bestämmelser. Detta eftersom det av rättssäkerhetsskäl är väsentligt att anläggningsinnehavarna kan förutse vilka former av misskötsamhet som kan rendera i ett ingripande.

Vi anser således att hänvisningen till ellagen, dess föreskrifter eller villkor meddelade med stöd av denna lag är nödvändig. Vi har även särskilt övervägt om detta skulle vara ett tillräckligt rekvisit. Frågan har då varit om ett tillräckligt rekvisit för ingripande skulle vara att anläggningsinnehavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt villkor i nätkoncessionen, dvs. en lydelse motsvarande den i ellagens 2 kap. 18 § andra punkten beträffande återkallelse av koncession.

Om en anläggningsinnehavare i väsentlig mån bryter mot bestämmelser i ellagen, där uttrycket väsentlig understryker att bristerna är allvarliga, torde elförsörjningen i många fall också hotas. Detta kan dock inte förutsättas alltid vara fallet. Ellagen innehåller bestämmelser av olika karaktär, och underlåtenhet från anläggningsinnehavarens sida att fullgöra vissa av dem torde inte vara grund för ett ingripande enligt den föreslagna lagen om särskild förvaltning.

Mot bakgrund av att ett beslut om särskild förvaltning innebär ett väsentligt ingrepp för den enskilde efter myndighetsbeslut har därför som ytterligare rekvisit för lagens tillämpning föreslagits att det föreligger hot mot elförsörjningen eller elmarknadens

funktion. För en närmare diskussion kring förenligheten med egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen hänvisas till avsnitt 4.10.

Ett brott mot i och för sig viktiga bestämmelser i ellagen men utan att dessa medför att elförsörjningen eller elmarknadens funktion är hotad utgör således inte skäl för särskild förvaltning. För att åtgärda sådana brister finns andra medel, t.ex. vitesföreläggande.

Beträffande frågor om elsäkerhet har tillsynsmyndigheten rätt att förordna om rättelse på nätinnehavarens bekostnad och att förbjuda användandet av en elektrisk anläggning som är i ett sådant skick eller används på ett sådant sätt att uppenbar fara för person eller egendom uppstår (jfr 12 kap. 4 § 1 och 2 ellagen). Det finns därför ingen anledning att rena elsäkerhetsfrågor skall kunna leda till särskild förvaltning.

Det måste betonas, vilket berörts redan i föregående kapitel, att det finns många sätt på vilka misskötsel av nätverksamhet skulle kunna hota elförsörjningen. Bristande kvalitet i den fysiska överföringen, vilken medför störningar och avbrott, är påtagligt ett hot mot elförsörjningen. Nätverksamhet innebär också andra skyldigheter än att ställa elektriska starkströmsledningar till förfogande för överföring av el. Det svenska systemet för elförsörjning vilar på en öppen, konkurrensutsatt handel med el, som förutsätter att nätföretagen utöver de rena elöverföringstjänsterna utför flera för marknadens funktion viktiga tjänster.

Nätverksamhet inbegriper således i stort två slag av funktioner som är av mycket olika karaktär, men som båda är mycket viktiga. En gäller att ombesörja den fysiska överföringen av elektricitet, inklusive de åtgärder som krävs för att elen skall hålla en god kvalitet. Den andra gäller att utföra de mätningar och beräkningar av överförd el som krävs för att elhandeln skall fungera effektivt och för att balansansvaret på elmarknaden skall kunna regleras ekonomiskt. Beträffande skyldigheten enligt 3 kap. 10 § ellagen att mäta och beräkna överförd el samt att rapportera dessa resultat har vi övervägt om en särskild regel med möjlighet att förordna om rättelse på den försumliges bekostnad bör införas. Enligt vår uppfattning skulle emellertid en sådan bestämmelse inte fungera

effektivt i den praktiska tillämpningen, varför vi inte föreslår att en sådan skall införas.¹

I 1 kap. 4 § ellagen definieras begreppet nätverksamhet. Där framgår att med nätverksamhet avses, förutom sådana aktiviteter som har att göra med uppförande och drift av ledningar m.m., även *mätning och beräkning av överförd effekt och energi samt annan verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet*. Ellagen innehåller vidare särskilda bestämmelser som närmare preciserar nätinnehavarnas skyldigheter att mäta och beräkna överförd el (3 kap. 10-11 §§). Misskötsel i dessa avseenden kan skada andra aktörer på elmarknaden och hindra en effektiv konkurrens. I allvarliga fall kan därmed elmarknadens funktion anses vara hotad.

Skulle en elektrisk anläggning utnyttjas utan att behövlig koncession finns, därför att sådan inte sökts eller tiden för en beviljad koncession gått ut, är detta ett allvarligt brott mot de skyldigheter som föreskrivs i ellagen. Den omständigheten att anläggningsinnehavaren undandrar sig ellagens möjligheter till kontroll, sanktioner m.m. kan, tillsammans med andra omständigheter, innebära ett hot mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion.

Nuvarande ellag innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse om att elnäten eller överförd el skall hålla en viss kvalitet.

Av 3 kap. 9 § ellagen följer emellertid en allmän skyldighet för nätkoncessionshavare att på skäliga villkor överföra el åt annan.

Frågor som avser kvaliteten på elnäten är i första hand en fråga för tillsynen av om överföringen av el sker på skäliga villkor. Övervakningen omfattas således av nätmyndighetens normala tillsynsansvar.

Vi har i delbetänkandet *Elnätsföretag – regler och tillsyn* (SOU 2000:90) föreslagit att en ny bestämmelse som ålägger nätföretagen att överföra el av tillräckligt god kvalitet införs i ellagen. Tvister om nätägarnas skyldigheter i denna del skall enligt förslaget prövas av nätmyndigheten efter ansökan av kunden. Nätmyndighetens beslut får sedan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Denna bestämmelse samt flagranta brott mot 3 kap. 9 § första stycket tar sikte på leveranssäkerheten.

¹ Regeringen har låtit utreda förutsättningarna att införa ett sanktionssystem mot de nätbolag som inte uppfyller kraven i ellagen eller föreskrifter vid byte av elleverantör och angivande av anläggningsidentitet vid mätrapportering (Dnr N2001/6137/ESB).

Vi har även föreslagit att prövningen av skäligheten i nättariffer enligt 4 kap. 1 § ellagen skall ske genom en jämförelse av nät-koncessionshavarens samlade intäkter i förhållande till hans prestation. Vid bedömning av hans prestation skall hänsyn tas dels till de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels nätkoncessionshavarens sätt att bedriva verksamheten. Med nätkoncessionhavarens sätt att bedriva verksamheten avser vi främst leverans kvaliteten i hela redovisningsområdet till skillnad mot bestämmelsen i 3 kap. 9 § som avser överföringens kvalitet hos en individuell kund (jfr SOU 2000:90 s. 163).

Vi finner inte skäl att utöver detta införa en särskild bestämmelse avseende den generella leverans kvaliteten.²

4.2 Föremålet för särskild förvaltning

Vad kan bli föremål för särskild förvaltning?

Vårt förslag till lag om särskild förvaltning avser elektriska anläggningar som används för överföring av starkström till den del de avser nätverksamhet som bedrivs med stöd av koncession. Genom begränsningen till nätverksamhet faller t.ex. opto-verksamhet, som flera nätföretag bedriver vid sidan om nätverksamheten, utanför lagens tillämpning. Likaså är lagen inte tillämplig på icke-koncessionspliktiga nät, såsom t.ex. industri-anläggningar, flygplatser och trafikområden för järnvägsdrift.

Ellagen definierar elektrisk anläggning (1 kap. 2 §) som en anläggning med däri ingående särskilda föremål för produktion, överföring eller användning av el. Vidare anges att om olika delar av en och samma anläggning har skilda innehavare, anses varje sådan del som en särskild anläggning. Om en anläggning för överföring av el är ansluten till en eller flera andra sådana anläggningar och anläggningarna är i samma innehavares hand, skall anläggningarna anses som en och samma anläggning. Av detta följer att en särskild förvaltning på lokalnätetsnivå måste avse hela koncessionsområdet. Vid en beviljad begäran om samredovisning enligt 3 kap. 3 § ellagen skall vidare samtliga samredovisade anläggningar omfattas av den särskilda förvaltningen. Detta beroende på att de samredovisade områdena bl.a. avseende

² Regeringen har tillsatt en utredare med uppdrag att utreda åtgärder för att minska antalet avbrott i det svenska elsystemet (Dnr N 2001/2274/ESB). Uppdraget skall slutredovisas i oktober 2001 och utredaren avser att i sin rapport ta upp frågan om kriterier för den generella leverans kvaliteten avseende avbrott.

tariffställningen är så hårt sammanknutna att de inte bör hanteras av olika personer. På regionnätetsnivå bör av samma skäl en särskild förvaltning avse nätföretagets samtliga regionledningar.

4.3 Formen för ingripande

De allvarliga konsekvenser brister i förvaltningen av elektriska anläggningar kan få för elförsörjningen eller elmarknadens funktion, och därmed för samhällslivet, motiverar att man i svårare fall kan ingripa med mycket långtgående tvångsmedel. Lagförslagets möjligheter till tvångsförvaltning innebär att en särskilt utsedd förvaltare får i det närmaste oinskränkta befogenheter vid förvaltningen och anläggningsinnehavaren så gott som helt tas ifrån möjligheterna att disponera över anläggningen och att påverka förvaltarens arbete. Beslut om tvångsförvaltning skall kunna fattas av länsrätten på begäran av nätmyndigheten (se vidare nedan om länsrättens befattning med förvaltningsfrågorna).

Det finns dock anledning att anta att det inte finns behov av en så långtgående åtgärd som tvångsförvaltning annat än i ett mycket begränsat antal fall. Det är troligt att anläggningsinnehavaren inför det hot om ingripande som en lagstiftning om särskild förvaltning innebär eller, i ett konkret fall, på grund av en ansökan om sådan förvaltning, kommer att rätta till vad som brister utan att tvångsförvaltning behöver tillgripas. Erfarenheterna på det hyresrättsliga området – av bostadsförvaltningslagens föregångare – påvisar sådana preventiva effekter. De motiverade lagstiftaren att införa möjligheter till en mildare form av särskild förvaltning för bostadsfastigheter. Mot denna bakgrund torde det i många fall vara tillräckligt om man genom länsrättens medverkan kan få till stånd en förvaltning som bygger på ett samarbete mellan anläggningsinnehavaren och en förvaltare och som ansluter till sådan frivillig förvaltning av annans anläggning som förekommer på marknaden. Övervägande skäl talar alltså för att två ingripandeformer bör införas, förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning.

4.4 Förvaltningsföreläggande

När länsrätten beslutar om förvaltningsföreläggande skall anläggningssinnehavaren föreläggas att lämna över förvaltningen till en särskild förvaltare och därmed se till att en tillfredsställande förvaltning uppnås. I föreläggandet skall bestämmas viss tid inom vilken anläggningssinnehavaren skall visa att han har vidtagit åtgärder för att ett sådant överlämnande skall komma till stånd. Detta sker genom att anläggningssinnehavaren, inom den angivna tiden, ger in ett skriftligt förvaltningsavtal till länsrätten. Avtalet bör normalt avse en period om tre år. Länsrätten skall granska avtalet och bedöma om detta har ett sådant innehåll att det kan antas leda till en tillfredsställande förvaltning av anläggningen. Denna prövning skall också omfatta frågan om den föreslagne förvaltaren har tillräckliga kvalifikationer för att kunna sköta sitt uppdrag. Finner länsrätten att avtalet uppfyller de krav som bör ställas, skall länsrätten godkänna avtalet.

I och med godkännandet av förvaltningsavtalet skall länsrättens befattning med ärendet upphöra. Varken länsrätten eller någon annan myndighet skall ha någon tillsyn över förvaltningen och skall inte ta någon befattning med de olika frågor som kan dyka upp under den tid förvaltningsavtalet gäller. Det blir i stället nätmyndigheten som får bevaka att avtalet följs. För att underlätta denna bevakning skall förvaltaren vara skyldig att genast anmäla till nätmyndigheten om under avtalstiden förändringar genomförs som berör förvaltningen i de delar den har godkänts av länsrätten. På detta sätt får nätmyndigheten möjlighet att bedöma om det finns skäl att ta upp förvaltningsfrågan på nytt vid länsrätten. Anser nätmyndigheten att en förnyad prövning bör äga rum kan myndigheten ge in en ny ansökan om särskild förvaltning. Genom ansökan initieras ett nytt ärende vid länsrätten som på vanligt sätt skall pröva frågan om särskild förvaltning och formerna för denna. Visar det sig att anläggningssinnehavaren har brutit avtalet av tredska eller av andra illojala skäl bör ansökan normalt kunna leda till ett beslut om tvångsförvaltning. Länsrätten bör informera förvaltaren om dennes underrättelseskyldighet mot nätmyndigheten. Det saknas egentlig anledning att i lagen införa någon form av sanktion för att denna skyldighet skall fullgöras. Fullgör förvaltaren inte sin skyldighet torde detta utgöra tillräcklig anledning för nätmyndigheten att på nytt vid länsrätten ta upp frågan om hur den särskilda förvaltningen skall vara anordnad.

Om inte anläggningsinnehavaren inom den av länsrätten utsatta tiden ger in ett godtagbart förvaltningsavtal, bör länsrätten i allmänhet genast kunna besluta om tvångsförvaltning. Det kan också inträffa att invändningar kan riktas mot det förvaltningsavtal som anläggningsinnehavaren presenterar. I ett sådant fall blir det beroende på omständigheterna hur länsrätten skall göra. Är det endast fråga om mindre brister i avtalet kan det ofta finnas skäl att ge anläggningsinnehavaren tillfälle att justera dessa innan länsrätten slutligen tar ställning i målet. Om bristerna i avtalet är mer omfattande eller om den föreslagne förvaltaren inte kan godtas, bör det normala vara att länsrätten konstaterar att avtalet inte innebär att förvaltningen överlämnas på ett sätt som kan godkännas och samtidigt förordnar att anläggningen skall ställas under tvångsförvaltning.

Vid förvaltningsföreläggande är det i första hand anläggningsinnehavaren själv som får välja förvaltare och bestämma omfattningen av dennes uppdrag. Förvaltningsavtalet bör utförligt ange de skyldigheter förvaltaren har. Det är inte möjligt att i lagen exakt reglera vilka befogenheter anläggningsinnehavaren skall lämna över till förvaltaren för att ett förvaltningsföreläggande skall anses uppfyllt. Vad som skall fordras i detta avseende får bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Särskild uppmärksamhet bör naturligtvis ägnas de brister som grundat beslutet om förvaltningsföreläggande. Det framstår mot denna bakgrund som naturligt att nätmyndigheten skall ges tillfälle att yttra sig över avtalet, innan länsrätten prövar om det skall godkännas. Riktmärket måste vara att förvaltningen skall lämnas över i den utsträckning som behövs för att man med fog skall kunna anta att förvaltningen som helhet kommer att bedrivas på ett sätt som undanröjer, eller i vart fall inledningsvis minskar, risken för avbrott eller störningar i elförsörjningen. Normalt bör avtalet innebära att förvaltningen i kameralt och tekniskt hänseende överlämnas till förvaltaren men att denne också i övrigt åtar sig vad som i allmänhet vilar på en yrkesmässigt professionell förvaltare i anslutning till den avtalspraxis som har utbildats inom denna och närliggande sektorer. I allmänhet bör det också krävas att jämte avtalet skall finnas en fullmakt för förvaltaren att företräda anläggningsinnehavaren i alla angelägenheter som rör förvaltningen. Förmodligen kommer det att bli svårt för anläggningsinnehavaren att finna en tillräckligt kvalificerad förvaltare som är villig att ta sig an uppdraget, om inte

villkoren för detta ansluter till dem som förekommer eller anses som rimliga inom branschen.

I bilaga 3 visas ett exempel på ett avtal om skötsel och utveckling av nätverksamhet mellan företag inom en koncern. Detta avtal skulle – dock med beaktande av det är avsett för koncernförhållanden – kunna tjäna som viss vägledning vid utarbetandet av ett förvaltningsavtal avseende en specifik nätverksamhet.

4.4.1 Lagen om offentlig upphandling

Lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) innehåller bestämmelser om att upphandling inom den svenska offentliga sektorn skall ske i konkurrens. Fjärde kapitlet LOU behandlar upphandling inom vatten-, energi-, transport och telekommunikationsområdena. Enligt 4 kap. 1 § första stycket 1 LOU skall bestämmelserna i kapitlet tillämpas vid upphandling som görs av en upphandlande enhet för sådan av enheten bedriven verksamhet som består av, såvitt nu är ifråga, drift eller tillhandahållande av fasta nät i syfte att betjäna allmänheten i fråga om produktion, transporter, distribution eller försörjning med elektricitet, eller av leverans av sådan nytthet till fasta nät.

I 4 kap. 1 § sista stycket anges att även de bestämmelser till vilka hänvisas i 5 kap. 1 § är tillämpliga.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i 4 kap. innefattar termen "upphandlande enhet" bl.a. företag som bedriver verksamhet med sådant särskilt tillstånd från en myndighet som innebär att ett eller flera företag förbehålls rätten att bedriva verksamheten. Med "särskilt tillstånd" avses bl.a. fall då ett företag bedriver verksamhet som avses i första stycket 1 och levererar elektricitet till ett nät som drivs av ett företag som har särskilt tillstånd från en myndighet (4 kap. 1 § tredje stycket). Nätföretag omfattas av bestämmelserna i kapitlet och detta oavsett om verksamheten bedrivs i offentlig eller privat regi. Detta är ett avsteg från LOU:s systematik i övrigt, enligt vilken endast upphandlande enheter inom offentlig sektor omfattas av lagen. LOU gäller således i huvudsak för all upphandling för nätföretag. Genom bestämmelsen i 4 kap. 7 § 2 LOU torde undantag gälla bl.a. beträffande upphandling av s.k. förlustel.

Vid ett beslut om förvaltningsföreläggande skall anläggningsinnehavaren inom en viss tid till länsrätten ge in ett skriftligt avtal,

genom vilket förvaltningen överlämnas till en särskild förvaltare (2 kap. 1 § förslaget till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar). I normalfallet skall förvaltningsavtalet slutas för en tid av minst tre år (2 kap. 3 §).

Någon tidsram för när avtalet skall ha ingivits har inte angetts i bestämmelsen. Länsrätten får med hänsyn till omständigheterna avgöra hur lång tid anläggningsinnehavaren behöver för att ordna förvaltningen. Syftet med länsrättens beslut är bl.a. att garantera elförsörjningen i området och i kommentaren till bestämmelsen har vi understrukit att det i många fall är viktigt att den särskilda förvaltningen ordnas snabbt och att tiden normalt bör bestämmas till tre eller fyra veckor. Länsrätten kan begära ändringar eller tillägg i ett ingivet avtal innan det kan godkännas.

Är LOU tillämplig för ifrågavarande situationer?

En upphandling förutsätter att det finns ett klart och tydligt förfrågningsunderlag. Underlaget skall innehålla kvalifikationskrav, kravspecifikation, administrativa och kommersiella krav. Underlaget skall bestå av krav som skall uppfyllas (skall krav) och utvärderingskriterier (vid utvärderingsprincipen det "ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet"). Vid utvärdering enligt det "lägsta priset" skall vissa krav uppfyllas, varefter avtal skall träffas med den anbudsgivare som har lämnat lägst pris.

De krav som har angivits i förfrågningsunderlaget står i allt väsentligt fast under hela upphandlingsprocessen och får inte frångås i anbudsutvärderingen.

Nätmyndigheten skall ges tillfälle att yttra sig över förvaltningsavtalet och länsrätten kan besluta att anläggningsinnehavaren skall avtala om ändringar och tillägg i förvaltningsavtalet för att det skall kunna godkännas. En sådan ändring, även efter att avtal träffats, har sådan anknytning till upphandlingen att den skall anses utgöra en del av upphandlingen.³

I punkten 24 i ingressen till rådets direktiv 93/38/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av upphandlingsförfarandena för enheter som har verksamhet inom vatten-, energi-, transport- och telekommunikationssektorerna (EGT 1993 L 189/84) anges att direktivet endast skall omfatta tillhandahållandet av tjänster på grund av avtal därom samt att tillhandahållandet av tjänster på

³ EG-kommissionen gav uttryck för detta synsätt i ett ärende gällande den svenska Rikspolisstyrelsens upphandling av uniformer. Den svenska regeringen följde kommissionens rekommendation i ärendet, varför frågan aldrig kom att prövas av EG-domstolen.

annan grund, t.ex. enligt lagar, andra författningar eller tjänsteavtal, inte omfattas av direktivet.

LOU har väsentligen tillkommit till uppfyllande av Sveriges åtagande enligt medlemskapet i EU och måste tolkas mot bakgrund av EG-direktiven och gemenskapsrätten i övrigt.

Enligt utredningens uppfattning är länsrättens roll vid utseende av förvaltare och tecknande av avtal av myndighetsutövande karaktär, varför något krav på upphandling inte skall ställas. Såväl länsrättens styrning av kvalifikationskraven för en förvaltare, av vad avtalet skall innehålla och dess möjlighet att kräva ändringar efter anbudstidens utgång som styrningen av tidsramarna talar för att det bör betraktas som en form av myndighetsutövning.⁴

4.5 Valet av förvaltningsform

Samma grundrekvisit skall gälla för förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning i vad avser förutsättningarna för ingripandet. För tvångsförvaltning bör dessutom krävas att det skall kunna antas att ett förvaltningsföreläggande inte är tillräckligt för att en tillfredsställande förvaltning skall kunna ordnas.

En fördel med en likställighet av rekvisiten är att frågan om särskild förvaltning kan aktualiseras så snart tillräckligt allvarliga missförhållanden kan konstateras, utan att nätmyndigheten behöver ta ställning till gränsdragningen mellan de båda förvaltningsformerna. Det finns naturligtvis inte något hinder för nätmyndigheten att vid länsrätten redan i sin ansökan göra klar sin åsikt om vilken förvaltningsform länsrätten bör besluta. Formen får utredas närmare under den fortsatta handläggningen av målet. Lagen innebär inte att ett förvaltningsföreläggande rutinmässigt skall tillgripas som en förstagsåtgärd utan valet skall ske efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan knappast förväntas finnas skäl för länsrätten att tillgripa den allvarligare formen av särskild förvaltning om nätmyndigheten ansett ett förvaltningsföreläggande som tillräckligt.

Utgångspunkten för valet av förvaltningsform bör, enligt en för rättsordningen grundläggande princip, vara att det inte finns anledning till en mer ingripande tvångsåtgärd än som behövs för att de aktuella missförhållandena skall rättas till. Det är inte möjligt

⁴ I denna fråga har underhandskontakter tagits med tjänsteman vid EG-kommissionen (DG MARKT).

att närmare i lagen ange vilka slag av brister som ett förvaltningsföreläggande passar bättre på än tvångsförvaltning. Det finns en mängd varierande faktorer att ta hänsyn till och länsrätten måste anses vara bäst att avgöra vilken vikt som bör tillmätas de olika omständigheter som skall bedömas. Det ligger som sagts i sakens natur att ett förvaltningsföreläggande i första hand skall användas vid mindre omfattande brister i förvaltningen. Som exempel på situationer där i stället tvångsförvaltning bör väljas kan nämnas att bristerna i förvaltningen är allvarliga eller har förelegat under lång tid, att det finns behov av underhållsarbeten av större omfattning, att tidigare försök med förvaltningsföreläggande har misslyckats, att anläggningsinnehavaren blivit vägrad koncession för annan anläggning, att en för anläggningsinnehavaren gällande koncession återkallats eller att anläggningsinnehavaren kan antas var ointresserad av att följa ett förvaltningsföreläggande. En tidigare vägrad koncession bör naturligtvis endast tillmätas betydelse om beslutet är relativt färskt och har relevans för de ändamål som lagen om särskild förvaltning avser att tillgodose.

4.6 Tvångsförvaltning

Vid tvångsförvaltning bör förvaltaren få ställning av legal ställföreträdare för anläggningsinnehavaren och tillsyn utövas från offentligt håll. En förvaltare skall utses av länsrätten i samband med att tvångsförvaltningen beslutas. Till förvaltare skall kunna utses ett bolag, en förening, ett verk eller någon annan som har erforderlig kompetens för förvaltningen. Bara den som har förklarat sig villig att åta sig uppdraget bör få utses. Nätmyndigheten skall vara skyldig att föreslå förvaltare. Myndigheten kommer att ha ett betydande intresse av att så sker. Misslyckas den med detta skall länsrätten inte kunna besluta om tvångsförvaltning. Under pågående förvaltning skall länsrätten ha möjlighet att förordna en ny förvaltare. Det bör inte för ett entledigande av förvaltare krävas att denne har ett giltigt skäl för att bli entledigad. En begränsande bestämmelse i detta avseende skulle kunna försvåra möjligheterna att rekrytera lämpliga förvaltare. För att inte ominstetgöra förvaltningen måste dock krävas att domstolen har en skyldighet att tillse att en ny förvaltare är beredd att ta över innan ett beslut om entledigande fattas.

Den primära uppgiften för en förvaltare skall vara att anläggningen får en tillfredsställande skötsel. Förvaltaren skall ansvara för att tillsynen och det löpande underhållet av anläggningen fungerar. Förvaltaren skall verka för att de brister och missförhållanden som föranlett beslutet om tvångsförvaltning kommer att undanröjas. I detta ligger att förvaltaren så snart som möjligt bör arbeta fram en plan för hur man skall komma till rätta med missförhållandena och sedan vidta de åtgärder som behövs för att planen skall kunna genomföras. Till förvaltarens uppgifter bör därutöver höra att verka för att anläggningen förbättras och moderniseras i den omfattning som behövs. Förvaltaren bör därför också utreda vilka sådana åtgärder som bör vidtas med anläggningen samt hur arbetena skall finansieras och genomföras.

Något särskilt avkastningskrav eller liknande bör inte gälla för de förbättringsarbeten och den modernisering som förvaltaren skall få vidta. Det bör räcka med att åtgärderna står i överensstämmelse med vad som kan sägas vara en ändamålsenlig förvaltning. Den närmare innebörden av detta begrepp får bestämmas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Som exempel kan nämnas att tämligen kostnadskrävande åtgärder bör få vidtas endast om de är nödvändiga för att elförsörjningen skall kunna upprätthållas utan godtagbar risk för avbrott eller störningar.

Till förvaltarens skyldigheter bör också höra att denne på ett allmänt plan skall vara verksam för att anläggningen ger skälig avkastning. Genom detta krav betonas att förvaltaren skall ta till vara olika möjligheter att förbättra anläggningens avkastning. Det kan vanligen antas att en sanering av anläggningens ekonomi blir betydelsefull för dess framtida skötsel. En av utgångspunkterna för förvaltningen är ju att anläggningen efter genomförd särskild förvaltning skall återgå till att förvaltas av anläggningsinnehavaren.

Det föreslås inte något samrådsförfarande mellan förvaltaren och anläggningsinnehavaren eftersom ett sådant förfarande skulle utgöra ett hinder för ett rationellt fullgörande av förvaltningsuppdraget. Anläggningsinnehavaren skall därför vara så gott som helt skild från förvaltningen. Förvaltarens kontakter med anläggningsinnehavaren bör hållas minimala.

Några särskilda regler beträffande möjligheterna att inteckna det vid anläggningen bedrivna företaget eller ta upp lån mot företagshypotek har inte bedömts som nödvändiga med hänsyn till att ellagens koncessionskrav medför att denna typ av företag inte

annat än undantagsvis används som säkerhet. Det har av motsvarande skäl inte heller bedömts som nödvändigt att ge särskilda regler om fastighetsrättsliga inskrivnings- och pantsättningåtgärder med anknytning till en anläggning. Behörighet att söka alla sådana åtgärder tillkommer därmed förvaltaren (jfr 2 § bostadsförvaltningslagen). Skulle mot förmodan anläggningsinnehavaren – av skäl som inte primärt har med den tvångsförvaltade anläggningen att göra – önska vidta en sådan åtgärd bör förvaltaren medverka till åtgärden, om förutsättningarna för en tillfredsställande förvaltning av anläggningen inte försämras genom denna. Mot den angivna bakgrunden saknas det praktisk anledning att säkerställa förvaltarens exklusiva befogenhet i de nämnda avseendena. Det har därför inte bedömts som nödvändigt att ge särskilda bestämmelser om att länsrätten skall lämna underrättelse om tvångsförvaltningen för anteckning i fastighetsregistret och företagsinteckningsregistret. Skulle undantagsvis ett behov finnas av att göra en inskrivningsmyndighet uppmärksam på att anläggningsinnehavaren inte längre är behörig att ansöka om viss inskrivningsåtgärd, torde förvaltaren själv kunna göra myndigheten uppmärksam på detta förhållande.

Som huvudregel skall gälla att förvaltaren har rätt att uppbära de intäkter som anläggningen ger upphov till. Han skall även i övrigt företräda anläggningsinnehavaren i angelägenheter som rör anläggningen och dess förvaltning.

Förvaltaren bör i princip få vidta varje åtgärd som kan anses förenlig med en ändamålsenlig förvaltning och dessa åtgärder bör alltså bli bindande för anläggningsinnehavaren. Förvaltarens rätt att företräda anläggningsinnehavaren bör dock inte vara helt utan inskränkningar. Förvaltaren bör inte få överlåta eller på annat sätt direkt förfoga över anläggningen så att den helt eller delvis fränhändes innehavaren. Han bör inte heller få ta upp större lån utan länsrättens tillstånd.

När förvaltaren som ett led i förvaltningen gör åtaganden gentemot tredje man bör han binda anläggningsinnehavaren på samma sätt som om han handlat med fullmakt för denne. Om förvaltaren tar upp lån till anläggningens underhåll blir anläggningsinnehavaren personligt betalningsskyldig för lånet. Rättsverkningarna av eventuella befogenhetsöverskridanden från förvaltarens sida får bedömas enligt de regler som gäller för sysslomän i allmänhet.

Vid tvångsförvaltning är ägaren fräntagen varje befattning med anläggningens förvaltning. Det är därför inte ändamålsenligt att rikta ett föreläggande mot innehavaren (jfr prop. 1976/77:151 s. 138).

När det gäller styrelseledamots och verkställande direktörs ansvar gäller de allmänna skadeståndsbestämmelserna i aktiebolagslagen (1975:1385). Av 15 kap. 1 § aktiebolagslagen framgår att styrelseledamot eller verkställande direktör som när han fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Ansvaret gentemot aktieägare och tredje man är begränsat; skadeståndsskyldighet föreligger endast vid uppsåtlig eller vårdslös överträdelse av aktiebolagslagen, bolagsordningen eller tillämplig lag om årsredovisning (jfr prop. 1975:103 s. 540).

Det följer av förvaltarens ställning som legal ställföreträdare för anläggningsinnehavaren att hans rätt att företräda denne motsvaras av en skyldighet att ombesörja den angelägenhet det är fråga om. En förutsättning för att förvaltaren skall vara skyldig att vidta en åtgärd i anläggningsinnehavarens ställe är att saken rör själva anläggningen och inte anläggningsinnehavarens övriga ekonomiska angelägenheter. I fråga om räntor och amorteringar på skulder förbundna med anläggningen innebär detta att förvaltningen skall belastas med betalningen endast i den mån det lånade beloppet har lagts ned på anläggningen, dvs. har använts till anläggningens uppförande, förbättring eller underhåll. Skulle anläggningsinnehavaren ha använt lånet för ett annat ändamål, utan anknytning till anläggningen, bör skulden inte betalas med avkastning som kommer från anläggningen.

Förvaltaren skall själv avgöra om det ankommer på honom att reglera en viss skuld. Han får grunda sitt ställningstagande på den information som han kan få från anläggningsinnehavaren, kreditgivare och andra. Han bör ha god hjälp av tidigare redovisning beträffande den nätverksamhet som bedrivits vid anläggningen. Redovisningen av verksamheten skall nämligen enligt föreskrift i ellagen (3 kap. 2§) i ekonomiskt avseende hållas skild från annan verksamhet. Endast då i ett aktualiserat fall omständigheterna klart talar för att en skuld avser medel som inte har kommit anläggningen till godo bör förvaltaren kunna underlåta att betala skulden. I en konkurrenssituation där medlen inte räcker till att både bota de brister som föranlett förvaltningen och att reglera de skulder som finns, får det anses följa av förvaltarens sysslomannalikhande ställning att han vid fullgörandet av sitt uppdrag har att beakta

anläggningsinnehavarens och tredje mans berättigade intressen. Det är inte avsikten att förvaltaren skall ha ett synsätt som innebär att han i första hand alltid skall avsätta medel för att snarast möjligt avhjälpa de brister som föranlett tvångsförvaltningen. Det är överlämnat till förvaltaren att med ledning av de regler som gäller för förvaltarens själv bedöma när det ankommer på honom att göra det ena eller andra. En lösning kan vara att förvaltaren försöker träffa avtal med kreditinstituten om anstånd med betalningen för att på så sätt skapa ett ekonomiskt utrymme för de åtgärder som han bedömer som angelägna.

Det är ett viktigt allmänt intresse att en anläggning sköts så att verksamheten inte hotar elförsörjningen eller elmarknadens funktion. En anläggningsinnehavare bör i princip inte kunna nöja sig med att begränsa sitt ekonomiska ansvar till det kapital som finns nedlagt i anläggningen och den avkastning den ger. Anläggningsinnehavaren bör därför vara skyldig att ur andra förmögenhetstillgångar ta de medel som behövs för att en tillfredsställande förvaltning skall kunna upprätthållas. På begäran av förvaltaren skall därför länsrätten kunna besluta att anläggningsinnehavaren skall betala visst belopp som förvaltaren behöver för att genomföra sitt uppdrag. Betalar anläggningsinnehavaren inte vad som beslutats skall förvaltaren kunna vända sig till kronofogdemyndigheten för att få till stånd utmätning.

Möjligheten att ålägga betalningsskyldighet bör gälla varje slag av åtgärd som faller inom förvaltarens kompetensområde. Ett sådant beslut bör således kunna avse inte bara belopp som skall täcka upprustningsåtgärder utan även medel för att täcka rena driftskostnader. Reglerna om betalningsåläggande avses inte innebära att förvaltaren inte skall behöva pröva andra vägar för att få sina utgifter täckta. Förvaltaren bör alltså i första hand använda sig av de intäkter som anläggningen ger. Han kan också avtala t.ex. om krediter. Inte minst bör han försöka få anläggningsinnehavaren att frivilligt betala de belopp som behövs. Något uttryckligt krav på att andra vägar först skall ha försökts för att ett betalningsåläggande skall få beslutas har inte ställts upp. Den prövning länsrätten skall göra omfattar inte heller om anläggningsinnehavaren har förmåga att betala ett fordrat belopp. Det är i stället något som får beaktas på verkställighetsstadiet. Reglerna om betalningsåläggande torde väsentligen ha verkningar på det preventiva planet. Betalningsskyldigheten bör vid inkrämsförsäljning kvarstå även om anläggningen överläts till

annan. Denna ordning har som syfte att förhindra att anläggningen överläts med avsikt att anläggningsinnehavaren skall undkomma sin betalningsskyldighet.

Om anläggningsinnehavaren vid de kontakter förvaltaren tar i frågan om ett kapitaltillskott gör klart att han inte vill bidra till att förbättra anläggningen, bör förvaltaren ta upp en diskussion om att en försäljning av anläggningen kan vara en utväg för att de nödvändiga investeringarna skall komma till stånd. En anläggningsinnehavare som inte kan anskaffa det kapital som behövs för en tillfredsställande skötsel av anläggningen måste på ett eller annat sätt få insikt om det nödvändiga i att avveckla sitt innehav. Något annat utgör inte ett alternativ om elförsörjningen skall kunna upprätthållas.

Anläggningens förvaltning kan kräva en omedelbar tillgång till kapital. Det kan exempelvis gälla att anläggningen fordrar upp-
röjningsarbeten och reparationer till följd av en storm. I ett sådant läge kan det ställa sig svårt att tillräckligt snabbt få fram medel och förvaltaren bör då få ett visst stöd från det allmänna för att råda bot på akuta och svåra brister. Nätmyndigheten skall därför ha möjlighet att till förvaltaren förskotta visst belopp.

Förvaltningen av en tvångsförvaltd anläggning måste vanligen planeras på flera års sikt. Förhållandena kan dock variera i betydande utsträckning och det bedöms därför som praktiskt taget omöjligt att i lagen ange hur länge en tvångsförvaltning skall pågå. Länsrätten bör därför få avgöra denna fråga med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Avgörandet bör lämpligen ske först någon tid efter att den utsedde förvaltaren tillträtt så att denne hinner bilda sig en god uppfattning om vilka åtgärder som behöver vidtas och hur lång tid genomförandet av dem kräver. Ett beslut bör dock inte fattas senare än sex månader efter det att beslutet om tvångsförvaltning har trätt i kraft. Någon normaltid bör inte gälla med hänsyn till de varierande omständigheter som kan föreligga. Längre tid än fem år bör inte i något fall få beslutas. Kortare tid än tre år lär inte bli aktuellt. Någon särskild regel i sistnämnda hänseende behövs dock inte.

Vid förvaltningstidens slut kan det visa sig att det ännu inte har gått att komma till rätta med de problem som föranlett tvångsförvaltningen. Länsrätten bör därför ha möjlighet att förlänga tiden, dock med högst tre år i sänder.

Det kan visa sig att skälen för tvångsförvaltningen inte längre föreligger. En omständighet som talar för att tvångsförvaltningen

bör upphöra är att anläggningen överlätits till någon som har goda förutsättningar att klara förvaltningen på ett fullgott sätt. Länsrätten bör därför ha möjlighet att kunna besluta att förvaltningen skall upphöra i förtid. Ett sådant beslut torde regelmässigt följa om den nye innehavaren beviljas eller tilläts överta den för anläggningen nödvändiga koncessionen.

4.7 Tvångsförvaltning utan resultat

I vissa situationer kommer en fortsatt tvångsförvaltning att framstå som allt annat än meningsfull. Det kan vara fallet när det inte går att skaffa fram behövligt kapital för anläggningens upprustning eller för säkerställande av anläggningens funktioner. Anläggningen kan t.ex. ge låg avkastning och vara i behov av kapitalkrävande investeringar samtidigt som anläggningsinnehavaren saknar de tillgångar som behövs. Det måste finnas något sätt att komma till rätta också med sådana situationer. Helt nya förutsättningar måste skapas för anläggningens förvaltning. Det kan inte ske på annat sätt än att äganderätten förs över till någon som kan driva anläggningen på det sätt som samhället kräver. Mot bakgrund av detta bör det vara möjligt för staten att lösa in anläggningen.

Som förutsättning för inlösen bör gälla att en tillfredsställande förvaltning inte kan uppnås. Inlösenförfarandet skall alltså inte kunna tillgripas som ett alternativ till beslut om tvångsförvaltning och det skall inte heller gå att lösa in en anläggning sedan förvaltarskapet upphört. Ställningstagandet i denna fråga skall ses mot bakgrund av lagens syfte, att snabbt komma till rätta med problem gällande elförsörjningen eller elmarknadens funktion, och hänger samman med att det normalt inte omedelbart går att ta ställning till frågan om hur ingripande åtgärder som är nödvändiga. Detta kan vanligen göras först sedan en utredning om förvaltningsläget och anläggningens skick har gjorts, också omfattande frågan om anläggningens avkastningsmöjligheter. En sådan utredning kräver viss tid. Det gäller särskilt i fråga om planeringen och kostnadsberäkningen av upprustningsåtgärder m.m. Om förfarandet skulle vara direkt intrikat på förutsättningarna för rätten till inlösen skulle under utredningstiden handläggningen få vila och förvaltningen ligga kvar på anläggningsinnehavaren. En rätt för staten till omedelbar inlösen skulle innebära att de konkreta

åtgärder som behövs för att trygga elförsörjningen skulle få skjutas på framtiden.

Om det under en tvångsförvaltning visar sig ogörligt att komma till rätta med de brister som föranlett förvaltningen, bör förvaltaren kunna ta upp frågan om försäljning av anläggningen med anläggningsinnehavaren och om inlösen med nätmyndigheten. Man kan beskriva det föreslagna förfarandet så att det omfattar en lämpligare ordning för att undersöka om en situation där inlösen är aktuell föreligger än om nätmyndigheten och länsrätten skulle genomföra undersökningen medan ett beslut om inlösen avvaktas. Ur elförsörjningssynpunkt har förslaget den fördelen att förvaltaren under utredningstiden har möjlighet att vidta sådana förvaltningsåtgärder som inte tål ett uppskov. Ur en ändamålsbaserad synvinkel torde den föreslagna ordningen i praktiken inte innebära någon avgörande nackdel jämfört med ett system där inlösen kan ske som ett alternativ till särskild förvaltning.

4.8 Förvaltaraskapsfrågor m.m.

Ett förfarande med tvångsförvaltning måste innebära att anläggningsinnehavarens intressen skyddas i största möjliga utsträckning. Förvaltarens skyldigheter omfattar därför att också tillvarata dem. Förvaltningen skall stå under tillsyn av länsstyrelsen och förvaltaren skall till både länsstyrelsen och anläggningsinnehavaren lämna en redovisning för sitt uppdrag. Anläggningsinnehavaren bör ha möjligheter att genom en klanderprocess erhålla skadestånd från en förvaltare som varit försumlig. Ett system med tvångsförvaltning kräver också en reglering av förhållandet mellan anläggningsinnehavaren och förvaltaren. Det gäller bl.a. den förres tillgång till räkenskapsmaterial för att kunna fullgöra sin deklarationsplikt. En annan ordning än att anläggningsinnehavaren själv skall ha rätt att tala och svara i mål om skatter och avgifter framstår som principiellt tveksam och skulle behöva föranleda ett flertal komplicerade ändringar i skattelagstiftningen.

Förvaltaren skall ha rätt till arvode för sitt uppdrag. Arvodet bör i första hand betalas med den avkastning som anläggningen ger. Förvaltaren skall inte behöva riskera att drabbas av ekonomisk förlust till följd av sitt åtagande. Denne bör därför få ett visst ekonomiskt stöd från samhället. Nätmyndigheten skall därför vara

skyldig att förskottera förvaltarens arvode. Det är naturligtvis ytterst fråga om en statlig garanti som är nödvändig om det skall var möjligt att rekrytera förvaltare.

4.9 Några särskilda frågor

4.9.1 Nätmyndigheten

Det har framstått som självklart att nätmyndigheten måste ges en avgörande roll i det förfarande som kan leda fram till särskild förvaltning och att, om sådan förvaltning beslutas, på olika sätt får ta ett ansvar för att bevaka de allmänna intressen som lagen avser att tillgodose.

4.9.2 Domstolsprövning

Lagförslaget kan inte anses utgöra en reglering av tvister i egentlig mening. Kanske kan det ifrågasättas om den myndighetsprövning som lagförslaget förutsätter kan anses utgöra rättskipning. Vad som emellertid kan konstateras är att ett beslut om särskild förvaltning är så pass ingripande att frågan om sådan förvaltning skall få tillgripas bör prövas av domstol. Det är motiverat med en prövning av domstol redan i första instans och således att inte bara en överprövning sker vid domstol. Nätmyndigheten bör i dessa ärenden ges ställning av den enskildes motpart. Frågor om återkallelse av koncession överprövas av allmän förvaltningsdomstol. Också andra frågor som rör tillämpningen av ellagen överprövas av sådan domstol. Det finns mot bakgrund av vad som sagts anledning att som första instans låta länsrätten pröva frågan om särskild förvaltning skall få tillgripas. Därav följer att länsrätten också bör pröva flertalet av de övriga frågor som lagen om särskild förvaltning reglerar.

Mål enligt lagen om särskild förvaltning förutses inte bli vanligt förekommande, tvärtom är det fråga om rena undantagssituationer. För att erhålla erforderlig vana och kompetens vid domstolsprövningen anser vi att ifrågavarande måltyp bör koncentreras till en länsrätt. Mot bakgrund av nätmyndighetens lokalisering är Länsrätten i Södermanland lämpligt forum.

Länsrättens avgöranden överklagas till kammarrätten. För de mål det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att

kammarrätten skall pröva ett överklagande av ett beslut som länsrätten meddelat i målet, vilket framgår av 34 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291). I förvaltningsprocesslagen regleras inte vilka mål eller målgrupper som omfattas av krav på prövningstillstånd. Sådana regler finns i de materiella bestämmelserna. För mål enligt ellagen t.ex. föreskrivs krav på prövningstillstånd till kammarrätten i 13 kap. 5 § ellagen.

Ett beslut om ingripande enligt den föreslagna lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar rör stora värden särskilt som det ytterst kan bli fråga om inlösen av egendom. Till detta kommer att länsrätten – till skillnad från mål enligt ellagen där nätmyndigheten fattar överklagbara beslut - föreslås som första instans samt att få beslut beräknas fattas med stöd av lagen. Såväl rättssäkerhetsskäl som de knappa effektivitetsvinster ett krav på prövningstillstånd skulle medföra gör att vi föreslår att denna måltyp inte skall vara underkastad bestämmelser om prövningstillstånd.

Med beaktande av de allvarliga konsekvenser för bl.a. elförsörjningen som kan befaras om lagens rekvisit är uppfyllda och inget ingripande hunnit ske bör vidare mål enligt lagen handläggas med förtur.

4.9.3 Handläggningsregler (tvångsförvaltning)

De flesta frågor som uppkommer under den tid tvångsförvaltningen pågår har ett nära samband med beslutet om att ställa anläggningen under sådan förvaltning. De uppkommande frågorna kan också ha ett nära samband med varandra. Länsrätten bör därför handlägga de efter hand uppkommande frågorna i det mål i vilket tvångsförvaltningen beslutades. En sådan ordning avser att underlätta både länsrättens hantering och parternas processföring. Det gäller inte minst med avseende på processmaterialet. Det kan antas att länsrättens bedömningsunderlag praktiskt taget alltid bör omfatta samtliga de handlingar och det material i övrigt som avser de åtgärder som tidigare vidtagits beträffande anläggningen (jfr 30 § förvaltningsprocesslagen).

Vi har i vårt delbetänkande (SOU 2000:90) föreslagit att länsrätt och kammarrätt vid prövning av mål enligt ellagen bör bestå av särskilda ledamöter. Såväl mot bakgrund av den tidsåtgång nämnda förfarande medför som utformningen av rekvisiten för tillämp-

ningen av särskild förvaltning med bl.a. krav om hot mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion anser vi inte att behov av särskild sammansättning här gör sig gällande på samma sätt. Vi lämnar således inte något förslag på särskilda ledamöter i förvaltningsdomstol i mål om särskild förvaltning.

4.9.4 Fastighetsdomstol (tvångsförvaltning)

Ett särskilt och från lagförslaget avskilt regelkomplex gör sig gällande i två typer av frågor. Det gäller dels klander av förvaltarens redovisning, dels inlösen av anläggningen som föreslås ske enligt expropriationslagens bestämmelser. Frågorna är till sin natur så specialiserade att de med hänsyn till detta bör handläggas vid fastighetsdomstol. Det står utan vidare klart beträffande inlösen. En viss tveksamhet gör sig dock gällande i fråga om den förstnämnda måltypen. Det kan diskuteras om dessa mål i stället bör handläggas av tingsrätten. Med hänsyn till att fastighetsdomstol skall handlägga mål inom samma rättsområde (inlösenmälen) och till att ett behov av teknisk expertis kan göra sig gällande även vid klander av förvaltarens redovisning förefaller det dock som mest lämpligt att sådana tvister avgörs av fastighetsdomstol.

4.9.5 Tillsynsmyndighet (tvångsförvaltning)

Det passar mindre väl att länsrätten skall utöva tillsynen över förvaltningen eftersom förvaltarens redovisning bör kunna komma under fastighetsdomstolens prövning efter klander. En domstol bör inte pröva en sidoordnad domstols åtgärder. Principen om att domstolarna skall handlägga enbart sådana frågor som kräver domstolsprövning talar i samma riktning. Tillsynen bör därför anförtros annan myndighet, ett särskilt organ som självständigt ansvarar för den löpande kontrollen av förvaltningen. Organet bör ha ett lokalt samband med förvaltaren och anläggningen. Länsstyrelsen svarar för den statliga förvaltningen inom länet. På länsstyrelsen ankommer att svara för bl.a. vissa delar av den fysiska planeringen och hälsoskyddet. Den utövar också tillsyn över bl.a. överförmyndare och vissa stiftelser. Mot den givna bakgrunden förefaller det lämpligt att tilldela länsstyrelsen rollen som tillsynsmyndighet.

4.10 Förenligheten med egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen

Innebörden av ett beslut om särskild förvaltning är i princip att innehavaren till nätkoncessionen mister alla befogenheter som är knutna till innehavet och under tiden för förvaltningen fräntas den beslutanderätt som följer av innehavet.

Det är således fråga om ett väsentligt ingrepp för den enskilde efter ett myndighetsbeslut.

Ett beslut om särskild förvaltning av nätkoncession medför inte tvång att avstå egendom. Innebörden är i stället att innehavaren inte kan utöva sin beslutanderätt som annars följer av innehavet. Det är alltså närmast fråga om en inskränkning i rätten att använda, eller råda över, egendomen. Om den särskilda förvaltningen utmynnar i inlösen omfattas ingripandet även av ett tvång att avstå egendom.

Det grundlagsfästa skyddet mot rådighetsinskränkningar i 2 kap. 18 § RF gäller endast användandet av mark eller byggnad. I jordabalken 1 kap. 1 § första stycket stadgas att fast egendom är jord och att denna är indelad i fastigheter. Till fastighet hör enligt 2 kap. 1 § bl.a. ledning. Elektriska anläggningar för överföring av el (jfr 1 kap. 2 § ellagen) är enligt förarbetena typiskt sett ledningar (prop. 1996/97:136 s. 115). Anläggningarna torde därför vanligen vara fast egendom. RF erbjuder således oftast skydd mot ett beslut om särskild förvaltning av anläggningen, liksom även inlösen av densamma.

När det gäller förenligheten med konventionen kan först konstateras att bestämmelsen i artikel 1 första stycket, andra meningen, i konventionsprotokollet inte ger skydd mot särskild förvaltning eftersom det inte är fråga om att avhända någon hans egendom. Ifråga om inlösen torde bedömningen bli densamma som beträffande regeringsformen.

Fråga är vidare om ett beslut om särskild förvaltning kan komma att anses medföra ingrepp i respekten för egendom (första stycket, första meningen) eller om fråga är om en åtgärd för att reglera nyttjandet av viss egendom (andra stycket).

Här bör dels frågan om en åtgärd kan anses vidtagen i det allmännas intresse, dels frågan om ingreppet är att anse som proportionerligt i förhållande till detta intresse besvaras.

Det allmänna intresse som är grunden för ett ingripande måste anses synnerligen starkt, eftersom det är fråga om situationer då koncessionshavaren inte bara i väsentlig mån brutit mot sina skyldigheter enligt ellagen eller föreskrifter meddelade med stöd av lagen eller villkor i nätkoncessionen utan då därutöver elförsörjningen eller elmarknadens funktion hotas.

Vår slutsats är att med beaktande av nu angivna omständigheter våra förslag inte utgör en för den enskilde oproportionerligt betungande åtgärd.

4.11 Övrig lagstiftning

Vårt förslag om en ny lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar föranleder behov av ändringar i vissa andra lagar.

Med anledning av den nya lagen föreslår vi ändringar i 2 kap. 18 § punkten 2 ellagen (1997:857) om återkallelse av nätkoncession, innebärande att en nätkoncession skall återkallas om staten löser in anläggningen.

Enligt punkten 3 i samma paragraf skall en nätkoncession för en utlandsförbindelse återkallas om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren för att inneha nätkoncessionen. Av 2 kap. 10 § andra stycket första meningen framgår att nätkoncession för en utlandsförbindelse får beviljas och innehas endast av den som innehar nätkoncession för stamnätet eller största delen därav eller en juridisk person där denne har ett bestämmande inflytande. Vi har övervägt om det krävs en komplettering av lagen som reglerar hur den aktuella förbindelsen skall förvaltas om koncessionen återkallas med stöd av 2 kap. 18 § 3. Vi anser dock att denna situation inte torde bli aktuell med nuvarande förvaltning av det svenska stamnätet och har därför avstått från att lämna något förslag i denna fråga.

Vi föreslår också att två nya paragrafer i ellagen införs. Den ena stadgar att kravet på nätkoncession i ellagen inte utgör hinder för sådan verksamhet som en förvaltare bedriver enligt lagförslaget. Den andra är en bestämmelse om att förvaltarens uppdrag vid särskild förvaltning omfattar de skyldigheter som enligt ellagen följer av nätkoncessionen.

Vidare bör en ny bestämmelse införas i sekretesslagen (1980:100) som begränsar utomståendes insyn i enskilda företags

eller personers ekonomiska förhållanden i ärenden enligt den föreslagna lagen.

De föreslagna ändringarna kommenteras närmare i författningskommentaren kapitel 9.

Regionnät

5 Utredningsuppdraget

5.1 Direktiven

De frågor som är aktuella i den här delen av slutbetänkandet framgår av utredningens tilläggsdirektiv (Dir. 2001:7), som återges i sin helhet i bilaga 2. Enligt tilläggsdirektiven har utredningen bl.a. i uppdrag att överväga förslag till ändringar av bestämmelserna om nättariffer för regionledningar. Om vi finner att det behövs kan utredningen också föreslå ändringar i bestämmelserna om nät-koncession. Konsekvenserna av de föreslagna ändringarna skall vidare analyseras.

I uppdraget ingår vidare en översyn av regleringen för nät-områden som funktionellt tillhör det svenska elnätet men som ligger utanför landets gränser. Åland och Bornholm, som omfattas av den finska respektive danska ellagstiftningen, är områden som utnyttjar det svenska elsystemet för sin elförsörjning.

5.2 Avdelningens innehåll

I nästa kapitel redogör vi för regionnätens funktion, uppbyggnad och spänningsstruktur. Efter en kort bakgrund till nuvarande principer för nättariffer för regionledningar ger vi en överblick av nuvarande reglering. Därefter följer en redovisning av vårt delbetänkande i nu relevanta delar och en kortfattad beskrivning av Statens energimyndighets rapport *Metodutveckling beträffande regionnätstariffer*. Vi redogör för hur regionnätstariffer bestäms och analyserar avslutningsvis problem med nuvarande bestämmelser. I kapitel 7 redovisar vi våra överväganden och förslag i denna avdelning.

6 Bakgrund

Elnätet består av ett stamnät samt regionala och lokala nät. Regionnäten överför el från stamnätet till lokalnäten och vissa större mottagare av el som är anslutna direkt till regionnät. Detta innebär att energin från stamnätets spänningsnivå måste transformeras ned i flera led i regionnäten. Spänningsnivån i regionnäten varierar därför vanligen mellan 130 och 10 kilovolt.

En elektrisk starkströmsledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (nätkoncession). Nätkoncession kan meddelas för en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (nätkoncession för linje) eller ett ledningsnät inom ett visst område (nätkoncession för område). Ledningar på högre spänningsnivåer ger ofta stora ingrepp i miljön och fordrar i regel lång planeringstid. Ledningar för stamnät och regionnät omfattas av nätkoncession för linje, vilket innebär en prövning av koncessionshavarens lämplighet och av behov och sträckning av varje enskild ledning inom stam- eller regionnätet. Koncession som avser linje meddelas vanligen på 40 år. Ledningar inom lokalnät ger vanligen smärre ingrepp på miljön och måste i regel byggas med kort varsel exempelvis vid nyanslutning av kunder. Dessa ledningar omfattas av koncession för område, vilket ger innehavaren av koncessionen rätt att, med iakttagande av annan lagstiftning, bygga ut ledningsnätet inom området efter behov. Koncession som avser område ges vanligen för 25 år.

Ellagens bestämmelser om nättariffer utgår från vilken koncession som är meddelad för ledningen. Lagen innehåller särskilda bestämmelser för nättariffer för linje respektive område. Reglerna för linje är vidare uppdelade i regler för stamledning och regionledning. De delar som avser regionnät har på flera områden visat sig svåra att tillämpa.

I detta avsnitt redogör vi inledningsvis för regionnätets funktion, uppbyggnad och spänningsstruktur. Därefter följer en genomgång av nuvarande bestämmelser. Vidare återges en samman-

fattning av Statens energimyndighets rapport Metodutveckling beträffande regionnätstariffer. Kapitlet avslutas med en presentation av hur några företag sätter regionnätstariffer samt de problem med nuvarande reglering vi kunnat identifiera.

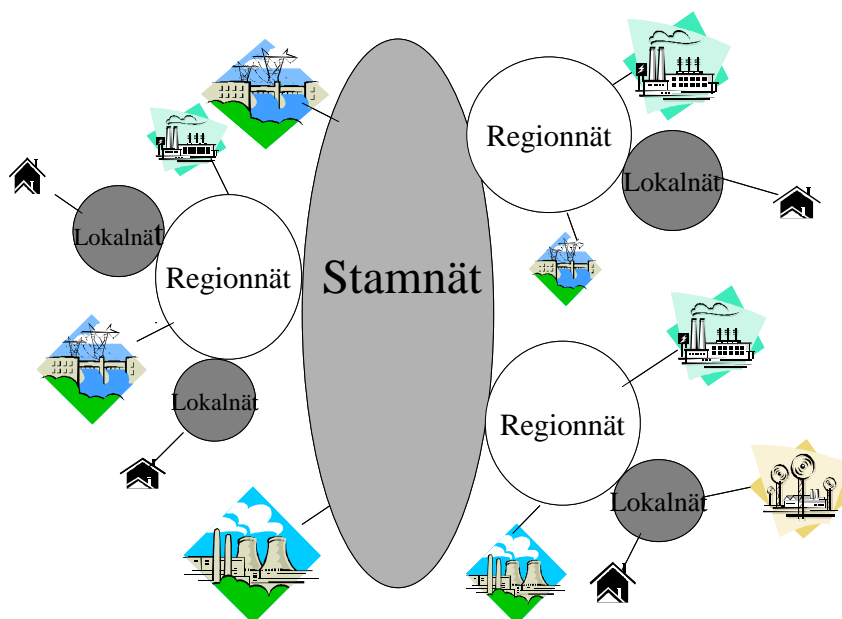
6.1 Regionnätets funktion och uppbyggnad

Den svenska landsbygden elektrifierades genom att det byggdes lokala nät för lågspänning kring byar och samhällen samt ledningar till lantbruk. När elbehovet med tiden ökade byggdes ledningar med högre spänning för att överföra kraft från nybyggda kraftstationer till dessa nät. De mindre lokalnäten knöts efterhand ihop och blev allt större då fler och fler användare anslöts till näten för att nyttja tillgängliga produktionsresurser.

Spänningsnivån för de nät vilka anslöt de lokala elnäten och den växande industrin blev allt högre i takt med ökat elbehov och längre överföringsavstånd. Uppgradering i spänningskedjan från 20 kV via 40 kV upp till 130 kV påbörjades redan på 1920-talet. För att tillgodose de allt större behoven byggdes sedan kraftstationer i Norrland även för behoven i södra Sverige vilket ställde ökade krav på kapacitet för överföring över landet. Den nationella överföringen skedde från början vid 220 kV och från ca 1952 vid 400 kV.

Historiskt kan tre olika delar av det totala ledningsnätet urskiljas. De successivt utbyggda elnäten för lokal försörjning har sin motsvarighet i dagens lokalnät. Nätet för nationella överföringar motsvaras av stamnätet. Regionnäten är nät för överföring mellan stamnät och lokalnät, större industrier samt kraftstationer.

Figur 6.1 Nätsystem med olika nivåer

Regionnätens övergripande funktion är att överföra el från ett antal stamnätspunkter till och mellan ett stort antal uttagspunkter för lokalnät och ett antal större industrier samt att ansluta ett antal kraftstationer till elnätet. I denna funktion ingår dels att överföra erforderlig mängd el över ett avstånd från stamnätspunkter till lokalnätens (och vissa industriers) uttagspunkter, dels också att transformera ned (förädla) elen från stamnätets höga spänning till den lägre spänning vid vilken regionnätens kunder tar ut elen i uttagspunkterna.

Det är tekniskt och ekonomiskt olämpligt att överföra stora kvantiteter el vid låg spänning och att överföra små kvantiteter el vid hög spänning. Därför är regionnäten uppbyggda med ledningar med olika spänningsnivåer, där avvägningen mellan olika anläggningar och spänningsnivåer styrs av tekniska och ekonomiska överväganden. Ju längre från stamnätet man kommer desto mindre kvantiteter skall normalt överföras och lägre spänningsnivåer kan användas vid överföringen längst ut i nätet.

Mellan stamnätets spänning (400–220 kV) och högspänningsnätet i lokalnäten (20–6 kV) finns därför två tydliga spänningsnivåer i regionnät; en hög spänning 130–70 kV och en mellan-

spänning 50–20 kV. Den högre spänningen används för regional överföring av större kvantiteter, ofta över längre sträckor. Mellanspänningen används för regional distribution av mindre kvantiteter, ofta över kortare avstånd. Detta kan jämföras med hur lokalnäten är uppbyggda med ett högspänningsnät med 20–6 kV ledningar för lokal överföring. Därunder finns lågspänningsnätet med 0,4 kV ledningar för lokal distribution.

Mellan varje spänningsnivå sker transformeringar av el från den högre till den lägre spänningen. Det gäller från stamnätet till regionnätets högre spänning, därifrån till regionnätets mellanspänning och från båda dessa spänningar transformeras vidare ned till anslutningsspänning för lokala nät och industrier. Traditionellt har regionnäten betraktats som elnät med spänningsnivå om 130–40 kV och med funktionen att på regional nivå sammanbinda lokala elnät med stamnätet samt att överföra större effekter till industrier och från produktionsanläggningar. Samspelet mellan det regionala respektive det lokala elnätet i fråga om utbyggnad och lämpliga anslutningspunkter avvägdes utifrån företagsekonomiska villkor vilka varierade i tiden. På så sätt skapades dagens anläggningsbestånd med spänningsnivåer från 130 kV ner till 10 kV (130-70-50-40-30-20-10 kV). I några fall går spänningsnivån ner till 6 kV.

6.2 Regionnätets spänningsstrukturer

Olika delar av Sverige har av historiska skäl olika spänningar representerade i den ledvisa nätstrukturen. Regionnätets 130 kV ledningar är standard i västra Sverige, medan det vanligen är 70 kV ledningar i östra delen av landet. Därför finns två olika spänningskedjor som nätstrukturerna är uppbyggda av.

Den ena spänningskedjan är 400–130–40 kV (se figur 6.2 nedan). Efter transformering från 400 kV är det i denna spänningskedja vanligen 130 kV som är nästa spänning. Därefter sker transformering till 50, 40, 30 eller 20 kV ledningar i regionnätets mellanspänning. I denna spänningskedja utgörs lokalnätets högspänning av 20, 10 eller 6 kV ledningar. Direkttransformering från 130 kV till lokalnätsspänning (20, 10 eller 6 kV) förekommer och blir allt vanligare vid nyanslutning.

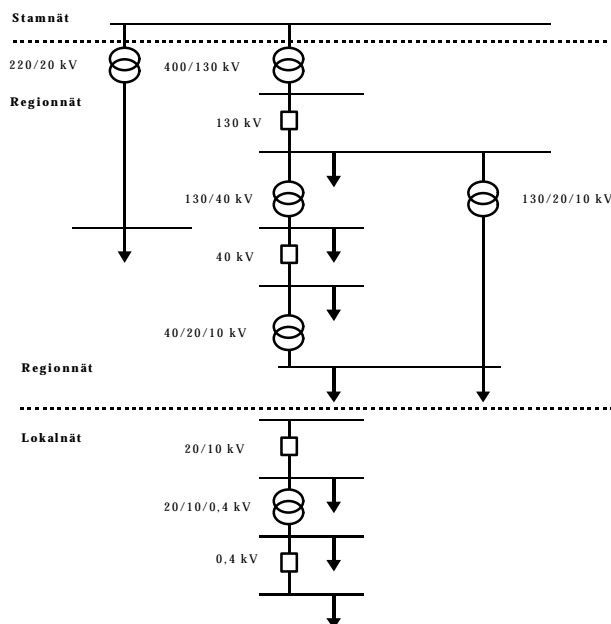
Den andra spänningskedjan är 220–70–20 kV. Efter transformering från 220 kV är vanligen 70 kV nästa spänningsnivå.

Därefter sker transformering till 20 kV ledningar i regionnätets mellanspänning. I denna spänningskedja utgörs lokalnätets högspänning av 10 eller 6 kV ledningar. Direkttransformering från 220 kV till regionnätets mellanspänning (20 kV) samt direkttransformering från 70 kV till lokalnätsspänning (10 eller 6 kV) förekommer.

Då anläggningsbeståndet har utvecklats under lång tid är den spänning som en kunds anläggning ansluter till ofta mer beroende av den historiska utvecklingen och mindre utifrån vad som vore mest rationellt med dagens förutsättningar. Det är dock i de allra flesta fall samhällsekonomiskt olönsamt att bygga om befintliga nät till den utformning som idag skulle valts vid nybyggnation.

En schematisk beskrivning av ledningsnäten och deras struktur åskådliggörs i figur 6.2. En del nät saknar något av transformeringsstegen. Som exempel kan nämnas att det förekommer 10 kV uttag direkt från stamnätsstationer, upptransformeringar från 10 till 40 kV samt ledningar som har funktion som transformatorreserv.

Figur 6.2 Illustration av spänningskedjan 400–130–40 kV

Källa: Svensk Energi

Anm. Nätstrukturen börjar med stamnätet vid 400-220 kV. Därifrån sker i denna spänningskedja transformering ned till regionnätets högspänning (130 kV ledningar). Transformeringar sker sedan ned dels till regionnätets mellanspänning (40 eller 20 kV ledningar), dels direkt till lokalnätsnivå. Från regionnätets mellanspänning sker transformeringar ned till lokalnätsnivå. Lokalnätsnivå utgörs av lokalnätets högspänningsdel, nätstationer och lågspänningsdel. Högspänningsdelen utgörs av 20 eller 10 kV ledningar och lågspänningsdelen utgörs av 0,4 kV ledningar.

6.3 Kort bakgrund till nuvarande principer för nättariffer för regionledningar

Våren 1992 beslutade riksdagen om mål och strategier för en elmarknadsreform. Målet var en ökad konkurrens på elmarknaden (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322). Det slogs fast att den som har koncession för en elektrisk starkströmsledning eller för ett ledningsnät inom ett visst område borde ha skyldighet att mot ersättning upplåta ledningskapacitet för transport av elektrisk ström till den som begär, oavsett om det är koncessionshavaren eller någon annan som levererar, utnyttjar eller

återförsäljer den elektriska strömmen. Nätverksamhet borde vidare drivas ekonomiskt åtskild från annan verksamhet.

Det uttalades också att det är väsentligt för möjligheterna att främja konkurrensen på elmarknaden att det tariffsystem som tillämpas är öppet, förutsägbart och enkelt att överblicka och använda. Tarifferna bör vara icke-diskriminerande. De bör dock återspegla de kostnader som en anslutning till nätet och en överföring av el ger upphov till. Det slogs således fast att tarifferna så långt som möjligt bör vara kostnadsriktiga. Syftet att främja en öppen och väl fungerande elmarknad måste därvid beaktas (prop. 1991/92:133 s. 30).

Ellagstiftningsutredningen (ELU) redovisade våren 1993 delbetänkandet *Elkonkurrens med nätmonopol* (SOU 1993:68). Utredningen lämnade förslag till en ny ellagstiftning, som bl.a. behandlade tillsynen av nätverksamhet och regler för nättariffernas utformning.

Riksdagen beslutade våren 1994 om en reformering av elmarknaden (bet. 1993/94:NU22, rskr. 1993/94:358) i enlighet med de förslag regeringen hade lagt fram i propositionen Handel med el i konkurrens (prop. 1993/94:162). Riksdagen beslutade om dels ändringar i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen), dels en ny lag, lag (1994:618) om handel med el, m.m. Enligt riksdagens beslut skulle det nya regelverket träda i kraft den 1 januari 1995.

En huvudprincip i lagstiftningen var att priserna för nättjänster skulle vara kostnadsriktiga för varje kundkategori, dvs. att den som förorsakar kostnader för nätägaren också skall betala för detta (prop. 1993/94:162 s. 58). I förarbetena till lagen framhölls vidare att gällande praxis i tariffsättningen i flera fall skulle bibehållas.

Det uttalades emellertid att strävan efter kostnadsriktiga tariffer inte fick medföra att elkonsumenter i glesbygd skulle stå för samtliga kostnader elöverföringen till dem medförde. Bestämmelserna för nättariff för område skulle därför inte få utformas så att överföringsavgifter beror på var inom koncessionsområdet kunden var ansluten. En sådan reglering innebar ingen ändring av tidigare praxis som inte hindrade att tarifferna på sakliga grunder kunde variera mellan olika kundgrupper. Det nya regelverket skulle inte heller påverka den praxis som innebar att storleken på engångsavgift för anslutning till nätet endast delvis är beroende av nätföretagens verkliga kostnader och sålunda var i nätet abonnenten önskar ansluta sig (jfr prop. 1993/94:162 s. 58 f).

Riksdagen beslutade skjuta upp ikraftträdandet av elmarknadsreformen för att ge Energikommisionen möjligheter att göra analyser av konsekvenserna av de nya reglerna (prop. 1994/95:84, bet. 1994/95:NU10, rskr. 1994/95:141).

Energikommisionen konstaterade att det framhållits att gällande praxis i tariffsättningen i flera fall skulle bibehållas. Enligt dåvarande praxis skiljde sig inte tarifferna mellan abonnenter på samma säkringsnivå inom samma koncessionsområde. Motsvarande regler hade också uttryckts i lagförslaget vad gäller nättariffer för område. Däremot fanns ingen regel som förbjöd att avståndsberoende tariffer tillämpades på regional nivå. Företagen hade emellertid normalt tillämpat tariffer som är oberoende av avstånd på de regionala näten. Kommissionen föreslog att lagstiftningen skulle kompletteras så att huvudprincipen i tariffsättningen blev en avståndsberoende tariff även för regionledningar. Till skillnad mot nättariff för område avsåg kravet på avståndsberoende enbart uttagpunkter. För inmatningspunkter angavs inga krav på avståndsberoende tariffer. Vidare skulle nätföretagens samtliga linjekoncessioner på samma spänningsnivå utgöra grunden för skälighetsbedömningen av tariffen.

Riksdagen beslutade hösten 1995 om att de på våren 1994 beslutade lagändringarna skulle träda i kraft med vissa ändringar den 1 januari 1996 (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). De nya reglerna innebar bl.a. att det i ellagstiftningen infördes regler med syfte att åstadkomma en ökad utjämning av kostnader för överföring av el mellan tätorts- och glesbygds kunder. Det uttalades att huvudprincipen är att nättariffer på såväl lokala nät som på regionledningar skall vara avståndsberoende. Bestämmelserna är ett avsteg från principen om kostnadsriktighet.

Riksdagens beslut hösten 1997 om en ny ellag (1997:857) innebar i nu aktuellt hänseende huvudsakligen en språklig och redaktionell modernisering av den gällande lagstiftningen på området (prop. 1996/97:136, bet. 1997/98:NU3, rskr. 1997/98:27). Lagen trädde i kraft den 1 januari 1998.

6.4 Nuvarande reglering

Begreppet regionledning definieras i 4 kap. 5 § ellagen som en ledning vilken omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kV.

Med nättariff avses enligt 1 kap. 5 § ellagen avgifter och övriga villkor för överföring av el och för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät.

Nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder, vilket stadgas i 4 kap. 1 §. Kravet på sakliga grunder innebär att nättariffer skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Kunder får indelas i grupper efter kostnadsbild. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma nättariff (prop. 1996/97:136 s. 149). Tariffer skall vidare vara kostnadsriktiga på så sätt att en kunds tariff på ett rimligt sätt avspeglar de kostnader som kundens elöverföring ger upphov till.

Särskilda regler för nättariff för linje finns i 4 kap. 5–9 §§. Det är i huvudsak för regionnät och stamnät som överföringen sker med stöd av nätkoncession för linje.

Nätkoncession för område skall redovisas skilt från nätkoncession för linje. Beträffande ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av nätkoncession för område ges emellertid möjlighet att föreskriva om undantag (jfr 3 kap. 3 § ellagen).

Anläggningar vilka drivs med stöd av koncession för linje skall redovisas skilt från anläggningar vilka drivs med stöd av koncession för område. För en ledning som drivs med stöd av koncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av koncession för område får regeringen föreskriva undantag härifrån, vilket framgår av 3 kap. 3 § sista stycket. Av 11 § förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet framgår att om en nätkoncession för linje avser en ledning som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som innehas med stöd av nätkoncession för område och som helt är belägen inom koncessionsområdet, skall redovisningen av nätkoncessionen för område även innefatta nätkoncession för linje.

Av 4 kap. 5 § ellagen framgår att nättariffen för en regionledning, utom engångsavgift för anslutning, inte på varje spänningsnivå får utformas med hänsyn till var en uttagspunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan nätkoncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Tillstånd till avvikelser härifrån får meddelas i enlighet med 4 kap. 6 §.

Regleringen enligt huvudregeln i 4 kap. 5 § innebär att kostnaderna för nedtransformering får påverka nättariffen. För varje lägre spänningsnivå ökar kostnaderna för nedtransformering och därmed blir också nättariffen i motsvarande mån högre. På varje

spänningsnivå får därmed inte överföringssträckan påverka nät-tariffen. Själva "transportkostnaden" på spänningsnivån liksom kostnaderna för nedtransformering till spänningsnivån och övriga kostnader måste alltså fördelas jämnt mellan uttagpunkterna (prop. 1996/97:136 s. 152).¹ Tarifferna för regionnät skall också enligt 4 kap. 8 § punkten 2 utformas på ett sådant sätt att kunder inom varje normalt spänningsintervall med lika många transformeringssteg skall ha samma tariffer. Däremot är det tillåtet att variera tarifferna beroende på vilken spänningsnivå kunden är ansluten till.

I de fall en stor elanvändare tar ut el direkt från en transformator måste man anse att elanvändarna inte utnyttjar ledningen på den lägre spänningsnivån. Nättariffen får därför bestämmas med utgångspunkt i nättariffen på ledningssträckan med den högre spänningsnivån och med tillägg för själva nedtransformeringen (prop. 1996/97:136 s. 152).

Till skillnad från nättariffer på det lokala nätet gäller regleringen om avståndsberoende tariff bara för uttagpunkter. Den el som produceras i ett kraftverk förs normalt in på en regionledning för vidare transport till stamnätet eller till uttagpunkter anslutna till samma regionnät som kraftverket. Det saknas särskilda regler för sådan tariff, vilket innebär att nättariffen för en sådan inmatningspunkt får vara avståndsberoende (jfr prop. 1996/97:136 s. 152, prop. 1994/95:222 s. 92). Reglerna i 4 kap. 1 och 2 §§ ellagen gäller emellertid.

I 4 kap. 8 § stadgas hur nätkoncessionshavarens kostnader skall bedömas vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning. Där anges att nätkoncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom en och samma region anslutna till en annan nätkoncessionshavares ledning skall bedömas samlat. Vidare skall nätkoncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall. Slutligen skall nätkoncessionshavarens övriga kostnader bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Regleringen i 4 kap. 8 § punkten 1 innebär att de avgifter som koncessionshavaren skall erlägga till andra nätägare (ofta stamnätet) skall fördelas jämnt på samtliga hans regionledningar inom

¹ Anm. Detta förutsätter att det är fråga om lika många nedtransformeringssteg.

regionen. Andra punkten innebär att en indelning av ledningarna skall göras efter antalet nedtransformeringar, dvs. ledningar med en nedtransformering förs till en grupp, ledningar med två nedtransformeringar till en viss spänningsnivå förs till en annan grupp osv. Inom varje sådan grupp skall kostnaderna för nedtransformering bedömas samlat. Någon utjämning mellan grupperna får inte ske. Med övriga kostnader i tredje punkten avses även en skälig andel av icke direkt till de olika ledningarna hänförliga kostnader såsom administrationskostnader m.m. (jfr Karnov 2000/01 s. 1438 f., prop. 1994/95:222 s. 92 f., prop. 1996/97:136 s. 155f.).

6.5 Elnätsutredningens delbetänkande SOU 2000:90

I november 2000 överlämnade vi ett delbetänkande (SOU 2000:90) som redovisade vår analys av behov av ändringar i ellagen (1997:857). De förslag som främst har relevans för regionledningarna är följande.

Vi har föreslagit en ny inriktning av tillsynen. Enligt förslaget skall en prövning av skäligheten i nättariffer i fortsättningen ske genom en jämförelse av nätkoncessionshavarens samlade intäkter i förhållande till hans prestation. Skälighetsbedömningen av tarifferna skall enligt vårt förslag inte längre i första hand utgå från nätföretagens kostnader. Den nya inriktningen innebär istället en bedömning av vilken prestation nätföretagen utför och om intäkterna står i rimlig proportion till den. Vid bedömningen av prestationen skall hänsyn tas till dels de objektiva förutsättningarna att bedriva nätverksamheten, dels till sättet att bedriva nätverksamheten. Den föreslagna inriktningen av tillsynen gäller såväl för nätverksamhet som bedrivs med stöd av nätkoncession för linje som för nätverksamhet som bedrivs med stöd av nätkoncession för område.

Vi har vidare föreslagit att en ny regel införs av innebörd att nätkoncessionshavaren skall se till att överföringen av el är av tillräckligt god kvalitet. Bestämmelsen avser kvaliteten i överföringen till enskild kund och gäller främst leveranssäkerhet och spänningskvalitet. Regeln skall gälla både för nätkoncession för linje och område. Tvister om kvaliteten skall prövas av nätmyndigheten efter ansökan av kund. Möjlighet skall enligt förslaget finnas att överklaga myndighetens beslut till allmän förvaltningsdomstol.

6.6 Statens energimyndighets rapport Metodutveckling beträffande Regionnätstariffer

Statens energimyndighet analyserade problem kring reglerna för regionnätstariffer och gav förslag på ändringar i ellagen i en rapport av den 15 maj 2000, Metodutveckling beträffande regionnätstariffer.² Rapporten överlämnades senare till Elnätsutredningen.

Arbetet bedrevs av en projektgrupp inom Statens energimyndighet och följdes av en referensgrupp med representanter för regionnätsföretag, kunder anslutna till regionnät samt branschföreningen Sveriges Elleverantörer (numera Svensk Energi). I rapporten analyserades vad som avses med en lednings överföringsfunktion och nättariffernas struktur. Projektgruppen gav också förslag på ändringar i ellagens reglering av regionnätstariffer och inriktningen av myndighetens tillsyn samt diskuterade vilken spänningsnivå inom områdeskoncession som generellt bör tillåtas.

I korthet innehåller rapporten bl.a. följande. Bestämmelserna om tariffer i ellagen utgår från vilken typ av tillstånd en ledning har; nätkoncession för linje eller nätkoncession för område. Detta kan enligt rapporten ge konsekvenser för nättariffer som kunderna har svårt att acceptera.

Projektgruppen ansåg det avgörande istället skulle vara vilken funktion ledningen har och utgick i definitionen av funktionsbegreppet från vilken slags nätarbete en ledning utför. När en ledning överför el genom flera områden inom en region har den, oavsett vilken typ av tillstånd som meddelats, en regionöverföringsfunktion. En ledning som överför el enbart inom ett område har – under förutsättning att ledningen inte förbinder en annan ledning med regionöverföringsfunktion – däremot en områdesöverföringsfunktion.

Projektgruppen diskuterade även frågan om att höja högsta tillåtna spänningsgräns om 20 kV för koncession för område men fann inte skäl att generellt höja denna gräns utan anförde att praxis kommer att bildas genom beslut i enskilda ärenden.

Projektgruppen föreslog att bestämmelsen i 4 kap. 8 § punkten 2 skall upphävas och att nättariffer inte skall ta hänsyn till hur många nedtransformeringar som finns för "olika grupper av uttagspunkter". Istället skall en utjämning ske inom varje spänningsintervall i tariffen (jfr s. 16 och s. 13). När det gäller begreppet "normala spänningsintervall" i 4 kap. 8 § punkten 2 diskuterade

² Dnr 79-99-1080

gruppen kring utveckling i praxis. Abonnten bör, enligt rapporten, betala för den nytta han erhåller, inte för att han råkar vara ansluten till ett nät med viss struktur.

Möjligheten för elanvändare anslutna direkt till transformator att beviljas särskild nättariff (jfr prop. 1996/97:136 s. 153 f) bör efter en övergångstid tas bort. På det sättet kommer, enligt rapporten, principen om icke avståndsberoende vid uttag på regionnät gälla alla anslutna kunder.

Projektgruppen anförde att av 4 kap. 5 § följer att nätavgift skall tas ut per uttagpunkt (punkttariff) samt att detta leder till att de kunder som har flera uttagpunkter geografiskt samlade upplever bestämmelsen oskälig. En områdeskoncessionär med många uttagpunkter får därigenom en högre avgift än om han skulle haft färre punkter. Det kan i sådana fall vara lönsamt att bygga bort punkter genom att dra nya ledningar, vilken investering inte är samhälls-ekonomiskt lönsam.

I stället föreslogs en ändring av bestämmelsen, vilken skulle innebära att i de fall en innehavare av nätkoncession för område tar ut el i flera uttagpunkter regionnätstariffen skulle innefatta det antal uttagpunkter som krävs för att elöverföringen skall kunna ske på ett effektivt och tillförlitligt sätt. Ersättning för övriga kostnader skulle motsvara den skäligen kostnad som innehavaren för nätkoncession för linje har för att tillhandahålla uttagpunkterna.

Avvikande synpunkter från deltagare i referensgruppen

De representanter i referensgruppen som representerade regionnätsföretag och branschorganisationen Sveriges Elleverantörer (numera Svensk Energi) kommenterade i en bilaga rapporten.

I kommentaren framhölls bl.a. följande. Prissättningen bör inte ändras radikalt om stabilitet och kostnadsriktighet skall kunna bevaras samt att projektgruppens förslag skulle ge för stora negativa prisförändringar. Detaljreglering är inte önskvärd utan en öppnare lagtext närmare den som gäller för nätkoncession för område är en bättre utformning.

När det gäller projektgruppens förslag beträffande bestämmelsen i 4 kap. 8 § punkten 2 framfördes som avvikande mening ett annat förslag innebärande en mindre justering av nuvarande bestämmelse. Justeringen skulle innebära ett förtydligande att det är nät-

koncessionshavarens kostnader för nedtransformering mellan ett spänningsintervall och ett annat som skall bedömas.

Ifråga om elanvändare anslutna direkt till transformator protesterade deltagarna från referensgruppen mot projektgruppens bakgrundsbeskrivning och analys av gällande bestämmelser. Vidare framfördes åsikten att tariff direkt efter transformator bör få förekomma.

Remissutfallet

Sveriges Elleverantörer ansåg att funktionsbegreppet borde definieras tydligare. Öhmans konsult AB anförde i likhet med Lidköpings Elverk och Töreboda Energi AB att det primära kriteriet för en regionledning måste vara ledningens funktion. Svensk Elförbrukarförening (Elbruk) ansåg inte att funktionsbegreppet tillförde något.

Sveriges Elleverantörer efterlyste ökad flexibilitet vad gäller spänningsintervall i regionnätstariffen. Öhmans konsult AB, Lidköpings Elverk och Töreboda Energi AB efterlyste en ökad gräns för maximalt tillåten spänning vad gäller områdeskoncessioner.

Konkurrensverket, Öhmans konsult AB, Lidköpings Elverk och Töreboda Energi AB delade projektgruppens uppfattning vad gällde transformeringssteg. Även Sveriges Elleverantörer ställde sig bakom förslaget till lagändring vad avser antalet transformeringar men ansåg att förslaget måste utvecklas och förtydligas till att endast avse sammanläggning av transformeringar fram till ett spänningsintervall. Skogen, Kemin Gruvorna och Stålet anförde, i vilket yttrande Industriförbundet instämde, att inte bara spänningsnivån utan även belastningen bör vara vägledande vid utformningen av nättariffen. Elbruk menade att det är positivt med en så kostnadsriktig tariff som möjligt.

Öhman konsult AB, Lidköpings Elverk och Töreboda Energi AB delade uppfattningen beträffande anslutningar direkt till transformator. Sveriges Elleverantörer hävdade att möjligheten att tillämpa särskild nättariff för elanvändare anslutna direkt till transformator bör förtydligas att gälla såväl enskilda elanvändare som områdeskoncessionerade nät. Elbruk hävdade att nuvarande regler är en tillämpning av huvudregeln om kostnadsriktighet samt poängterade att även inmatningstariffer har betydelse och att det

för dessa inte finns några inskränkningar mot huvudregeln om kostnadsriktighet. Skogen, Kemin, Gruvorna och Stålet var negativa till förslaget och invände att i de fall en verksamhet har ett stort uttag i förhållande till övriga nätet kan det leda till oskäligen nätavgifter om lokalnätsavgiften skall gälla. Industriförbundet anslöt sig till samma åsikt som Skogen, Kemin, Gruvorna och Stålet anförde medan Konkurrensverket menade att förslaget var väl underbyggt.

Sveriges Elleverantörer ansåg att projektgruppens tolkning av nuvarande lydelse av 4 kap. 5 § ellagen inte har stöd varken i lagtexten eller förarbeten samt att den föreslagna lagändringen ger upphov till nya tolkningsproblem. Öhman konsult AB, Lidköpings Elverk och Töreboda Energi AB var däremot positiva till förslaget.

6.7 Rapport om vissa regionnätsfrågor

Econ Analys och information AB (Econ) har på vårt uppdrag undersökt förekomsten av ledningar som sträcker sig genom lokalnät med flera olika ägare och där olika delar av ledningen har olika koncessioner. Uppdraget har vidare bl.a. omfattat en kartläggning av flerpunktsleveranser till lokalnät och slutanvändare samt kunder direktanslutna till transformator. Rapporten är bifogad som bilaga 4. Resultatet av undersökningen i respektive del framgår även under avsnitt 6.9.1, 6.9.4 och 6.9.5.

6.8 Hur sätts regionnätstariffer?

Mellan regionnätsföretagen finns i stort en gemensam tariffstruktur och vi har inte funnit annat än enstaka differenser av betydelse mellan de företag vi studerat närmare. En skillnad är hur stor andel av nättariffen som utgörs av fasta avgifter. En annan skillnad är om anslutningsavgift tas ut vid nyanslutning och utökning av abonnemang. Dessa skillnader är av ekonomisk betydelse för företagens kunder och resulterar i väsentligt olika investeringsstrategier hos kunderna i syfte att minska nätavgifterna. Detta berörs närmare i avsnitten 6.9.2–6.9.4.

Nättariffer för regionnät skall utformas enligt de generella kraven (se avsnitt 6.4) och omfatta samtliga kostnader för innehavarens ledningar som omfattas av linjekoncession och anlägg-

ningar (transformeringar och ställverk) som angränsar till sådan ledning. Nättariffen skall vidare utformas med hänsyn till antalet transformeringssteg från stamnätet ned till spänningsnivån vid uttagspunkten. Dessa förutsättningar gör att nättarifferna indelas med avseende på hur stor del av nätets kostnader som tas i anspråk fram till en anslutningspunkt. Regleringen innebär att inom samma spänningsintervall kommer nätavgiften att vara högre ju fler transformeringssteg som används fram till spänningsintervallet. Tillämpade tariffer för regionnätet benämns oftast som en "ledvis punkttariff" där tariffen gäller i varje enskild anslutningspunkt för respektive spänningsnivå oberoende av geografiskt avstånd till överliggande nät

Av bilagorna 5–8 framgår hur regionnätstarifferna är uppbyggda hos Vattenfall Regionnät AB, Birka Nät AB, Sydkraft Elnät Syd AB och Graninge Regionnät AB. Redovisningarna har inhämtats från respektive nätföretag.

6.9 Problem med nuvarande reglering och/eller dess tillämpning

Specialbestämmelserna avseende regionnäten är delvis relativt detaljerade jämfört med reglerna för lokalnäten. På andra områden saknas däremot klargöranden. Detta leder förutom till tolknings-svårigheter till att tillsynen försvåras.

Av Statens energimyndighets rapport Metodutveckling beträffande regionnätstariffer (se avsnitt 6.6) framgår att det finns stora svårigheter vid tillämpningen av ellagen i vissa delar som avser regionnätstariffer. Samma ståndpunkt har framförts av företrädare från nätföretagen.

Vi har i vårt delbetänkande Elnätsföretag – regler och tillsyn (SOU 2000:90) pekat på att gällande lagstiftning avseende regionnät i vissa delar är ineffektiv och kan leda till mindre ändamåls-enliga resultat.

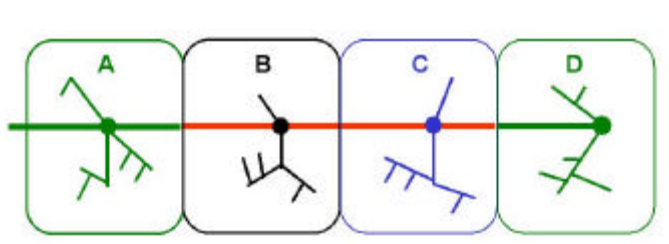
I det följande redovisar vi några områden där behov av förändringar eller förtydliganden har framförts.

6.9.1 Ledningens funktion

Enligt koncessionsbestämmelserna kan nätverksamhet bedrivas med stöd av antingen nätkoncession för linje eller nätkoncession för område. En nätkoncession för linje kan avse en ledning som ingår i stamnätet eller en ledning som kan anses ha antingen en regionnätsfunktion eller en lokalnätsfunktion. Koncessionsbestämmelserna tar inte hänsyn till vilken *funktion* en nätkoncession för linje har. Det finns däremot en sådan uppdelning när det gäller hur nättariffer skall utformas (se avsnitt 6.4). Denna uppdelning är beroende av om linjen är en stamledning, dvs. en ledning med en spänning om 220 kV eller däröver, eller en regionledning, dvs. en ledning med en spänning som understiger 220 kV. Vidare skall vid redovisning av nätverksamhet nätkoncession för område redovisas skilt från nätkoncession för linje. Regeringen får föreskriva om undantag från denna bestämmelse för ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av nätkoncession för område. I de fall en nätkoncession för linje redovisas tillsammans med en nätkoncession för område ingår också linjen i underlaget för områdets nättariffer.

Om linjen däremot inte är helt belägen inom ett område som innehas med stöd av nätkoncession för område skall nätkoncessionen för linjen redovisas för sig och detta oavsett hur stor sträckning av ledningen som är belägen utanför området. Problem uppstår vid tariffsättningen när en regionledning och den koncession för område den sträcker sig igenom inte har samma innehavare. Det förekommer också att en regionledning sträcker sig genom flera områdeskoncessioner där innehavarna skiftar och där innehavaren till linjekoncessionen ibland och ibland inte är ägare till det underliggande området.

Figur 6.3. Ledning med delvis olika koncessionering

Anm: En ledning matar el till fyra lokalnätsområden. Ledningsägaren innehar också områdena A och D. Den del av ledningen som går genom dessa områden ingår i respektive områdeskoncession och skall därför redovisas tillsammans med ledningsägarens lokalnät. Områdena B och C innehas av andra företag. De delar av ledningen som går genom dessa områden drivs med linjekoncession och skall redovisas som regionledning.

Ett exempel som belyser problematiken är en ledning på 20 kV som passerar genom flera lokalnätsområden med olika ägare (se figur 6.3). Ledningen skall enligt gällande regler och koncessionsform (nätkoncession för område eller linje) redovisas olika beroende på om det är samma ägare till ledningen och lokalnätet eller inte. Om det är samma ägare redovisas den del av ledningen som går genom området, och omfattas av nätkoncessionen för området, som ingående i lokalnätet och kunder anslutna till denna ledning betalar således lokalnätstariff (3 kap. 3 § sista stycket ellagen, jfr 11 § förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet). Är det däremot skilda ägare skall ledningen redovisas som regionledning och kunder anslutna till ledningen skall betala regionnätstariff. Samma 20kV- ledning kan alltså på en sträcka betraktas som regionnätledning/linjekoncession för att på en annan sträcka vara lokalnät/områdeskoncession. Det blir därför i praktiken svårt att redovisa kostnaderna enligt gällande regler, och det kan framföras skilda synpunkter på hur tarifferna skall utformas för kunderna utmed linjen.

Av Econs rapport (se bilaga 4) framgår att det nästan uteslutande är i södra Sverige som det förekommer att en och samma regionledning omväxlande är redovisad som regionledning/ linjekoncession och lokalnät/områdeskoncession samt att det främst gäller linjer med en spänning om 20 kV. Av uppgifter Econ inhämtat från berörda företag framgår vidare att Sydkraft har kunder anslutna till

24 st 20 kV-linjer utanför företagens lokalnätsovmåre. Den totala ledningslängden för dessa linjer är 25 mil och 18 nätföretag, 5 slutkunder (industrier) och 1 produktionsanläggning är anslutna. De 18 nätföretagen har tillsammans knappt 120 000 slutanvändare, varav 50 000 slutanvändare dessutom har anslutningspunkter på en högre spänningsnivå än 20 kV eller anslutning till 20 kV direkt i station. Inom Birkas område berörs tre linjer med en ledningslängd om totalt 6 km. Totallängden för regionnätet i Sverige (130–20 kV) är drygt 28 000 km, vilket gör att cirka en procent av regionnäten berörs.

Ellagens definition av en regionledning i 4 kap. 5 § (se avsnitt 6.4) leder till att samtliga regionledningar omfattas av samma redovisningsbestämmelser. Undantaget är de ledningar med nätkoncession för linje som redovisas i ett elnät som omfattas av nätkoncession för område. För dessa ledningar gäller istället bestämmelserna om nättariffer för område.

Våra synpunkter på behov av översyn i denna del redovisas i avsnitt 7.2.

6.9.2 Nedtransformering

Ett lokalnätsföretag betalar, förutom egna kostnader, avgifter till det regionnätsföretag vars nät det lokala nätet är anslutet till. I den avgiften ingår även regionnätsföretagets avgifter för stamnätet. Ett regionnätsföretag betalar utöver egna kostnader vanligen endast avgifter till stamnätet. Stamnätstariffen är lägesberoende, dvs. den skiljer sig beroende på var elen tas ut i landet. Den nättariff som lokalnätsföretaget betalar till regionnätsföretaget, och därmed även slutkundernas tariffer, påverkas av denna avgiftsskillnad. Men lokalnätsföretagets tariff är också beroende av hur det överliggande regionnätet är uppbyggt, främst beträffande antalet transformeringssteg till lokalnätets uttagpunkter och antalet uttagpunkter.

För kunderna kan det i vissa fall vara förmånligare att vara anslutna till regionnätet medan det i andra fall är förmånligare att vara anslutet till lokalnätet. För större kunder, särskilt större industrier, kan det många gånger vara förmånligt att ansluta sig till en mycket hög leveransspänning och sedan själv svara för nedtransformeringen till lägre spänningar. Regionnätet kan ofta erbjuda anslutningar vid högre spänningar än lokalnätet och dessa kunder skulle då vinna på att ansluta sig till regionnätet. Detta förutsätter dock att en anslutning till regionnätet är möjlig vid

aktuell lokalisering. Om region- och lokalnäten kan erbjuda samma leveransspänning kan i många fall regionnätsföretaget erbjuda lägre pris. Detta kan bero på att lokalnätet är anslutet till regionnätet vid samma spänning och därmed måste göra pålägg för egna kostnader. Vid de lägre högspänningarna såsom 20–6 kV förekommer det att lokalnät, särskilt i tätort, kan erbjuda förmånligare villkor än regionnät. Detta beror på att dessa lokalnät är anslutna till regionnätet vid mycket höga spänningar och sedan har låga kostnader för överföring och nedtransformering till lägre högspänningar.

Den tariffstruktur som nätföretaget/nätföretagen tillämpar har givetvis också betydelse för en kunds drivkrafter att försöka ansluta sig på en högre spänningsnivå. Om tariffen innefattar ett betydelsefullt fast element på båda spänningsnivåerna medan effektaavgiften skiljer sig måttligt mellan spänningsnivåerna är motiven att byta spänningsnivå små. Om tarifferna i stället innefattar effektaavgifter som är väsentligt differentierade med avseende på spänningsnivå medan de fasta elementen är små blir drivkrafterna däremot större att byta till en högre spänningsnivå.

I 4 kap. 8 § stadgas hur nätkoncessionshavarens kostnader skall bedömas vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning. Där anges i andra punkten att nätkoncessionshavarens kostnader för nedtransformering skall bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall.

Andra punkten innebär att en indelning av ledningarna skall göras efter antalet nedtransformeringar, dvs. ledningar med en nedtransformering förs till en grupp, ledningar med två nedtransformeringar till en viss spänningsnivå förs till en annan grupp osv. Inom varje sådan grupp skall kostnaderna för nedtransformering bedömas samlat. Någon utjämning mellan grupperna får inte ske.

Detta innebär att kunderna på samma spänningsnivå kan betala olika pris beroende på antalet nedtransformeringar för att nå denna spänning. Kunderna kan uppleva att de erhåller samma nytta men betalar olika pris. I övrigt gäller en långtgående utjämning av nättarifferna mellan samma typ av elkunder som har olika förutsättningar vad gäller främst avståndet till nätets eller ledningens uttagspunkt från överliggande nät. Det kan därför synas vara omotiverat att en strikt kostnadsriktighet är föreskriven beträffande enbart kostnaderna för nedtransformering.

I avsnitt 7.3 redovisar vi våra överväganden i denna fråga.

6.9.3 Kunder på lokalnät som vill ansluta sig till regionnätet

Det skulle också kunna vara företagsekonomiskt lönsamt för vissa större elanvändare att bygga ett nytt eget nät för direktanslutning till regionnätet istället för att behålla befintlig anslutning till lokalnätet. Spänningen på det regionala nätet är visserligen högre men för en större elanvändare kan en behövlig nedtransformering av spänningen ofta ske till en lägre kostnad än vad som motsvarar skillnaden i tariff för anslutning till den högre respektive lägre spänningsnivån. Om detta tillåts i större omfattning urholkas den ensamrätt till elöverföring inom området, som innehavaren av nätkoncessionen för området har. Detta kan leda till att det ekonomiska underlaget för överföringsverksamheten försvagas, vilket i sista hand drabbar de övriga elanvändarna i området (jfr prop. 1996/97:136 s. 123). En sådan investering skulle alltså inte tillföra något samhällsekonomiskt mervärde, men skulle minska kostnaderna för enskilda kunder. Kostnaderna för lokalnätets kvarvarande kunder skulle emellertid på detta sätt öka.

För att begränsa möjligheten till dylika investeringar anges i 2 kap. 6 § att nätkoncession endast får meddelas om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Om syftet med den nya ledningen bara är att ansluta sig till det regionala nätet kan alltså ansökan om nätkoncession för linje avslås med stöd av denna bestämmelse.

Relevant i sammanhanget är även bestämmelsen i 3 kap. 8 §, vilken reglerar frågan om någon vill göra en anslutning till en ledning som omfattas av nätkoncession för linje i stället för till det ledningsnät som omfattas av nätkoncession för område. I paragrafen anges att den som har nätkoncession för linje får göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området.

Om sådant medgivande inte lämnas kan nätmyndigheten, om det finns särskilda skäl, meddela tillstånd till anslutningen, vilket framgår av 3 kap. 8 § andra stycket ellagen. Också vid denna bedömningen, liksom vid prövningen enligt 2 kap. 6 § ellagen, bör samhällsekonomiska aspekter läggas till grund för prövningen (jfr prop. 1996/97:136 s. 143).

Vår bedömning är att det alltid kommer att finnas kunder för vilka det skulle vara lönsamt att själva "bygga sig förbi" de lägre spänningsnivåer till vilka de är anslutna. Detta är bl.a. en följd av ellagens bestämmelser om avståndsoberoende tariffer. Det finns därför ingen anledning att införa någon regel med syfte att särskilt

beakta sådana situationer. I dessa fall måste alltid en bedömning göras av vad som är samhällsekonomiskt önskvärt. Detta är en ordning det inte finns några skäl att frånga. Vi vill också påpeka att det för de större elanvändare som det är fråga om i dessa fall ofta finns möjligheter att, inom ramen för nättariffens sakliga grund och med hänsyn till kundens särskilda förutsättningar, välja mellan flera tariffer.

Vi anser att nu gällande förutsättningar är nödvändiga och acceptabla och lämnar därför denna fråga här.

6.9.4 Flerpunktsleveranser

Problem har vidare uppstått vid tillämpningen vad avser avgifter för flerpunktsleveranser.

Nättariffen, med undantag för anslutningsavgiften, får inte vara avståndsberoende.

Det är vanligt att ett lokalnätsområde matas med el från flera anslutningspunkter på regionnätets nivå. Det förekommer även på denna spänningsnivå att större slutanvändare har flera uttagspunkter till en och samma elektriska anläggning.

Före elmarknadsreformen hade det mindre betydelse hur många uttagspunkter från regionnätet som fanns i lokalnätet. Tariffen utgick ofta från en huvudleveranspunkt med delleranspunkter. En elavgift togs ut vid huvudleveranspunkten. För överföringen från huvudleveranspunkten till delleranspunkterna debiterades en transiteringsavgift.

Numera gäller regionnätföretagens nättariffer normalt för varje uttagspunkt utan hänsyn till antalet uttagspunkter en kund har till samma elektriska anläggning. I viss mån kan dock antalet uttagspunkter beaktas. Det förekommer t.ex. att effektavgifter beräknas för den högsta sammanlagrade effekten för alla punkter och inte för den högsta effekten i varje punkt.

När den tariff en kund betalar till större delen beror på uttagen effekt och energi blir kundens utgifter också till stor del oberoende av antalet uttagspunkter. Om nättariffen innefattar ett större fast element, som tas ut oberoende av kundens belastning, blir kundens nätkostnader däremot betydligt större när samma effekt tas ut genom flera uttagspunkter i stället för genom en eller två matningspunkter. Så blir fallet för kunder som är anslutna till Vattenfall Regionnät AB som traditionellt tillämpar tariffer med en

större fast avgift. Detta problem tycks därför framför allt gälla Vattenfalls regionnätskunder.

Denna tariffutformning kan medföra att kunder med flera uttagspunkter, oftast lokalnät företag, försöker minska sina kostnader genom att reducera antalet punkter. Ett lokalnät företag som vill reducera antalet uttagspunkter genom att bygga ut det egna ledningsnätet och på så sätt ersätta en eller flera punkter kan göra detta i vart fall så länge utbyggnaden sker inom ramen för meddelad högsta spänning i koncessionsbeslutet.

Dessa utbyggnader, s.k. tariffinvesteringar, är inte motiverade av överföringsbehov utan enbart av att erhålla lägre nätavgift och kan därför oftast inte anses vara samhällsekonomisk önskvärda.

Av Econs rapport (se bilaga 4) framgår följande. Enligt uppgift har varken Birka, Graninge eller Sydkraft fört diskussioner med ägare till lokalnät om att minska antalet anslutningspunkter för att möjliggöra lönsamma investeringar för lokalnätägaren. Dessa tre regionnät företag för emellertid i vissa fall diskussioner med lokalnätägare om anslutning på en högre spänningsnivå för ett antal anslutningspunkter. När det gäller Vattenfall har däremot lokalnät företag anslutna till regionnätet påtalat att de skulle kunna genomföra lönsamma investeringsåtgärder för att minska antalet anslutningspunkter. Ett antal lokalnät företag har också anmält Vattenfall bl.a. för att ta ut för höga nätavgifter för flerpunktsleveranser.³ Vattenfall har cirka 650 anslutningspunkter mot lokala nät. Enligt Vattenfalls egna bedömningar kan det med nuvarande regionnätstariff finnas ekonomiska incitament för lokalnätägare att reducera antalet leveranspunkter. Det har emellertid inte varit möjligt att få fram någon uppgift på hur många anslutningspunkter som skulle kunna reduceras genom s.k. tariffinvesteringar.

Våra överväganden i denna fråga finns i avsnitt 7.4.

6.9.5 Direkt ansluten till transformator

En elanvändare som tar ut el direkt efter en transformering får idag betala avgift baserad på nättariffen för den högre spänningsnivån med ett tillägg för själva nedtransformeringen.

³ Nätmyndigheten dnr 936-96-10634 (myndigheten inledde tillsyn enligt 12 kap. 1 § ellagen men avskrev ärendet i den delen. Länsrätten ansåg inte beslutet överklagbart, mål nr 493-95. Kammarrätten meddelade inte prövningstillstånd, mål nr 5731-1999).

Enligt huvudregeln i 4 kap. 5 § första stycket får inte nättariffen på en regionledning vara lägesberoende. Möjlighet till undantag härifrån ges i andra stycket som hänvisar till 4 kap. 6 §. Bestämelsen i 6 § innebär att nättariffen för en enskild elanvändare på regionledningar, som tidigare har haft en avståndsberoende tariff, får möjlighet att behålla denna. Tillstånd till ett sådant undantag kan meddelas efter ansökan och skall då vara tidsbegränsat upp till högst trettio år.

I förarbetena (prop. 1996/97:136 s. 152) berörs vidare följande speciella situation.

Det är inte ovanligt att en stor elanvändare tar ut sin el direkt från en transformator. I ett sådant fall måste man anse att elanvändarna inte utnyttjar ledningen på den lägre spänningsnivån. Hans nättariff får därför bestämmas med utgångspunkt i nättariffen på ledningssträckan med den högre spänningsnivån och med ett tillägg för själva nedtransformeringen.

Varken vad som avses med "direkt från transformator" eller "el användare" är närmare preciserat, vilket lett till tillämpningsproblem.

I nätmyndighetens rapport om metodutveckling tolkas bestämmelsen som gällande för slutanvändare men inte för nätföretag. I rapporten föreslås vidare att denna rätt skall tas bort helt efter en övergångstid.

Enligt vissa bedömare åsidosätter rätten till särskilda tariffer direkt efter transformering principen om icke avståndsberoende priser för uttag på regionnät.

Av Econs kartläggning framgår (se bilaga 4) att de fyra stora regionnätsföretagen – Vattenfall, Sydkraft, Birka och Graninge – sammantaget har 1 532 anslutningspunkter till regionnäten. Av dessa ansluter 556 direkt i stationer. För dessa kunder tillämpas därför normalt en s.k. stationstariff, vilken är lägre än den ordinarie regionnätstariffen. Stationstariffer är vidare i princip baserade på tariffen för överliggande nät plus ett transformeringstillägg.

De övriga 976 anslutningarna är belägna direkt på regionledningar. Kunderna betalar därmed normalt en högre tariff än stationstarifferna, men det finns bland dem ett fåtal kunder som i enlighet med undantagsbestämmelsen i 4 kap. 6 § ellagen medgivits reducerad tariff.

I avsnitt 7.5 redovisar vi våra överväganden i denna fråga.

6.10 Särskilda frågor beträffande Bornholm och Åland

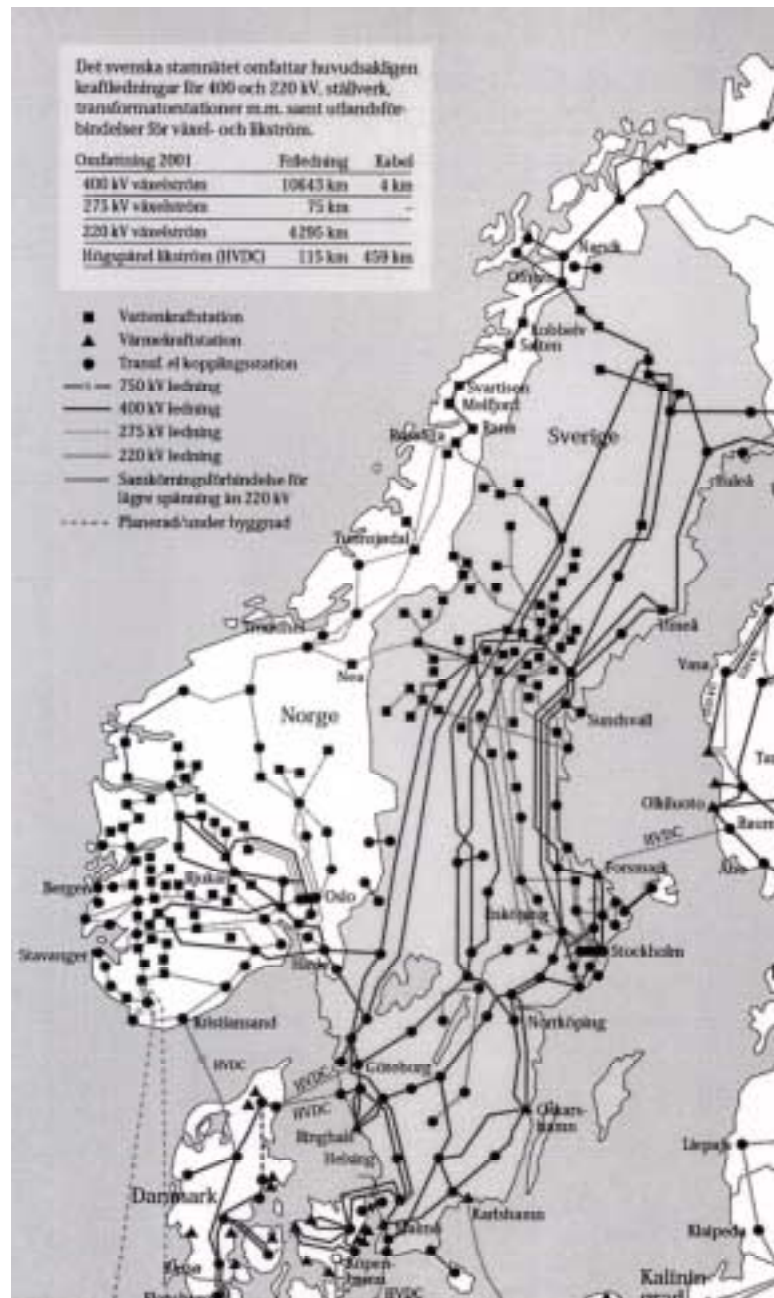
Det svenska elnätet är förbundet med andra länder med hjälp av ett flertal utlandsförbindelser på olika spänningsnivåer. Av kartan nedan (figur 6.4) framgår det svenska elnätets förbindelser med utlandet. Sverige har 14 utlandsförbindelser med en spänning på 220 kV eller däröver. Dessa överföringsförbindelser ägs eller förvaltas vanligen av stamnätsföretagen och kostnaderna för flertalet ledningar räknas in i kostnadsunderlaget för respektive stamnätstarriff. På svensk sida förvaltas dessa utlandsförbindelser av Svenska kraftnät. Den helt övervägande delen av elhandeln med utlandet sker på dessa spänningsnivåer.

Vissa regionnät omfattar också anslutningar till elnät utanför Sverige. Två förbindelser i Värmland och en i Norrbotten med 132 kV spänning korsar gränsen till Norge. Det finns också en 132 kV kabel mellan Skåne och Själland. Vidare utnyttjar elnäten på Bornholm och Åland det svenska elsystemet för sin försörjning. Bornholms elnät är anslutet till Sydkrafts regionnät med en 60 kV kabel till Borrby i Skåne. Ålands elnät är anslutet till Vattenfalls regionnät med en 110 kV kabel till Senneby i Uppland. Kablarna är 43 km respektive 60 km.

Utöver de nämnda förbindelserna finns ytterligare ett antal ledningar på lägre spänningsnivåer mellan Sverige/Norge och Sverige/Finland för överföring till enstaka slutkunder. Det har i dessa fall varit enklare och kostat mindre att ansluta kunderna till grannlandets elnät än till det egna landets.

Den gränsöverskridande elhandeln i Norden har alltmer utvecklats till en öppen marknad. Denna utveckling har möjliggjorts genom att överföringskapaciteten mellan länderna är betydande, genom inrättandet av elbörsen Nord-Pool och genom att punktarriffer införts.

Figur 6.4. Det svenska elnätet och dess utlandsförbindelser.

Källa: Svenska kraftnät.

Före avregleringen av elmarknaden 1996 var nättarifferna s.k. kanaltariffer. Detta system innebar att en elkund begärde tillträde till och betalade för överföring på samtliga ledningsnät mellan inmatningspunkten och uttagspunkten.

Utformningen av tarifferna på den avreglerade elmarknaden bygger på ett system med s.k. punkttariffer. Detta innebär att elkunden endast betalar avgift till innehavaren av det nät han är ansluten till. Denna tariff inkluderar kostnaden för överföringen såväl på det ledningsnät till vilket kunden är ansluten som på överliggande nät. Denna regel gäller dock enligt svensk lagstiftning inte alla utlandsförbindelser. Tillträde till vissa förbindelser för överföring till eller från Sverige förutsätter därför ett särskilt avtal med innehavaren av förbindelsen.

Genom en lagändring vilken trädde i kraft den 1 januari 1999 gavs emellertid genom andra och tredje styckena i 4 kap. 2 § ellagen möjlighet för vissa utlandsförbindelser (tillämpat på 400 kV och 220 kV förbindelser) att redovisas tillsammans med det inhemska nät vartill de är anslutna och därmed ingå i kostnadsunderlaget vid beräkning av tariff för detta nät.

Den legala regleringen av tillträde till och utformningen av tariffer för utlandsförbindelser är, förutom vad som nämnts ovan, densamma som för övriga ledningar på det svenska elsystemet. Nättariffen måste t.ex. vara skäligen och utformad på sakliga grunder (jfr prop. 1997/98:159 s. 45).

Vad gäller ägandet av de svenska utlandsförbindelserna, och därmed också tariffsättningen på dessa, ger den svenska ellagstiftningen samhället ett stort inflytande. Grundprincipen är att Svenska kraftnät skall äga och förvalta en tillräckligt stor andel av utlandsförbindelserna för att säkerställa svenska producenters och elanvändares möjligheter att sluta avtal med köpare och säljare utomlands. Det är också Svenska kraftnät som normalt bör kunna meddela koncessioner som avser nya utlandsförbindelser. Det finns dock vissa undantag från dessa principer. För det första gäller de inte koncessioner som beviljats andra innehavare innan nu gällande regler infördes. För det andra kan koncession beviljas annan innehavare om den avser en ledning med mindre betydelse för det samlade överföringsnätet.

Svenska kraftnäts bedömning är att utlandsförbindelser på lägre spänningsnivåer än 220 kV är av mindre betydelse för det svenska elnätet, såväl vad gäller elhandeln med andra länder som för möjligheterna att upprätthålla elförsörjningen. Det är endast utlands-

förbindelserna med 400 och 220 kV spänning som ansluter till det svenska stamnätet. Därmed är det också endast kostnaderna för dessa som kan räknas in i kostnaderna för stamnätstariffen. Detta är en skillnad jämfört med vissa av grannländerna där också utlandsförbindelser på lägre spänningsnivåer förvaltas av de systemansvariga företagen.

Nätområdena på Bornholm och Åland tillhör funktionellt det svenska elnätet eftersom de ansluter på regionnätets nivå och är anslutna genom växelströmsförbindelser. Överföringen sker normalt i en riktning – från Sverige till Bornholm respektive Åland. I dessa avseenden är förutsättningarna desamma som för svenska lokalnätsområden. En skillnad är dock att det på både Bornholm och Åland finns produktionsreserver för att kunna klara avbrott i överföringen från Sverige. I detta avseende finns likheter med ett svenskt lokalnätsområde, det gotländska.

Förbindelserna till Bornholm och Åland ägs fram till anslutningspunkterna i Sverige helt av de danska och finska nätföretagen Østkraft respektive Kraftnät Åland AB. Dessa utlandsförbindelser förvaltas således inte gemensamt av operatörerna på båda sidorna av gränsen, vilket är normalt på högre spänningsnivåer. Medan nätområdena funktionellt tillhör det svenska elnätet omfattas de av dansk respektive åländsk ellagstiftning.

De svenska regionnätets företag till vars nät Bornholms- och Ålandskablarna ansluter, Sydkraft Elnät Syd AB och Vattenfall Regionnät AB, tillämpar reguljära regionnätstariffer för anslutningarna. Från dansk och finsk sida har synpunkter framförts innebärande att kostnaderna för dessa anslutningar bör regleras enligt samma eller liknande villkor som de som gäller för utlandsförbindelser på stamnätets nivå. Motiven därför, liksom förutsättningarna i övrigt, överensstämmer dock inte helt för Bornholm och Åland, varför de nedan redovisas var för sig.

Våra synpunkter på hur dessa utlandsförbindelser bör hanteras redovisas i avsnitt 7.6.

6.10.1 Bornholm

Enligt dansk lagstiftning förvaltas samtliga danska utlandsförbindelser av det systemansvariga företaget. Elkraft System är systemansvarigt företag för Östdanmark till vilket Bornholm hör. Kabeln mellan Sverige och Bornholm ägs av företaget Østkraft

fram till anslutningspunkten i Sverige, men det är Elkraft System som betalar de kostnader som Østkraft har för att driva linjen.

Sydkraft Elnät Syd AB betraktar Bornholmsanslutningen som en sedvanlig regionnätsanslutning. Avgifter och villkor för anslutningen reglerades t.o.m. december 2000 genom ett äldre avtal som numera är uppsagt. Samma punkttariff tillämpas nu för denna anslutning som för de svenska kundernas anslutning till regionnätet. Detta innebär bl.a. att man från Danmark också betalar för tillgång till överliggande nät, dvs. det svenska stamnätet och de svenska utlandsförbindelserna.

Från Elkraft System har följande synpunkter lämnats till utredningen. I enlighet med dansk ellagstiftning räknas Bornholmsanslutningen som en utlandsförbindelse. Bornholm har egen produktionskapacitet motsvarande hela förbrukningen och Elkraft System betalar för denna kapacitet. Anslutningen är en anslutning av utlandsförbindelse som bör ha andra villkor vid anslutningen till det svenska nätet än anslutningen av svensk förbindelse. Ett par huvudargument för detta har framförts.

Ett sådant är att lagstiftningen inte definierar en utlandsförbindelse efter spänningsnivå. Svenska kraftnät har ansvar för effektbalansen i det svenska systemet. Genom definitionen av systemansvar i ellagen (se 8 kap. 1 §) räknar lagstiftaren med fungerande marknadskrafter men bortser från den långsiktiga försörjningssäkerheten. Skrivningen att balansen mellan produktion och förbrukning "kortsiktigt upprätthålls" berör inte effektproblematiken på längre sikt. Möjlighet finns att vid behov överföra kraft från Bornholm till Sverige. Likaväl som Sverige har nytta av effektkapaciteten på Själland kan således kapacitet på Bornholm nyttjas i ansträngda försörjningssituationer. Förbindelsen med Bornholm bör därför inte betraktas annorlunda än förbindelsen med övriga Danmark.

Andra synpunkter gäller organisationen av Bornholms försörjning med el. Elkraft Systems systemansvar för Östdanmark omfattar flera öar, inklusive såväl Själland som Bornholm. Östdanmark bör ses som ett gemensamt område med ett antal utlandsförbindelser där alla förbindelserna bör bedömas samlat. Danmark har systemansvaret på Bornholm, varför förbindelsen redan av denna anledning inte kan betraktas som en svensk regionnätsanslutning. Förbindelsen ingår i den samlade nordiska marknaden. Den el som används på Bornholm tas ut från det svenska systemet, som i sin tur matas med motsvarande kvantiteter

från Själland. För Bornholm utnyttjas således inte den möjlighet som anslutningen medger, att upphandla el inom hela det nordiska systemet, utan Bornholm försörjs från Själland genom vad som kan benämnas en "transitering" genom Sydkrafts regionnät.

6.10.2 Åland

Åland är via kabel anslutet till Vattenfall Regionnät AB:s 70 kV nät. Kraftnät Åland AB äger hela kabeln inklusive nätstationen på svensk sida. Här har inte tidigare funnits något transiteringsavtal, utan Åland var före avregleringen elkund hos Vattenfall. Vattenfall Regionnät AB tillämpar idag samma punktтарiff för denna anslutning som för svenska kunders anslutningar till Vattenfalls regionnät.

Liksom vad gäller Bornholmsanslutningen betalar alltså Kraftnät Åland för tillgång till det svenska stamnätet och de svenska utlandsförbindelserna. I detta fall är det av större omedelbar betydelse eftersom den ellagstiftning som trädde i kraft på Åland den 1 januari 1999 ger kunder med mätning per timme möjlighet att handla fritt och använda hela det åländska elnätet inklusive förbindelsen till Sverige. Drygt 80 procent av den el som användes på Åland år 2000 importerades över Sverige-kabeln.

Det åländska elnätet kan också vara anslutet till det riksfinska elnätet genom en mindre förbindelse som når fastlandet i Gustafs Kyrkby. Denna ledning kan endast svara för en mindre del av den åländska elförbrukningen (ca sex procent år 2000) och är av störst betydelse för landskapets östligaste delar.

Åland är ett självstyrt landskap i Finland och ålänningarna har behörighet att stifta lagar om sina inre angelägenheter och att utöva budgetmakt. Åland har lagstiftningsrätt på el- och energiområdet.

Kraftnät Åland är systemansvarigt företag på Åland och är fristående från det finska systemansvariga företaget Fingrid Oy.

Från åländsk sida anförs följande. Överföringsledningen mellan Sverige och Åland bör betraktas som en utlandsförbindelse. All handel över kabeln till Sverige sker av avräkningskäl i form av fasta leveranser. Kraftnät Åland AB samordnar balansavräkningen på Åland och svara för avräkningen mot Svenska kraftnät, med vilken ett systemdriftsavtal tecknats. Växelströmsförbindelsen till Sverige tillåter överföring i bägge riktningarna. Detta innebär förutom att svenska elhandlare kan sälja el till Åland även att åländsk

produktion kan säljas västerut. Svenska kraftnät bör därför svara för överföringskostnaderna på det svenska regionnätet, vilka därmed skulle ingå i Svenska kraftnäts tariff.⁴

Man understryker också att kostnaderna för överföringen från Sverige är en mycket väsentlig del av de åländska nätavgifterna. De utgör i dag ca 21 procent av stamnätskostnaderna på Åland. En ännu större andel utgörs av kostnaderna för att hålla reserver för försörjningen från Sverige.

⁴ Till Näringsdepartementet har kommit in en skrivelse från Ålands landskapsstyrelse med begäran om att ledningen till Åland skall betraktas som en utlandsförbindelse och med förslag om avskaffande av gränstariffer mellan Sverige och Åland, dnr N 1999/11367.

7 Överväganden

Vissa problem med nuvarande reglering och dess tillämpning har redovisats i föregående kapitel. I detta kapitel presenteras våra överväganden och förslag till lösningar.

7.1 Allmänt om tänkbara lösningar

Vi har pekat på områden där nuvarande bestämmelser för regionnät i ellagen, eller vissa tolkningar av dessa, medför tillämpningsproblem som försvarar såväl tariffsättningen som tillsynen. På några specifika punkter anser vi att behov av klargöranden tydligt framkommit.

Det kan emellertid också diskuteras om ett alternativ vore att minska skillnaderna mellan bestämmelserna om tariffsättning för lokalnät och regionnät, dvs. att inte bara göra förändringar i specifika bestämmelser utan att dessutom åstadkomma en harmonisering mellan bestämmelserna för lokal- och regionnät.

Det som talar för en större harmonisering mellan principerna för tariffsättning på de olika näten är att det inte finns någon avgörande skillnad mellan lokal- och regionnät, förutom att lågspänning vanligen finns i lokalnäten. Tekniskt och ekonomiskt fungerar de på samma sätt. Till regionnät inmatas el från stamnätet och från direkt anslutna produktionsanläggningar. Från regionnätet tas el ut av lokala nätföretag och större industrianläggningar som är anslutna direkt till regionnätet. Till lokalnät inmatas på motsvarande sätt el från regionnätet och från mindre produktionsanläggningar som är direkt anslutna till lokalnätet. Från lokalnätet tas el ut av slutförbrukare såsom mindre industrier, kommersiella lokaler och hushållskunder.

Vanligen ingår i regionnätsföretag ledningar och stationer med spänningar mellan 130 kV och 20 kV medan lokalnät omfattar spänningsnivåer från 20 kV och nedåt. Såväl regionnätsföretag som

lokalnätsföretag kan emellertid svara för överföringen på i stort sett alla leveransspänningar på högspänning. Vissa överföringar på högre spänningsnivå kan också, om ledningarna kan anses organisatoriskt och tekniskt ingå i ett lokalnät, redovisas ekonomiskt tillsammans med detta nät. Det kan hävdas att det med denna sammanblandning i praktiken borde finnas ett mer harmoniserat regelverk för att uppnå samma förutsättningar för prissättning i lokalnät och regionnät.

Det kan konstateras att ellagen i sin nuvarande utformning innehåller vissa särskilda regler för nättariffer för område respektive nättariffer för linje. Samtidigt är utgångspunkten för bedömningen av nättariffers skälighet densamma (4 kap. 1–2 §§ ellagen). Utredningen har tidigare i delbetänkandet *Elnätsföretag – regler och tillsyn* (SOU 2000:90) föreslagit en ny definition av begreppet skäliga nättariffer. Vi kan även konstatera att vissa regler som särskilt gäller regionledningar är önskvärda, och inte utan vidare låter sig harmoniseras med reglerna för områdesnät, t.ex. den bestämmelse som innebär att stamnätstariffens lägesberoende skall föras vidare på regionnivå (4 kap. 8 § 1). Vidare finns ett krav att regionnätsföretagets övriga kostnader skall bedömas samlat över hela landet, medan detta uttryckligen inte gäller för lokalnätsföretag. Vi har redan i vårt delbetänkande avvisat att denna princip skulle införas också på områdesnivån.

Utredningen har därför valt att i de följande avsnitten diskutera förslag till lösningar av de specifika problem som tidigare redovisats i kapitel 6 utan någon ambition att harmonisera reglerna för tariffsättning på region- och lokalnätensnivåerna. På vissa punkter innebär våra förslag ändå en ökad harmonisering mellan prissättningsprinciperna för lokalnät och regionnät.

7.2 Ledningens funktion

Förslag: Möjlighet att söka dispens för nya redovisningsenheter införs. En grundläggande förutsättning för att en dispens skall beviljas är att den nya redovisningsenhet som skapas utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet. För att erhålla stabilitet i tariffsättningen bör en meddelad dispens kunna upphöra endast när någon av de koncessioner som berörs löper ut eller annars synnerliga skäl föreligger.

Nuvarande bestämmelser om tariffsättning tar inte hänsyn till vilken funktion nätverksamheten har utan är beroende av om verksamheten bedrivs med stöd av nätkoncession för linje eller nätkoncession för område. Det är således vilken typ av koncession som är meddelad som styr tariffsättningen. Ellagen reglerar vidare frågan om nättariff – förutom de generella bestämmelserna i 4 kap. – särskilt för område (4 kap. 3 och 4 §§), regionledning (4 kap. 5–8 §§) och stamledning (4 kap. 9 §). Detta kan som vi skisserat i föregående kapitel få till följd önskade resultat vid tariffsättningen.

I utredningen har diskuterats om uppdelningen i regionnät och lokalnät kan ha en annan utgångspunkt än vilken koncession som har meddelats. För koncessioner är det i första hand fråga om att finna en lämplig gräns för när det krävs koncession för linje. Detta är främst en miljöfråga. Vid tariffsättningen är fokus istället vilken funktion elnätet har.

Projektgruppen inom Statens energimyndighet föreslog (se avsnitt 6.6) att begreppen regionöverföringsfunktion och områdesöverföringsfunktion införs och att nättariffen skulle utformas mot bakgrund av en lednings funktion och således oberoende av vilken slags koncession som är meddelad. Fördelarna med en sådan lösning skulle vara att tariffsättningen blir mer lika för likartade kunder.

En svårighet är emellertid att finna nya heltäckande och hållbara definitioner.

Utredningen kan konstatera att koncessionsinstitutet inte är en ideal grund för regleringen av nättariffer. En uppdelning i funktioner skulle emellertid kräva en mer ingående analys än vad som ryms inom vårt uppdrag. Det är också vår uppfattning att de problem som finns för närvarande inte är så stora att det krävs en genomgripande förändring av regelverket. Probleminventeringen i föregående kapitel har tvärtom givit vid handen att problem knutna till ledningens redovisning föreligger i ett mindre antal specifika fall. Det förefaller därför rimligt att om möjligt finna lösningar på dessa, snarare än att överväga en helt ny grund för tariffregleringen.

Samtidigt vill vi påpeka att utvecklingen med tiden kan komma att leda till ändrade förutsättningar, främst beträffande meddelande av koncession, som gör att ett särskiljande av grunderna för koncession och tariffsättning förefaller mer önskvärt och naturligt

än idag. Även strukturförändringar kan komma att påskynda behovet av en förändring av bestämmelserna.

För att komma till rätta med redovisade problem kan ökade möjligheter att medge undantag (jfr 3 kap. 3 § ellagen och 11 § förordningen (1995:1145) om redovisning) övervägas. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, skulle ges rätt att utfärda föreskrifter. Sådana föreskrifter kan dock bli svåra att konstruera eftersom förutsättningarna i de enskilda fallen är vitt skilda. En föreskrift blir vidare inte flexibel och därmed inte helt ändamålsenlig.

En annan lösning är då att införa möjligheter till dispens. Dispens skulle kunna ges för ledningar som helt eller delvis går utanför ett koncessionsområde att kunna redovisas ihop med området. Detta innebär en viss utvidgning jämfört med gällande bestämmelser. Vi har emellertid också övervägt om det bör finnas en motsvarande dispensmöjlighet att redovisa delar av elnätet inom ett område som regionnät. En områdeskoncessionerad ledning skulle således efter ansökan kunna ingå i regionnätet liksom en regionledning på samma sätt ingå i ett områdeskoncessionerat nät. Företagen bör alltså ges möjlighet att inkomma till nätmyndigheten med en ansökan om de anser att någon del av elnätet bör redovisas på annat sätt än det som följer av meddelad koncession. Nätmyndigheten skall sedan fatta beslut på grundval av ansökan.

En grundläggande förutsättning för att en sådan dispens skall medges bör vara att den nya redovisningsenhet som därmed skapas utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet. Därmed kan större hänsyn tas till de berörda anläggningarnas funktion i elnätet.

Nackdelar med en dispensmöjlighet är att vissa kunder, som vid alla förändringar, initialt kan drabbas vid tariffsättningen. Vidare läggs hela initiativet på företagen. Fördelar är att ett sådant system skulle möjliggöra en större flexibilitet än dagens regler.

Det är viktigt att den tariffsättning som möjliggörs genom en beviljad dispens blir varaktig över tiden. Grunderna för de avgifter elkunderna betalar får inte ändras alltför ofta. En meddelad dispens bör därför kunna upphöra endast när någon av de koncessioner som berörs löper ut eller annars synnerliga skäl föreligger. Sådana synnerliga skäl kan t.ex. vara att ledningen fått en annan funktion än den hade när undantaget beviljades eller att en försäljning har lett till förändringar utan att koncessionen upphört.

7.3 Nedtransformering

Förslag: Bestämmelsen i 4 kap. 8 § punkten 2 skall upphöra att gälla. Nätkoncessionshavarens hela verksamhet, utom kostnaderna för anslutning till stamnätet och eventuella andra regionledningar, skall således bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för dennes samtliga regionledningar i hela landet.

Vi har i vårt delbetänkande (SOU 2000:90) föreslagit att prövningen av skäligheten i nättariffer inte längre i första hand skall utgå från en bedömning av elnätföretagens kostnader. Prövningen av skäligheten i nättariffer skall istället ske genom en jämförelse av nätkoncessionshavarens samlade intäkter i förhållande till hans prestation.

I lydelsen av 4 kap. 8 § ellagen beträffande skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning betonas nätkoncessionshavarens kostnader. Som en följd av vårt tidigare lämnade förslag anser vi att bestämmelsen bör ändras så att inriktningen också här är den prestation, dvs. tillhandahållen spänningsnivå, som kunderna betalar för.

Principen om kostnadsriktighet har vidare på flera andra områden fått ge vika för kravet på utjämning mellan kunder. Också detta är således skäl att ändra bestämmelsen.

Även projektgruppen inom Statens energimyndighet ifrågasatte bestämmelsens riktighet och föreslog att den skulle upphävas (se avsnitt 6.6).

Bestämmelsen i 4 kap. 8 § ellagen delar in nätkoncessionshavarens kostnader i tre delar; punkten 1 anger att kostnader till överliggande nät skall bedömas samlat regionvis, punkten 2 anger att kostnader för transformering skall bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförs för att nå detta spänningsintervall och punkten 3 anger att övriga kostnader skall bedömas samlat per spänningsintervall över hela landet.

Det är alltså i 4 kap. 8 § punkten 2 ellagen som kostnader för nedtransformering regleras. Kostnaderna för nedtransformering till samma spänningsnivå kan skilja sig åt mellan olika ledningar eftersom det kan ha använts olika många nedtransformeringar till samma spänningsnivå.

I förarbetena (prop. 1996/97:136 s. 156) uttalas följande beträffande kostnaderna för nedtransformering till samma spänningsnivå.

Någon fullständig utjämning av dessa kostnader på alla koncessionshavarens regionledningar får inte äga rum. Däremot skall en indelning av ledningarna göras efter antalet nedtransformeringar till de olika spänningsnivåerna. Ledningar med *en* nedtransformering till en viss spänningsnivå förs till en grupp, ledningar med *två* nedtransformeringar till en viss spänningsnivå förs till en annan grupp osv. Inom varje sådan grupp skall kostnaderna för nedtransformering bedömas samlat. Någon utjämning mellan grupperna får däremot inte äga rum.

Det kan påpekas att en strikt tolkning av denna bestämmelse i vissa fall är omöjlig att efterfölja, nämligen i de fall en uttagpunkt matas med el från flera överliggande ledningar med olika transformeringsstrukturer. Antalet transformeringar kan i ett sådant fall bli olika beroende på driftläggningen mellan transformatorstationerna. Enligt ovan citerade förarbeten bör tariffen i sådana fall variera beroende på hur elen överförs till uttagpunkten, dvs. beroende på den faktiska driftläggningen.

För att komma till rätta med dessa problem är ett förslag att nättariffen bör återspegla den faktiska förädlingsnivån, dvs. prestationen. Kunderna skulle alltså betala efter konsumtion och inte med hänsyn till hur nätet är byggt, dvs. hur många transformeringar som föreligger i det enskilda fallet. På detta sätt skulle nätföretagen få ökade incitament att effektivisera nätet. Nackdelar kan vara att ett antal befintliga transformeringsanläggningar av företagsekonomiska skäl blir oanvända eller att det ges incitament för vissa lokalnätsföretag att bygga egna ledningar för att nå en anslutning högre upp i spänningskedjan.

Vi föreslår att bestämmelsen i 4 kap. 8 § punkten 2 skall utgå. Kostnaderna för nedtransformeringar skulle därmed ingå i den kostnadsmassa som omfattas av nuvarande punkt 3. Detta innebär att nätkoncessionshavarens hela verksamhet, förutom kostnaderna för anslutning till stamnätet och eventuella andra regionledningar, bedöms samlat inom varje normalt spänningsintervall för dennes samtliga regionledningar i hela landet.

Utredningen har tidigare föreslagit en ändrad inriktning på tillsynen av nätverksamhet, innebärande bl.a. att prövningen av skäligheten i nättariffer skall ske genom en jämförelse av nätkoncessionshavarens samlade intäkter i förhållande till hans

prestation (SOU 2000:90). Konkret innebär förslaget en ändring av 4 kap. 1 § ellagen.

I konsekvens med detta förslag föreslår vi också en ändrad lydelse av hela 4 kap. 8 §. I sin nuvarande lydelse anger bestämmelsen hur kostnader av olika slag skall bedömas. Mot bakgrund av vårt tidigare förslag till ändring av 4 kap. 1 § föreslår vi också att huvudprincipen i 4 kap. 8 § skall vara att nätkoncessionshavarens hela verksamhet skall bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för dennes samtliga regionledningar i hela landet.

Vad gäller nätkoncessionshavarens kostnader för anslutning till stamnätet och eventuella andra regionledningar skall dock kostnadsbegreppet bibehållas i paragrafen. I detta fall är den uttryckliga avsikten att de avgifter koncessionshavaren har för dessa anslutningar skall föras vidare till kunderna.

Denna förenkling av ellagens 4 kap. 8 § skulle innebära att bestämmelser som i detalj anger hur nätföretagens kostnader skall bedömas tas bort.

7.4 Flerpunktsleveranser

Bedömning: Det behövs inte någon särskild lagreglering beträffande nättariffer för s.k. flerpunktsleveranser. De problem som uppstår när en kund har ett flertal uttagpunkter inom ett begränsat geografiskt område bör kunna lösas inom ramen för gällande regelverk.

Någon särskild reglering av flerpunktsleveranser finns inte i dagens lagstiftning. Frågan får således i dagsläget behandlas inom ramen för den allmänna skälighetsbestämmelsen och saklighetsbedömningen av tariffen. Skillnaderna i nätföretagens tariffutformning gör att behovet av en särskild reglering kan bedömas vara olika stort i detta avseende. Enligt vad vi vet är det endast ett regionnät företag som i större utsträckning berörs. Det är vidare vanligen när regionnät möter lokalnät som påtagliga problem kan uppstå.

Statens energimyndighet har i rapporten Metodutveckling beträffande regionnätstariffer föreslagit att tariffen vid flerpunktsmatning endast skulle gälla det antal uttagpunkter som krävs för att överföringen av el skall kunna ske effektivt och tillförlitligt. Avgiften för kundens övriga uttagpunkter skulle motsvara den

skäligen kostnad nätföretaget har för att tillhandahålla dessa uttagspunkter.

I utredningen har flera möjliga principer diskuterats för tariffutformningen (i bilaga 4 beskrivs ett flertal möjliga principlösningar). Den princip som tillämpades innan den nya lagstiftningen infördes år 1996 hade överenskommits mellan kraftföretagen och Svenska Kommunförbundet. Den byggde på att överföringsavgiften beräknas utifrån avståndet mellan inmatningspunkterna på så sätt att en fast avgift tas ut för en huvudanslutningspunkt med avståndsberoende tillägg för överföring och transformering till övriga anslutningspunkter. Därmed blev avgiften negativt korrelerad med kundens kostnader för att "bygga bort" anslutningspunkter. De fiktiva kostnadsberäkningarna avgjorde också vilka av kundens uttagspunkter som skulle ingå i flerpunktsleveranserna, och vilka som betraktades som singulära leveranspunkter.

En tillämpning av denna princip skulle innebära att en avståndsberoende nätprissättning uttryckligen infördes för vissa kunder. Det är en möjlig lösning, men vi anser att det vore bättre att söka undvika sådana bestämmelser. Prissättningens direkta koppling till nätets existerande uppbyggnad skulle dessutom kunna innebära att incitamenten för teknisk förnyelse reducerades.

En alternativ prissättningsprincip är att tariffen vid flerpunktsleverans sätts så att kunder med flera närbelägna uttagspunkter på något sätt kan sammanlagga dessa till en enda vid avgiftsberäkningen. För samma uttag skulle alltså samma avgift erläggas oberoende av antalet uttagspunkter, förutsatt att leveransen sker med samma tillförlitlighet. En sådan prissättning skulle kunna utformas mer i detalj efter flera olika riktlinjer. Ett tydligt problem är att nätföretagens direkta merkostnader för extra uttagspunkter (t.ex. för utrustning i varje punkt samt för mätning och rapportering) på något sätt måste beaktas. Ytterligare ett problem är att begreppen "närbelägna uttagspunkter" och "samma tillförlitlighet" kräver viss precisering.

Det bör redan från början påpekas att flertalet regionnätföretag redan i dag tillämpar generella tariffer som i stort eliminerar de berörda problemen med flerpunktsleveranser. Som tidigare nämnts innebär en tariffsättning med tyngdpunkt på effekt- och energiavgifter, och således med låg fast avgift, att kundens sammanlagda avgift blir tämligen oberoende av antalet uttagspunkter. Om däremot den fasta avgiften per anslutningspunkt är hög blir kostnaden

för en elleverans över flera uttagspunkter avsevärt högre än om den sker över endast en uttagspunkt.

Det är endast Vattenfall Regionnät AB som tillämpar vissa tariffer med en väsentligt högre fast avgift än övriga regionnät-företag. En uppenbar lösning på flerpunktsproblematiken borde alltså vara att företaget för dessa tariffer ändrar prissättningen genom att t.ex. förskjuta tyngdpunkten från det fasta avgifts-elementet till effektkomponenterna.

Vattenfall Regionnät har i en skrivelse av den 30 augusti 2001 till utredningen (dnr 67) meddelat att man under de närmaste åren avser att sänka de fasta avgifterna i vissa av sina regionnätstariffer. Detta skall enligt skrivelsen ske genom en intäktsneutral omfördelning från fasta avgifter till effekt- och energiavgifter. Vattenfall skall även analysera om det bör införas ytterligare möjligheter för kunderna att välja mellan olika nättariffer.

Enligt vår uppfattning skulle en sådan tariffjustering hos Vattenfall Regionnät, under förutsättning att den växling från fast till rörlig avgift som antyds blir tillräckligt långtgående, lösa problemen med flerpunktsleveranser.

Enligt vår mening vore det klart fördelaktigt om de aktuella problemen skulle kunna lösas utan kompletterande lagstiftning. Erfarenheten visar att det är omöjligt att i fråga om regler för nättariffer ta hänsyn till förutsättningarna i varje enskilt fall. Risken är stor att en ny regel leder till nya problem och tolknings-svårigheter.

Utredningen noterar därför att Vattenfall Regionnät avser att ändra sina regionnätstariffer så att de här anförda problemen minskas väsentligt. Mot denna bakgrund avstår vi från att föreslå en lagändring i denna del.

7.5 Direkt ansluten till transformator

Förslag: En bestämmelse införs i ellagen innebärande att nättariffen för en kund, som på regionledningsnivå är ansluten direkt till transformator, får utformas med utgångspunkt från nättariffen för överliggande nät med tillägg för nedtransformeringen.

Vidare införs en bestämmelse med innebörd att nättariffen för den som driver ett s.k. icke-koncessionspliktigt nät och som är ansluten direkt till transformator inom ett lokalnät, får utformas enligt samma princip.

Som redovisats i avsnitt 6.9.5 får nättariffen för en elanvändare som tar ut el direkt efter transformering vara baserad på tariffen för den högre spänningsnivån med ett tillägg för själva transformeringen. Det har emellertid uppstått oklarheter om hur bestämmelserna om möjligheten att tillämpa särskild nättariff för elanvändare direkt ansluten till transformator (jfr 4 kap. 6 §) skall tolkas. Enligt Statens energimyndighets projektgrupp för metodutveckling beträffande regionnätstariffer borde endast enskilda elanvändare, i regel industrikunder, få möjlighet att utnyttja bestämmelsen. Bestämmelsen skulle alltså inte vara tillämplig på nätföretag. I rapporten föreslås också att denna rätt efter en övergångstid skulle tas bort helt. Regionnätstagen tillämpar dock bestämmelsen för samtliga kunder och ger såväl elanvändare som nätföretag särskilda nättariffer då kunden är direkt ansluten till transformator.

Det bör understrykas att möjligheten att tillämpa en sådan s.k. stationstariff, dvs. en tariff som bestäms utifrån nättariffen på den högre spänningsnivån plus ett tillägg för nedtransformeringen, berörs särskilt i prop. 1996/97:136 s. 152. I kommentaren till 4 kap. 5 § ellagen, som särskilt avser nättariffer för linje, hänvisas till större elanvändare som tar ut el direkt från en transformator. Några motsvarande överväganden redovisas inte i samband med kommentarerna till lagens bestämmelser om nättariff för område. Detta har av vissa bedömare tolkats som att principen om avståndsoberoende tariffer (4 kap. 3 §) gäller fullt ut, dvs. att även den som är ansluten direkt till en transformator inom ett lokalnät skall betala en tariff som tillämpas för kunder inom området.¹

Utredningen har vid sina överväganden behandlat flera alternativ vad gäller möjligheten att tillämpa stationstariffer på regionnätetsnivå. Ett alternativ är att möjligheten att ta ut el direkt vid transformator till en tariff som gäller överliggande nät med tillägg för nedtransformering skall fortsätta att gälla på regionnätetsnivå utan inskränkningar, dvs. för både nätföretag och enskilda elanvändare. I samband därmed har vi också behandlat alternativet att denna möjlighet också skulle finnas på lokalnätetsnivå. Vi har

¹ Ett mål om prövning av nättariffer enligt 4 kap. 3 § ellagen har avgjorts av Länsrätten i Stockholms län den 17 april 2000, mål nr Ö14617-98. Målet gällde frågan om särskild nättariff för nätanslutning direkt på lågspänningsskena i nätstationer (bl.a. gatubelysning). Länsrätten ansåg att tarifferna utformats mot bakgrund av den särskilda kostnadsbilden och därför inte kunde anses strida mot förbudet mot avståndsberoende tariffer. Domen överklagades och Kammarrätten meddelade inte prövningstillstånd. Detta beslut har överklagats till Regeringsrätten (Regeringsrättens mål nr 8321-2000).

vidare övervägt att helt ta bort möjligheten att tillämpa särskilda stationstariffer.

Det är inte ovanligt att både lokalnät och större elanvändare tar ut el direkt eller så gott som direkt efter transformering till särskilda tariffer (se avsnitt 6.9.5). Det är en fortsatt tillämpning av prissättningsprinciper som gällde för tiden innan den nya ellagen infördes. Detta förhållande talar starkt för en fortsatt tillämpning av principen, eftersom de kunder som nu tar ut el till dessa villkor skulle kunna få vidkännas större tariffhöjningar om möjligheten tas bort. Ellagen och dess förarbeten betonar starkt att kundernas nätavgifter skall vara stabila.

I sammanhanget bör vidare beaktas att flera såväl större industri-kunder som lokalnätsföretag, vilka själva mycket väl hade kunnat ombesörja nedtransformeringen, en gång i tiden har överlätit detta till elföretaget i området mot att endast behöva betala en transformeringsavgift utöver regionnätstariffen.

Vi vill dessutom påpeka att de tillämpningsproblem som bestämmelserna förorsakat enligt vår mening har sin grund i att de citerade uttalandena i förarbetena missförstått. De i avsnitt 6.9.5 citerade meningarna återfinns för första gången i prop. 1994/95:222 om Ny ellagstiftning (s. 92). Vid denna tid gjordes inte den strikta åtskillnad mellan en anläggning för *användning* av el och en anläggning för *överföring* av el som kan utläsas i förarbetena till den moderniserade ellagen (prop. 1996/97:136, sid 115). Även om de citerade meningarna upprepas oförändrade i förarbetena till den moderniserade lagen bör de tolkas mot bakgrund av de förhållanden som rådde när de ursprungligen utformades.

Från branschens sida har särskilt betonats gränsdragningsproblem som en anledning till att ta bort möjligheten till särskilda tariffer för kunder som är direkt anslutna till en transformator. Var går gränsen för "direkt anslutning"? Man pekar på att särskilt kunder som råkar ligga strax utanför en station kan uppleva pris-skillnaden mot de direktanslutna kunderna som orättvis. En grundläggande fördel med en förändring skulle vara att det inte finns någon skarp gräns, stationen, för de villkor kunderna kan erhålla. Denna fördel skulle medföra att en kund ute på en ledning saknar drivkrafter att ändra anslutningen till att bli ansluten direkt till en transformator. Med samma motiv finns det heller ingen anledning för en kund att begära nyanslutning direkt i en station. Nackdelen är att vissa kunder som nu är anslutna direkt till en

transformator skulle begära att anslutningen ändrades till den högre spänningsnivån och att de sedan själva svarade för transformeringen.

I tillägg till den senare synpunkten bör påpekas att transformering av el inte är en koncessionspliktig verksamhet. Detta innebär att en transformatorinnehavare, i dessa fall vanligen regionnät-företaget, utan hinder skulle kunna upplåta en del av transformatorkapaciteten till en kund, som därmed själv skulle ombesörja sin nedtransformering. Det är alltså fullt möjligt för stationsanslutna kunder att ändra sin anslutning till transformatorns "uppsida", oavsett lagens bestämmelser, förutsatt att transformatorinnehavaren medger detta.

För regionnät-företagen skulle ett förbud mot särskilda tariffer för anslutning direkt till en transformator sannolikt innebära påtagliga ändringar av gällande tariffer. Som redovisats i avsnitt 6.9.5 återfinns drygt en tredjedel av de fyra stora regionnät-företagens uttagpunkter direkt i stationer. Om möjligheten till direktuttagstariffer uttryckligen tas bort kommer antalet större kunder med "full tariff" att öka inom regionerna och en revision av dessa tariffer blir sannolikt nödvändig. Det troliga resultatet för alla befintliga kunder är dock svårt för utredningen att överblicka. Konsekvenserna skulle variera mellan regionnät-företagen och de torde vara starkt beroende av hur tarifferna för de största kunderna kommer att utformas.

I sammanfattning har vi inte funnit vägande skäl att förbjuda s.k. stationstariffer på regionnät-nivå. Som nämnts anser vi också att de tillämpningsproblem som bestämmelserna anses ha förorsakat har sin grund i missförstånd. För att komma till rätta med tolkningsproblemen anser vi att det bör införas ett tillägg till 4 kap. 5 § med innebörden att nättariff för den som är ansluten direkt till transformator får utformas med utgångspunkt från nättariffen på överliggande nät med tillägg för nedtransformeringen.

Det grundläggande motivet för denna bestämmelse är att elkunden som är ansluten direkt till transformator inte utnyttjar det nät som matas med el från transformatorstationen. Detta innebär att med nättariffen på överliggande nät skall förstås den tariff som tillämpas vid uttag på det nät från vilken transformering sker i det aktuella fallet.

Att en nättariff kan tillämpas som utgår från tariffen på överliggande nät med tillägg för nedtransformeringen skall således inte ses som ett avsteg från principen om avståndsoberoende

nättariffer. Det skall i stället förstås så att den aktuella elkunden tar ut sin el från det överliggande nätet och betalar en där tillämplig tariff samt därtill en ersättning för nedtransformeringen till den lägre spänningen.

Det är ofrånkomligt att de gränsdragningsproblem som branschen framhållit uppkommer. Vi anser att den enda rimliga tolkningen av att en kund är "direkt ansluten till transformator" måste vara att anslutningen sker inom stationsområdet, dvs. att ledningsnätet inte till någon del utnyttjas för överföringen.

Vi har inte funnit lika starka skäl till att s.k. stationstariffer i förekommande fall också skulle kunna tillämpas inom lokalnät. I den i avsnitt 6. 9. 5 refererade författningskommentaren hänvisas till större elkunder, dvs. främst sådana kunder som utan väsentligt högre kostnader själva skulle kunna ombesörja nedtransformeringen från högre spänning. På lokalnätsnivå är sådana kunder inte vanliga. Det normala torde också vara att särskilda stationstariffer inte tillämpas i någon större utsträckning.

Det finns dock kunder som är anslutna till lokalnätet vid en station och som från stationen byggt sitt eget interna nät för den fortsatta överföringen av el, s.k. icke-koncessionspliktiga nät. Det bör enligt vår mening vara möjligt för en sådan användare, i det fall det icke-koncessionspliktiga nätet inte försörjs över det underliggande lokalnätet utan direkt från en transformatorstation, att liksom på regionnätetsnivån få betala en särskild stationstariff.

Vi föreslår därför ett tillägg till bestämmelsen i 4 kap. 3 § med samma innebörd som den tidigare föreslagna, men med begränsningen att det gäller endast för s.k. icke-koncessionspliktiga nät, dvs. nät som undantagits från kravet på koncessionsplikt med stöd av 2 kap. 4 § ellagen.

7.6 Bornholm och Åland

Bedömning: Det finns inte skäl att införa särskilda bestämmelser avseende nättarifferna för anslutningen av Bornholms och Ålands elnät till det svenska elnätet.

Förutsättningarna för elförsörjningen på Bornholm och Åland är i flera avseenden annorlunda än för de flesta elnätsområden som är anknutna till det svenska elnätet. I avsnitt 6.10 har detta redovisats. Dessa områden utgörs av öar med i praktiken tillförsel av el från

endast det svenska elsystemet. Kostnaderna för att tillhandahålla en hög leveranssäkerhet blir stora, eftersom det förutom överföringskapacitet från Sverige krävs produktionskapacitet som reserv vid ett eventuellt kabelfel. Det är, som tidigare nämnts, samma förutsättningar som inom Sverige gäller elförsörjningen på Gotland.

Bornholms och Ålands nätområden regleras genom annan lagstiftning än den svenska ellagen. Enligt den danska ellagstiftningen förvaltar det systemansvariga företaget (Elkraft System för Östdanmark, Eltra för Västdanmark) samtliga förbindelser till andra länder. Kraftnät Åland är systemansvarigt företag enligt ellagen för landskapet Åland samt äger och driver överföringskabeln mellan Åland och Sverige.

Båda de berörda systemansvariga företagen, Elkraft System respektive Kraftnät Åland, hävdar att kostnaderna för anslutning av Bornholms- och Ålandskablarna till det svenska elnätet bör tas ut enligt de villkor som gäller för utlandsförbindelserna på de högsta spänningsnivåerna, dvs. utan särskild regionnätsavgift. I praktiken skulle detta innebära att kostnaderna för anslutningarna till de svenska regionnäten samt överföringen av el från anslutningspunkterna till stamnätet skulle betalas av Svenska kraftnät.

Det finns dock enligt vår uppfattning inte några skäl för en särskild behandling av dessa anslutningar till regionnäten. Det är i dessa fall fråga om anslutningar av två elektriska anläggningar till regionledningar, dvs. samma slag av anslutningar som t.ex. av svenska lokalnät till regionnät. Frågan gäller således inte tarifferna för överföring av el på utlandsförbindelserna. Dessa avgifter bestäms av Elkraft System respektive Kraftnät Åland, vilka hanterar kostnader och intäkter för kablarna från Bornholm respektive Åland fram till anslutningspunkterna på svensk mark.

Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att de regionnäts-tariffer som de svenska regionnätsföretagen tar ut för Bornholms- och Ålandsanslutningarna skall vara skäligen i enlighet med svensk lagstiftning, vilket bl.a. innebär att tarifferna skall vara icke-diskriminerande så att kunder med samma förutsättningar behandlas lika.

Svenska kraftnät betraktar utlandsförbindelserna med Bornholm respektive Åland som mindre betydelsefulla för den samlade överföringskapaciteten till utlandet. De är i stället ledningar vars funktion till helt övervägande del är att försörja Bornholm och

Åland med el. De fyller inte den funktion av gränsöverskridande handelsvägar som motiverat att kostnaderna för vissa utlandsförbindelser kan redovisas tillsammans med kostnaderna för stamnätet och därigenom bekostas av samtliga svenska elkunder. De två utlandsförbindelserna och kostnaderna för dem skall därmed hanteras av ägarna själva. Detsamma gäller också för flera andra svenska utlandsförbindelser, t.ex. Baltic Cable, SwePol Link och de förbindelser på 132 kV spänning och lägre som nämns i avsnitt 6.10.

Om de här aktuella utlandsförbindelserna inte hade betraktats som mindre betydelsefulla för den samlade överföringskapaciteten till utlandet hade den nya kabeln till Åland inte erhållit koncession i Sverige med Kraftnät Åland som ensam ägare. I så fall hade enligt 2 kap. 10 § ellagen krävts att koncessionen beviljats ett företag där Svenska kraftnät har ett bestämmande inflytande. Vid beslutet om denna koncession gjorde regeringen dock bedömningen att förbindelsen var mindre betydelsefull för den samlade överföringskapaciteten till utlandet (dnr N1999/4805). Motsvarande fråga har inte aktualiserats beträffande Bornholm för vilken kabel koncession beviljades innan den aktuella bestämmelsen infördes i ellagen.

Vi anser vidare att det bör framhållas att anslutningen till det svenska elnätet fyller väsentliga systemfunktioner för de två nätområdena. Både Bornholm och Åland utnyttjar Svenska kraftnäts tjänster för balanshållningen på kort sikt och därmed också det svenska stamnätet. Det är riktigt, vilket påpekats från Elkraft System och Kraftnät Åland, att de systemansvariga företagen har ett ansvar för elbalansen på Bornholm och Åland som går utöver flertalet lokalnätinnehavares. Detta ansvar avser främst att hålla och hantera reservkapacitet. Under normal drift utnyttjas dock det svenska systemet för balanshållningen och anslutningarna till det svenska stamnätet via regionnäten kan därför inte anses vara oviktiga.

Det finns således enligt vår mening inga skäl att hantera de två överföringsförbindelserna på annat sätt än som nu sker.

Det här framförda innebär givetvis inte att det inte kan finnas andra skäl att behandla Bornholms och Ålands elnätsområden särskilt. Ett motiv skulle kunna vara att det här är fråga om elförsörjningen av två nätområden till extra höga kostnader för såväl en lång sjökabel som en produktionsreserv. Detta motiv talar för en tariffsättning som resulterar i sänkta överföringskostnader för kunder på Bornholm och Åland, eller för särskilda ekonomiska

bidrag till investeringar och/eller drift. Det är dock, enligt vår mening, inte svenska elkunder som skall betala sådana bidrag genom lägre tariffer vid anslutningarna i Sverige.

Det finns anledning att återkomma till förhållandena för Gotlands elnät, där förutsättningarna är likartade och man har samma högre kostnad. Genom att Gotlandskabeln är en del av Vattenfalls regionnät slås i praktiken den högre kostnaden ut på Vattenfall kundkollektiv. En liknande konstruktion kan vara tänkbar beträffande Bornholm och Åland. Kostnaderna bör emellertid i så fall bäras av elkunder eller skattebetalare i Danmark respektive Finland.

Utredningen har erfarit att detta också delvis är fallet. Elkraft System betalar som systemansvarigt företag Østkraft för driften av Bornholmskabeln. Därmed slås kostnaderna i praktiken ut på elkunder i hela Östdanmark. Beträffande Åland föreligger inte samma situation – Kraftnät Åland är ensamt systemansvarigt företag för Åland – men den finska staten har särskilt bidragit till investeringen i den nya sjökabeln mellan Åland och Sverige.

I sammanfattning anser utredningen att det inte finns skäl att införa särskilda bestämmelser avseende nättarifferna för anslutningen av Bornholms och Ålands elnät till det svenska elnätet.

Konsekvensanalys
och
författningskommentar

8 Ekonomiska och andra konsekvenser av utredningens förslag

Bedömning: Våra förslag bör inte medföra några nämnvärda kostnader eller övriga konsekvenser för det allmänna eller enskilda.

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) skall utredningen redovisa om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda samt en beräkning av dessa konsekvenser. Om förslagen innebär samhälls-ekonomiska konsekvenser i övrigt skall även dessa redovisas. Om förslagen medför en kostnadsökning och intäktsminskning för det allmänna skall förslag till finansiering lämnas.

Enligt 15 § samma förordning skall förslagets konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, sysselsättningen och den offentliga servicen, små företags förutsättningar, jämställdheten mellan kvinnor och män samt de integrationspolitiska målen bedömas.

Inledningsvis kan konstateras att våra förslag främst påverkar nätmyndigheten och nätföretagen, men att också länsstyrelsen och de allmänna förvaltningsdomstolarna berörs.

När det först gäller utredningens förslag om en helt ny lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar är det svårt att med säkerhet förutse hur ofta den kommer att tillämpas eller hur omfattande domstolsprocesser den kommer att medföra. Vi har bedömt att lagen endast kommer att tillämpas undantagsvis och att blotta hotet om dess tillämpning har en preventiv funktion. Därigenom blir inte de faktiska konsekvenserna stora och bör således inte leda till några omedelbara kostnadsökningar. Antalet processer i domstol bör inte bli fler än någon enstaka per år om ens det. Därför torde påverkan på domstolarnas arbetsbörda – trots förslaget om slopat prövningstillstånd – bli försumbar. Det måste dock framhållas att nätmyndighetens skyldighet att på begäran

förskottera en förvaltares arvode (jfr 3 kap. 21 § i lagförslaget) samt medel för en åtgärd för anläggningens skötsel som inte kan skjutas upp (jfr 3 kap. 11 §) innebär ökade skyldigheter att ha medel tillgängliga för myndigheten. Förslaget innebär även i övrigt att myndigheten måste organiseras för ett delvis nytt ansvarsområde.

Våra förslag i de delar som avser bestämmelserna om nättariffer för regionnätet torde endast innebära relativt små förändringar av nättarifferna. Sammantaget är det fråga om en omfördelning inom kundkollektivet.

Vi har inte gjort bedömningen att våra förslag kommer att påverka små företags arbetsförutsättningar varken positivt eller negativt.

Våra förslag medför enligt vår bedömning inte heller några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten, det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller särskild förvaltning av elektriska anläggningar som används för överföring av starkström till den del de avser nätverksamhet som bedrivs med stöd av koncession.

Anläggning som tillhör staten kan inte bli föremål för särskild förvaltning.

Bestämmelsen i *första stycket* anger den föreslagna lagens tillämpningsområde. Lagen kan tillämpas på elektriska anläggningar som används för överföring av starkström till den del de avser nätverksamhet som bedrivs med stöd av koncession. Begreppet elektrisk anläggning har samma innebörd som i ellagen (1997:857) vilket framgår av en särskild bestämmelse (2 §). Enligt ellagen uppdelas elektriska anläggningar i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar (1 kap. 3 §). Genom begränsningen till nätverksamhet faller t.ex. opto-verksamhet utanför lagens tillämpning. Vidare är lagen inte tillämplig på icke-koncessionspliktiga nät, såsom t.ex. industrianläggningar, flygplatser och trafikområden för järnvägsdrift.

Lagen kan enligt vad som sägs i *andra stycket* inte användas som stöd för att besluta om särskild förvaltning av en anläggning som tillhör staten. Sådan anläggning kan alltså inte bli föremål för ingripande enligt bestämmelserna om förvaltningsföreläggande eller tvångsförvaltning. Däremot är lagen i övrigt tillämplig på en sådan anläggning. Om en tvångsförvaltningsanläggning t.ex. köps av staten,

upphör alltså inte beslutet om tvångsförvaltning automatiskt. I en sådan situation kommer emellertid frågan om tvångsförvaltning normalt att tas upp till omprövning. Länsrätten har då möjlighet att med stöd av 3 kap. 3 § besluta att förvaltningen skall upphöra i förtid.

Undantagsregeln avser endast anläggning som ägs direkt av staten. En anläggning som innehas av ett statligt ägt bolag kan alltså bli föremål för förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning.

Något undantag för anläggning som ägs av en kommun görs inte. Det har bedömts som angeläget att de allmänna intressen som motiverar åtgärder för att trygga elförsörjningen kan tillgodoses genom en utökad statlig kontroll av kommunernas verksamhet och möjligheter till ingripanden mot dem.

Vissa definitioner

2 § Med elektrisk anläggning, nätverksamhet och nätmyndighet avses i denna lag detsamma som i ellagen (1997:857).

Bestämmelsen hänvisar till ellagens definition av *elektriska anläggningar* (1 kap. 2). Det torde i praktiken sällan välla några problem att avgöra vad som ingår i en viss anläggning. Av hänvisningen till ellagen följer att om olika delar av en och samma anläggning har skilda innehavare så anses varje sådan del som en särskild anläggning. Om anläggningarna däremot är i samma innehavares hand, skall anläggningarna anses som en och samma anläggning. Av detta följer att en särskild förvaltning måste avse hela koncessionsområdet. Vid en beviljad samredovisning enligt 3 kap. 3 § ellagen skall vidare samtliga samredovisade anläggningar omfattas av den särskilda förvaltningen. Detta beroende på att de samredovisade områdena avseende bl.a. tariffsättningen är så hårt sammanknutna att de inte bör hanteras av olika personer. På regionnätetsnivå bör av samma skäl en särskild förvaltning avse nätföretagets samtliga regionledningarna.

Vidare hänvisas till ellagens bestämmelser (1 kap. 4 och 7 §§) vad gäller de i lagförslaget använda benämningarna *nätverksamhet* och *nätmyndigheten*.

Förutsättningar och former för särskild förvaltning

3 § Om anläggningsinnehavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt ellagen (1997:857) eller enligt föreskrifter eller villkor för koncession som har meddelats med stöd av den lagen och dessa brister i förvaltningen av anläggningen innebär att elförserjningen eller elmarknadens funktion hotas, får länsrätten efter ansökan av nätmyndigheten besluta om särskild förvaltning av anläggningen.

I ett beslut enligt första stycket skall länsrätten förelägga innehavaren att överlämna förvaltningen till en särskild förvaltare (förvaltningsföreläggande). Kan det antas att ett föreläggande inte är tillräckligt för att uppnå en tillfredsställande förvaltning, skall länsrätten i stället besluta att ställa anläggningen under förvaltning av en särskild förvaltare (tvångsförvaltning).

Paragrafen anger förutsättningarna och formerna för ett ingripande enligt lagen.

Den grundläggande förutsättningen för ett ingripande är att det finns brister i förvaltningen av en anläggning, vilket anges i *första stycket*. Det är fråga om misskötsamhet från anläggningsinnehavarens sida. Rekvisitetet ger inte upplysning om vad som kännetecknar en bristfällig förvaltning. Denna fråga för bedömas mot bakgrund av de skyldigheter anläggningsinnehavaren har beträffande sin verksamhet enligt ellagen, med stöd av den lagen meddelade föreskrifter och villkor i nätkoncessionen. Utgångspunkten är att anläggningsinnehavaren skall ha brustit i sina skyldigheter i väsentlig mån. Beträffande de närmare förutsättningarna för ett ingripande hänvisas till de förarbeten som gäller ellagen (se 2 kap. 18 § första stycket 2, jfr 2 kap. 10 § ellagen angående återkallelse av nätkoncession).

Det sagda innebär att, om det saknas möjligheter att ingripa med stöd av ellagen, det inte heller finns möjlighet att besluta om särskild förvaltning. Lagförslagets möjligheter till ingripande är så långtgående att de inte bör få tillgripas utan att det genom lag eller andra föreskrifter står klart för den enskilde att det allmänna har ställt särskilda krav på hur verksamheten skall bedrivas. Med hänsyn till innehållet i ellagens vittomfattande bestämmelser för tjänar den nu åsyftade situationen inte någon större uppmärksamhet.

Lagförslaget har till ändamål att trygga försörjningen med el och en fungerande elmarknad. Som tillkommande förutsättning gäller därför att de föreliggande förvaltningsbristerna medför att elförsörjningen eller elmarknadens funktion är hotad. Ett hot föreligger så snart det finns en risk för störningar eller avbrott i elöverföringen eller för en skadlig påverkan på elmarknaden som inte kan bedömas som godtagbar. En anläggningsinnehavares brott mot i och för sig viktiga bestämmelser i ellagen utan att dessa innebär ett hot mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion är däremot inte skäl för särskild förvaltning. Sådana brister får åtgärdas på annat sätt.

Brister i förvaltningen kan vara av ett slag som snarast är att hänföra till anläggningsinnehavarens ledning, i form av styrelse och verkställande direktör, och inte till själva anläggningen. Det kan gälla de anställdas bristande kompetens eller antal. Det kan också gälla att anläggningsinnehavaren inte utför de tjänster beträffande mätning, beräkning m.m. som krävs för att konkurrensen på elmarknaden skall upprätthållas och elmarknaden i övrigt skall fungera väl. Ytterligare exempel är om beredskapsorganisationen har fått en otillräcklig eller ineffektiv utformning. Det är alltså inte bara en fråga om det till följd av en bristande förvaltning finns tekniska brister i själva anläggningen.

För att ett åsidosättande av någon förpliktelse rörande förvaltningen skall föranleda ett ingripande i form av särskild förvaltning måste vanligen verkningarna på något sätt ha konkretiserats med en viss intensitet och varaktighet. Som regel får förutsättas att avnämarna haft viss kännning av den bristfälliga förvaltningen. Det skall alltså inte vara möjligt att skilja anläggningsinnehavaren från förvaltningen på grund av brister som endast är av ett tillfälligt slag eller av en obetydlig omfattning. Ett hot mot elförsörjningen kan naturligtvis föreligga även om för tillfället inte några elavbrott eller störningar förekommer.

För ett ingripande krävs inte att bristerna kan tillskrivas anläggningsinnehavaren som försummelse. Det räcker med att det objektivt kan fastslås att förvaltningen inte fungerar tillfredsställande. Det saknar betydelse om förvaltningen utförs av annan för anläggningsinnehavarens räkning.

Frågan om anläggningsinnehavaren innehar koncession för sin verksamhet saknar i sig betydelse när det gäller lagens tillämplighet. Skulle en anläggning utnyttjas utan att behövlig koncession finns, därför att sådan inte söktes eller tiden för en

beviljad koncession gått ut, är detta ett allvarligt brott mot de skyldigheter som föreskrivs i ellagen. Den omständigheten att anläggningsinnehavaren på detta sätt undandrar sig ellagens möjligheter till kontroll, sanktioner m.m. kan, i vart fall tillsammans med andra omständigheter, innebära ett hot mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion.

Ett av skälen för att den förslagna lagen skall införas är att med ett längre siktande perspektiv åtgärda föreliggande brister för att därigenom undanröja hotet mot elförsörjningen eller elmarknaden. I ett sådant fall kan man i allmänhet räkna med att någon form av särskild förvaltning kommer att behövas, kanske under mycket lång tid, till dess anläggningsinnehavaren visar sig vara införstådd med de krav som ställs vad gäller kompetens, kapital m.m.

Skulle särskild förvaltning bli aktuell för en anläggning som drivs utan koncession, bör avsaknaden av koncession inte utgöra ett hinder för den verksamhet som det anses nödvändigt att förvaltaren skall bedriva. I förslaget till ändring av ellagen har därför tagits in en bestämmelse som innebär att den lagens krav på koncession inte utgör hinder för verksamhet som bedrivs i enlighet med ett beslut om särskild förvaltning. Den särskilda förvaltningen bör, om den når sin målsättning fullt ut, kunna skapa förutsättningar för att koncession skall kunna meddelas.

Särskild förvaltning är ett komplement till andra ingripanden och tjänar sitt bestämda syfte när bristerna i förvaltningen är allvarliga och hänsynen till elförsörjningen eller elmarknadens funktion talar för att en förvaltare utses. Mindre långtgående brister skall åtgärdas på annat sätt. Det uppställs inte något krav på att nätmyndigheten eller annan skall ha ingripit med anledning av den bristande förvaltningen innan ett förvaltningsbeslut skall kunna meddelas. Vikt skall fästas vid resultatet av en totalbedömning av förvaltningen. Länsrätten skall därför bilda sig en samlad uppfattning av hur allvarliga och omfattande bristerna är, hur de uppkommit och utvecklats och vilka försök som har gjorts för att komma till rätta med dem. Skulle länsrätten på grundval av utredningen finna att särskilt inriktade åtgärder med stöd av t.ex. annan lagstiftning är lämpligare för att uppnå det önskade resultatet, bör länsrätten under hand upplysa om det (jfr 29 § förvaltningsprocesslagen). Valet av åtgärd från länsrättens sida får sedan bero på nätmyndighetens inställning, anläggningsinnehavarens förmåga och vilja till samarbete samt omständigheterna i övrigt. Det skall dock betonas att länsrätten skall

förordna om särskild förvaltning så snart rekvisiten för detta är uppfyllda även om det är tveksamt om förvaltningen i sig kan ge ett godtagbart resultat.

I ellagen knyts vissa bestämmelser till innehavaren av en anläggning (se t.ex. 1 kap. 2 § andra stycket, 3 kap. 15 § och 10 kap. 1 §, jfr 10 kap. 7 och 8 §§). Begreppet *anläggningsinnehavare* används i lagförslaget med den betydelse som åsyftas i ellagen.

Som framgår av *andra stycket* finns två former av särskild förvaltning, förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning. Förvaltningsföreläggande är en mindre ingripande form. Dess innebörd liksom de ytterligare förutsättningarna för att tillämpa den framgår av 2 kap. En mer ingripande form utgörs av tvångsförvaltning som regleras i 3 kap. Lagen ger utöver dessa möjligheter en rätt för staten till inlösen. Inlösen regleras i 1 kap. 4 § och genom där gjorda hänvisningar till expropriationslagens (1972:719) bestämmelser.

De allvarliga konsekvenser brister i förvaltningen av elanläggningar kan få för elförsörjningen och elmarknadens funktion och därmed för samhällslivet motiverar att man i svårare fall av missförhållanden eller bristande förmåga hos en anläggningsinnehavare kan tillgripa mycket långtgående tvångsmedel. Den föreslagna lagens möjligheter till särskild förvaltning innebär att förvaltaren får i det närmaste oinskränkta befogenheter vid förvaltningen och anläggningsinnehavaren så gott som helt tas ifrån möjligheterna att disponera över anläggningen och att påverka förvaltarens arbete. De åtgärder som förvaltaren vidtar kommer anläggningsinnehavaren till godo genom att anläggningen behåller sitt värde eller t.o.m. stiger i värde.

Den mildare formen har utformats så att anläggningsinnehavaren föreläggs att i viss ordning lämna över förvaltningen till en av honom själv utsedd godtagbar förvaltare. Den mer kvalificerade så att länsrätten utser förvaltare och att det sätt som förvaltningen utövas på står under det allmännas tillsyn. Särskild förvaltning är ett samlingsbegrepp för de båda förvaltningsformerna förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning.

Beträffande valet av förvaltningsform kan följande anföras. För tvångsförvaltning gäller att det skall kunna antas att ett förvaltningsföreläggande inte är tillräckligt för att en tillfredsställande förvaltning skall uppnås. Frågan om särskild förvaltning kan aktualiseras så snart tillräckligt allvarliga missförhållanden kan konstateras, utan att nätmyndigheten behöver ta ställning till de problem

som avser gränsdragningen mellan de båda förvaltningsformerna. Detta innebär naturligtvis inte något hinder för nätmyndigheten att vid länsrätten redan i sin ansökan lämna besked om sin åsikt om den förvaltningsform länsrätten bör besluta. Vilken form som bör tillgripas får utredas närmare under den fortsatta handläggningen. Lagen innebär inte att ett förvaltningsföreläggande rutinmässigt skall tillgripas som en förstagsåtgärd utan valet skall ske efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Nätmyndighetens åsikt om förvaltningsform utgör inte en del av dess yrkande och begränsar inte länsrättens valmöjligheter. Det kan dock knappast förväntas finnas skäl för länsrätten att tillgripa den allvarigare formen av särskild förvaltning, om nätmyndigheten anser ett förvaltningsföreläggande som tillräckligt.

Utgångspunkten för valet av förvaltningsform är, enligt en för rättsordningen grundläggande princip, att det inte finns anledning att tillgripa en mer ingripande tvångsåtgärd än som behövs för att missförhållandena skall komma att rättas till. Det har inte närmare i lagen angetts vilka slag av brister som ett förvaltningsföreläggande passar bättre på än tvångsförvaltning. Det finns en mängd varierande faktorer för länsrätten att ta hänsyn till. Det ligger i sakens natur att ett förvaltningsföreläggande i första hand skall användas vid mindre omfattande brister i förvaltningen. Som exempel på situationer där i stället tvångsförvaltning bör väljas kan nämnas att bristerna i förvaltningen är allvarliga eller har förelegat under lång tid, att det finns behov av underhållsarbeten av större omfattning, att tidigare försök med förvaltningsföreläggande har misslyckats, att anläggningsinnehavaren blivit vägrad koncession för annan anläggning eller att anläggningsinnehavaren kan antas var ointresserad av att följa ett förvaltningsföreläggande. En tidigare vägrad koncession är en omständighet som endast kan tillmätas betydelse om beslutet är relativt färskt och har relevans för de ändamål som lagen om särskild förvaltning avser att tillgodose.

Inlösen

4 § Om en anläggning är ställd under tvångsförvaltning men förhållandena är sådana att en tillfredsställande förvaltning inte kan uppnås, får staten lösa anläggningen.

Mål om inlösen skall tas upp av fastighetsdomstol inom vars område anläggningen eller större delen därav ligger. I fråga om

inlösen gäller i övrigt expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar, dock med undantag för 4 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § expropriationslagen skall tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

Ett inlösenförfarande kan inte tillgripas som ett alternativ till beslut om tvångsförvaltning. För att bestämmelserna om inlösen skall få tillämpas är det nödvändigt att anläggningen står under tvångsförvaltning. Inlösen kan inte heller ske sedan tvångsförvaltning upphört.

Det bör främst ankomma på nätmyndigheten att avgöra om inlösen skall begäras. Det är dock lämpligt att samråd först sker med förvaltaren. Vanligen torde det också vara förvaltaren som gör nätmyndigheten uppmärksam på att det kan föreligga behov av inlösen.

Som exempel på situationer då förvaltaren har anledning att göra nätmyndigheten uppmärksam på förhållandena kan nämnas att det inte går att skaffa fram behövliga medel till förvaltningen. Det kan också vara fråga om en anläggning som är i så dåligt skick att de ekonomiska insatser en upprustning kräver är alltför stora räknat i förhållande till den avkastning som anläggningen ger. Så är fallet om upprustningen inte kommer att täcka kapitalkostnaderna och inte heller anläggningsinnehavaren kan tillskjuta det kapital som är behövligt.

Talan om inlösen skall väckas vid fastighetsdomstolen inom vars område anläggningen eller större delen därav ligger. I mål om inlösen gäller expropriationslagens bestämmelser i tillämpliga delar. När det gäller bestämmandet av löseskillingen skall inte influensregeln i 4 kap. 2 § expropriationslagen tillämpas. Undantagsbestämmelsen innebär att värdet av anläggningen vid beräkningen av löseskillingen skall anses belastat med den negativa inverkan tvångsförvaltningen har på anläggningens marknadsvärde. I inlösenfallen gäller vidare att presumtionsregeln i 4 kap. 3 § expropriationslagen skall avse värdeökning som har ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstolen.

2 kap. Förvaltningsföreläggande

Föreläggandet

1 § I ett förvaltningsföreläggande skall bestämmas viss tid inom vilken anläggningsinnehavaren till länsrätten skall ge in ett skriftligt avtal, genom vilket förvaltningen överlämnas till en särskild förvaltare (förvaltningsavtal).

Om innehavaren behöver anstånd, får länsrätten förlänga den tid som har bestämts för att ge in ett förvaltningsavtal. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den bestämda tiden.

Enligt *första stycket* skall länsrätten i ett förvaltningsföreläggande bestämma viss tid inom vilken anläggningsinnehavaren skall ge in ett skriftligt avtal genom vilket förvaltningen överlämnas till en särskild förvaltare. Avtalets giltighet bör vara villkorad av rättens godkännande. Någon normalt har inte ansetts i bestämmelsen utan länsrätten får med hänsyn till omständigheterna avgöra hur lång tid anläggningsinnehavaren behöver för att ordna förvaltningen. Det bör understrykas att det i många fall är viktigt att den särskilda förvaltningen ordnas snabbt. Normalt bör tiden bestämmas till tre eller fyra veckor.

I andra stycket finns en bestämmelse om förlängning av tidsfristen för att ge in ett förvaltningsavtal till länsrätten. Det kan ibland uppkomma svårigheter för anläggningsinnehavaren att få tag på någon villig förvaltare eller att utforma förvaltningsavtalet på ett tillfredsställande sätt. Regionala och konjunkturmässiga förhållanden kan också inverka på möjligheterna att snabbt kunna följa ett förvaltningsföreläggande. Om anläggningsinnehavaren behöver anstånd, får länsrätten därför förlänga den tid som har bestämts enligt första stycket.

För att en förlängning av anståndstiden skall beviljas bör det normalt krävas att anläggningsinnehavaren ger in en skriftlig begäran som innehåller en redovisning av de hinder som möter mot att följa föreläggandet inom den ursprungligen bestämda tiden. Finns det anledning att anta att en begäran sker i avsikt att förhåla förfarandet eller i annat illojalt syfte skall en förlängning av tiden naturligtvis inte ske.

Länsrätten är inte förhindrad att förlänga tiden mer än en gång. Upprepade förlängningar bör dock medges endast i rena undantagsfall.

Om anläggningsinnehavaren anser att han behöver anstånd, skall ansökan om förlängning ges in före utgången av den löpande – dvs. den ursprungligt fastställda eller den förlängda – tidsfristen.

2 § Om ett förvaltningsföreläggande har meddelats och anläggningen övergår till en ny innehavare, förfaller föreläggandet.

Paragrafen reglerar vad som händer när en anläggning genom försäljning eller på annat sätt övergår till en ny innehavare.

Ett förvaltningsföreläggande har en kort varaktighet, normalt rör det sig om några veckor. Något preciserat ställningstagande till hur förvaltningen skall ordnas har inte skett genom själva föreläggandet. Det saknas därför anledning att låta ett förvaltningsföreläggande gälla också mot en ny innehavare av anläggningen. De flesta överlåtelse torde för övrigt ske till någon vars lämplighet blir prövad av nätmyndigheten eller regeringen till följd av ellagens koncessionskrav.

Det föreskrivs i stället att ett förvaltningsföreläggande förfaller, om anläggningen övergår till en ny innehavare. Detta innebär att länsrätten skall avskryva ärendet från vidare handläggning. Nätmyndigheten måste alltså, om det enligt dess mening fortfarande finns anledning till ingripande, ansöka på nytt om särskild förvaltning men med en ansökan som riktas mot den nye innehavaren. Det kan i princip endast bli aktuellt om den nye innehavaren inte får koncession för verksamheten vid anläggningen.

Det ligger såväl i den nye som den gamle anläggningsinnehavarens intresse att länsrätten får kännedom om övergången. Man kan därför utgå från att länsrätten regelmässigt kommer att underrättas om övertagandet av någon av dem. Om länsrätten inte får reda på ett byte, kommer detta som regel att resultera i att länsrätten beslutar att ställa anläggningen under tvångsförvaltning. Av 3 kap. 24 § och 4 kap. 2 § följer att beslutet om tvångsförvaltning blir gällande mot den nye innehavaren.

En anläggning överläts normalt med ett villkor om att överlåtelsen är beroende av att tillstånd lämnas till att koncessionen överläts eller att den nye innehavaren beviljas koncession. Den i paragrafen angivna rättsverkan inträder endast när övergången är definitiv, dvs. inte så länge förvärvets fullbordan eller bestånd är beroende av

villkor. Länsrätten bör kräva utredning om att en försäljning verkligen har skett, t.ex. genom att fordra in åtkomsthandlingen.

I paragrafen behandlas bara det fallet att ett förvaltningsföreläggande fortfarande är föremål för länsrättens prövning. Vad som händer med ett av länsrätten godkänt förvaltningsavtal vid ett ägarbyte eller motsvarande regleras inte i lagen utan är i stället beroende av innehållet i förvaltningsavtalet. Denna fråga berörs nedan under 4 §.

Ett föreläggande påverkas inte av att aktier eller andra andelar i en juridisk person som blivit föremål för ett föreläggande övergår i ny ägo.

Förvaltningsavtalets innehåll m.m.

3 § Ett förvaltningsavtal skall slutas för en tid av minst tre år, om inte länsrätten bestämmer att det får avse kortare tid. I avtalet skall förvaltarens skyldigheter noggrant anges. Avtalet skall vara förenat med fullmakt för förvaltaren att företräda anläggningsinnehavaren i de angelägenheter som omfattas av förvaltningsuppdraget.

Nätmyndigheten skall ges tillfälle att yttra sig över det förvaltningsavtal som ges in till länsrätten. Därefter prövar länsrätten om avtalet kan godkännas. Länsrättens prövning skall avse om förvaltaren har tillräckliga kvalifikationer och om avtalet innefattar befogenhet för honom att överta förvaltningen i den omfattning som behövs med hänsyn till de brister som har föranlett beslutet om förvaltningsföreläggande.

Länsrätten kan ge anläggningsinnehavaren möjlighet att avtala om sådana ändringar och tillägg i förvaltningsavtalet som behövs för att detta skall kunna godkännas.

I paragrafen ges regler om ett förvaltningsavtals innehåll och förfarandet när anläggningsinnehavaren har gett in ett sådant avtal för godkännande.

Enligt *första stycket* skall förvaltningsperioden som regel uppgå till minst tre år. Endast i mycket speciella fall bör kortare tid godtas.

Under avtalstiden skall parterna i princip vara bundna av den ingångna överenskommelsen. Förvaltningsavtalet får alltså som huvudregel inte innehålla någon klausul som gör det möjligt för

den ena parten att säga upp avtalet till upphörande före avtalstidens utgång. Däremot bör det inte finnas något hinder mot villkor som innebär att avtalet upphör vid grova avtalsbrott, överlåtelse av anläggningen eller liknande. Ett hinder mot att häva eller säga upp ett avtal under sådana speciella förhållanden skulle negativt påverka möjligheten att hitta villiga förvaltare.

Det är lämpligt att förvaltningsavtalet på ett i allmänhet mycket detaljerat sätt anger omfattningen av förvaltningsuppdraget och förvaltarens befogenheter. På så sätt får länsrätten möjlighet att bedöma om avtalet har ett sådant innehåll att syftet med förvaltningsföreläggandet kommer att uppnås. Paragrafen omfattar därför att avtalet noggrant skall ange förvaltarens skyldigheter.

Ett förvaltningsavtal skall förenas med en fullmakt för förvaltaren att företräda uppdragsgivaren i de angelägenheter som rör förvaltningen.

Innan länsrätten närmare prövar avtalets innehåll skall länsrätten enligt *andra stycket* bereda nätmyndigheten tillfälle att yttra sig över avtalet. Länsrätten bör därför sända en kopia av avtalet till myndigheten med uppmaning att inom viss kortare tid komma in med eventuella synpunkter.

Med beaktande bl.a. av de synpunkter som nätmyndigheten kan ha framfört prövar länsrätten om avtalet kan godkännas. Ett första led i prövningen består i att avgöra om den utsedde förvaltaren har tillräckliga kunskaper och nödvändig erfarenhet för uppdraget. Det är praktiskt taget uteslutet att annan åtar sig ett sådant uppdrag än någon som själv är innehavare av eller förvaltare för annan av sådan anläggning. Det torde sällan finnas anledning att inte godta en sådan person. Det bör dock understrykas att det är viktigt att prövningen av förvaltarens förutsättningar för uppdraget sker med stor omsorg och att endast den godtas som har en väl dokumenterad erfarenhet av nätanläggning för överföring av el. Kraven bör i huvudsak vara desamma som vid val av en förvaltare i samband med ett beslut om tvångsförvaltning. Om nätmyndigheten och anläggningsinnehavaren är ense om en förvaltare bör denne normalt accepteras av länsrätten. Uppstår tveksamhet måste förvaltarens lämplighet för uppdraget utredas. Länsrätten bör i ett sådant läge vänta med sin prövning av godkännandefrågan och ge anläggningsinnehavaren och nätmyndigheten tid att ordna med en tillräckligt klargörande utredning.

Länsrätten skall pröva om avtalet ger förvaltaren tillräckliga befogenheter så att man kan räkna med att en tillfredsställande för-

valtning både i kameralt och tekniskt hänseende kan bli ordnad. De allmänna riktlinjerna har angetts ovan. Normalt bör det vara den särskilde förvaltaren som i fortsättningen skall svara för anläggningens skötsel. Förvaltaren bör alltså ges en omfattande rätt att företräda anläggningsinnehavaren i frågor som rör anläggningen.

Den kamerala förvaltningen omfattar bl.a. att avisera och uppbära fordringar, att skicka påminnelser vid bristande betalning, att sköta den löpande bokföringen samt att se till att utestående fordringar drivs in.

Teknisk förvaltning innefattar bl.a. skyldighet för förvaltaren att utöva tillsyn av anläggningen som sådan och utföra behövliga besiktningar, i första hand för att fastställa reparationsbehovet, att övervaka anläggningens tekniska skötsel, att initiera och övervaka nödvändiga underhållsarbeten som inte är av större omfattning, att upprätta och reglera avtal som behövs för den tekniska förvaltningen samt att granska och attestera räkningar avseende arbeten och leveranser inom ramen för den tekniska förvaltningen. Om underhållsarbeten av större omfattning är nödvändiga skall förvaltaren underrätta uppdragsgivaren om detta.

Som exempel på allmänna åligganden kan nämnas förvaltarens skyldighet att utöva tillsyn över förhållandena på anläggningen med särskild inriktning på allmän säkerhet och driftsäkerhet, att anställa folk, att upprätta och reglera leverans och entreprenadavtal som behövs för anläggningens drift, att vidmakthålla försäkringar samt att till försäkringsbolag göra skadeanmälan. Till hans speciella åligganden hör naturligtvis också sådana uppgifter som följer direkt på grund av lag, t.ex. att utföra mätningar av överförd el och rapportera resultatet av dessa mätningar.

Uppdragsgivaren får inte utan förvaltarens godkännande själv vidta sådana åtgärder som enligt avtalet ankommer på förvaltaren.

I ett beslut om förvaltningsföreläggande bör länsrätten ange vilka brister som har motiverat föreläggandet. Anläggningsinnehavaren får på så sätt viss ledning för att bedöma vilka krav länsrätten kan komma att ställa för att ett förvaltningsavtal skall godkännas. Som regel bör ett förvaltningsföreläggande innebära krav på att förvaltningen lämnas över i stor omfattning, dvs. praktiskt taget fullständigt. Anläggningsinnehavaren bör i så fall upplysas om detta. Länsrätten bör också i övrigt kunna ge anläggningsinnehavaren råd och anvisningar om hur omfattande förvaltningsavtalet skall vara.

Länsrätten skall godkänna förvaltningsavtalet om det har ett sådant innehåll att förvaltningen överlämnas på ett godtagbart sätt. Genom länsrättens beslut slås fast att anläggningsinnehavaren har uppfyllt förvaltningsföreläggandet. Länsrättens beslut torde i normalfallet sätta förvaltningsavtalet i kraft. I och med godkännandet upphör länsrättens befattning med den särskilda förvaltningen.

Om länsrätten anser att förvaltningsavtalet brister i något avseende, har länsrätten enligt *tredje stycket* möjlighet att ge anläggningsinnehavaren möjlighet att justera avtalet. Denna justeringsmöjlighet är avsedd att användas endast i fråga om mindre brister i avtalet. Är bristerna mer omfattande eller kan den föreslagne förvaltaren inte godtas bör det normalt föranleda länsrätten dels att konstatera att avtalet inte innebär att förvaltningen överlämnas på ett sätt som kan godtas, dels att besluta att anläggningen skall ställas under tvångsförvaltning. En viss möjlighet finns att i stället meddela ett nytt förvaltningsföreläggande (5 § andra meningen).

4 § Ändras ett godkänt förvaltningsavtal eller sker avvikelse i förhållande till avtalet, skall förvaltaren genast anmäla detta till nätmyndigheten.

Länsrätten skall i beslutet om att godkänna förvaltningsavtalet upplysa förvaltaren om den skyldighet som anges i första stycket.

I paragrafen föreskrivs en skyldighet för förvaltaren att underrätta nätmyndigheten om förändringar som inträffar i förvaltningen sedan länsrätten har godkänt förvaltningsavtalet.

I och med att länsrätten har godkänt ett förvaltningsavtal avslutas målet vid länsrätten. Länsrätten har alltså inte någon tillsyn över förvaltningen och tar inte någon befattning med de olika frågor som kan dyka upp under den tid förvaltningsavtalet gäller. Det är i stället nätmyndigheten som får bevaka att avtalet följs. I syfte att underlätta bevakningen föreskrivs i *första stycket* att förvaltaren genast skall göra anmälan till nätmyndigheten, om det inträffar förändringar med avseende på förvaltningen i de delar den har godkänts av länsrätten. På så sätt får nätmyndigheten möjlighet att bedöma om det finns skäl att ta upp förvaltningsfrågan på nytt vid länsrätten. Anser nätmyndigheten att en ny prövning bör äga rum måste myndigheten ge in en ny ansökan om särskild förvaltning till länsrätten. Naturligtvis kan en sådan ansökan göras även

utan en underrättelse från förvaltaren. Genom ansökan anhängiggörs ett nytt mål i vilket länsrätten på vanligt sätt skall pröva frågan om särskild förvaltning och formerna för denna. Visar det sig att anläggningsinnehavaren har brutit avtalet av tredska eller med annat illojalt syfte bör ansökan normalt leda till ett beslut om tvångsförvaltning.

Förvaltaren skall anmäla allt som innebär en förändring i förvaltningen såsom den har godkänts av länsrätten. Anmälan skall alltså göras när parterna kommer överens om att ändra innehållet i avtalet, när tillämpningen av avtalet ändras eller när anläggningsinnehavaren inte längre följer avtalets bestämmelser. Även en uppsägning av avtalet på grund av avtalsbrott, ägarbyte eller liknande förhållanden skall anmälas. Däremot behövs ingen anmälan om den särskilda förvaltningen upphör vid avtalstidens utgång enligt den av länsrätten godkända avtalstexten.

Lagförslaget innehåller inte någon bestämmelse om det sätt på vilket förvaltaren skall göra en anmälan. Det framstår som lämpligt att den sker skriftligt. Ett vanligt brev är normalt tillräckligt.

I detta sammanhang bör uppmärksammas att länsrätten inte, på ett motsvarande sätt som när en anläggning är ställd under tvångsförvaltning, kan besluta att den särskilda förvaltningen skall upphöra i förtid. Bortfaller skälen för en fortsatt förvaltning kan en lämplig ordning vara att förvaltaren, efter samråd med nätmyndigheten, träffar avtal med anläggningsinnehavaren om att förvaltningsavtalet skall upphöra. Om förvaltaren ingår ett sådant avtal trots att nätmyndigheten har en avvikande uppfattning, finns möjlighet för myndigheten att vid länsrätten få förvaltningsfrågan prövad.

I *andra stycket* anges att länsrätten i beslutet om att godkänna ett förvaltningsavtal skall upplysa förvaltaren om hans underrättelseskyldighet. Det finns inte något tvångsmedel med vilket förvaltarens underrättelseskyldighet sanktioneras.

Bristfälliga förvaltningsavtal m.m.

5 § Ger anläggningsinnehavaren inte in ett förvaltningsavtal till länsrätten inom den tid som bestämts eller kan länsrätten inte godkänna ett ingivet avtal, skall rätten besluta om tvångsförvaltning. Om särskilda skäl finns, skall länsrätten i stället utfärda ett nytt förvaltningsföreläggande.

Genom paragrafen regleras det fallet att anläggningsinnehavaren inte uppfyller ett förvaltningsföreläggande på rätt sätt.

Paragrafen behandlar två olika situationer. Det kan inträffa att anläggningsinnehavaren inte alls hör av sig till länsrätten inom den tid som har bestämts (2 kap. 2 §). Detta kan bero på att innehavaren inte har brytt sig om föreläggandet eller att denne har misslyckats med att hitta en förvaltare. Den andra situationen är att anläggningsinnehavaren väl ger in ett avtal till länsrätten men att länsrätten inte kan godkänna den föreslagna utformningen av avtalet, antingen därför att den utsedde förvaltaren inte kan godkännas eller därför att avtalet i övrigt inte har ett godtagbart innehåll. För båda situationerna gäller som huvudregel att länsrätten skall besluta om tvångsförvaltning.

Om det finns särskilda skäl kan länsrätten dock meddela ett nytt förvaltningsföreläggande i stället för att besluta om tvångsförvaltning. Det kan gälla t.ex. om länsrätten är beredd att godta själva avtalsinnehållet men inte acceptera den förvaltare som föreslagits. Om det i ett sådant fall är uppenbart att anläggningsinnehavaren är angelägen att ordna förhållandena på ett sätt som länsrätten kan godta, bör sådana särskilda skäl anses föreligga för att länsrätten skall kunna meddela ett nytt förvaltningsföreläggande. Om avtalet på annat sätt har någon påtaglig brist bör ett nytt förvaltningsföreläggande meddelas endast om anläggningsinnehavaren kan lägga fram ett godtagbart alternativ.

Enbart den omständigheten att ett förvaltningsavtal ges in efter den utsatta tiden innebär inte att tvångsförvaltning skall beslutas.

3 kap. Tvångsförvaltning

Förvaltare

1 § Länsrätten skall samtidigt som den beslutar om tvångsförvaltning utse en förvaltare. Till förvaltare skall utses ett bolag, en förening, ett verk eller någon annan som har tillräcklig erfarenhet av förvaltning av en anläggning som används för överföring av el.

Länsrätten kan under pågående förvaltning utse en ny förvaltare när förhållandena föranleder det. Innan beslut om entledigande fattas skall rätten tillse att en ny förvaltare förordnas.

Nätmyndigheten skall lämna förslag på vem som skall utses till förvaltare. Länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över förslaget.

Paragrafen reglerar förordnandet av en förvaltare i samband med ett beslut om tvångsförvaltning.

Förvaltare utses av länsrätten. Enligt *första stycket* skall detta ske samtidigt med att länsrätten beslutar om tvångsförvaltning. Innan ett beslut meddelas skall nätmyndigheten lämna förslag på förvaltare. Om nätmyndigheten redan i sin ansökan som sin mening har angett att tvångsförvaltning bör beslutas, kan man utgå från att myndigheten samtidigt anger sitt förslag på en förvaltare. Misslyckas nätmyndigheten med att föreslå lämplig förvaltare kan länsrätten inte förordna om tvångsförvaltning.

I första stycket anges också vad länsrätten skall beakta vid valet av en förvaltare.

Lagen föreskriver inte en skyldighet för någon att åta sig ett uppdrag som förvaltare. Utan en särskild bestämmelse gäller därför att bara den som har förklarat sig villig att ta på sig uppdraget kan utses till förvaltare.

Det är inte möjligt att i lagen närmare precisera vilka krav som man bör ställa på en förvaltare. Som ett allmänt kvalifikationsvillkor anges att förvaltaren skall ha tillräcklig erfarenhet av förvaltning av sådan anläggning som används för överföring av el. I detta ligger att han skall ha sådana kunskaper att just den aktuella förvaltningen kan skötas på ett fullt godtagbart sätt.

Enligt *andra stycket* kan länsrätten entlediga förvaltaren och tillsätta en ny förvaltare, när förhållandena föranleder det. Ett exempel på en sådan situation är att förvaltningen inte sköts på ett tillfredsställande sätt. Lagen innehåller inte någon bestämmelse

som begränsar förvaltarens rätt att bli entledigad från sitt uppdrag. Av detta följer att förvaltaren har rätt att bli befriad från sitt uppdrag när han begär det. För att inte omintetgöra förvaltningen måste dock krävas att domstolen har en skyldighet att tillse att en ny förvaltare är beredd att ta över innan ett beslut om entledigande fattas.

I *tredje stycket* regleras länsrättens skyldighet att bereda nätmyndigheten tillfälle att lämna förslag på förvaltare. I stycket anges också att länsstyrelsen (jfr 22 § av vilken paragraf framgår att det är fråga om länsstyrelsen inom vars verksamhetsområde nätföretaget har sitt säte) skall beredas tillfälle att yttra sig över förslaget. Den senare bestämmelsen avser att förhindra att till förvaltare utses någon vars tidigare förvaltarskap kommit att ifrågasättas genom den tillsyn länsstyrelsen utövar.

Tiden för förvaltningen

2 § Länsrätten skall inom sex månader från det att beslutet om tvångsförvaltning trädde i kraft bestämma den tid under vilken förvaltningen skall pågå. Tiden får bestämmas till högst fem år från det att beslutet om tvångsförvaltning trädde i kraft.

Om det vid utgången av den för tvångsförvaltningen bestämda tiden finns skäl att förvaltningen fortsätter, får länsrätten besluta om förlängning av tiden med högst tre år i sänder.

Innan länsrätten beslutar enligt första eller andra stycket skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Tiden för förvaltningen skall enligt *första stycket* fastställas inom sex månader från det att beslutet om tvångsförvaltning trädde i kraft (vilken tidpunkt framgår av 4 kap. 3 §). Förvaltaren bör ge förslag på lämplig tid för förvaltningen men det ankommer på länsrätten att självmant se till att lämplig förvaltningstid blir bestämd. Förvaltarens förslag bör grundläggas på en noggrann bedömning av anläggningens skick och de andra förhållanden som är avgörande för att en tillfredsställande elförsörjning skall kunna säkerställas.

Förvaltningstiden kan förlängas eller förkortas. Det framgår av *andra stycket* respektive av 3 §. Prövningen av en sådan fråga skall ske med utgångspunkt i de i 1 kap. 3 § uppställda rekvisiten för

särskild förvaltning. Bedömningen bör i hög grad vara beroende av hur förvaltningen förlöper i det enskilda fallet. Således kan den omständigheten att omfattande förbättringsarbeten genomförs tala för en förlängning.

När den av länsrätten fastställda sluttidpunkten för förvaltningen nåtts upphör förvaltningen utan särskilt beslut av länsrätten.

Av *tredje stycket* framgår att nätmyndigheten och länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig innan länsrätten fattar beslut enligt paragrafen.

3 § Finns inte längre skäl för tvångsförvaltning, skall länsrätten besluta att den skall upphöra.

Innan länsrätten beslutar enligt första stycket skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

I *första stycket* anges att länsrätten skall fatta beslut om att tvångsförvaltningen skall upphöra i förtid när skälen för beslutet om förvaltningen bortfallit.

En omständighet som kan föranleda att förvaltningen bör upphöra i förtid är att anläggningen har överlåtits till någon som har goda förutsättningar att klara förvaltningen på ett betryggande sätt. Skulle anläggningen förvärvas av staten torde så utan vidare vara fallet (jfr 24 § om att tvångsförvaltningen inte upphör genom ett ägarbyte eller motsvarande). Om den nye innehavaren innehar koncession för den verksamhet som skall bedrivas på anläggningen torde knappast kunna göras gällande att det föreligger skäl för fortsatt tvångsförvaltning med mindre än att koncessionsfrågan bedömts på ett ofullständigt underlag eller på ett felaktigt sätt.

Andra omständigheter som ger anledning att anta att hotet mot elförsörjningen eller elmarknadens funktion undanröjts kan, allt efter omständigheterna, vara att anläggningsinnehavarens ägare utsett en ny ledning eller på annat sätt tillfört sig nödvändig kompetens eller ordnat fram tillräckligt med kapital för behövliga förbättringar av anläggningen.

Av 4 kap. 1 § följer att såväl anläggningsinnehavaren, nätmyndigheten, förvaltaren som länsstyrelsen kan initiera en prövning av att tvångsförvaltningen skall upphöra. Det framstår som naturligt att nätmyndigheten på vars initiativ tvångsförvalt-

ningen beslutats aktivt skall agera för att förvaltningen inte pågår längre än nödvändigt.

Av *andra stycket* framgår att nätmyndigheten och länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig innan länsrätten fattar beslut enligt paragrafen.

Förvaltarens uppgifter m.m.

4 § Förvaltaren skall svara för en tillfredsställande skötsel av anläggningen. Han skall verka för att de förhållanden som föranlett förvaltningsbeslutet undanröjs och att anläggningen genomgår en sådan förbättring och modernisering som är förenlig med en ändamålsenlig förvaltning. Han skall vara verksam för att skälig avkastning erhålls.

Paragrafen anger förvaltarens allmänna skyldigheter.

Den primära uppgiften för en förvaltare är att se till att anläggningen får en tillfredsställande skötsel. I detta ligger att han skall se till att den löpande förvaltningen fungerar bl.a. avseende tillsyn och det löpande underhållet. Förvaltaren skall verka för att de brister och andra missförhållanden som föranlett beslutet om tvångsförvaltning undanröjs. Detta omfattar att förvaltaren så snart som det är möjligt bör arbeta fram en plan för hur man skall komma till rätta med missförhållandena och sedan vidta de åtgärder som behövs för att planen skall kunna genomföras. Till förvaltarens uppgifter hör att verka för att anläggningen förbättras och moderniseras på ett sätt som är förenligt med en ändamålsenlig skötsel av en anläggning. Detta innebär att förvaltaren med utgångspunkt i de ekonomiska och andra värderingar som gäller för förvaltning i allmänhet har att pröva om genomförandet av en viss åtgärd framstår som rimligt. Förvaltaren bör utreda vilken förbättring och modernisering som bör ske samt hur arbetena skall finansieras och genomföras. Det bör understrykas att förvaltarens uppdrag också omfattar åtgärder som går utöver att undanröja de brister som föranlett beslutet om tvångsförvaltning.

Något särskilt avkastningskrav eller liknande gäller inte för de förbättringsarbeten och den modernisering som förvaltaren får vidta. Det räcker med att åtgärderna står i överensstämmelse med vad som kan sägas vara en ändamålsenlig förvaltning med syfte att

trygga elförsörjningen. Den närmare innebörden får bestämmas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Som exempel kan nämnas att tämligen kostnadskrävande åtgärder får vidtas om de är nödvändiga för att elförsörjningen skall kunna vidmakthållas utan avbrott eller störningar och tryggas för framtiden.

Det har inte föreskrivits något samråd mellan förvaltaren och anläggningsinnehavaren eftersom ett sådant skulle kunna utgöra ett hinder för en rationell förvaltning. Anläggningsinnehavaren är därför så gott som helt skild från förvaltningen. Inget hindrar naturligtvis att samråd äger rum, om förvaltaren anser det lämpligt.

Som tidigare framgått behöver de åtgärder som förvaltaren skall verka för inte nödvändigtvis beräknas ge en avkastning som kommer att täcka kapitalkostnaderna. Till förvaltarens skyldigheter hör däremot att denne på ett allmänt plan skall vara verksam för att skälig avkastning erhålls. Genom detta krav betonas att förvaltaren skall ta till vara olika möjligheter att förbättra avkastningen av anläggningen. Det kan vanligen antas att en sanering av anläggningens ekonomi är betydelsefull för dess framtida skötsel. En av utgångspunkterna för förvaltningen är ju att anläggningen efter genomförd särskild förvaltning skall återgå till att förvaltas av anläggningsinnehavaren.

I förvaltarens uppdrag ligger också att han övertar ansvaret för företagets personal.

5 § Förvaltaren uppbär de löpande intäkterna av anläggningen samt företräder även i övrigt anläggningsinnehavaren i angelägenheter som rör anläggningen.

Förvaltaren får inte överlåta anläggningen eller på annat sätt förfoga över den så att den helt eller delvis fränhånds anläggningsinnehavaren. Förvaltaren får inte heller på innehavarens vägnar ingå borgen eller växelförbindelse. Utan länsrättens tillstånd får förvaltaren inte ta upp lån med en återbetalningstid som sträcker sig längre än den tid som beslutats för förvaltningen eller, om sådan tid ännu inte bestämts, tre år. I övrigt får förvaltaren ingå avtal om kredit endast om avtalet inte står i missförhållande till de ekonomiska förutsättningarna för förvaltningen. Innan länsrätten beslutar i tillståndsfrågan skall anläggningsinnehavaren och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Förvaltaren kan besluta att angelägenhet som saknar betydelse för ändamålet med förvaltningen skall undantas från denna.

Länsrätten, nätmyndigheten, länsstyrelsen och anläggningsinnehavaren skall genast underrättas om ett sådant beslut liksom om ett beslut som avser att ett undantag inte längre skall gälla.

Paragrafen anger den huvudsakliga omfattningen av förvaltarens befogenheter.

Enligt *första stycket* har förvaltaren en allmän rätt att i frågor som rör anläggningen företräda innehavaren samt tala och svara i dennes ställe. Innehavaren mister alla befogenheter beträffande anläggningen. Dessa läggs i stället på förvaltaren.

Enligt en uttrycklig föreskrift uppbär förvaltaren de löpande intäkterna av anläggningen. Anläggningsinnehavaren saknar alltså befogenhet att ta emot de intäkter som anläggningen ger. Att gäldenärerna inte med befriande verkan kan betala till annan än förvaltaren framgår av 8 §.

Lagen innehåller inte någon uttrycklig bestämmelse om förvaltarens ställning i mål och ärenden som rör anläggningen. Huvudprincipen är att anläggningsinnehavaren är part i mål och ärenden rörande anläggningen med förvaltaren som behörig ställföreträdare. Anläggningsinnehavaren saknar processbehörighet i samma utsträckning som han till följd av beslutet om tvångsförvaltning inte civilrättsligt kan förfoga över det som processen rör (se 11 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken). Observeras bör emellertid att anläggningsinnehavaren i vissa avseenden har kvar sin förfoganderätt även när anläggningen ställts under tvångsförvaltning. Som exempel kan nämnas att anläggningsinnehavaren i och för sig har rätt att sälja anläggningen (jfr paragrafens andra stycke). I en sådan situation har anläggningsinnehavaren också kvar sin processbehörighet beträffande anläggningen.

Frånsett sådana begränsningar som hänger samman med förvaltarens befogenhet att förvalta anläggningen berör tvångsförvaltningen inte anläggningsinnehavarens behörighet att föra talan i rättegång. Beträffande frågan om anläggningsinnehavarens processbehörighet i skatterättsliga mål m.m. se bl.a. under 6 §.

En anteckning om att en anläggning ställts under tvångsförvaltning bör antecknas i aktiebolagsregistret

I *andra stycket* anges de inskränkningar som gäller i förvaltarens rätt att förfoga över anläggningen. Det kan finnas skäl att uppmärksamma att en anläggning inte bara omfattar den tekniska installationen utan också innefattar äganderätten eller nyttjande-

rätten till den mark på vilken den är belägen. Först gäller att förvaltaren inte får överlåta eller på annat sätt förfoga över anläggningen så att den helt eller delvis fränhånds innehavaren. Detta innebär bl.a. att förvaltaren vid en civilprocess eller en förrättning vid lantmäterimyndigheten inte är behörig att vidta åtgärder som inkräktar på själva ägarförhållandet eller förhållandet för de rättigheter som ingår i anläggningen. Bestämmelsen hindrar dock inte förvaltaren att vidta en åtgärd som indirekt medför att rättigheterna rubbas. Han kan alltså försöka få till stånd att inlösen sker enligt 1 kap. 4 §. Vidare kan han t.ex. vägra att betala lån även om han därigenom riskerar exekutiva åtgärder beträffande anläggningen.

Förvaltaren kan inte ingå borgen eller växelförbindelse. Det torde f.ö. knappast föreligga något behov av sådana åtgärder under förvaltningen.

Förvaltaren kan utan länsrättens tillstånd ingå avtal om vissa kortvariga krediter för den löpande förvaltningen. Med kredit menas såväl anstånd med betalning som lån (försträckning). Kravet på att avtalet inte får stå i missförhållande till de ekonomiska förutsättningarna för förvaltningen innebär bl.a. att såväl skuldbeloppet som betalningsvillkoren skall vara avpassade så att det är möjligt för förvaltaren att betala kreditbeloppet och kostnaderna med de löpande intäkterna och de andra medel förvaltaren kan räkna med. I detta ligger, vilket också framgår motsatsvis av stycket i övrigt, att kredittiden skall rymmas inom förvaltningsperioden. Som exempel kan nämnas att förvaltaren kan träffa avtal om sedvanliga leverantörskrediter. Förvaltaren har också befogenhet att träffa avtal med banker och andra kreditinstitut om anstånd med betalning av amorteringar och räntor för att skapa bättre förutsättningar för t.ex. underhållsarbeten.

När det gäller större lån, dvs. sådana som inte avses bli återbetalda under den tid förvaltningen pågår, krävs att länsrätten lämnar förvaltaren tillstånd att ta upp lånet. Tillståndskravet motiveras av att ett sådant lån kommer att innebära ett konkretiserat betalningsansvar efter det att förvaltningen avslutats, kanske t.o.m. under lång tid, och från anläggningsinnehavarens sida sett i praktiken närmast är att jämställa med ett betalningsföreläggande med avsevärd tyngd, om än med en framtida verkan. Vid sin prövning skall länsrätten undersöka om det begärda tillståndet står i överensstämmelse med reglerna i 4 § och om det uppgivna kreditbehovet kan anses motiverat. På förvaltaren vilar

att lägga fram utredning om de omständigheter som ligger till grund för begäran. Om det till exempel gäller lån för förbättrings- eller moderniseringsarbeten, bör förvaltaren lämna en redogörelse för de planerade arbetena och de beräknade kostnaderna samt ange vilka möjligheter han har att skaffa fram nödvändiga medel. Det kan observeras att avsikten är att tillstånd också skall kunna erhållas för omplacering av redan befintliga lån eller för att täcka rena driftskostnader.

Något behov för förvaltaren att låna större belopp torde regelmässigt inte uppkomma så tidigt under förvaltningen att någon tid för denna inte hunnit bestämmas (jfr 2 § första stycket). Om mot förmodan så ändå blir fallet kräver en upplåning tillstånd från länsrätten om återbetalningstiden är längre än tre år.

Med hänsyn till att anläggningsinnehavaren i framtiden själv kan komma att få infria de lån som förvaltaren med länsrättens tillstånd tar upp, får länsrätten inte lämna tillstånd utan att anläggningsinnehavaren beretts tillfälle att yttra sig över förvaltarens begäran. Medger anläggningsinnehavaren förvaltarens ansökan bör länsrätten utan vidare prövning kunna bevilja det sökta tillståndet. Länsstyrelsens tillsynsansvar motiverar att länsrätten bereder även länsstyrelsen tillfälle till yttrande.

I *tredje stycket* ges en bestämmelse genom vilken förvaltaren kan inskränka det i lagen för honom angivna kompetensområdet. Som förutsättning gäller att det är fråga om en angelägenhet som saknar betydelse för ändamålet med förvaltningen. Förvaltarens beslut fordrar för sin giltighet inte något medgivande av länsrätten. Beslut om en kompetensinskränkning bör förekomma endast undantagsvis. Förvaltaren kan fritt återkalla sitt beslut. Länsrätten, nätmyndigheten, länsstyrelsen och anläggningsinnehavaren skall genast underrättas om ett beslut som fattas enligt styckets bestämmelse.

6 § Förvaltaren skall anses som arbetsgivare enligt skattebetalningslagen (1997:483) beträffande av honom förvaltat egendom. Bestämmelserna i 13 kap. 1 § nämnda lag om befrielse från betalningsskyldighet gäller även förvaltaren.

Genom paragrafen övertar förvaltaren anläggningsinnehavarens ansvar enligt skattebetalningslagen.

Efter ett beslut om tvångsförvaltning förvaltas anläggningen för anläggningsinnehavarens räkning. Anläggningsinnehavaren är fortfarande skattskyldig och någon annan är inte heller berättigad att utnyttja uppkomna underskott av anläggningen vid sin taxering. Ofta kan anläggningsinnehavaren ha inkomster från ytterligare anläggningar eller från andra förvärvskällor. Inkomstskatten beräknas med hänsyn till den skattskyldiges samtliga inkomster och avdrag. Med denna utgångspunkt åvilar deklarationsskyldigheten beträffande den tvångsförvaltrade egendomen fortfarande anläggningsinnehavaren. Lagen innehåller särskilda regler som syftar till att anläggningsinnehavaren skall få tillgång till det räkenskapsmaterial som denne behöver för att kunna fullgöra sin deklarationsskyldighet (16 §). Även skyldigheten att lämna kontrolluppgifter om utbetalda löner m.m. vilar på anläggningsinnehavaren (se lagen, 1990:325, om självdeklaration och kontrolluppgifter). Det får anses ligga på förvaltaren att i god tid lämna anläggningsinnehavaren de uppgifter som behövs för att denne skall kunna fullgöra sina skyldigheter. Länsrätten har möjligheter att ge närmare anvisningar i detta avseende.

Anläggningsinnehavaren har knappast några möjligheter att ta del av den löpande förvaltningen på det sätt som krävs för att denne skall kunna göra skatteavdrag på löner m.m. Förvaltaren ansvarar ensam för att i likhet med övriga kostnader också lönerna betalas. Den skyldighet som föreskrivs i skattebetalningslagen om att göra skatteavdrag på lön och betala in denna skatt beträffande arbetstagare i fråga om arbete som utförs på den tvångsförvaltrade anläggningen vilar enligt paragrafens bestämmelse på förvaltaren. Också annan skyldighet som följer av den lagen vilar på förvaltaren. Han skall således lämna de uppgifter som föreskrivs i lagen.

I de fall det saknas pengar för att göra inbetalningar av skatt har förvaltaren möjlighet att ta upp lån, större lån dock endast med länsrättens tillstånd. Länsrätten kan ålägga anläggningsinnehavaren att utge de medel som saknas. Det finns också en bestämmelse i skattebetalningslagen som medger möjlighet till befrielse från betalningsskyldighet. Den bör kunna tillämpas i den situationen att förvaltaren gjort vad som rimligen kan krävas av honom för att få fram pengar men detta misslyckats.

Förvaltarens ansvar gäller endast åtgärder under tiden för förvaltningsuppdraget. Om anläggningsinnehavaren före uppdragets

början betalat ut löner utan att göra skatteavdrag övergår inte ansvaret för detta på förvaltaren.

7 § Länsrätten får besluta om föreskrifter för förvaltningen, om det finns särskilda skäl. Innan länsrätten meddelar sådana föreskrifter skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Paragrafen anger länsrättens möjligheter att meddela föreskrifter för förvaltningen.

Normalt torde det inte behövas några särskilda föreskrifter, utan förvaltningen får skötas självständigt av förvaltaren i enlighet med de bestämmelser som har angetts i lagen.

En situation som kan aktualisera behovet av särskilda föreskrifter är att anläggningsinnehavaren har gått i konkurs och en viss samordning måste ske i förhållande till konkursförvaltaren.

Rätt att vid länsrätten initiera en prövning regleras, i likhet med vad som gäller för flertalet frågor, av bestämmelsen i 4 kap. 1 §.

Underrättelse till gäldenärer

8 § Förvaltaren skall genast underrätta varje känd gäldenär om tvångsförvaltningsbeslutet.

En gäldenär som har erhållit en underrättelse enligt första stycket kan så länge förvaltningen pågår inte med befriande verkan betala sin skuld till annan än förvaltaren eller den som förvaltaren har anvisat. En upplysning om detta skall tas in i underrättelsen.

I denna paragraf behandlas förvaltarens underrättelseskyldighet mot anläggningsinnehavarens kunder och andra gäldenärer samt deras skyldighet att betala sina skulder till förvaltaren.

Eftersom förvaltaren i princip inträder i anläggningsinnehavarens alla funktioner i förhållande till kunderna är det viktigt att dessa snabbt informeras om att anläggningen har ställts under tvångsförvaltning och om vem som är förvaltare. Det är också väsentligt att kunderna snarast får kunskap om förvaltningstidens längd. I *första stycket* föreskrivs därför en skyldighet för förvaltaren att genast underrätta kunderna liksom andra gäldenärer om dessa förhållanden.

Underrättelsen om tvångsförvaltning är betydelsefull främst för att undvika att kunderna i strid med bestämmelsen i 4 § första stycket gör sina betalningar till anläggningsinnehavaren i stället för till förvaltaren. I *andra stycket* har tagits in en regel om att en gäldenär som underrättats om förvaltarskapet inte med befriande verkan kan betala sin skuld till annan än förvaltaren. En upplysning om denna bestämmelse skall tas in i underrättelsen till gäldenärerna om att anläggningen har ställts under tvångsförvaltning. Om förvaltaren i något avseende ändrar de betalningsrutiner som tidigare gällt bör i underrättelsen lämnas anvisningar om hur betalning i fortsättningen skall göras.

Lagen innehåller inte någon bestämmelse om på vilket sätt en underrättelse skall ske. Ett minimikrav bör dock vara att ett skriftligt meddelande jämte en kopia av länsrättens beslut i relevanta delar skickas till gäldenärerna.

Det är förvaltaren som är bevisskyldig för att en underrättelse med en upplysning om innehållet i *andra stycket* har kommit gäldenären till del. Om det till en gäldenär har sänts en underrättelse men det visar sig att gäldenären betalat till anläggningsinnehavaren, går gäldenären fri från sin betalningsskyldighet gentemot förvaltaren såvida denne inte kan visa att gäldenären har fått den behövliga underrättelsen. Det kan därför vara lämpligt att förvaltaren genom ett delgivningsförfarande, t.ex. rekommenderad försändelse med mottagningsbevis, underrättar gäldenärerna om tvångsförvaltningsbeslutet och om bestämmelsen i *andra stycket*.

Bestämmelserna både i första och *andra styckena* gäller även under tvångsförvaltningen nytillkommande gäldenärer. Tecknar förvaltaren avtal med nya kunder kan det vara lämpligt att underrättelsen med den särskilda upplysningen tas in i avtalet.

Om en ny förvaltare utses bör denne genast underrätta varje känd gäldenär om sitt tillträde.

Det har inte ansetts nödvändigt att i lagförslaget ta in någon bestämmelse om att förvaltaren bör vara skyldig att underrätta känd borgenär med panträtt i anläggningen. Jämför vad som i den allmänna motiveringen sägs om att sådana borgenärer knappast förekommer.

Medelsförvaltning m.m.

9 § Medel som förvaltaren har hand om för anläggningens förvaltning skall hållas skilda från andra medel. De får inte utmätas för annan skuld än sådan som hänför sig till tvångsförvaltningen och de ingår inte heller i anläggningsinnehavarens konkursbo.

I paragrafen ges vissa bestämmelser rörande de medel som förvaltaren har hand om för anläggningen.

I vissa fall kan det bli möjligt för förvaltaren att av de löpande intäkterna m.m. avsätta medel för den fortsatta förvaltningen, t. ex. för planerade underhålls- eller förbättringsarbeten. Dessa medel tillhör anläggningsinnehavaren även om förvaltaren har hand om dem. Det ligger enligt *första meningen* på förvaltaren att hålla sådana medel skilda från andra medel.

Om de avsatta medlen kunde utmätas för anläggningsinnehavarens skulder eller dras in i en eventuell konkurs, skulle förvaltningens målsättning inte kunna uppnås. I *andra meningen* ges därför en regel om att de medel som förvaltaren har hand om för anläggningens förvaltning inte får utmätas. Av detta följer enligt 3 kap. 3 § konkurslagen (1987:672) att medlen inte heller skall ingå i konkursboet, om anläggningsinnehavaren försätts i konkurs. Denna bestämmelse upprepas här.

Utmätningförbudet gäller endast de medel som förvaltaren har hand om och inte själva anläggningen. Denna kan alltså omfattas av såväl utmätning som konkurs. Dock gäller då den viktiga regeln att tvångsförvaltningen inte upphävs genom en sådan åtgärd.

10 § Medel som inte behöver avsättas för förvaltningen, skall förvaltaren betala ut till anläggningsinnehavaren.

Om anläggningsinnehavaren begär det, skall länsrätten pröva hur mycket som skall betalas ut enligt första stycket. Innan länsrätten beslutar i frågan skall länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Om förvaltaren disponerar medel som inte behövs för förvaltningen skall medlen enligt *första stycket* betalas ut till anläggningsinnehavaren. Bestämmelsen torde av naturliga skäl sällan få

praktisk betydelse. Det kan vara en rimlig tillämpning att beakta en sådan omständighet som att anläggningsinnehavaren (eller dennes ägare) för sin försörjning i stor utsträckning är beroende av anläggningens avkastning.

I *andra stycket* anges att länsrätten skall pröva anläggningsinnehavarens begäran enligt första stycket. Länsrätten skall bereda tillsynsmyndigheten tillfälle att yttra sig. Något särskilt mål skall länsrätten inte lägga upp utan tvisten bör, liksom andra frågor som skall prövas av länsrätten under den pågående förvaltningen, handläggas i det mål som anhängiggjorts genom nätmyndighetens ansökan om särskild förvaltning.

11 § Om det behövs medel för en åtgärd för anläggningens skötsel som inte kan skjutas upp utan risk för att någon lider allvarlig skada eller nackdel, skall nätmyndigheten i den utsträckning som den finner nödvändig på begäran av förvaltaren förskotta visst belopp.

Belopp som förskottats skall återbetalas jämte ränta så snart som det är möjligt med hänsyn till anläggningens ändamålsenliga förvaltning. Ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för utbetalningen.

När medel omedelbart behövs för att kunna avhjälpa akuta och svåra brister kan förvaltaren ha svårt att snabbt få fram de medel som behövs. I *första stycket* anvisas förvaltaren att vända sig till nätmyndigheten för ekonomiskt bistånd. Som förutsättning för en sådan hänvändelse gäller inte något krav på att förvaltaren först skall ha försökt få fram medel på annat sätt.

Nätmyndigheten avgör själv om och i vilken utsträckning den skall förskotta det belopp förvaltaren begärt. Det är inte möjligt för förvaltaren att få förskottet fastställt av länsrätten. Någon sådan möjlighet har inte ansetts behövlig eftersom det knappast kan anses föreligga några mellan förvaltaren och nätmyndigheten grundläggande motstående intressen i en akut situation av det slag som avses med bestämmelsen. Det bör uppmärksammas att det är fråga om ett brådskande ställningstagande och att en tvistemöjlighet inte heller därför skulle vara av egentligt värde.

De medel myndigheten enligt första stycket ställer till förvaltarens förfogande skall enligt bestämmelsen i *andra stycket*

återbetalas så snart som det är möjligt utan att en ändamålsenlig förvaltning av anläggningen äventyras. Bestämmelsen har utformats med avsikt att den skall ge förvaltaren en viss anständsmöjlighet. Hur återbetalningen skall ske är i första hand en fråga för förvaltaren. Kan förvaltaren inte genom de löpande intäkterna eller genom upplåning få fram tillräckliga medel för att inom rimlig tid betala skulden, bör han vid länsrätten ansöka om betalningsföreläggande enligt 14 §.

Anläggningsinnehavaren och förvaltaren svarar för att den skuld som uppkommer gentemot nätmyndigheten betalas på samma sätt som de gör när förvaltaren ingår andra förbindelser för anläggningsinnehavarens räkning.

Vissa skyldigheter och rättigheter för anläggningsinnehavaren

12 § Anläggningsinnehavaren är skyldig att lämna förvaltaren de upplysningar rörande anläggningen som behövs för en tillfredsställande förvaltning.

Länsrätten får, på begäran av förvaltaren, kalla anläggningsinnehavaren att inför rätten under ed lämna upplysningar enligt första stycket. Bestämmelserna i 36 kap. 6, 11, 14, 20 och 21 §§ rättegångsbalken skall tillämpas. Även förvaltaren, nätmyndigheten och länsstyrelsen skall kallas.

Denna paragraf innehåller regler om anläggningsinnehavarens upplysningsskyldighet gentemot förvaltaren.

Första stycket anger den grundläggande skyldigheten för anläggningsinnehavaren att lämna förvaltaren upplysningar beträffande anläggningen och den verksamhet som bedrivs där.

Enligt *andra stycket* kan länsrätten kalla anläggningsinnehavaren att inför sig under ed lämna de upplysningar som förvaltaren behöver. Ett sådant förfarande kan bli aktuellt dels när anläggningsinnehavaren vägrar att lämna en uppgift som begärts, dels när förvaltaren vill ha en lämnad uppgift bekräftad under straffansvar.

Om anläggningsinnehavaren är en juridisk person, vilket uteslutande torde vara fallet, tillämpas bestämmelsen på den legale ställföreträdaren. Någon uttrycklig bestämmelse med denna innebörd har inte ansetts nödvändig. Om den juridiska personen företräds av flera, exempelvis styrelseledamöter i ett bolag, kan

edgången begränsas till att gälla den eller dem som kan antas ha de bästa kunskaperna om anläggningen eller den speciella fråga som är relaterad till anläggningen.

Beträffande själva förfarandet skall rättegångsbalken tillämpas. Skyldigheten att underkasta sig edgång och förhör sanktioneras genom bestämmelserna i 36 kap. 20 och 21 §§ rättegångsbalken (vite, hämtning och häktning). Lagförslaget innehåller inte någon särskild regel om att länsrätten självmant kan ta upp frågor om påföljd för en anläggningsinnehavare som åsidosätter sin edgångsskyldighet.

Länsrätten kan enligt 42 § förvaltningsprocesslagen självmant ta upp frågor om ansvar för förseelse under förfarandet och om utdömning av vite som förelagts med stöd av den lagen. Enligt 6 § andra stycket lagen (1985:206) om viten prövas frågor om utdömning av vite som har förelagts part eller någon annan till fullgörande av en skyldighet i en rättegång eller i ett annat motsvarande förfarande utan särskild ansökan av den myndighet som har utfärdat föreläggandet. Hänvisningen till rättegångsbalkens regler innebär att länsrätten självmant kan företa de i dessa bestämmelser angivna processhandlingarna, vilka gäller åtgärder för att säkerställa det processuella förfarandet.

13 § Anläggningsinnehavaren är skyldig att tillhandahålla förvaltaren handlingar och annat av betydelse för förvaltningen.

Länsrätten får vid vite förelägga anläggningsinnehavaren att fullgöra sin skyldighet enligt första stycket.

Frågor om att förelägga och döma ut vite prövas av länsrätten på begäran av förvaltaren.

I denna paragraf stadgas en skyldighet för anläggningsinnehavaren att tillhandahålla förvaltaren handlingar och annat av betydelse för förvaltningen.

Anläggningsinnehavarens skyldighet avser i första hand skriftliga handlingar såsom avtal med kunder och serviceföretag. Skyldigheten omfattar också saker och föremål som har betydelse för förvaltningen t.ex. nycklar till utrymmen som ingår i anläggningen eller reservdelar. Skyldigheten att tillhandahålla handlingar torde i allmänhet kunna fullgöras genom att överlämna dem i kopior.

Frågan om ett vitesföreläggande skall utfärdas prövar länsrätten på begäran av förvaltaren. Paragrafens bestämmelse medför att länsrätten inte självmant kan döma ut ett förelagt vite. Det fordras att förvaltaren begär att vite skall dömas ut.

14 § Om medel till förvaltningen inte i tillräcklig utsträckning kan erhållas genom löpande intäkter eller genom lån, får länsrätten på begäran av förvaltaren besluta att anläggningsinnehavaren till förvaltaren skall betala vad denne behöver för en åtgärd som avses i 4 §. Beslutet skall grundas på vad som är skäligt med hänsyn till anläggningsinnehavarens förhållanden och övriga omständigheter.

En överlåtelse av anläggningen medför inte befrielse från betalningsskyldighet som har beslutats tidigare.

Finns det inte längre skäl för att en av länsrätten ålagd betalningsskyldighet skall fullgöras, får rätten på begäran av förvaltaren eller anläggningsinnehavaren besluta att betalningsskyldigheten inte längre skall gälla.

Innan länsrätten beslutar i fråga enligt första eller tredje stycket skall länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om skyldighet för anläggningsinnehavaren att ge ut medel för förvaltningen.

Enligt *första stycket* får länsrätten på begäran av förvaltaren ålägga anläggningsinnehavaren betalningsskyldighet, om medel till förvaltningen inte i tillräcklig utsträckning kan erhållas genom löpande intäkter eller genom lån. Det ligger på förvaltaren att i den omfattning som behövs tillhandahålla utredning i saken. Om det finns flera ägare till en anläggning, bör betalningsskyldighet åläggas dem solidariskt (jfr 1 kap. 2 § ovan och 1 kap. 2 § ellagen).

Om anläggningsinnehavaren saknar likvida medel utgör detta inte skäl för länsrätten att avslå förvaltarens begäran. Ytterst gäller att en anläggningsinnehavare som inte kan anskaffa det kapital som behövs för en tillfredsställande skötsel av en anläggning på ett eller annat sätt måste avveckla sitt innehav. Något annat utgör inte ett alternativ om elförsörjningen skall upprätthållas.

Ett betalningsåläggande kan med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter framstå som oskäligt. Det gäller t.ex. om de för anläggningsinnehavaren tillgängliga medlen skall användas för att göra behövliga investeringar i andra elektriska anläggningar.

Bestämmelsen ger länsrätten utrymme att avslå en begäran om betalningsaläggande i ett sådant fall. Ett betalningsaläggande kan också framstå som oskäligt, om detta skulle göra slut på anläggningsinnehavarens likvida medel och medföra att annan av honom bedriven verksamhet riskeras med stora förluster för honom själv eller andra som följd, t.ex. anställda.

Länsrätten kan enligt 4 kap. 3 § första stycket bestämma att dess beslut om betalningsskyldighet skall gälla omedelbart. Skäl för ett sådant förordnande kan föreligga t.ex. om förvaltaren behöver medel för brådskande åtgärder.

Länsrättens beslut om betalningsskyldighet får verkställas enligt vanliga regler. Om anläggningsinnehavaren underlåter att betala beloppet, kan förvaltaren vända sig till exekutiv myndighet (kronofogdemyndigheten) för att få till stånd utmätning. Den tvångsförvaldade anläggningen bör inte omfattas av exekutionen.

En av länsrätten ålagd betalningsskyldighet gäller viss angiven person. Betalningsskyldigheten övergår i samband med ett ägarbyte inte automatiskt på den nye anläggningsinnehavaren. I *andra stycket* anges att betalningsskyldighet som har ålagts före ägarbytet kvarstår mot den ursprunglige innehavaren. Något krav på att beslutet också skall ha vunnit laga kraft ställs inte upp. Länsrätten har enligt paragrafens tredje stycke möjlighet att i en sådan situation upphäva åläggandet.

I *tredje stycket* ges regler om upphävande av beslut om betalningsskyldighet. Enligt föregående stycke påverkar ett ägarbyte inte ett beslut om betalningsskyldighet som har meddelats dessförinnan. Det förhållandet att anläggningen förvärfvas av annan kan emellertid föranleda att ett beslut om betalningsskyldighet bör tas upp till omprövning. Också andra omständigheter kan undantagsvis medföra att det inte längre finns skäl för att en ålagd betalningsskyldighet skall fullgöras. Länsrätten kan i sådana fall förordna att beslutet om betalningsskyldighet inte vidare skall gälla. Belopp som redan betalats berörs inte av ett sådant beslut.

Eftersom tillsynen över förvaltningen skall ligga på länsstyrelsen anges i *fjärde stycket* att länsstyrelsen skall beredas tillfälle att yttra sig innan länsrätten beslutar att lägga anläggningsinnehavaren betalningsskyldighet eller förordnar att ett beslut om betalningsskyldighet inte längre skall gälla.

15 § Länsrätten kan förplikta anläggningsinnehavaren att betala skälig ersättning för ett utrymme som denne själv använder. Motsvarande gäller om anläggningsinnehavaren använder anläggningen på annat sätt.

Om ersättning enligt första stycket inte erläggs, får länsrätten besluta att anläggningsinnehavaren skall avflytta från utrymmet eller på annat sätt upphöra att använda anläggningen.

Länsrätten beslutar i frågor som avses i första och andra styckena på begäran av förvaltaren. Nätmyndigheten och länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över begäran.

På begäran av anläggningsinnehavaren får länsrätten medge denne skäligt uppskov med avflyttning eller annat åliggande som beslutats enligt andra stycket.

I denna paragraf behandlas anläggningsinnehavarens skyldighet att betala ersättning för utrymme i anläggningen som han själv använder.

Enligt *första stycket* är anläggningsinnehavaren skyldig att i den omfattning länsrätten finner skäligt betala ersättning för de utrymmen som ingår i anläggningen och som innehavaren själv använder. Ersättningen bör bestämmas med utgångspunkt i det allmänna hyresläget på orten. Använder anläggningsinnehavaren på annat sätt anläggningen för verksamhet, som tvångsförvaltningen inte avser, t.ex. för telekommunikation eller dataöverföring skall han i skälig omfattning betala ersättning även för detta.

I *andra stycket* finns en bestämmelse om åliggande för anläggningsinnehavaren att t.ex. flytta från ett utrymme denne disponerar eller upphöra att nyttja anläggningen för teletrafik. För att länsrätten skall kunna meddela ett sådant förordnande gäller att anläggningsinnehavaren skall ha underlåtit att betala den ersättning som länsrätten enligt första stycket har fastställt. Däremot är det inte nödvändigt att förvaltaren sökt verkställighet av länsrättens betalningsbeslut. Ett åliggande kan inte meddelas för det fall att anläggningsinnehavaren inte fullgör annan betalningsskyldighet, t.ex. enligt 15 §.

Utformningen av bestämmelsen lämnar ett visst utrymme för värdering från länsrättens sida. Ett flyttningsåliggande bör inte meddelas om det är oskäligt mot anläggningsinnehavaren att dennes rätt att disponera utrymmet upphör. Är det viktigt för anläggningsinnehavaren att kunna fullgöra annan än den till den

aktuella anläggningen knuten verksamhet som har betydelse för elförsörjningen bör ett flyttningsåläggande inte annat än undantagsvis kunna meddelas.

I *tredje stycket* anges att länsrättens beslut förutsätter en begäran från förvaltaren. Innan rätten fattar sitt beslut skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

Enligt *fjärde stycket* får länsrätten på begäran av anläggningsinnehavaren medge denne skäligt uppskov med avflyttningen. Anståndsregeln är i första hand avsedd att göra det möjligt för anläggningsinnehavaren att på ett lugnare sätt avveckla sin verksamhet eller att tidsmässigt anpassa överflyttningen till en annan lokal.

Länsrättens beslut enligt denna paragraf får verkställas enligt vanliga regler.

16 § Om anläggningsinnehavaren behöver ta del av räkenskapsmaterialet rörande anläggningen för att kunna fullgöra sin uppgiftsskyldighet mot det allmänna eller mot annan, skall länsrätten bestämma hur detta skall ske. Innan länsrätten beslutar i frågan skall förvaltaren och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig.

I paragrafen regleras anläggningsinnehavarens rätt att ta del av räkenskapsmaterial rörande anläggningen som innehas av förvaltaren.

För att anläggningsinnehavaren på rätt sätt skall kunna fullgöra sin uppgiftsskyldighet mot det allmänna enligt skattelagstiftningen kan det vara nödvändigt att denne får ta del av det räkenskapsmaterial rörande anläggningen som finns hos förvaltaren. Det kan gälla grundbokföring, huvudbokföring, verifikationer samt avtal och andra handlingar av särskild betydelse för att belysa rörelsens ekonomiska förhållanden. Som exempel på sådan uppgiftsskyldighet kan nämnas anläggningsinnehavarens skyldighet att deklarera och lämna kontrolluppgifter (jfr ovan under 6 §).

I allmänhet kan det förväntas att de frågor som aktualiseras i samband med anläggningsinnehavarens uppgiftslämnande kan lösas i samarbete mellan förvaltaren och anläggningsinnehavaren. Det ankommer på förvaltaren att lämna anläggningsinnehavaren den hjälp denne behöver i detta avseende. Förvaltaren kan t.ex. upprätta ett förslag till kontrolluppgift som anläggnings-

innehavaren får granska och underteckna. Ett frivilligt samarbete är från bådas synpunkter det mest praktiska och ändamålsenliga sättet att lösa frågor av detta slag.

Enligt paragrafens bestämmelser kan anläggningsinnehavaren få sin rätt att ta del av räkenskapsmaterialet reglerad i formella former genom att vända sig till länsrätten. Anläggningsinnehavaren bör i sin ansökan ange de skäl på vilka denne grundar sin rätt att få tillgång till materialet och ange sina närmare önskemål om hur saken bör ordnas. Länsrätten skall då besluta om hur anläggningsinnehavaren skall få inhämta det uppgiftsunderlag som denne behöver. Om det behövs kan länsrätten meddela närmare anvisningar avseende t.ex. tid och plats för inhämtandet. Förvaltaren skall höras innan länsrätten tar ställning till nu behandlade frågor. Också tillsynsmyndigheten skall beredas tillfälle till yttrande.

Anläggningsinnehavarens rätt att efter en framställning till länsrätten få ta del av räkenskapsmaterialet syftar till att ge denne underlag för att kunna fullgöra viss bestämd uppgiftsskyldighet. Anläggningsinnehavaren kan alltså inte genom länsrätten erhålla ett beslut om att t.ex. kontinuerligt få ta del av den löpande bokföringen rörande anläggningen.

Förvaltarens redovisning

17 § Förvaltaren skall för varje kalenderår inom två månader från årets utgång lämna en skriftlig redovisning till länsstyrelsen för sin förvaltning. Om anläggningsinnehavaren tillämpar brutet räkenskapsår, skall tiden för redovisningens avlämnande i stället räknas från räkenskapsårets utgång. När förvaltaren lämnar sitt uppdrag skall en redovisning för den gångna delen av redovisningsperioden lämnas inom två månader från det uppdraget upphörde.

Redovisningsskyldigheten skall fullgöras i enlighet med god redovisningssed. Till den siffermässiga redovisningen skall fogas en förvaltningsberättelse med upplysning om vidtagna och planerade förvaltningsåtgärder av större vikt och om anläggningens skick.

I paragrafen behandlas förvaltarens redovisningsskyldighet. I de följande paragraferna behandlas en del med denna skyldighet sammanhängande frågor.

Syftet med förvaltarens redovisning är dels att länsstyrelsen och anläggningsinnehavarens skall ges möjlighet till överblick och kontroll av det sätt på vilket förvaltaren sköter sitt uppdrag, dels att utgöra underlag för anläggningsinnehavarens deklara-tions-skyldighet. Redovisningen innebär en sammanfattning av det ekonomiska resultatet av förvaltningen för en viss period. Det ligger på förvaltaren att tillämpa den redovisningsperiod som stämmer överens med anläggningsinnehavarens intressen. Vilken redovisningsperiod förvaltaren eventuellt tillämpar för sin egen näringsverksamhet saknar i detta sammanhang betydelse.

Det kan knappast antas att anläggningsinnehavaren inte skulle vara bokföringsskyldig för sin verksamhet. Det normala är att en anläggningsinnehavare tillämpar kalenderår som räkenskapsår. Bestämmelsen har dock utformats med tanke på att också brutet räkenskapsår kan tillämpas.

I *första stycket* ges regler om tidpunkten för när redovisningen skall lämnas. Den inledande bestämmelsen tar sikte på fall då anläggningsinnehavaren tillämpar helt räkenskapsår. I dessa fall skall förvaltaren för varje kalenderår inom två månader från årets utgång lämna skriftlig redovisning till länsstyrelsen för sin förvaltning. I stycket ges också en regel för det fall att anläggningsinnehavaren tillämpar brutet räkenskapsår. Redovisningen skall då lämnas inom två månader från räkenskapsårets utgång. Slutligen behandlas det fallet att förvaltaren frånträder sitt uppdrag mellan två balansdagar. Redovisningen skall då lämnas inom två månader från det att uppdraget upphörde.

I *andra stycket* ges bestämmelser om sättet för hur redovisnings-skyldigheten skall fullgöras. Det föreskrivs att redovisnings-skyldigheten skall fullgöras i enlighet med god redovisningssed, se 4 kap. 2 § bokföringslagen (1999:1078). Några närmare bestämmelser om omfattningen och utformningen av den siffermässiga delen ges emellertid inte.

Förvaltaren är skyldig att i anläggningsinnehavarens ställe sköta bokföringsarbetet. Enligt 6 kap. bokföringslagen skall den löpande bokföringen för varje räkenskapsår avslutas med en årsredovisning eller ett årsbokslut. Både en årsredovisning och ett årsbokslut skall innehålla en resultaträkning och en balansräkning. Utförliga bestämmelser finns i bokföringslagen och i årsredovisningslagen (1995:1554).

Också andra redovisningsbestämmelser som gäller olika associationsrättsliga former bör i detta sammanhang uppmärk-

sammas. Det gäller årsredovisningslagen (1995:1554), 9 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, 8 kap. 14–20 §§ kommunallagen (1991:900) och lagen (1997:614) om kommunal redovisning. För redovisning av nätverksamhet gäller också vissa bestämmelser i 3 kap. ellagen och med stöd av den lagen meddelade ytterligare föreskrifter.

Förvaltarens redovisning bör bestå av en kopia av de i bokföringslagen och årsredovisningslagen nämnda bokföringshandlingarna, dvs. en resultaträkning och en balansräkning jämte eventuellt upprättade bilagor. Med hänsyn till länsstyrelsens tillsynsplikt över förvaltningen och till kontrollsynpunkterna i övrigt bör normen god redovisningssed anses kräva att redovisningen ges denna utformning.

Enligt en uttrycklig bestämmelse skall i redovisningen ingå en förvaltningsberättelse vilken skall innehålla upplysning om vidtagna och planerade förvaltningsåtgärder av större vikt och om anläggningens skick.

Av normen god redovisningssed följer att redovisningshandlingarna skall vara underskrivna av förvaltaren.

18 § Länsstyrelsen skall granska redovisningen och kontrollera att den är godtagbar från redovisningsmässig synpunkt. Om länsstyrelsen finner anledning till anmärkning mot redovisningen, skall anläggningsinnehavaren och länsrätten underrättas.

En kopia av redovisningshandlingarna skall länsstyrelsen sända till anläggningsinnehavaren och länsrätten. Om det är lämpligt, skall hela eller delar av redovisningen också sändas till nätmyndigheten och annan.

Enligt *första stycket* skall länsstyrelsen granska redovisningen och kontrollera att den är godtagbar från redovisningsmässig synpunkt. Granskningsskyldigheten omfattar i princip endast själva redovisningshandlingarna. Den innefattar alltså inte en kontroll av den löpande bokföringen och verifikationsunderlaget. En sådan kontroll torde emellertid ingå i länsstyrelsens tillsynsplikt enligt 23 §, om särskilda omständigheter, t.ex. ett påstående om förskingring, kan anses motivera en närmare undersökning av räkenskapsmaterialet.

Om förvaltningsuppdraget är omfattande, kan granskningen av redovisningshandlingarna kräva särskild sakkunskap. Länsstyrelsen kan i sådana fall behöva anlita utomstående expertis. Det kan gälla t.ex. en revisor med särskild sakkunskap om elanläggningar.

Om länsstyrelsen vid granskningen finner anledning till en eller flera anmärkningar mot förvaltarens redovisning, bör länsstyrelsen ge förvaltaren tillfälle att förklara sig. Ger förvaltaren inte inom den bestämda tiden en förklaring eller finner styrelsen att förvaltarens förklaring är otillfredsställande, skall styrelsen underrätta anläggningsinnehavaren om anmärkningen. En särskild bestämmelse om det har tagits in i styckets andra mening.

Enligt *andra stycket* skall länsstyrelsen översända en kopia av redovisningshandlingarna till anläggningsinnehavaren. Finner länsstyrelsen det vara lämpligt skall också nätmyndigheten och annan som har intresse av det få del av redovisningen.

Om ett förvaltningsavtal som avses i 2 kap. innehåller en klausul om att avtalet upphör att gälla utan föregående uppsägning vid samma tidpunkt som uppdragsgivaren genom försäljning eller på annat sätt avhänder sig anläggningen, kommer förvaltaren i samband med överlåtelsen att avge slutredovisning för sin förvaltning. Någon motsvarande möjlighet för anläggningsinnehavaren att få en redovisning lämnad i samband med en överlåtelse av anläggningen finns inte vid tvångsförvaltning. Om anläggningen bytt ägare under redovisningsperioden bör därför en kopia av redovisningshandlingarna sändas både till den förre och nye ägaren. Vid tillämpningen av 19 § bör båda anses ha rätt att anföra klander mot redovisningen.

19 § Om anläggningsinnehavaren vill klandra redovisningen, skall han väcka talan mot förvaltaren vid fastighetsdomstolen inom ett år från det att han av länsstyrelsen tog emot redovisningen. Åberopar anläggningsinnehavaren som grund för talan en omständighet som inte hänför sig till en viss redovisning, får talan väckas inom ett år från det innehavaren tog emot den redovisning som lämnats med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde.

En anläggningsinnehavare som inte gör vad som sägs i första stycket har förlorat sin rätt till talan, om inte förvaltaren har förfarit brottsligt.

I denna paragraf ges regler om klander av en avlämnad redovisning.

Anläggningsinnehavaren har enligt paragrafen möjlighet att klandra förvaltarens redovisning genom att väcka talan mot förvaltaren vid fastighetsdomstolen. I denna ordning kan anläggningsinnehavaren väcka talan om t.ex. skadestånd på grund av förvaltarens försummelse. Talan skall väckas inom ett år från att anläggningsinnehavaren fick del av redovisningen. Anförs inte klander inom rätt tid har anläggningsinnehavaren förlorat sin rätt till talan. Om den omständighet han åberopar som grund för sin talan inte kan hänföras till viss bestämd redovisning, bör anläggningsinnehavaren dock vara bibehållen vid sin rätt, under förutsättning av att talan väcks inom ett år från det att denne tog emot redovisningen med anledning av att förvaltarens uppdrag upphörde. Anläggningsinnehavaren är oförhindrad att även efter de angivna tidsfristerna väcka skadeståndstalan mot förvaltaren under påstående att denne gjort sig skyldig till brottslig gärning som inneburit skada för anläggningsinnehavaren.

Mål som avses i denna paragraf handläggs enligt allmänna civilprocessuella regler.

Förvaltararvode

20 § Förvaltaren har rätt till skäligt arvode, som bestäms av länsrätten för varje kalenderår. Om det finns särskilda skäl får arvodet bestämmas för kortare tid. Arvodet skall betalas med avkastningen från anläggningen, om inte länsrätten föreskriver att det helt eller delvis skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen.

Innan länsrätten beslutar om arvode till förvaltaren skall nätmyndigheten och länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig. Innan länsrätten beslutar att ett arvode skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen skall nätmyndigheten ges tillfälle att yttra sig.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förvaltarens arvode.

Enligt *första stycket* bestäms arvodet av länsrätten för varje kalenderår eller, om särskilda skäl finns, för kortare tid. Den normala ordningen bör vara att förvaltaren framställer sitt arvodesyrkande i samband med årsredovisningen. Det kan ibland framstå som otillfredsställande att förvaltaren får ersättning med så

långa mellanrum som ett år. Detta gäller särskilt om förvaltaren är ett mindre företag där de anställda i väsentlig mån är beroende av de intäkter förvaltarskapet ger. Motsvarande gäller om förvaltaren är en enskild person.

Arvodets storlek skall bestämmas av länsrätten efter vad som är skäligt i det enskilda fallet. Av betydelse är den tid som förvaltaren har lagt ned på uppdraget och det sätt på vilket han skött förvaltar­skapet.

Arvodet skall i princip betalas med anläggningens avkastning. Det bör emellertid inte i någon högre grad få inkräkta på möjligheten att använda avkastningen till åtgärder på anläggningen. Länsrätten kan därför besluta att arvodet eller del av detta skall betalas av anläggningsinnehavaren personligen. Förslag till lämplig fördelning bör lämnas av förvaltaren.

Länsrättens beslut om arvodesbetalning av anläggningsinne­havaren personligen kan verkställas som lagakraftägande dom.

Av *andra stycket* framgår att nätmyndigheten och länsstyrelsen – som genom sin tillsyn har kunskaper om hur förvaltningen bedrivits – skall ges tillfälle att yttra sig innan länsrätten beslutar om arvode till förvaltaren. Innan länsrätten beslutar att ett arvode skall betalas av innehavaren personligen skall nätmyndigheten ges tillfälle att yttra sig. Denna bestämmelse hänger samman med nätmyndighetens skyldighet att förskottera arvodet (21 §).

21 § Om förvaltaren begär det, skall nätmyndigheten förskottera det arvode som enligt länsrättens beslut skall betalas av anlägg­ningsinnehavaren personligen.

Anläggningsinnehavaren skall till nätmyndigheten betala tillbaka det förskotterade beloppet jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för utbetalningen.

Av *första stycket* följer att nätmyndigheten har en skyldighet att utge förskott på ett förvaltararvodet som skall betalas av anlägg­ningsinnehavaren personligen. Denna skyldighet förutsätter ingen prövning från länsrättens sida. Länsrätten bör emellertid alltid ge nätmyndigheten tillfälle att yttra sig i arvodesfrågan innan länsrätten beslutar att arvode skall betalas av anläggningsinne­havaren personligen. En bestämmelse om detta finns i 20 § andra stycket.

I *andra stycket* föreskrivs en skyldighet för anläggningsinnehavaren att till nätmyndigheten betala tillbaka det förskottrade beloppet jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) räknat från utbetalningsdagen.

Tillsyn över förvaltningen

22 § Tillsyn över tvångsförvaltning utövas av den länsstyrelse inom vars verksamhetsområde det nätföretag vars anläggning blir föremål för tvångsförvaltning har sitt säte.

Länsstyrelsen skall övervaka att förvaltningen bedrivs på ett ändamålsenligt sätt i överensstämmelse med denna lag och andra författningar.

I denna paragraf finns bestämmelser om länsstyrelsens tillsyn över tvångsförvaltning. Den anger tillsammans med bl.a. följande paragraf länsstyrelsens skyldigheter och befogenheter. I 18 § anges länsstyrelsens speciella uppgift att granska den redovisning som förvaltaren lämnar.

I *första stycket* anges vilken länsstyrelse som skall utöva tillsynen. Behörig länsstyrelse är styrelsen i det län inom vilket det nätföretag vars anläggning blir föremål för tvångsförvaltning har sitt säte.

Det *andra stycket* anger på ett allmänt sätt länsstyrelsens ansvar. Det saknas anledning att ställa en tvångsförvaltning under en så ingående och bunden tillsyn som t.ex. ett förmyndarskap eller en konkursförvaltning. Länsstyrelsen skall dock utöva en allmän uppsikt över att förvaltaren fullgör sina uppgifter i enlighet med lag och andra författningar samt eventuellt av länsrätten (enligt 7 §) meddelade föreskrifter för förvaltningen. Tillsynen bör i första hand utövas i samband med att frågor av olika slag underställs länsstyrelsen för yttrande eller kännedom. Av särskild betydelse är naturligtvis de skriftliga redovisningshandlingar som förvaltaren skall lämna varje år. Vidare kan tillsynen aktualiseras t.ex. när förvaltaren begär länsrättens tillstånd att ta upp lån eller ansöker om ett åläggande för anläggningsinnehavaren att utge medel för förvaltningen. I samband med avgörandet av sådana frågor kan länsstyrelsen i en vid mening utöva sin tillsyn. Av de för länsstyrelsen tillgängliga handlingarna och av vad parterna anför

kan det framkomma omständigheter som har betydelse vid den allmänna bedömningen av hur förvaltaren fyller sin uppgift. Länsstyrelsens tillsyn är inte begränsad till behandlingen av hos länsstyrelsen eller vid länsrätten väckta frågor. Tillsynen kan utövas också genom inspektioner eller på annat sätt när förhållandena kräver detta.

Finner länsstyrelsen skäl att göra en eller flera anmärkningar mot förvaltningen bör länsstyrelsen ta kontakt med förvaltaren och uppmana denne att förbättra sig. I allvarigare fall kan länsstyrelsen uppmärksamma länsrätten på behovet av föreskrifter för förvaltningen eller ett förvaltarbyte.

För att länsstyrelsen skall kunna fullgöra sin uppgifter torde det vara lämpligt att samtliga handlingar som avser en viss tvångsförvaltnings anläggning bevaras och sammanförs i en akt.

23 § Förvaltaren skall lämna länsstyrelsen de upplysningar som behövs för tillsynen. Förvaltaren är också skyldig att låta länsstyrelsen ta del av de handlingar som rör förvaltningen.

Förvaltarens skyldigheter omfattar att lämna länsstyrelsen de upplysningar som behövs för tillsynen. För att länsstyrelsen skall kunna fullgöra sin tillsynsskyldighet anger paragrafen att länsstyrelsen också har rätt att hos förvaltaren ta del av sådana handlingar som har betydelse för förvaltningen.

Ny innehavare av anläggningen

24 § Övergår anläggningen till en ny innehavare under pågående förvaltning gäller beslutet om förvaltning mot den nye innehavaren. Denne inträder i den förre innehavarens rätt till de medel som förvaltaren har hand om för anläggningen samt svarar för de förbindelser som förvaltaren ingått.

I paragrafen behandlas det fallet att en tvångsförvaltnings anläggning byter innehavare. Ett byte av innehavare påverkar inte direkt ett beslut om tvångsförvaltning. Detta gäller även om bytet sker genom exekutiv försäljning eller expropriation. Det förhållandet

att anläggningen förvärvas av annan kan emellertid föranleda att förvaltningsfrågan tas upp till omprövning enligt 3 kap. 3 §. Detta gäller naturligtvis i synnerhet om förvärvaren är staten. I detta sammanhang kan uppmärksammas att inte heller utmätning eller konkurs häver en tvångsförvaltning.

Genom sedvanlig avtalsreglering fullbordas vanligen inte ett förvärv med mindre än att den nye innehavaren beviljas koncession eller får tillstånd att överta överlåtarens koncession. Föreligger koncession för den nye innehavaren utgör detta regelmässigt skäl för att ompröva förvaltningsfrågan och upphäva tvångsförvaltningen.

Den nye innehavaren övertar den förres rättigheter och skyldigheter med avseende på förvaltningen. Frågan om vem av de bägge ägarna som slutligt skall svara för en förpliktelse får lösas genom avtal eller allmänna rättsgrundsatser.

4 kap. Övriga bestämmelser

Ansökan m.m.

1 § Ansökan om särskild förvaltning får göras av nätmyndigheten. Sedan ett beslut om tvångsförvaltning har meddelats skall fråga som rör förvaltningen tas upp till prövning av länsrätten, om nätmyndigheten, förvaltaren eller anläggningsinnehavaren begär det och annat inte är särskilt föreskrivet.

Vad som sägs i första stycket gäller också om länsstyrelsen begär det i fråga som rör byte av förvaltare enligt 3 kap. 1 §, tiden för förvaltningen enligt 3 kap. 2 och 3 §§ eller föreskrifter för förvaltningen enligt 3 kap. 7 §.

Denna bestämmelse anger vem som är behörig att ansöka om särskild förvaltning och begära prövning av de olika frågor som lagen reglerar.

Endast nätmyndigheten är behörig att ansöka om särskild förvaltning (förvaltningsföreläggande och tvångsförvaltning). Det anges i *första stycket*. Den eller de enskilda som drabbas av den bristfälliga förvaltningen i form av avbrott eller störningar i elförsörjningen, eller genom att handelsverksamheten skadats, har alltså inte någon sådan rätt. Den drabbade får i stället vända sig till nätmyndigheten med ett förslag om att myndigheten skall agera.

Naturligtvis är kundernas uppfattning en av de omständigheter som kan tillmätas betydelse. Det gäller främst när nätmyndigheten gör sin bedömning av lämpliga åtgärder för att komma till rätta med den bristfälliga förvaltningen. Men också länsrätten kan tillmäta kundernas åsikter betydelse när det gäller frågan om särskild förvaltning bör tillgripas och i så fall vilken förvaltningsform som är den mest lämpliga.

Under den tid som en anläggning tvångsförvaltas uppkommer en rad olika frågor som länsrätten skall avgöra. Som grundregel anges i styckets andra mening gälla att såväl nätmyndigheten, förvaltaren och anläggningsinnehavaren har rätt att få frågor om förvaltningen prövade. Avvikelse från denna grundregel gäller, om något annat angivits i den bestämmelse som reglerar frågan.

Det framgår av *andra stycket* att också länsstyrelsen får begära länsrättens prövning av sådana särskilda frågor som rör förvaltningen och som har betydelse för länsstyrelsen när den utövar sin tillsyn.

2 § Överläts anläggningen sedan en ansökan om särskild förvaltning har gjorts skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång tillämpas.

Förvaltningsprocesslagen reglerar inte vad som skall gälla när det objekt som avses med processen under processens gång överläts från en som intar partsställning till någon som står utanför processen. Bestämmelsen i 3 kap. 24 § har visserligen en viss processuell funktion men är inte tillräcklig. Därför anges i paragrafen att rättegångsbalkens regler skall tillämpas.

Som redan flera gånger uppmärksammas kommer vanligen frågan om särskild förvaltning i ett nytt läge, om anläggningen överläts.

Målen handläggning

3 § Mål om särskild förvaltning med stöd av denna lag skall prövas skyndsamt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att mål enligt lagen bör handläggas med förtur. Bestämmelsen är införd med beaktande av de allvarliga konsekvenser för bl.a. elförsörjningen som kan befaras om lagens rekvisit är uppfyllda och inget ingripande hunnit ske.

4 § Länsrättens beslut om tvångsförvaltning gäller omedelbart. Länsrätten kan även beträffande annat beslut enligt denna lag förordna att det skall gälla omedelbart.

Om det finns särskilda skäl, får länsrätten besluta om tvångsförvaltning och utse förvaltare för tiden till dess frågan slutligt avgörs. Anläggningsinnehavaren behöver inte underrättas enligt 10 § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Av bestämmelsen i *första stycket* följer att länsrättens beslut om tvångsförvaltning går i verkställighet utan hinder av att tiden för överklagande inte har gått ut. Avsikten är inte att bestämmelsen skall tolkas så att en överinstans inte kan meddela beslut om att verkställighet hindras (inhibition). Om ett tvångsförvaltningsbeslut överklagas har således kammarrätten enligt 28 § förvaltningsprocesslagen möjlighet att förordna om inhibition i avvaktan på den fortsatta prövningen.

I *andra stycket* anges att länsrätten får meddela ett interimistiskt beslut om tvångsförvaltning. En förutsättning för ett sådant beslut är att det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan föreligga om det är angeläget att omgående få till stånd vissa åtgärder beträffande en anläggning men det inte går att nå anläggningsinnehavaren för delgivning. Om anläggningsinnehavaren delgivits kallelse till muntlig förhandling, som torde bli det normala i denna typ av mål, men inte infinner sig, finns det dock normalt inte anledning för länsrätten att endast meddela ett interimistiskt beslut. Länsrätten bör i ett sådant läge i stället slutligt avgöra frågan om tvångsförvaltning.

I styckets andra mening anges att anläggningsinnehavaren inte behöver underrättas om nätmyndighetens ansökan för att ett interimistiskt beslut skall kunna meddelas.

I vilken utsträckning de övriga reglerna i lagen kan tillämpas då länsrätten endast meddelat ett interimistiskt beslut om tvångsförvaltning, får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det

särskilda fallet. Så snart som möjligt bör länsrätten ta upp förvaltningsfrågan till slutlig prövning.

Rättegångskostnad

5 § Om en ansökan om särskild förvaltning lämnas utan bifall, skall nätmyndigheten förpliktas att ersätta anläggningsinnehavaren dennes rättegångskostnad. Bestämmelserna i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken skall dock tillämpas.

Förvaltningsprocesslagen innehåller inte några bestämmelser enligt vilka en part kan åläggas att betala sin motparts rättegångskostnad. Om någon särskild bestämmelse inte gäller i fråga om rättegångskostnaden, får vardera parten stå sin egen kostnad.

Paragrafen innehåller en regel om rättegångskostnad. Om länsrätten, eller överprövande domstol, lämnar nätmyndighetens ansökan om särskild förvaltning utan bifall, skall anläggningsinnehavaren som huvudregel ha rätt att få sin rättegångskostnad ersatt av nätmyndigheten. Däremot har nätmyndigheten inte någon rätt att få sin rättegångskostnad ersatt av anläggningsinnehavaren, om särskild förvaltning beslutas. Rättegångskostnadsfrågan skall avgöras samtidigt med den sakliga frågan. Bestämmelserna i rättegångsbalken till vilka hänvisas innebär att anläggningsinnehavaren inte har rätt till ersättning för kostnad för försumlig processföring. I övrigt anger de vad ersättning skall utgå för.

I övriga fall kommer vid förvaltningsdomstolarna vardera parten att få stå sin egen kostnad.

Det bör i sammanhanget uppmärksammas att i mål vid fastighetsdomstolen angående klander av förvaltarens redovisning gäller rättegångsbalkens regler fullt ut. I fråga om kostnad vid inlösenförfarande är expropriationslagens regler tillämpliga (7 kap. 1–3 §§ expropriationslagen).

Överklagande

6 § Varje beslut i en fråga som enligt denna lag skall prövas av länsrätten får överklagas särskilt.

Mål enligt denna lag skall prövas av länsrätten i det län där nätmyndigheten har sitt säte.

I *första stycket* stadgas att varje beslut som fattas i en saklig fråga som enligt lagen skall prövas av länsrätten får överklagas särskilt. Bestämmelsen är ett komplement till den begränsade möjlighet som finns enligt 34 § förvaltningsprocesslagen att föra talan mot beslut som inte innebär att ett mål avgörs. Genom bestämmelsen görs en handläggningsordning möjlig enligt vilken länsrätten kan avgöra samtliga frågor som uppkommer under en tvångsförvaltning i det mål som anhängiggörs genom en ansökan om särskild förvaltning.

Enligt *andra stycket* skall mål enligt lagen i första instans prövas av en och samma länsrätt.

7 § Länsstyrelsen får överklaga länsrättens beslut som rör

1. utseende av förvaltare enligt 3 kap. 1 §,
2. tiden för förvaltningen enligt 3 kap. 2 och 3 §§,
3. föreskrifter för förvaltningen enligt 3 kap. 7 §,
4. arvode till förvaltaren enligt 3 kap. 20 §.

Länsstyrelsen har rätt att föra talan mot vissa av länsrättens beslut. Syftet är att länsstyrelsen ska kunna fullgöra sitt tillsynsansvar. Överklaganderätten avser frågor där länsstyrelsen kan förväntas ha särskilda kunskaper. Bestämmelsen innebär en avvikelse från vad som anges i 33 § andra stycket förvaltningsprocesslagen.

8 § Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

För den handläggning som sker vid länsstyrelsen av de tillsynsfrågor som vilar på styrelsen är förvaltningslagen (1986:223) tillämplig, om inte några andra föreskrifter meddelas. Många av de åtgärder som vidtas och ställningstaganden som görs av länsstyrelsen är sådana att överklaganden inte är tänkbara. Det gäller t.ex. yttranden och framställningar till länsrätten. När det gäller de åtgärder som länsstyrelsen skall vidta i anledning av förvaltarens redovisning kan de vara av ett sådant slag att de skulle kunna överklagas enligt allmänna regler. Eftersom handläggningen av ett ärende om särskild förvaltning annars skulle betungas i alltför hög grad utan att något av egentligt värde skulle tillföras, föreskrivs att länsstyrelsens beslut i anledning av den tillsynsplikt som åvilar den inte kan överklagas.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den

9.2 Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)

2 kap. Nätkoncession m.m.

18 § En nätkoncession skall återkallas helt eller delvis,

1. om en ledning eller ett ledningsnät inte längre behövs för en säker elförsörjning,

2. om *staten i enlighet med bestämmelserna i 1 kap. 4 § lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, löser in anläggningen*, eller

3. om koncessionshavaren inte längre uppfyller villkoren enligt 10 § andra stycket första meningen för att inneha nätkoncessionen.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten. Avser nätkoncessionen en utlandsförbindelse, prövas dock frågan om återkallelse av regeringen.

Paragrafen har ändrats i första stycket andra punkten som en följd av förslaget till lag om särskild förvaltning.

Innebörden av ett beslut om särskild förvaltning är i princip att innehavaren till nätkoncessionen mister alla befogenheter som är knutna till innehavet och under tiden för förvaltningen fräntas den beslutanderätt som följer av innehavet. Innehavare av koncessionen är formellt densamme som tidigare men de befogenheter som följer härav utövas av den förordnade förvaltaren. Om förhållandena har ändrats efter den särskilda förvaltningens upphörande återfår innehavaren de rättigheter som följer med koncessionen. Vid motsatt förhållande, dvs. om de oegentligheter som föranledde den särskilda förvaltningen kvarstår och ett beslut om inlösen fattas skall till följd härav koncessionen återkallas för att senare överlätas till annan innehavare.

Särskild förvaltning

27 § *Kravet på koncession enligt bestämmelsen i 1 § utgör inte hinder för sådan verksamhet som en förvaltare bedriver enligt lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar.*

Normalt torde det inte föreligga förutsättningar för att bevilja anläggningsinnehavaren koncession om det finns skäl att besluta om särskild förvaltning. Bestämmelsen medför att en särskild förvaltare kan bedriva den verksamhet som följer av det uppdrag han erhållit utan att komma i konflikt med ellagens krav på koncession. Förvaltaren fritas dock inte från skyldigheten att ansöka om koncession för anläggningsinnehavarens räkning när det finns förutsättningar för att en sådan skall beviljas. Bestämmelsen har berörts i författningskommentaren till 1 kap. 3 § förslaget till lag om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar.

28 § *Under pågående förvaltning enligt 3 kap. lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar ankommer det på förvaltaren att tillse att de skyldigheter som åligger koncessionshavaren enligt denna lag utförs.*

Innebörden av ett beslut om särskild förvaltning är i princip att innehavaren av nätkoncessionen mister alla befogenheter som är knutna till innehavet och under tiden för förvaltningen fräntas den beslutanderätt som följer av innehavet. I konsekvens härmed omfattas förvaltarens uppdrag av att tillse att de skyldigheter som enligt ellagen följer med nätkoncessionen utförs.

3 kap. Nätverksamhet m.m.

3 § Vid redovisning av nätverksamhet som grundas på nätkoncession för område skall varje område redovisas för sig, om inte nätmyndigheten på koncessionshavarens begäran beviljar undantag. Sådant undantag skall beviljas, om de berörda områdena ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet.

Ett beviljat undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nättariff tillämpas för samtliga områden, som omfattas av undantaget, senast tre år efter nätmyndighetens beslut.

När koncessionstiden för något av de områden som omfattas av undantaget löper ut, skall nätmyndigheten pröva om undantaget skall bestå.

Nätkoncession för område skall redovisas skilt från nätkoncession för linje. Regeringen får föreskriva undantag beträffande ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av nätkoncession för område.

Nätmyndigheten kan på koncessionshavrens begäran bevilja undantag från kravet på att nätkoncession för område skall redovisas skilt från nätkoncession för linje enligt fjärde stycket. Sådant undantag kan beviljas, om berörda områden och linjer, tillsammans utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet.

Ett undantag som meddelats enligt föregående stycke skall upphöra att gälla när någon av de koncessioner som berörs av undantaget löper ut eller annars om synnerliga skäl föreligger.

Ett undantag enligt *femte stycket* är främst avsett att möjliggöra att en ledning som utgör en funktionell enhet, men som omfattas av såväl nätkoncession för område och nätkoncession för linje, skall kunna redovisas sammantaget så att redovisningen kan utgöra underlag för en enhetlig nättariff. Därvid kan delar av ett elnät som omfattas av nätkoncession för område komma att redovisas tillsammans med delar av en ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Behov av undantag för att möjliggöra en sådan redovisning torde vanligen gälla en ledning med regionnät-funktion, varvid den redovisningsenhet som bildas skall läggas samman med nätföretagets övriga regionledningar vid skälighetsbedömningen av nättariffen.

Det är dock möjligt att bevilja undantag också i andra fall, t.ex. så att linjekoncessionerade ledningar helt eller delvis redovisas ihop med ett koncessionsområde. Det är i samtliga fall koncessionshavaren som skall begära undantag från huvudregeln enligt fjärde stycket och nätmyndigheten har då att bedöma om ett undantag är lämpligt. Ett huvudkrav för att ett undantag skall kunna beviljas är att berörda områden och linjer tillsammans utgör en organisatoriskt och tekniskt sammanhållen enhet.

Enligt *sjätte stycket* skall ett beviljat undantag endast kunna upphöra att gälla i vissa särskilda fall. Ett sådant är när en koncession, som gäller för någon del av den genom undantaget bildade redovisningsenheten, löper ut. Ett annat skäl är om synnerliga skäl föreligger. Sådana synnerliga skäl kan vara att ledningen fått en annan funktion än den hade när undantaget beviljades eller att en försäljning har lett till förändringar utan att koncessionen upphört.

4 kap. Nättariffer

Särskilt om nättariffer för område

3 § Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen.

Om ett eller flera områden slås samman helt eller delvis skall en enhetlig nättariff för det nya området börja tillämpas senast tre år efter sammanslagningen.

Nättariffen för en användaranläggning som undantagits från kravet på koncessionsplikt med stöd av 2 kap. 4 §, och som är ansluten direkt till transformator, får utformas med utgångspunkt i nättariffen för högre spänning med tillägg för nedtransformeringen.

Paragrafens tredje stycke är nytt och innebär att den som driver ett eget ledningsnät och medgivits undantag från koncessionsplikten, och som tar ut el direkt från en transformator, inte skall behöva betala den nättariff som gäller på den lägre spänningsnivån. Elkunden utnyttjar i detta fall inte nätet på den lägre spänningsnivån, och bör därför kunna betala den tariff som gäller på den spänningsnivå från vilken transformeringen sker plus ett tillägg för nedtransformeringen.

Med nättariffen för högre spänning avses den tariff som tillämpas vid uttag på det nät från vilken transformeringen sker i det aktuella fallet.

Undantagen från koncessionsplikten enligt 2 kap. 4 § gäller endast för vissa slag av ledningar eller stationer eller ledningar eller stationer inom vissa områden.

Särskilt om nättariffer för linje

5 § På en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt (regionledning), får inte nättariffen, utom engångsavgift för anslutning, på varje spänningsnivå utformas med hänsyn till var en uttagspunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan nätkoncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje.

Tillstånd till avvikelse från vad som anges i första stycket får meddelas i enlighet med 6 §.

Nättariff för en elektrisk anläggning som är ansluten direkt till transformator får utformas med utgångspunkt i nättariffen för högre spänning med tillägg för nedtransformeringen.

Paragrafens nya tredje stycke motsvarar för regionledningar det föreslagna nya tredje stycket i 4 kap. 3 §, men utan begränsningen till elkunder som undantagits från koncessionsplikten. Bestämmelsen innebär att den som tar ut el direkt från en transformator, och som således inte utnyttjar ledningen på den lägre spänningsnivån, inte skall behöva betala den nättariff som gäller på den lägre spänningsnivån. Detta är en princip som redan gäller och tillämpas, och att den nu förs in lagtexten innebär en markering av att den skall gälla för alla slag av elkunder.

Med nättariffen för högre spänning avses den tariff som tillämpas vid uttag på det nät från vilken transformeringen sker i det aktuella fallet.

8 § Vid *bedömningen* av nättariffen för en regionledning skall nätkoncessionshavarens *hela verksamhet* bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Nätkoncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom en och samma region anslutna till en annan nätkoncessionshavares ledning skall *dock* bedömas samlat.

Ändringen i paragrafen föranleds av att den tidigare bestämmelsen som särskilt reglerade nätkoncessionshavarens kostnader för nedtransformeringar har tagits bort (punkten 2 enligt paragrafens

tidigare utformning). Vidare har paragrafens lydelse ändrats i överensstämmelse med utredningens förslag om ändrad prövning av skäligheten i nättariffer. Enligt detta förslag skall prövningen ske genom en jämförelse av nätkoncessionshavarens samlade intäkter i förhållande till hans prestation. Konkret innebär förslaget en ändring av 4 kap. 1 § ellagen (SOU 2000:90). Detta innebär att skälighetsbedömningen av hela regionnätverksamheten skall baseras på en bedömning av de samlade intäkterna i förhållande till prestationen. Därför har "skälighetsbedömning" ersatts med "bedömning" i denna paragraf.

Som en följd av dessa förändringar skall nätkoncessionshavarens hela verksamhet, med undantag för de kostnader som omfattas av paragrafens andra stycke, bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Denna reglering innebär alltså, för samma koncessionshavare, att nättariffen kommer att bli högre ju lägre den spänning är vid vilken elen tas ut. Till skillnad mot tidigare blir nättariffen däremot inte högre om det i just det aktuella området krävts fler nedtransformeringar än i andra områden.

Paragrafens andra stycke motsvarar punkten 1 enligt paragrafens tidigare lydelse och reglerar de kostnader som nätkoncessionshavaren har för regionledningar anslutna till annan koncessionshavares ledning. Dessa kostnader utgörs till den helt övervägande delen av avgiften för överföring på stamnätet. Nättariffen på stamnätet är lägesberoende och regeln innebär att vid bedömningen av dessa kostnader skall kostnaderna för en koncessionshavares *samtliga* regionledningar *inom samma region* bedömas samlat, dvs. kostnaderna skall fördelas jämnt på regionledningarna inom regionen. Stamnätstariffens lägesberoende element förs därmed vidare till de nättariffer som tillämpas på underliggande nät.

Beträffande vad som skall anses utgöra "samma region" hänvisas till prop. 1996/97:136 s. 155 f.

9.3 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

9 kap.

13a § Sekretess gäller i ärende enligt lagstiftningen om särskild förvaltning av elektrisk anläggning för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Paragrafen är ny och är föranledd av att vissa avgöranden enligt den föreslagna lagen kan kräva en ingående redovisning av enskilda företags eller personers ekonomiska förhållanden. Detsamma gäller i fråga om personliga förhållanden. Bestämmelsen begränsar utomstående insyn.

Särskilt yttrande och bilagor

Särskilt yttrande

Av sakkunniga Ronald Liljegren och Thorstein Watne

Inledning

I detta särskilda yttrande behandlas regleringen om särskild förvaltning, i huvudsak till den del den avser hot mot elmarknadens funktion som grund för sådan förvaltning. Vidare behandlas beträffande regionnät, frågan om särskilda nättariffer för kunder anslutna direkt till en transformator.

I alla övriga delar instämmer vi i de förslag utredningen kommit fram till.

Särskild förvaltning

Särskild förvaltning med möjlighet att under förvaltningen tillgripa inlösen är den mest ingripande åtgärd som samhället överhuvudtaget kan vidta mot en enskild näringsutövare. Dessa åtgärder bör därför bara kunna användas när ingen annan åtgärd är möjlig för att lösa ett för samhället angeläget allmänt intresse.

I förslaget anges att särskild förvaltning skall kunna tillgripas när uppkomna brister på grund av misskötsamhet mot befintligt regelverk och koncessionsbeslut kan leda till att elförsörjningen eller elmarknadens funktion hotas.

Det råder ingen tvekan om att elnäten och elöverföringen är ett sådant angeläget allmänt intresse där särskild förvaltning och inlösen bör kunna tillgripas som en yttersta utväg.

Inledningsvis vill vi påpeka att begreppet elförsörjning är för vittomfattande och leder tankarna fel. Elförsörjningen är i första hand förknippat med att det finns tillräckligt med effekt och energi i elproduktionen. Denna fråga faller utanför vad nätkoncessions-

havarna har något legalt ansvar för. Elöverföring uttrycker däremot bättre nätägarnas ansvar.

I författningskommentaren till 1 kap 3 § lagförslaget om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar anges att kravet på hot är uppfyllt "så snart det finns en risk för störningar eller avbrott i elöverföringen eller för en skadlig påverkan på elmarknaden som inte kan bedömas som godtagbar". Med tanke på att ingreppet mot den enskilde näringsutövaren är så starkt borde det vara fråga om ett allvarligt hot mot elöverföringen för att särskild förvaltning skall kunna tillgripas

Vi har ingenting emot förslaget att kunna tillgripa särskild förvaltning på grund av att elöverföringen hotas. Vi är däremot emot förslaget att kunna tillgripa särskild förvaltning på grund av att *elmarknadens funktion hotas*. Detta av följande skäl.

Nätföretagen har tilldelats en viktig och central roll för att den konkurrensutsatta elmarknaden skall fungera. Som exempel på sådana uppgifter kan nämnas leverantörsbyten, mätning, rapportering och andelstalsberäkning. Även dessa uppgifter utgör för samhället angelägna allmänna intressen som det är av yttersta vikt att de fungerar. Detta är dock inte allena avgörande för om särskild förvaltning kan anses som en lämplig utväg vid allvarlig misskötsamhet. Enligt grunderna för egendomsskyddet i regeringsformen och äganderättsskyddet i Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna så skall ingreppet vara proportionerligt i förhållande till sitt syfte. Frågan är om det finns alternativa handlingsvägar för att uppnå det avsedda syftet men som är mindre ingripande för den enskilde.

När det gäller problem kring elmarknadens funktion har Nätmyndigheten vid några enstaka tillfällen förelagt nätföretag vid vite att efterkomma bristerna. Detta förfarande har fungerat bra sett ur ett samhällsperspektiv. Dagens regelverk torde därför vara tillräckligt kraftfullt för att hantera problem kring elmarknadens funktion såvitt rör nätverksamhet. Därjämte finns ju också konkurrenslagstiftningen.

Om samhället av någon anledning ändå skulle anse att detta är otillräckligt borde man istället för särskild förvaltning införa att nätföretagens misskötsamhet rörande elmarknadens funktion får åtgärdas på det försumliga företagens bekostnad. Det finns redan idag en väl etablerad marknad som tillhandahåller kompletta tjänster för de centrala elmarknadsfunktioner som åligger nätföretagen. Det torde därför inte vara svårt för en myndighet att

besluta och effektuera dessa åtgärder på den försumliges bekostnad. Ett sådant förfaringssätt torde dessutom snabbare leda till önskvärt resultat.

Regionnät

Utredningen föreslår en bestämmelse innebärande att nättariffen för en regionnätskund som är ansluten direkt till transformator får utformas utifrån nättariffen för överliggande nät med tillägg för nedtransformeringen. Vidare föreslås en bestämmelse innebärande att nättariffen för den som driver ett s.k. icke-koncessionspliktigt nät och som är ansluten direkt till transformator inom ett lokalnät, får utformas enligt samma princip.

Utredningen anger att från branschens sida har särskilt betonats gränsdragningsproblem som en anledning till att ta bort möjligheten till särskilda tariffer för kunder som är direkt anslutna till en transformator. Var går gränsen för "direkt anslutning"? Branschen pekar på att särskilt kunder som råkar ha sin anslutning strax utanför en station kan uppleva prisskillnaden mot de direktanslutna kunderna som orättvis. En grundläggande fördel med en förändring skulle vara att det inte finns någon skarp gräns, stationen, för de villkor kunderna kan erhålla. Denna fördel skulle medföra att en kund som har en anslutning ute på en ledning saknar drivkrafter att ändra denna till en anslutning direkt till en transformator. Med samma motiv finns det heller ingen anledning för en kund att begära nyanslutning direkt i en station. Nackdelen är att vissa kunder som nu har anslutningar direkt till en transformator skulle begära att dessa ändrades till den högre spänningsnivån och att de sedan själva svarade för transformeringen.

Vi ser även andra fördelar med ett förbud mot särskilda tariffer för kunder med anläggningar direkt anslutna till transformator. En sådan förändring skulle medföra att regionnätstarifferna på varje spänningsintervall var öppna för alla kunder, dvs. såväl kunder som ligger anslutna direkt till en transformator som kunder ute på en ledning. Kundens nätavgift skulle i grova drag bestämmas utifrån storleken på kundens uttag och leveransspänningen i anslutningspunkten, dvs. storlek och spänning.

En sådan princip skulle medföra att priset baserades på kundens nytta, vilket är kundorienterat och marknadsriktigt. Det skulle

också vara i linje med utredningens förslag i delbetänkandet om en ny skälighetsbedömning utifrån nätföretagens prestationer.

En sådan princip skulle också medföra mindre ändringar för lokalnätsföretagen. De flesta lokalnätsföretag har inga särskilda stationstariffer utan har nättariffer utifrån storlek och spänning. Inom lokalnät skulle också prisskillnaderna mellan anläggningar anslutna i och utanför station bli väsentligt större. Detta skulle kunna medföra starkare drivkrafter för kunderna att ändra en befintlig anslutning till en anslutning direkt till en transformator eller att begära nyanslutning direkt i en station.

Vi delar dock uppfattningen om att ett förbud mot särskild nättariff för anläggning ansluten direkt till en transformator riskerar att medföra de nackdelar som utredningen konstaterar men att de ovan redovisade fördelarna är minst lika stora som nackdelarna. Vi anser därför att denna fråga i framtiden ytterligare bör belysas t ex i samband med att det görs en översyn av tariffsättningens koppling till koncessionsbegreppet, vilket utredningen angivit att det kan finnas ett framtida behov av (avsnitt 7.2).

Kommittédirektiv

Översyn av vissa bestämmelser om nätverksamhet i ellagen (1997:857), m.m.

Dir.
1999:81

Beslut vid regeringssammanträde den 4 november 1999.

Sammanfattning av uppdraget

En utredare tillkallas med uppdrag att utreda om bestämmelserna om nätverksamhet i ellagen (1997:857) behöver ändras och att i så fall föreslå sådana ändringar. Först skall utredaren analysera behovet av:

- förändringar av regleringen och tillsynen av nätverksamhet och föreslå de regler och övriga förändringar som behövs,
- närmare precisering av nätmyndighetens tillsynsansvar och lämna förslag till de regler som behövs,
- skärpningar av regelverket för avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet och lämna förslag till de regler som behövs,
- författningsstöd för att främja en omstrukturering av nätföretagen som leder till att tarifferna utjämnas mellan tätortskunder och landsbygds-kunder och lämna förslag till de regler som behövs.

Därefter skall utredaren lämna förslag till regler för tvångsförvaltning av nätkoncession.

Bakgrund

Ellagstiftningen

Riksdagen beslutade hösten 1995 att ett nytt regelverk för elmarknaden skulle träda i kraft den 1 januari 1996 (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). Beslutet innebar omfattande förändringar i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Genom beslutet infördes vidare en ny lag, lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Riksdagen beslutade i oktober 1997 att bestämmelserna i ellagen och lagen om handel med el, m.m. skulle föras samman till en ny ellag (prop 1996/97:136, bet 1997/98:NU3, rskr. 1997/98:27). Det materiella innehållet i den nya ellagen baseras i huvudsak på den från år 1996 gällande ellagstiftningen. Vissa ändringar och kompletteringar av lagstiftningen har dock gjorts utifrån förslag i betänkandet Ny ellag (SOU 1995:108), betänkandet Regler för handel med el (SOU 1996:49) och betänkandet Konsumentskydd på elmarknaden (SOU 1996:104). Ellagen (1997:857) trädde i kraft den 1 januari 1998.

I regeringens proposition med förslag till vissa ändringar i ellagen (prop. 1997/98:159) behandlades i första hand ändringar som krävdes för genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (96/92/EG) om gemensamma regler för den inre marknaden för el, det s.k. elmarknadsdirektivet (EGT L 27, 30.1.1997, s. 20, Celex 396L0092). Därutöver föreslogs vissa ändringar i ellagen som syftade till att förbättra elmarknadens funktionssätt.

I propositionen anförde regeringen att vissa frågor om ändringar i regelverket som rör nätverksamhet bör utredas särskilt. Det gällde frågor om avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet, tariffutjämning mellan tätorts- och glesbygdskunder och tvångsförvaltning av nätkoncession.

I maj 1999 presenterade regeringen propositionen Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m. (prop. 1998/99:137). Där föreslogs vissa ändringar i ellagen (1997:857) som syftade till att möjliggöra undantag från grundprincipen om timvis mätning för vissa elanvändare. Den 13 oktober 1999 beslutade riksdagen att schablonberäkning skall införas fr.o.m. den 1 november 1999 (prop. 1998/99:137, bet. 1999/2000:NU4, rskr. 1999/2000:1).

Regleringen och tillsynen av nätverksamhet

Produktion och handel med el skall bedrivas i konkurrens. Det skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress i elförsörjningen och valfrihet för elkonsumenterna. Överföring av el (nätverksamhet) är ett naturligt monopol som regleras och övervakas av den s.k. nätmyndigheten med stöd av ellagen. Denna myndighetsfunktion låg tidigare hos Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), men övergick till Statens energimyndighet när myndigheten inrättades år 1998.

Reglering av nätverksamhet syftar till att nätverksamhet skall bedrivas effektivt och rationellt, och att nätföretagens monopolställning inte skall missbrukas. En huvudprincip i ellagen är att nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder, dvs. vara objektiva och icke-diskriminerande. Skäligheten hos nättariffer och andra villkor för nättjänster som ett nätföretag tillämpar kan prövas av nätmyndigheten.

Nätmyndigheten redovisade våren 1997 en strategi för tillsyn av nätverksamhet. Myndigheten har också tagit fram en metod för att åstadkomma effektiviseringsstryck på nätverksamhet. Metoden bygger på faktorprisindex. Med utgångspunkt i denna metod har de krav som bör ställas på produktivitetens utvecklingen i nätverksamhet angetts i ett allmänt råd från NUTEK (1997:1).

Hösten 1998 redovisade Statens energimyndighet i rapporten Utvecklingen på elmarknaden 1998 ett regeringsuppdrag att följa utvecklingen på elmarknaden bl.a. beträffande nätverksamhet. Av rapporten framgår att det förekommer betydande skillnader i nättariffer mellan nätföretagen. En viktig förklaring till detta är skillnader i kundtätthet. Därutöver finns det dock betydande avgiftsskillnader mellan nätföretag med likvärdiga fysiska förutsättningar.

Enligt rapporten har erfarenheterna visat att den metod för skälighetsbedömning som här avses inte är tillräckligt ändamålsenlig för att det skall gå att nå snabba resultat i fråga om tillsyn av nätavgifternas skälighet. Med den redovisade metoden har det visat sig svårt att slutföra skälighetsutredningen på kortare tid än ett år. Energimyndigheten initierade därför hösten 1998 ett projekt för att utveckla metodiken för både uppföljning och tillsyn av nätföretagen. Det ena projektet syftar till att öka tydligheten vad gäller kostnader och prestationer och därmed jämförbarheten mellan nätföretagen. Det andra projektet syftar till att granska

alternativa tillsynsmodeller, bl.a. med avseende på hur begreppet skälig nättariff bör tillämpas.

Under år 1998 avslutade och avskrev Energimyndigheten ett stort antal prövnings- och tillsynsärenden initierade främst under 1996 utan närmare åtgärder. Ärendena var, trots att utredning pågått sedan 1996, ännu inte färdiga för avgörande. Myndigheten bedömde att det inte var meningsfullt att driva ärendena vidare främst därför att de var relativt gamla men även för att förhållandena ändrats i väsentlig mån sedan de initierades.

Avgränsning av nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

En viktig förutsättning för en fungerande handel med el och en effektiv nätverksamhet är att det inte förekommer s.k. korssubventionering. Korssubventionering innebär att överskott från nätverksamhet kan användas för att ekonomiskt stödja konkurrensutsatt verksamhet, främst elproduktion eller elhandel. Detta kan leda till att nättariffer blir oskäliga och konkurrensen på den fria marknaden snedvrids.

I ellagen finns det särskilda bestämmelser som syftar till att motverka korssubventionering och säkerställa en effektiv tillsyn av nätverksamheten. En huvudprincip i regelverket är att det skall råda boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan nätverksamhet. För att dessa funktioner inte skall blandas samman har det i lagstiftningen införts krav på åtskillnad mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. En juridisk person som producerar och handlar med el får inte bedriva nätverksamhet.

All nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas åtskild från annan verksamhet. Revisorerna hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamhet och i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om nätverksamheten redovisats enligt gällande bestämmelser.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att ellagens bestämmelser är avsedda att ge nätmyndigheten sådana förutsättningar för insyn i och kontroll av de ekonomiska förhållandena i nätverksamheten att korssubventionering kan förhindras.

Mot bakgrund av de erfarenheter av korssubventionering som framkommit i uppföljningen av elmarknadsreformen uppdrog regeringen i juni 1997 åt NUTEK att överväga behovet av att

skärpa ellagstiftningens krav på avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.

NUTEK redovisade uppdraget i oktober 1997 med rapporten Korssubventionering på elmarknaden och föreslog vissa mindre skärpningar av regelverket. Det gällde bl.a. tydligare krav på nätföretagen att redovisa borgensförbindelser och andra ekonomiska ansvarsförbindelser samt en straffavgift vid försenad eller felaktig årsrapport för nätverksamhet. NUTEK bedömde att mer genomgripande förändringar av regelverket på elmarknaden borde anstå tills elmarknadsreformen fått fullt genomslag.

NUTEK lämnade över vissa förslag till skärpningar av regelverket som kunde aktualiseras i framtiden. Ett förslag var att utreda möjligheten att införa en straffavgift vid klara fall av korssubventionering. Vidare föreslogs att nätföretagen skulle förbjudas att från närstående företag upphandla förlustel, dvs. el som används för att täcka överföringsförluster i nätet. Som ett andrahandsalternativ föreslogs att nätföretagen skulle åläggas att upphandla el i konkurrens genom ett anbudsförfarande i enlighet med lagen (1992:1528) om offentlig upphandling. Slutligen föreslogs att nätföretagen skulle förbjudas att ikläda sig borgensförbindelser och andra ekonomiska ansvarsförbindelser till förmån för konkurrensutsatt verksamhet. Enligt NUTEK borde dessa förslag utredas i särskild ordning.

Rapporten remissbehandlades. Huvuddelen av remissinstanserna instämde i NUTEK:s överväganden och förslag. En utbredd uppfattning bland remissinstanserna var dock att eventuella skärpningar av regelverket måste föregås av ytterligare utredning och överväganden, bl.a. när det gällde förslagets praktiska och ekonomiska konsekvenser, legala utformning och förenlighet med annan lagstiftning.

I prop. 1997/98:159 om genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el föreslog regeringen vissa regeländringar som byggde på några av NUTEK:s förslag. Enligt regeringens förslag skulle genom tillägg i ellagen en straffavgift införas vid försenad eller felaktig årsrapport för nätverksamhet. Vidare anförde regeringen att det i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet skall införas ett uttryckligt krav på att nätföretagen skall redovisa garantier, borgensåtaganden och andra liknande ekonomiska utfästelser till förmån för närstående juridiska personer.

Regeringen bedömde att NUTEK:s övriga förslag var mer genomgripande och att de därför behövde övervägas ytterligare och att förändringar av regelverket borde anstå eftersom elmarknadsreformen ännu inte fått fullt genomslag i elbranschen. Regeringen framhöll vidare att det bör finnas en beredskap att snabbt skärpa regelverket för elmarknaden om de pågående informations- och utbildningsinsatserna och utvecklingen av rättspraxis inte leder till att risken för korssubventionering minskar.

Åtgärder för att åstadkomma tariffutjämning mellan tätort och glesbygd

Nättariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Att nättariffen skall utformas på sakliga grunder innebär att tarifferna inom ett nätområde skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Skilda tariffer får tillämpas på grupper av kunder med olika kostnadsbild. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma nättariff. Vid bedömning av nättariffen på lokalnivå skall enligt huvudregeln varje koncessionsområde behandlas för sig. Det är prisförhållandena i det aktuella området som skall beaktas.

Kostnaderna för att överföra el är generellt sett högre på landsbygden än i tätorter, främst till följd av högre kapital- och underhållskostnader per elabonment. Nätavgifterna för samma slags kund kan därför skilja sig åt betydligt mellan tätorts- och landsbygdsområden. Ett viktigt mål för elreformen är att jämna ut dessa skillnader.

Ellagen innehåller flera bestämmelser som har till syfte att inom ramen för den gällande områdesstrukturen jämna ut nättarifferna mellan tätorts- och landsbygds-kunder. Bl.a. finns det bestämmelser om förbud mot geografisk indelning eller zonindelning inom en nätkoncession för område. Ett motsvarande förbud finns mot avståndsberoende tariffer för regionledningar.

Nätmyndigheten kan på koncessionshavarens begäran medge undantag från kravet att varje koncessionsområde skall redovisas för sig. Ett sådant undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nättariff tillämpas i alla berörda koncessionsområden. Områdena skall ligga geografiskt nära varandra och utgöra en för nätverksamhet lämplig enhet. Om nätkoncessionerna får redovisas samlat skall de också vid skälighetsbedömningen av nättariffen ses

som ett område. Möjligheten för koncessionshavaren att ansöka om samredovisning eller sammanslagning av nätområden är ett viktigt instrument för att främja en utjämning mellan tarifferna i tätort och glesbygd. Samredovisningen är frivillig. I ett längre perspektiv kan skillnaderna i kostnadsstruktur mellan tätorts- och glesbygdskunder leda till att nätföretagen allt mer delas upp i dessa två grupper av företag. Därigenom kan möjligheten till tariffutjämning försvinna.

I samband med prövning av en ansökan om nätkoncession för område försöker nätmyndigheten att åstadkomma områden med en lämplig sammansättning av tätorts- och glesbygdskunder för att uppnå en utjämning av nättarifferna. Nätmyndigheten kan också med stöd av 2 kap. 12 § ellagen ändra gränserna för en nätkoncession för område, om det behövs för en ändamålsenlig nätverksamhet och om det kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren. De legala styrmedlen för att åstadkomma rationella nätområden i samband med koncessionsprövning är dock begränsade och bygger främst på frivillig medverkan från de berörda nätföretagens sida. Direkta avslag på ansökningar om förlängningar av existerande koncessioner har inte förekommit. En vanlig metod har i stället varit att besluta om kortare koncessionstider än normalt eller om tillfälliga förlängningar.

Enligt NUTEK:s rapport Rationella nätkoncessioner för område – kriterier för lämplig enhet, har koncessionsgivningen varken i Sverige eller i våra nordiska grannländer använts som tvingande medel för att åstadkomma lämpliga sammanslagningar av nätområden. Istället söker man uppnå den eftersträvade integrationen genom indirekta krav på effektiviseringar. Detta bör enligt NUTEK:s bedömning också i fortsättningen vara det huvudsakliga medlet.

NUTEK bedömer att det finns en möjlighet att rationalisera nätverksamheten vilket skulle kunna medge en långtgående tariffsänkning för glesbygdskunder, utan motsvarande höjning av tätortstarifferna. Myndigheten bedömer att det behövs kompletterande regler för att den på ett mer kraftfullt sätt skall kunna se till att samordnings- och stordriftsfördelarna i nätverksamheten tas till vara samtidigt som olämpligt sammansatta koncessionsenheter elimineras. Särskilt nämns regler för tvångsförvaltning av nätkoncession. NUTEK föreslår allmänna kriterier för vad som skall betraktas som lämplig nätenhet, men bedömer att dessa kriterier inte bör kvantifieras utan anpassas till de enskilda fallen.

Vidare föreslår NUTEK vägledande kriterier som skall användas vid beslut om sammanslagningar av koncessioner som berör flera företag. NUTEK bedömer att inte heller dessa kriterier skall kvantifieras utan att de skall anpassas till det enskilda fallet.

NUTEK föreslår också att restriktionen om geografisk närhet inte skall vara bindande vid beslut om sammanläggning av koncessionsområden. Slutligen föreslår NUTEK att det ges en legal grund för differentiering av nätavgifter under en övergångsperiod vid sammanläggning eller samredovisning av nätkoncessioner.

Rapporten har remissbehandlats. Flera av remissinstanserna ansåg att det behövdes ytterligare utredning på området.

I prop. 1997/98:159 underströk regeringen behovet av en tariffutjämning mellan tätorts- och glesbygdskunder. Regeringen bedömde att en strukturomvandling av lokaldistributionen bör ske på ett sådant sätt att samordnings- och stordriftsfördelar kan tas till vara. Regeringen framhöll också att nätmyndighetens tillsyn av nätföretagen, bl.a. i form av krav på effektivisering av nätverksamheten, även fortsättningsvis bör vara huvudmetoden för att främja strukturomvandlingen. Regeringen föreslog en ändring av ellagen som innebär att det vid sammanläggning och samredovisning av nätområden ges möjlighet till en successiv tariffutjämning under en treårsperiod.

Tvångsförvaltning av nätkoncession

Ett föreläggande mot ett nätföretag kan förenas med vite. Även om en koncessionshavare utsätts för sanktioner är det inte säkert att brister blir åtgärdade. Om en koncessionshavare i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt ellagen är det möjligt att återkalla en nätkoncession med stöd av 2 kap. 18 § ellagen.

Det kan dock förutsättas att koncessionshavaren erinrats om sina förpliktelser och att ett eller flera vitesförelägganden har meddelats innan en återkallelse sker. Att en återkallelse verkligen sker blir därför aktuellt endast i undantagsfall. Återkallelse skall enligt lagens förarbeten ske som en yttersta åtgärd mot en koncessionshavare (prop. 1996/97:136 s. 54).

Bestämmelserna om återkallelse måste vara möjliga att använda på ett verkkningsfullt sätt. En fråga i detta sammanhang är hur en fortsatt överföring av el skall kunna säkerställas. Det saknas för

närvarande närmare regler för tvångsförvaltning av nätkoncession. Frågan behandlades av Ellagstiftningsutredningen (ELU) i slutbetänkandet Ny ellag (SOU 1995:106). ELU föreslog en reglering som innebar att det skulle vara möjligt för staten att mot ersättning förfoga över ledningen eller ledningsnätet under en begränsad tid. Enligt förslaget borde denna tid vara relativt lång, dock högst fem år. Beslut om sådant förfogande skulle enligt förslaget fattas av nätmyndigheten, om en nätkoncession återkallas eller i annat fall upphör att gälla.

Vid remissbehandlingen av ELU:s slutbetänkande framförde NUTEK att ELU:s förslag till tvångsåtgärder bör kompletteras med bestämmelser bl.a. om hur en förvaltare skall utses och om de förpliktelser och befogenheter som förvaltaren och nätägaren skall ha under den period som elnätet ställts under tvångsförvaltning.

I prop. 1996/97:136 Ny ellag anförde regeringen att den närmare utformningen av bestämmelser om tvångsförvaltning bör utredas vidare.

En parallell till situationer med tvångsförvaltning av nätkoncessioner finns inom bostadsområdet i fråga om tvångsförvaltning av hyresfastighet. Sådan tvångsförvaltning är aktuell när en hyresvärd i väsentlig mån inte fullgör de skyldigheter som enligt lag åligger honom. Närmare bestämmelser om tvångsförvaltning finns i bostadsförvaltningslagen (1977:792).

Utredningsuppdraget

En särskild utredare skall se över vissa bestämmelser samt föreslå vissa ändringar av bestämmelserna om nätverksamhet i ellagen (1997:857). Uppdraget har två delar. Den första delen innehåller frågorna om tillsyn av nätverksamhet, behov av precisering av tillsynen, avgränsningen mellan nät- och elhandelsverksamhet och utjämning av tariffer mellan tätort och glesbygd. Den andra delen avser förslag till regelverk för tvångsförvaltning av nätkoncession.

Tillsyn av nätverksamhet

Kostnaderna för elöverföring utgör generellt sett omkring en tredjedel av de samlade elkostnaderna för kunderna. En allmän bedömning är att det går att effektivisera nätverksamheten. Regleringen och tillsynen av nätverksamheten är av central

betydelse för att säkerställa att nätverksamhet bedrivs effektivt och rationellt och att nätföretagen inte skall missbruka sin monopolställning.

Regelverket för nätverksamhet har med några smärre undantag varit i kraft sedan år 1996. Vissa erfarenheter visar på svårigheter att utveckla och tillämpa centrala begrepp i regleringen, t.ex. begreppet skäliga nättariffer, och att åstadkomma ett effektiviseringsstryck på nätverksamhet.

Mot denna bakgrund bör en översyn göras av regleringen och tillsynen av nätverksamheten. Utredaren skall analysera erfarenheterna och effekterna av regleringen och tillsynen av nätverksamheten. Utredaren skall beakta resultaten av Energimyndighetens projekt för utveckling av metodik för uppföljning och tillsyn av nätföretagen som initierades under 1998. Utredaren skall vidare följa resultatet av Energimyndighetens förelägganden i slutet av september 1999 om skäligheten i ett stort antal nätföretags höjningar av nättarifferna avseende överföring av el. I detta arbete skall utredaren beakta erfarenheter inom motsvarande område i andra länder. I uppdraget ingår vidare att lämna konkreta förslag till sådana förändringar som behövs i regelverket eller tillsynen i övrigt. Utredaren skall i detta sammanhang beakta eventuella behov av förändringar av resurser, organisation och inriktning på tillsynsarbetet.

Precisering av tillsynsansvar

I ellagen finns det vissa oklarheter om var gränsen går för Energimyndighetens ansvar. Det är t.ex. inte klart om tillsynsansvaret omfattar kvaliteten av nätföretagens elleveranser till enskilda kunder. Utredaren skall analysera gränserna för Energimyndighetens tillsynsansvar och föreslå de regler som behövs för att precisera detta.

I ellagen finns inte någon uttrycklig bestämmelse om hur lång tid tillbaka i tiden tillsynsmyndigheten är skyldig att pröva en anmälan från en konsument. Av 3 § förordningen (1998:1583) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden framgår att nämnden som huvudregel inte prövar tvister där anmälan har kommit in mer än sex månader efter det att näringsidkaren helt eller delvis avvisat konsumentens krav. Utredaren skall överväga

möjligheten att införa en liknande ordning i ellagen och i förekommande fall föreslå regler med detta syfte.

Avgränsning av nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet

Utredaren skall analysera behovet av ytterligare skärpningar av regelverket för avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. En utgångspunkt för utredarens arbete skall vara de överväganden och förslag som redovisats i NUTEK:s rapport Korssubventionering på elmarknaden. En annan utgångspunkt skall vara vissa former av samarbete mellan nät- och elhandelsföretag, t.ex. gemensamma kundregister, gemensamma utskick och gemensam fakturering. Utredaren är fri att ta med andra åtgärder i sina överväganden.

I uppdraget ingår att närmare analysera åtgärdernas effektivitet när det gäller att förhindra korssubventionering. Beträffande förslaget om straffavgift vid klara fall av korssubventionering skall utredaren särskilt analysera möjligheterna att ställa upp objektiva och effektiva kriterier för att avgöra förekomsten av korssubventionering.

Utredaren skall vidare analysera förslagets konsekvenser för berörda företag inom elområdet, bl.a. vad gäller företagets kostnader. Utredaren skall också analysera konsekvenserna för myndigheternas tillsynsarbete. Dessa konsekvenser skall vägas mot åtgärdernas förväntade effekter på korssubventioneringen. Utredaren skall också bedöma åtgärdernas eventuella effekter på konkurrenssituationen och företagsstrukturen på elmarknaden.

Om utredaren finner att det är motiverat med ytterligare skärpningar av regelverket för avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet skall denne föreslå de regler som behövs. En sådan skärpning kan till exempel vara att ett företag som bedriver nätverksamhet inte skall tillåtas ha samma företagsledning som ett företag som bedriver elhandel. I detta sammanhang bör utredaren särskilt uppmärksamma om de föreslagna skärpningarna av regelverket är förenliga med annan lagstiftning.

Utredaren skall särskilt uppmärksamma koncernförhållanden mellan företag som bedriver nätverksamhet och företag som bedriver handel med el, t.ex. att nätföretag ställer ekonomiska säkerheter till förmån för närstående elhandelsföretag och annan

konkurrensutsatt verksamhet. Utredaren skall överväga om det behövs åtgärder för att förhindra detta.

Tariffutjämning mellan tätort och glesbygd

Utredaren skall analysera behovet av författningsstöd för att möjliggöra för nätmyndigheten att tvinga fram en omstrukturering som tillvaratar samordnings- och stordriftsfördelarna i nätverksamheten, samtidigt som olämpligt sammansatta koncessionsenheter elimineras. Om utredaren finner att lag- eller förordningsstöd behövs ingår det i uppdraget att föreslå lämplig reglering. En utgångspunkt för utredaren är i detta sammanhang att en omstrukturering mot nätområden med lämplig sammansättning i första hand skall ske genom företagens frivilliga medverkan och främjas genom indirekta åtgärder.

Utredaren skall överväga möjligheten att dels införa en skyldighet för nätföretagen att samredovisa nätområden, dels förhindra att nätområden avyttras på ett sätt som motverkar en tariffutjämning. Utredaren skall föreslå eventuella regler med detta syfte. I detta sammanhang skall särskild uppmärksamhet ägnas åt förenligheten med annan lagstiftning.

Utredaren skall särskilt analysera effekterna av att ta bort restriktionen om geografisk närhet vid beslut om sammanläggning av koncessionsområden.

Tvångsförvaltning av nätkoncession

Utredaren skall utarbeta och föreslå närmare bestämmelser om tvångsförvaltning av nätkoncession i samband med att koncession återkallas enligt 2 kap. 18 § ellagen. Bestämmelserna skall säkerställa en fortsatt leverans av el till berörda kunder. De skall vidare reglera bl.a. ersättningsvillkor, tvångsförvaltningens utsträckning i tiden, frågan om hur förvaltare utses samt de förpliktelser och befogenheter som förvaltaren och nätägaren skall ha under den period som elnätet ställs under tvångsförvaltning.

Tidsplan

Utredaren skall senast den 1 september 2000 redovisa sina överväganden och lämna förslag till lagstiftning beträffande den första delen av uppdraget, dvs. regleringen av tillsyn av nätverksamhet, behovet av precisering av tillsynen, avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet samt utjämning av tariffer mellan tätort och glesbygd.

Utredaren skall senast den 1 mars 2001 redovisa sina överväganden och lämna förslag till lagstiftning i fråga om den andra delen av uppdraget, dvs. regler för tvångsförvaltning.

(Näringsdepartementet)

Tilläggsdirektiv till Elnätsutredningen

Dir.
2001:7

Beslut vid regeringssammanträde den 1 februari 2001.

Sammanfattning av uppdraget

Elnätsutredningen (N 1999:12) ges genom tilläggsdirektiv i uppdrag att överväga förslag till ändringar av bestämmelser om nättariffer för regionledning. Om utredaren finner att det behövs kan han också föreslå ändringar i bestämmelserna om nätkoncession. Utredaren skall också analysera konsekvenserna av de föreslagna ändringarna.

Bakgrund

Regeringen bemyndigade den 4 november 1999 (dir. 1999:81) chefen för Näringsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda om bestämmelserna om nätverksamhet i ellagen (1997:857) behöver ändras och i så fall föreslå sådana ändringar. Utredaren redovisade i oktober 2000 sitt arbete när det gäller den första delen av uppdraget, dvs. regleringen av tillsyn över nätverksamhet, behovet av precisering av tillsynen, avgränsning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet samt utjämning av tariffer mellan tätort och glesbygd. Utredaren skall senast den 1 mars 2001 redovisa sina överväganden och lämna förslag till lagstiftning i fråga om den andra delen av uppdraget, dvs. regler för tvångsförvaltning.

I Elnätsutredningens delbetänkande Elnätsföretag Regler och tillsyn (SOU 2000:90) föreslås bl.a. en ny inriktning på tillsynen av nätverksamhet för att åstadkomma en effektiv reglering. Enligt Elnätsutredningen är det möjligt, men orimligt resurskrävande, att

bibehålla en tillsyn över nättarifferna som innefattar en granskning av företagens kostnader som en viktig del av skälighetsbedömningen. Utredningen föreslår därför att bedömningen av om nätföretagens tariffer är skäliga eller inte, inte längre i första hand skall utgå från nätföretagens kostnader. I stället skall den se till den prestation som ett nätföretag utför och om nättariffen står i rimlig proportion till denna prestation.

Den föreslagna inriktningen på tillsynen gäller såväl för nätverksamhet som bedrivs med stöd av nätkoncession för linje som för nätverksamhet som bedrivs med stöd av nätkoncession för område.

Behovet av en översyn av bestämmelserna om regionnät

Elnätsutredningen bedömer emellertid också att en översyn av bestämmelserna om nätkoncession för linje vore nödvändig för att åstadkomma en ändamålsenlig och effektiv reglering. Anledningen till detta är att bestämmelserna om hur nättariffer för linje skall utformas ofrånkomligt leder till tolkningsvårigheter för såväl nätföretagen som för tillsynsmyndigheten. Vidare är reglerna om tariffsättning för linje komplexa, vilket innebär att tillsynen blir komplicerad. Utredningen pekar även på flera områden där det kan ifrågasättas om bestämmelserna om nätkoncession är ändamålsenliga.

Statens energimyndighet har i ett projektarbete - Metodutveckling beträffande regionnätstariffer - gått igenom nuvarande bestämmelser för nättariffer för linje. Enligt Energimyndigheten finns stora oklarheter i ellagen när det gäller dessa delar.

Nuvarande bestämmelser

Det svenska elnätet består av stamnät samt regionala och lokala nät. Stamnätet täcker hela Sverige. Regionnäten kopplar samman stamnätet med lokalnäten och vissa större mottagare av el. Vissa regionnät omfattar också anslutningar till elnät utanför Sveriges gränser. Detta gäller t.ex. elnäten på Åland och Bornholm som utnyttjar det svenska elsystemet för sin elförsörjning.

Enligt koncessionsbestämmelserna kan nätverksamhet bedrivas med stöd av antingen nätkoncession för linje eller nätkoncession för område. En nätkoncession för linje kan avse en ledning som

ingår i stamnätet eller en ledning som kan anses ha antingen en regionnätsfunktion eller lokalnätsfunktion. Koncessionsbestämmelserna tar inte hänsyn till vilken funktion en nätkoncession för linje har. Däremot finns en sådan uppdelning när det gäller hur nättariffer skall utformas. Denna uppdelning är beroende av om linjen är en stamledning, en ledning med en spänning om 220 kilovolt eller däröver, eller en regionledning, alltså en ledning med en spänning som understiger 220 kilovolt. Vidare skall, vid redovisning av nätverksamhet, nätkoncession för område redovisas skilt från nätkoncession för linje. Regeringen får föreskriva om undantag från denna bestämmelse för ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och som organisatoriskt och tekniskt ingår i ett nät som omfattas av nätkoncession för område. I de fall en nätkoncession för linje redovisas tillsammans med en nätkoncession för område ingår också linjen i underlaget för områdets nättariffer.

Nätkoncession för område innehas av lokalnätsföretag. Den som har nätkoncession för område har i praktiken ensamrätt, men även skyldighet, att på skäligen villkor ansluta elanvändare till näten och att på skäligen villkor överföra el till användarna inom området.

I ett beslut om nätkoncession för område skall en viss högsta tillåtna spänning anges. Denna spänningsgräns anger den högsta tillåtna spänning som får finnas på ledningsnätet och markerar också omfattningen av det faktiska monopolet på ledningsbyggande och anslutningar inom området. Spänningen bestäms individuellt för varje nätkoncession och grundas på sökandens uppgifter och övriga omständigheter. Utgångspunkten skall vara att den spänning som kan förutses behövas under den planerade koncessionstiden skall anges i beslutet om nätkoncession för område.

Praxis har utvecklats till att denna gräns i normalfallet bestäms till 20 kilovolt, men det förekommer att spänningsgränser på upp till 130 kilovolt har beviljats. Den nuvarande uppdelningen mellan nätkoncession för område och nätkoncession för linje ändrades inte i samband med avregleringen av elmarknaden den 1 januari 1996 och har varit i kraft sedan 1958.

I ellagens bestämmelser om nättariffer definieras en regionledning som en ledning som omfattas av nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt. Detta innebär att samtliga regionledningar omfattas av samma bestämmelser oavsett om de har en spänning på 6, 10, 20, 30, 40, 50, 70 eller 130 kilovolt, om de inte tekniskt och organisatoriskt redovisas i ett nät som omfattas

av nätkoncession för område. Det kan ifrågasättas om den nuvarande uppdelningen mellan nätkoncession för linje och nätkoncession för område borde ligga till grund för bestämmelserna om nättariffer. Ett annat alternativ är att minska skillnaderna mellan bestämmelser för lokalnät respektive regionnät.

Konsekvenser av nuvarande bestämmelser

En konsekvens av nuvarande skillnader i bestämmelserna är att det kan vara lönsamt för vissa kunder att göra en så kallad tariffinvestering. Med detta menas att det är lönsamt för kunden att det byggs ett nytt nät som ersätter ett befintligt nät. En kund kan i vissa fall vinna på att det byggs ett nytt nät för anslutning till regionnätet i stället för att kunden behåller befintlig anslutning till lokalnätet. En sådan investering i regionnätet ger inget samhälls-ekonomiskt mervärde, tvärtom, men minskar kostnaden för kunden. Däremot kan kostnaderna för de kunder som fortsatt är anslutna till lokalnätet komma att öka.

En del regionnätsföretag har en relativt hög fast avgift för varje uttagpunkt. Detta medför att en kund (oftast ett lokalnätsföretag) som har flera uttagpunkter måste betala en betydligt högre sammanlagd avgift än en kund som endast har en uttagpunkt, även om de har ett lika stort totalt effektuttag. Dessa kunder skulle kunna vinna på att det byggs ett nytt nät som reducerar antalet uttagpunkter och därmed kundens kostnader.

Enligt lagstiftningen får nätkoncession meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt (2 kap. 6 § ellagen). Bestämmelsen syftar till att hindra att samhälls-ekonomiskt onödiga anläggningar byggs, t.ex. att nya ledningar byggs där det redan finns tillräcklig överföringskapacitet. Nätmyndigheten har också i beslut sagt nej till sådana utbyggnader. Mot denna bakgrund torde således inte samhälls-ekonomiskt olönsamma utbyggnader ske. Ett lokalnätsföretag som vill reducera antalet uttagpunkter genom att bygga ut det egna ledningsnätet kan däremot göra detta inom ramen för gällande lagstiftning. Detta gäller i vart fall så länge företaget håller sig inom den högsta spänning som gäller för området.

Det är enligt Elnätsutredningen otillfredsställande att situationer kan uppstå där tariffinvesteringar är lönsamma, eftersom det visar att regleringen är ineffektiv.

Lokalnätsföretagens kostnader för överliggande nät motsvarar cirka en tredjedel av de totala kostnaderna i nätverksamheten. En effektiv reglering av nättarifferna för regionledningar är därför viktig för att elanvändarnas totala nätavgifter inte skall bli för höga. De nuvarande detaljerade bestämmelserna om nättariffer för regionledningar medför osäkerhet och tillämpningsproblem som försvårar såväl tariffsättningen som tillsynen. Vidare kan det övervägas om samma bestämmelser skall gälla för nätkoncession för linje oberoende av om ledningen har en funktion av att ingå i ett regionnät eller om den bör ses som en del i den lokala distributionen.

Det finns nätområden som funktionellt tillhör det svenska elnätet men som ligger utanför landets gränser. Åland och Bornholm, som faller under den finska respektive den danska ellagstiftningen, är sådana områden. Vid utformningen av bestämmelserna om anslutning till och överföring av el på regionnätet kan det finnas skäl att överväga om särskilda regler behövs med hänsyn till de skilda förhållanden som råder beträffande bl.a. regelverk i dessa fall. Syftet med sådana särskilda regler bör vara att utformningen av tarifferna skall ge utrymme för flexibla lösningar som underlättar en ökad integration av den nordiska elmarknaden.

Utredningsuppdraget

Utredaren skall analysera behovet av och lämna förslag till ändringar av bestämmelserna om nättariffer för regionledningar med syfte att komma till rätta med de problem som har redovisats här. Om utredaren finner att det behövs kan han också föreslå ändringar i bestämmelserna om nätkoncession. Utredaren skall också analysera och beskriva konsekvenserna av de föreslagna ändringarna.

Tidsplan och arbetsformer

Utredaren skall senast den 14 september 2001 redovisa sina överväganden och lämna förslag till ny lagstiftning. Utredaren skall, med ändring av tidigare direktiv, redovisa sina förslag om tvångsförvaltning senast den 14 september 2001.

(Näringsdepartementet)

AVTAL angående nätverksamhet vid koncernförhållande

Mellan XXX, nedan benämnt X, och, nedan benämnt Bolaget, har denna dag träffats följande avtal.

1 Bakgrund

X bedriver elnätsverksamhet inom Bolaget bedriver.....

Följande avtal syftar till att säkerställa att elnätsverksamheten och i X befintliga angränsande verksamheter bedrivs på ett för nätföretag ändamålsenligt sätt.

Den verksamhet som Bolaget skall utföra och som är definierad i punkt 2 (2.1–2.2) omnämns i detta Avtal som "Uppdraget".

2 Xs verksamhet

X är innehavare av ett antal nätkoncessioner. Detta Avtal omfattar den geografiskt betingade *nätverksamhet*, som bedrivs med stöd av i bilaga förtecknade koncessioner, samt *övriga verksamheter* som bedrivs av X inom motsvarande geografiska område.

2.1 Definitioner och omfattningen av Uppdraget

Nätverksamhet

Med nätverksamhet avses att ställa elektriska starkströmsledningarna till förfogande för överföring av el. En förutsättning för att ställa anläggningar till sådant förfogande är att anläggningsbeståndet sköts och utvecklas.

Skötsel

Detta Avtal omfattar i vid bemärkelse ansvar för sådan skötsel och utveckling av de i bilaga förtecknade starkströmsanläggningarna med tillhörande hjälpsystem såsom lik- och växelströms hjälpsystem, kommunikationssystem, markanläggningar m.m.

Med skötsel avses drift, underhåll och investeringar med det begreppssamband som framgår av "Svensk Elordlista".

Nätkoncessioner och tillstånd

Detta Avtal omfattar ansvar för hanteringen av Xs koncessioner. Hanteringen skall säkerställa att de starkströmsanläggningar som ställs till förfogande för överföring av el eller för anslutning av elektrisk anläggning vid varje tidpunkt täcks av nätkoncessioner och andra nödvändiga tillstånd i tillämplig omfattning.

Vidare omfattar avtalet bevakning av att berörda nätkoncessioner ej kommer i konflikt med detaljplaner eller områdesbestämmelser.

Redovisning och dokumentation

Nätverksamheten som bedrivs på uppdrag av X skall redovisas skild från annan verksamhet avseende såväl ekonomi som innehåll. Redovisningens omfattning och periodicitet framgår nedan under Bolagets åtaganden.

Detta Avtal omfattar ansvar för all dokumentation om Xs anläggningar och nätverksamhet inom det aktuella geografiska området.

Överföring av el samt anslutning av anläggning

Detta Avtal omfattar ansvar för överföring av el till kunder samt anslutning av kunders anläggningar i enlighet med den ordinarie nättariff som fastställs av Xs styrelse.

Mätning och rapportering

Detta Avtal omfattar ansvar för mätning och rapportering av överförd el enligt för nätverksamhet gällande föreskrifter.

Nätтарiffer

Med nättariff avses avgifter och övriga villkor för överföring av el och för anslutning till Xs anläggning. Detta Avtal omfattar ett ansvar för Bolaget att på begäran av Xs kunder inom skäligen tid lämna uppgift om Xs nättariff och övriga villkor.

Systemansvar

I detta Avtal ingår ett ansvar för Bolaget att planera för och, i den utsträckning den systemansvariga myndigheten begär, begränsa eller avbryta överföring av el till elanvändare anslutna till Xs nät.

Balansansvar

X skall av till Xs nät anslutna elanvändare av Bolaget hållas underrettat om vem som har åtagit sig balansansvaret i elanvändarens uttagspunkt. Detta Avtal omfattar ett ansvar för Bolaget att sådan lämnad information vidare rapporteras till den systemansvariga myndigheten.

Skyddsåtgärder

Bolaget har ansvar för att Xs anläggningar är beskaffade på sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot skadlig inverkan av el och skall därvid bl. a. vidta åtgärder så att Xs anläggningar hålls i föreskriftsenligt skick.

Avtal nödvändiga för nätverksamhetens bedrivande

Detta Avtal omfattar att enligt särskilda utfärdade fullmakter teckna följande avtal:

Avtal med Xs uttagskunder om nättjänst enligt ordinarie nättariff.

Avtal med producenter om anslutning och inmatning enligt ordinarie kanaltariffmetod.

Fastighetsrättsliga åtgärder och avtal.

Avtalet omfattar vidare att Bolaget skall lämna underlag dels för tecknande av avtal om anslutning till överliggande nät, dels för upphandling av el för täckande av nätförluster.

Elberedskap

Detta Avtal omfattar ett ansvar för Bolaget att medverka i beredskapsplanering och i säkerhetsskydd samt svara för anmälningar till Elberedskapsmyndigheten om förändringar av Xs anläggningar.

2.2 Övrig verksamhet

Detta Avtal omfattar ett ansvar för Bolaget att enligt särskilda utfärdade fullmakter teckna de avtal som är nödvändiga för att kunna bedriva övrig verksamhet.

Övrig verksamhet omfattar uthyrning av anläggningar och

Övriga verksamheter som utförs åt X skall redovisas skilda från nätverksamheten avseende såväl ekonomi som innehåll. Detta Avtal omfattar vidare hantering av aktuell dokumentation för respektive övrig verksamhet.

3 Bolagets åtaganden

Bolaget ansvarar för att Uppdraget utförs i överensstämmelse med villkoren i detta Avtal.

Utöver vad som anges i detta Avtal finns delar av Bolagets åtaganden specificerade i *Underbilaga 3.1*.

4 Xs åtaganden

X ansvarar för att Bolaget ges förutsättningar i form av lån av dokumentation, överlåtelse av materiel m.m. för att kunna utföra Uppdraget. Separat överlåtelseavtal har upprättats mellan parterna.

Utöver vad som anges i detta Avtal finns delar av Xs åtaganden specificerade i *Underbilaga 3.2*.

5 Rapportering/Uppföljning

Bolaget skall kvartalsvis lämna ekonomisk redovisning, verksamhetsredovisning och leveranskvalitetsredovisning till VD i X. Den ekonomiska redovisningen skall ha sådant innehåll att årlig nätrapport samt bokslut kan upprättas. Rapporteringen i övrigt skall redogöra för vad som har utförts, kostnaderna härför samt konsekvenserna härav.

6 Ersättning och betalningsvillkor

Bolaget skall utföra Uppdraget på löpande räkning under år För kommande år skall ersättningen överenskommas mellan parterna senast den 1 november året före det år ersättningen avser. Parterna är härvidlag överens om att verksamheten skall rationaliseras och effektiviseras.

Ersättning skall utges månadsvis i efterskott mot faktura. Betaltid 30 dagar.

7 Ansvar och försäkringar

Bolaget ansvarar fullt ut enligt lagar, förordningar, föreskrifter och avtal för verksamheten som omfattas av Uppdraget.

Bolaget förbinder sig att hålla försäkring i enlighet med i första stycket nämnt ansvar.

X förbinder sig att hålla sina anläggningar omnämnda i bilaga försäkrade.

8 Överförande av rättigheter

Part har ej rätt att överlåta detta Avtal till tredje man utan skriftligt medgivande från den andra parten.

9 Sekretess

Part har ej rätt att utan föregående skriftligt medgivande från den andra parten delge tredje man information som part erhållit med

anledning av Uppdraget. Detta åtagande avser ej information som är eller blir allmänt känd samt information som i övrigt på behörigt sätt förvärfvas av part.

10 Ändringar och tillägg

Ändring av eller tillägg till detta Avtal är endast giltigt om ändringen eller tillägget sker i skriftlig form och undertecknas för båda parterna.

11 Avtalstid och uppsägning

Detta Avtal gäller från och med till och med Sker ej uppsägning senast sex (6) månader före avtalstidens utgång är avtalet automatiskt förlängt med ett (1) år i taget med enahanda uppsägningstid. Uppsägning skall ske skriftligen.

12 Tvist

Tvist i anledning av detta Avtal skall i första hand lösas genom förhandlingar mellan parterna. Skulle därvid inte tvisten lösas skall den avgöras genom

Detta Avtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

.....den.....

.....den.....

XXX

Underbilaga 3.1

Bolagets åtagande

1. Marknadsansvar

ansvara för kundinformation, förhandling och tecknande av kontrakt/avtal med Xs kunder
ansvar för underlag till debitering, fakturering och avstämning/uppföljning mot tecknade avtal och anslutna kunder
ansvar för att årligen lämna erforderligt underlag till Xs nättariffer
ansvar för att löpande (halvårsvis) lämna belastningsprognos för kraftnätet att gälla 5 år framåt

2. Nätplaneringsansvar

ansvar för långsiktig planering av kraftnätet avseende förändring av nätkapacitet utifrån fastställd leveranskvalitet
ansvar för att årligen senast den 1 oktober redovisa 5-årig investeringsplan
ansvara för framtagande av förslag till investeringsbeslut

3. Förvaltaransvar

ansvara för att elanläggningarna uppfyller ställda elsäkerhets- och kvalitetskrav
ansvar för att Xs koncessioner och erforderliga tillstånd är giltiga
ansvar för erforderliga kontakter med berörda markägare, kommuner m.m.
ansvar för förvaltningen av anläggningsdokumentation och anläggningsregister

4. Skötselansvar

ansvar för att erforderliga underhålls- och förnyelseåtgärder planeras och genomföres

ansvar för att årligen senast den 1 oktober redovisa 3-årig underhållsplan

ansvara för driften av elanläggningarna så att ställda elsäkerhets-, miljö- och kvalitetskrav uppfylles

ansvar för att tillse att kraftnätet drives på ett kostnadsoptimalt sätt

ansvar för driftledning, driftövervakning samt mätning och rapportering

ansvara för förvaltningen av driftdokumentation

5. Upphandlingsansvar

ansvar för upphandling av investerings-, drift- och underhållstjänster och tillse att upphandling sker enligt fattade beslut samt i enlighet med gällande lagar och förordningar

6. Utvecklingsansvar

ansvar för att årligen senast i samband med affärsplanarbetet redovisa en utvecklingsplan avseende administration, teknik, kvalitet och miljö

ansvar för att delta i produktutveckling

7. Redovisnings- och rapporteringsansvar

ansvar för underlag (uppgifter) till bokslut och att detta material lämnas senast den 12 januari året efter avsett räkenskapsår

ansvar för underlag (uppgifter) till årsrapport och att detta material lämnas senast den 20 februari året efter avsett räkenskapsår

ansvar för att kvartalsvis rapportering sker avseende ekonomi, verksamhet och leveranskvalitet

ansvara för rapportering till ekonomisystem.

ansvar för underlag (uppgifter) till rapporter till myndigheter – SCB, Energimyndighet

8. Försäkringsansvar

ansvar för att teckna och vidmakthålla erforderliga försäkringar

Underbilaga 3.2

Xs åtagande

1. Ägar- och administrationsansvar

ansvar för att lämna strategiska förutsättningar avseende
nätprissättning för Bolagets affärsplanearbete
ansvar för fastställande av investeringsramar
ansvar för årsredovisning
ansvar för årsrapport till Energimyndigheten
ansvar för utfärdande av fullmakter och delegering av ansvar till
Bolaget

2. Nättariffansvar

ansvar för tariffkalkyler samt utformning och fastställande av
nättariffer
ansvar för samordning av nätmarknadsagerande gentemot Xs
kunder

3. Förhandlingsansvar

ansvar gentemot Energimyndigheten
ansvar för upphandling av nätförluster

4. Försäkringsansvar

ansvar för att teckna och vidmakthålla erforderliga försäkringar

Utredning om vissa regionnätsfrågor

Utförd på uppdrag av Elnätsutredningen

Stockholm den 20 juni 2001

1 Inledning

Elnätsutredningen (N 1999:12) har till uppdrag att utreda om bestämmelserna om nätverksamhet i ellagen (1997:857) behöver ändras och i så fall föreslå sådana ändringar. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2001:7) gavs utredningen den 1 februari 2001 i uppdrag att överväga förslag till ändringar av bestämmelser om nättariffer för regionledning.

I anslutning till detta har utredningen givit ECON i uppdrag att utreda tre typer av frågeställningar, nämligen kring:

- Gränssnittet regionnät/lokaltät
- Flerpunktsleveranser
- Kund direktansluten till transformator.

I denna PM behandlar ECON de tre frågeställningarna i tur och ordning i avsnitten 2, 3 och 4. Vilka frågor som mer i detalj analyserats framgår av den löpande framställningen.

2 Gränssnittet regionnät/lokaltät

2.1 Bakgrund

Regionnätets huvudsakliga funktion är att överföra och transformera el från stamnätet till de lokala näten. För stamnätet är spänningsnivån 400 till 200 kV och för lokaltäten inom områdeskoncession är den normalt högsta tillåtna spänningsnivån 20 kV.

Enligt en genomgång som Elnätsutredningen genomfört finns emellertid inte någon entydig uppdelning av regionnät och lokaltät

utöver att lågspänning är lokalnät. För i stort alla leveransspänningar på högspänning, upp till stamnätsspänning, gäller att det finns såväl regionnätsföretag som lokalnätsbolag som svarar för överföringen. Med givna dispenser för områdeskoncession kan också dessa olika överföringar ske med stöd av linjekoncession eller områdeskoncession.

Om en regionnätsledning redovisas som ledning eller som ingående i ett lokalnät beror till stor del på om det är eller inte är samma företag/koncern som äger ledningen och lokalnätet. I Sverige ägs de regionala näten i huvudsak av fyra större företag (Vattenfall, Sydkraft, Birka och Graninge) som också äger lokalnätsföretag. För linjer med spänningsnivån 20 till 6 kV finns vissa möjligheter för företag/koncerner som driver såväl regionnät som lokalnät att själva välja om linjen skall ingå i det regionala nätet eller i det lokala nätet.

I regel redovisas en regionnätsledning som regionalledning när den är dragen över lokalnätsområden som ägs av andra nätföretag än regionnätsföretaget. Detta är inte sällan fallet även när en regionnätsledning och det lokalnät genom vilken ledningen dras ägs av samma företag/koncern. Det förekommer emellertid också vissa linjer – på främst 20 kV – där olika delar av linjen redovisas på olika sätt beroende på vem som äger de lokalnät som ledningen passerar: när det är samma ägare redovisas ledningen som ingående i lokalnätet och när det är skilda ägare redovisas ledningen som regionnätsledning. Linjen växlar således status när den korsar gränsen mellan lokalnätsområden som ägs av regionnätsföretaget självt respektive av andra nätföretag.

Enligt Elnätsutredningens uppdrag skall ECON undersöka förekomsten av ledningar som sträcker sig genom lokalnät med flera olika ägare och där olika koncessioner gäller för olika delar av ledningen. Därvid skall kartläggas i vilka regionnätsföretag detta förekommer, hur många sådana ledningar det finns, hur många kilometer dessa ledningar omfattar samt hur många kunder som är berörda.

Kartläggningen har inte omfattat samtliga regionnätslinjer utan har fokuserats på sådana fall som bedöms vara intressanta ur Elnätsutredningens perspektiv. Urvalet har skett utifrån två kriterier. Dels har ECON koncentrerat sig på 20 kVs linjer som löper utanför de fyra stora regionnätägarnas egna lokalnätsområden, eftersom det vanligtvis är på denna spänningsnivå som det förekommer att linjer sträcker sig genom flera lokalnät med olika ägare

och där olika koncessioner gäller för en och samma linje. Dels har ECON koncentrerat sig på linjer med olika koncessioner och till vilka kunder (lokalnätsföretag, industrier och produktionsanläggningar) är anslutna till den del av ledningssträckan som omfattas av koncession för linje. Detta eftersom en väsentlig utgångspunkt i Elnätsutredningens uppdrag till ECON är hur många kunder som är berörda i de fall ledningen klassas som regionlinje.

Enligt Elnätsutredningens uppdrag skall kartläggningen om möjligt bygga på uppgifter från Energimyndighetens koncessionsregister. Vid vår genomgång av Energimyndighetens arkiv över gällande linje- och områdeskoncessioner visade det sig dock vara svårt att med en rimlig arbetsinsats få fram en dagsaktuell bild av läget. Visserligen kan ur registret uppgifter relativt enkelt tas fram om antal linjer, spänningsnivå och ledningslängd per regionnätsföretag. Men uppgifterna är baserade på de förhållanden som rådde när tillståndet om koncession beviljades och eftersom områdeskoncession ges på 25 år och linjekoncession på 40 år innebär det att informationen i allmänhet inte speglar dagens förhållanden.

Att via registret fånga upp alla förändringar som har skett under koncessionens löptid hade krävt en mycket tidsödande genomgång av samtliga gällande koncessioner. För att komplettera de uppgifter som inhämtats från Energimyndigheten har ECON istället kontaktat de fyra stora regionnätsföretagen. De uppgifter som därvid erhållits har givit en något klarare bild över omfattningen än uppgifterna från Energimyndighetens koncessionsregister.

2.2 Kartläggningens resultat

Som framgår nedan av tabell 2.1 är det nästan uteslutande inom Sydkrafts område som det förekommer att en och samma regionnätsledning omväxlande är redovisad som regionnät/linjekoncession och lokalnät/områdeskoncession. Inom Vattenfalls och Graninges områden förekommer det inte några sådana fall och inom Birkas område endast några enstaka.

I tabell 2.1 redovisas, per regionnätsföretag, hur många 20 kVs regionnätsledningar som omväxlande är redovisade som regionnät/linjekoncession och lokalnät/områdeskoncession samt dessa ledningars totala längd. Som jämförelse redovisas även den sammanlagda längden på företagens regionnät.

Tabell 2.1 Linjer 20 kV utanför regionnätets lokalnätsområden till vilka kunder är anslutna

Företag	Antal linjer 20 kV*	Summa linjelängd 20 kV*	Totallängd för regionnätet (130-20 kV)**
Sydkraft (syd och nord)	24 st	246 km	6 587 km
Birka (Gullspång och Stockholm)	3 st	6 km	4 835 km
Vattenfall	0 st	0 km	15 850 km
Graninge	0 st	0 km	915 km
Totalt	27 st	252 km	28 187 km

* Uppgifter som företagen redovisat till ECON.

** Uppgifter hämtade från företagens särskilda rapporter till Energimyndigheten 1999.

Enligt Energimyndighetens koncessionsregister finns för Sydkraft 98 stycken 20 kVs linjekoncessioner, vilkas sammantagna ledningslängd uppgår till 1 680 km. Som framgår av tabellen är dock det antal linjer och den linjelängd som är relevant att beakta i det här sammanhanget betydligt mindre. Detta beror delvis på att förändringar har skett under koncessionernas löptid. Men en viktig förklaring är också att linjer som är dragna över Sydkrafts lokalnätsområde och över andra lokalnätsområden utan anslutningar inte är medräknade. Detta därför att det främst torde vara linjer på 20 kV utanför Sydkrafts egna lokalnätsområden och till vilka kunder är anslutna som är relevanta att beakta i det här sammanhanget.

Av de uppgifter som ECON inhämtat från Sydkraft framgår att 18 nätföretag, 5 slutkunder (industrier) och 1 produktionsanläggning har anslutningspunkt på linje 20 kV från Sydkraft. Tillsammans har dessa 18 nätföretag knappt 120 000 slutanvändare. Av dessa lokalnätsföretag har fem, med drygt 50 000 slutanvändare, andra anslutningspunkter på en högre spänningsnivå än 20 kV eller anslutning till 20 kV direkt i station.

ECON har inte inom ramen för den korta utredningstiden haft möjlighet att söka uppskatta den prisskillnad som uppstår för kunder anslutna till ledningen på grund av att olika koncession beviljats för olika delar av ledningen. Men en iakttagelse som förtjänar att förmedlas i detta sammanhang är dock att det för de nätföretag som har andra anslutningspunkter på en högre

spänningsnivå än 20 kV eller anslutning till 20 kV i station uppstår en mindre skillnad i deras kostnader för det överliggande nätet än för nätföretag som endast har anslutning mot 20 kVs linje.

3 Flerpunktsleveranser

3.1 Bakgrund

Sedan elmarknadsreformen den 1 januari 1996 gäller att nättariffen, med undantag för anslutningsavgiften, inte får vara avståndsberoende. Avgifter skall istället tas ut i varje anslutningspunkt till elnätet.

På regionnätet är det vanligt att en kund har många anslutningspunkter. Eftersom nättarifferna innehåller fasta avgifter får en sådan kund, oftast lokalnätsbolag, betala en högre avgift än den kund som får samma mängd el överförd till en punkt.

Före elmarknadsreformen hade det mindre betydelse hur många uttagpunkter från regionnätet som fanns i lokalnätet. Ofta utgick tariffen nämligen från en huvudleveranspunkt med delleveranspunkter. En elavgift togs ut vid huvudleveranspunkten, och för överföringen från huvudleveranspunkten till delleveranspunkterna debiterades en transiteringsavgift.

Lokalnätsföretag kan i vissa fall ersätta en eller flera punkter genom utbyggnader av det egna elnätet. Kundens kostnad för sådana utbyggnader är oftast korrelerad till avståndet mellan punkterna: vid korta avstånd finns ibland reella möjligheter att ersätta en uttagpunkt, medan det vid längre avstånd sällan är realistiskt att så kan ske. Dessa utbyggnader (s.k. tariffinvesteringar) är inte motiverade av överföringsbehov utan enbart av att erhålla lägre nätavgift, och är inte önskvärda ur samhällsekonomisk synvinkel.

Enligt Elnätsutredningens uppdrag skall ECON belysa hur vanligt det är med flerpunktsanslutningar där tariffinvesteringar är lönsamma med nuvarande tariffstruktur. Vidare skall ECON kartlägga ett antal flerpunktsanslutningar hos ett större lokalnätsföretag.¹ ECON skall även skissera möjliga principer för prissättning av flerpunktsleveranser som skulle kunna minska risken för att tariffinvesteringar skall ske.

¹ Beträffande kartläggningen av ett antal flerpunktsanslutningar hos ett större lokalnätsföretag har ECON hos Vattenfall efterfrågat, men inte fått sådant underlag att frågan kan besvaras. Frågan behandlas därför inte i promemorian.

Underlaget för att besvara frågorna har i första hand inhämtats genom intervjuer med företrädare för de fyra stora regionnätsföretagen Birka, Graninge, Sydkraft och Vattenfall.

3.2 Kartläggningens resultat

ECONs kontakter med regionnätsföretagen har givit vid handen att det inom Birkas, Graninges och Sydkrafts regionnätsområden inte i något fall förekommit att regionnätsföretagen med ägare till lokalnät fört diskussioner om att minska antalet anslutningspunkter som en följd av att den tariff som tillämpas skulle möjliggöra lönsamma investeringar för lokalnätsägaren. Däremot för dessa tre regionnätsföretag i vissa fall diskussioner med lokalnätsägare om anslutning på en högre spänningsnivå för ett antal anslutningspunkter.

För Vattenfalls del är situationen en annan. Således har ett antal lokalnätsföretag anslutna till Vattenfalls regionnät påtalat till Vattenfall att de skulle kunna genomföra lönsamma investeringsåtgärder för att minska antalet anslutningspunkter. Ett antal lokalnätsföretag har också anmält Vattenfall för att ta ut för höga nätavgifter för flerpunktsleveranser till Energimyndigheten.

Vattenfall regionnät har ca 650 anslutningspunkter mot lokala nät. Enligt Vattenfalls egna bedömningar kan det med nuvarande regionnätstariff finnas ekonomiska incitament för lokalnätsägarna att reducera antalet leveranspunkter. Vattenfall har dock svårt att beräkna hur många leveranspunkter som skulle kunna reduceras, eftersom man saknar överblick över lokalnätsägarnas ekonomiska förutsättningar.

Vidare bedömer Vattenfall att antalet anslutningspunkter har minskat med cirka 1–2 stycken per år sedan år 1996. Det bör dock poängteras att minskningen av antalet leveranspunkter inte självklart behöver betyda att tariffinvesteringar gjorts, utan minskningen kan även bero på andra strukturella förändringar i samhället.

Nedan i tabell 3.1 visas de uppgifter som regionnätsföretagen angav i sina särskilda rapporter till Energimyndigheten 1999 om antal anslutningspunkter mot lokalnät samt de bedömningar som företagen i samtal med ECON gjort om antal potentiellt lönsamma tariffinvesteringar för att reducera antalet anslutningspunkter.

Tabell 3.1 Regionnätsföretagens anslutningspunkter mot lokalnät och regionnätföretagens bedömningar om lönsamma tariffinvesteringar

Regionnätsföretag	Antal anslutningspunkter mot lokalnät*	Antal anslutningspunkter som kan reduceras vid tariffinvestering **
Vattenfall	650	Uppgift från Vattenfall saknas
Sydskraft syd resp nord	351 resp 60	0
Birka (Gullspång resp Stockholm)	282 resp 1	0
Graninge	59	0

* Uppgifter hämtade från företagens särskilda rapporter till Energimyndigheten 1999.

** Uppgifter som företagen redovisat till ECON.

3.3 Möjliga principer för prissättning som tillåter flerpunktsleveranser

I enlighet med Elnätsutredningens uppdrag skisserar ECON i detta avsnitt några möjliga principer och modeller för prissättning av flerpunktsleveranser som skulle kunna minska risken för att tariffinvesteringar skall ske. Inledningsvis bör poängteras att resonemanget rör sig just om skisser. Sålunda har ambitionen inte varit att göra en uttömmande inventering av vare sig möjliga principer eller alla tänkbara konsekvenser, utan att ge Elnätsutredningen idéer om tänkbara lösningar.

I arbetet har ECON utgått ifrån att det finns två huvudprinciper för prissättning av regionnät: kundens avgift kan antingen vara beroende av anslutningens avstånd från en central elektrisk punkt inom regionnätsområdet eller oberoende av detta avstånd. I båda fallen skall den totala nätavgiften för regionnätsområdet avspegla den verkliga kostnaden för att bygga och driva elnätet. Skillnaderna mellan de två huvudprinciperna är, som framgår av nedanstående sammanställning, hur man fördelar ut totalkostnaden på olika kunder:

Avståndsberoende prissättning: Kundens avgift för överföring motsvarar hans andel av kostnaden. Detta innebär att en kund vars anslutning till elnätet kräver längre sträckor av ledning

och högre grad av förädling (transformering) får en högre avgift än en kund som kräver kortare ledningslängd och mindre grad av förädling. Med avståndsberoende prissättningsprincip blir avgifterna högre för kunder anslutna till elnätet i glesbygden än för kunder i tätorten.

Avståndsberoende prissättning. Kundens avgift för överföring av el motsvarar det behov av överföring och förädling av el som han har. Nätavgiften är densamma för alla anslutningar av samma karaktär inom hela regionnätsområdet. Med avståndsberoende prissättning får kunder anslutna i glesbygd och tätort med samma behov av överföring och förädling av el samma pris. Sedan elmarknadsreformen 1996 är det avståndsberoende prissättning som tillämpas som princip för nät när det gäller överföring av el.

Nedan skisseras en möjlig avståndsberoende modell i avsnitt 3.3.1 och några möjliga avståndsberoende modeller i avsnitt 3.3.2. För de modeller som behandlas finns vissa gemensamma element. Således innefattar modellerna i allmänhet någon form av *fast avgift*, som kan vara av varierande storlek i kr/år, *effektavgifter*, dvs. avgifter (i kr/kW) för abonnerad effekt och högbelastning, samt en *energiavgift*, dvs. en avgift (i öre/kWh) vars storlek beror av hur mycket el kunden förbrukar. I avsnitt 3.3.3 redovisar ECON vissa rekommendationer.

3.3.1 Modell baserad på avståndsberoende prissättningsprincip för anslutning av lokalnät till regionnät

Beroendemodell 1: "Kommunförbundsprincipen"

Denna prissättningsprincip, som tillämpades före elmarknadsreformen 1996, var framförhandlad av Kommunförbundet, därav benämningen. Modellen var en förhandlingslösning för att reducera avgifterna för överföring av el och elenergi för de lokalnätsföretag som hade flera anslutningspunkter till regionnäten inom områdeskoncession. I princip byggde modellen på att en fiktiv huvudanslutningspunkt beräknades fram till områdets elbelastningscentra och för denna fiktiva huvudanslutning beräknades avgiften för all överföring av el och elenergi till området. Till

denna avgift kom tillägg för överföring fågelvägen (kronor/km) och transformers (kronor/kW) till respektive delleranspunkt.

I korthet innehåller modellen följande avgiftselement:

- En fast avgift för en huvudanslutningspunkt per nätområde
- Tillägg för överföring och transformering av el till övriga anslutningspunkter (delleranspunkter) inom nätområdet
- Effektavgift
- Energiavgift

ECONs kommentarer

Modellen skulle, på ett kostnadsriktigt sätt, kunna leda till att tariffinvesteringar vid flerpunktsleveranser undviks för ett lokalnätsområde. Om denna prissättningsmodell återinförs för flerpunktsleveranser så kommer regionnätsavgifterna att reduceras för de lokalnät som har närliggande anslutningspunkter till regionnät inom sitt nätområde. Detta innebär att lokalnätsföretag med tätort kommer att gynnas.

3.3.2 Modeller baserade på avståndsberoende prissättningsprincip för anslutning av lokalnät till regionnät

Oberoendemodell 1: Den princip som tillämpas i dag

Den här prissättningsprincipen tillämpas sedan elmarknadsreformen 1996 av alla regionnätsföretagen, med ett undantag (se vidare Oberoendemodell 2 "Dalapricipen"), och är således väl etablerad. Prissättning av ingående tariffelement och övriga villkor varierar mellan olika regionnätsföretag.

I korthet innehåller modellen följande avgiftselement:

- En fast avgift per anslutningspunkt
- Effektavgifter
- Energiavgifter

Avgiftselementen är beroende på hur anslutningen sker mot regionnätet.

ECONs kommentarer

När man söker skissera modeller som skulle kunna hantera problem som potentiellt kan uppstå med dagens modell kan det kanske synas bakvänt att även ta med just dagens modell. Men enligt ECONs bedömning är det inte dagens modell i sig som leder till en risk för tariffinvesteringar, utan detta beror på hur tariffsättningen sker. Om den fasta avgiften per anslutningspunkt är hög, och om det geografiska avståndet mellan två eller flera anslutningspunkter är kort inom lokalnätet, så kan det vara lönsamt för lokalnätsägaren att ersätta dessa anslutningspunkter med en anslutningspunkt genom investeringar i egna nya anläggningar. Sättet att reducera risken för tariffinvesteringar inom ramen för dagens modell torde således handla om att minska den fasta avgiftsdelen.

Oberoendemodell 2: "Dalaprincipen"

Denna prissättningsprincip tillämpas inom ett regionnätsområde (i Dalarna). Det fasta avgiftselementet består av två delar: en fast avgift som utgår per lokalnätsföretag och en fast avgift per anslutningspunkt till regionnätet.

I korthet innehåller modellen följande avgiftselement:

- En fast avgift per lokalnätsområde och är
- En årlig avgift per anslutningspunkt inom nätområdet
- Effektavgifter
- Energiavgifter

De rörliga avgiftselementen är beroende på hur anslutningen sker mot regionnätet.

ECONs kommentarer

Denna modell kan hantera risken för tariffinvesteringar om den fasta avgiften för lokalnätsföretaget är stor i förhållande till de fasta avgifterna per anslutningspunkt. I sådana fall finns det knappast ekonomiska incitament för lokalnätsägare att genom investeringar i egna anläggningar ersätta anslutningspunkter till regionnätet. Om Dalamodellen är förenlig med ellagen är dock oklart.

Oberoendemodell 3: "Reduktionsprincipen"

Denna prissättningsmodell bygger på att sådana lokalnätsföretag och slutanvändare med flera anslutningspunkter för vilka tariffinvesteringar bedöms vara lönsamma skall tillåtas erlagga reducerad avgift för vissa av punkterna. Tanken är att full avgift skall betalas för en punkt och att avgiften för resterande punkter skall kunna reduceras i enlighet med någon lämpligt utformad "reduceringsnyckel".

Modellen innehåller i korthet följande avgiftselement:

- En fast avgift per anslutningspunkt
- Reducering av den fasta avgiften per anslutningspunkt för nätföretag som har fler än en anslutningspunkt
- Effektavgifter
- Energiavgifter

Avgiftselementen är beroende på hur anslutningen sker mot regionnätet

ECONs kommentarer

Principen blir svår att övervaka eftersom regionnätägaren och lokalnätägarna i allmänhet har skilda ekonomiska uppfattningar om när tariffinvesteringar är lönsamma eller ej. Vid införandet av denna prissättningsprincip kommer lokalnätföretagen och indirekt alla deras slutkunder som har små ledningssträckor mellan sina anslutningspunkter att erhålla en reducering av nätavgifterna, medan däremot andra slutkunder på regionnätetsnivå (t.ex. industrier) sannolikt kommer att få ökade nätavgifter.

Oberoendemodell 4: "SvK-principen"

Denna prissättningsprincip tillämpas av Svenska kraftnät för regionnätets anslutningspunkter till stamnätet. Svenska kraftnät har prissatt varje anslutningspunkt individuellt. Svenska Kraftnät har inte någon fast del i sin nätavgift. Att den fasta delen slopades beror på att den ansågs konkurrenshämmande.

Modellen innehåller följande avgiftselement:

Effektavgifter
Energiavgifter

De bägge avgiftselementen är beroende av var anslutningspunkten är belägen.

ECONs kommentarer

Denna prissättningsprincip skulle även kunna tillämpas för anslutningspunkter till regionnät på varje spänningsnivå. Ett införande av denna prissättningsprincip för regionnätsanslutning skulle innebära omfördelning av nätavgifterna som gynnar de små anslutningspunkterna och missgynnar de större anslutningspunkterna och större slutkunder t.ex. industrikunder anslutna till regionnätet. Graden av omfördelning är helt och hållet beroende på hur stor den fasta delen av nätavgiften är idag.

3.3.3 ECONs rekommendation

Som sades inledningsvis har ECON inte haft som ambition att göra en uttömmande inventering av vare sig möjliga principer eller alla tänkbara konsekvenser. ECON har heller inte gjort någon mer systematisk jämförande värdering av de olika modellerna.

Mot bakgrund av vad som framkommit i utredningsarbetet är dock ECONs tentativa bedömning att den princip som tillämpas idag (dvs. "Oberoendemodell 1") är att föredra. Vår undersökning visar att dagens modell fungerar väl för större delen av landets flerpunktsleveranser. Enligt vår mening bör det inom ramen för dagens modell vara möjligt att reducera risken för tariffinvesteringar även för resterande flerpunktsleveranser. Utifrån det problem som här behandlats kan vi därför inte se något skäl att ändra dagens prissättningsprinciper.

Om risken för tariffinvesteringar skall minska krävs dock att prissättningen av kostnadselementen i regionnätstariffen justeras. Framst torde det handla om att sätta tariffens fasta del till sådan nivå att möjligheten till lönsamma tariffinvesteringar för lokalnätägare och slutanvändare minimeras.

Sannolikt behövs inte något ingripande från statsmakternas sida för att åstadkomma detta. Regionnåtsägaren har med dagens regelverk friheten att utforma sina nättariffer och kan fördela nättarifens prissättning mellan fasta och rörliga avgifter på ett sådant sätt att lokalnåtsägaren finner det mindre lönsamt att genomföra tariffinvesteringar.

4 Kund direktansluten till transformator

4.1 Bakgrund

En elanvändare som tar ut kraft direkt efter en transformering får i dag betala avgift baserad på nättariffen för den högre spänningsnivån med ett tillägg för själva nedtransformeringen. Vad som menas med direkt från transformator eller elanvändare är inte närmare preciserat i lagen, vilket lett till tillämpningsproblem.

Enligt uppdraget från Elnåtsutredningen skall ECON kartlägga hur vanligt det är med uttag direkt efter transformator som debiteras med nättariff för den högre nivån samt transformeringstillägg.

Underlaget har i första hand inhämtats genom kontakter med de fyra stora regionnåtsföretagen Birka, Granninge, Sydkraft och Vattenfall.

4.2 Kartläggningens resultat

Av ECONs kontakter med företagen har framkommit att flertalet av de fyra stora regionnåtsföretagen tillämpar en tariff för anslutningar i stationer och en annan tariff för anslutningar direkt på ledning vid samma spänningsnivå. Vidare är det ett regionnåtsföretag, Vattenfall, som vid större anslutningspunkter direkt på ledning tillämpar ett speciellt tillägg för att debitera den aktuella leveransen med en tariff för en högre spänningsnivå.

ECON har studerat antalet anslutningar i stationer och även antalet anslutningar på ledning, eftersom möjlighet att köpa nät-tjänsten med principen tariff för överliggande nät + tillägg även ges för kunder med anslutningspunkter mot ledning. Inom de fyra stora regionnåtsföretagen finns 556 stations- och 76 ledningsanslutningar, varav 43 debiteras efter tariff för en högre spänningsnivå + transformator tillägg.

Kartläggningens resultat sammanfattas nedan i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Regionnätens anslutningspunkter fördelade efter anslutningsätt (station/ledning) samt antal punkter anslutna direkt på ledning där avgift baseras på tariff för en högre spänningsnivå plus särskilt tillägg.

Regionnätets-företag	Antal punkter anslutna direkt i station/transformatör	Antal punkter anslutna direkt på ledning	Antal punkter anslutna direkt på ledning där en högre spänningsnivå är tariffgrundande
Vattenfall	420	412	43
Graninge	63	0	0
Sydskraft syd + nord	55	274	0
Birka (Gullspång + Stockholm)	18	290	0
Summa	556	976	43

Uppgifter hämtade från respektive regionnätetsföretag

Vattenfall Regionnät AB:s regionnätstariffer

Vattenfall Regionnät AB (nedan kallat VRAB) omfattar i stort sett alla Vattenfalls regionnätansläggningar. Verksamheten bedrivs i Norrland norr om Örnsköldsvik och i ett brett bälte Gävle/Östergötland över till Dalsland/Bohuslän. VRAB omfattar drygt 50 % av alla regionnätetsverksamhet i Sverige.

VRAB:s prissättning för nättjänsten skiljer på och är anpassad till tre olika typer av kunder, uttag till normal förbrukning, uttag till fränkopplingsbara elpannor och anslutning av inmatningspunkter (kraftstationer).

Prissättning av inmatningspunkter

För produktion ansluten till regionnät anses det vara väsentligt att kostnaden för nätet så långt möjligt ansluter till verklig kostnad. Det underlättar ekonomisk planering såväl på kort sikt i driftskedet som på lång sikt i utbyggnadsfrågor. Detta skulle inte kunna uppnås om prissättningen utgick från medelvärdesbildade tariffer, och ellagen ger utrymme för avståndsberoende prissättning för inmatningspunkter. Prissättningen utgår därför från de nätanläggningar som varje respektive ansluten kraftstation tar i anspråk eller nyttjar. För dessa nätanläggningar bestäms en avgift avseende regionnät som består av ersättning för kapitalärskostnader, drift- och underhållskostnader och förlustkostnader för berörda anläggningar. Avgiften är kopplad till ansluten effekt och uttrycks som en effektavgift. Till detta kommer en mätavgift som täcker kostnader för mätning och administration.

Till dessa regionnätrelaterade avgifter erläggs för vardera inmatningspunkt avgifter som avser täcka VRAB:s kostnader för inmatning till stamnätet (Svenska Kraftnät) i närbelägen stamnätspunkt. Därvid får kunden en effektavgift motsvarande sin andel av effekt-kostnader för inmatning till stamnätet och energiavgifter mot-

svarande inmatningens upphov till energikostnader gentemot Svenska Kraftnät.

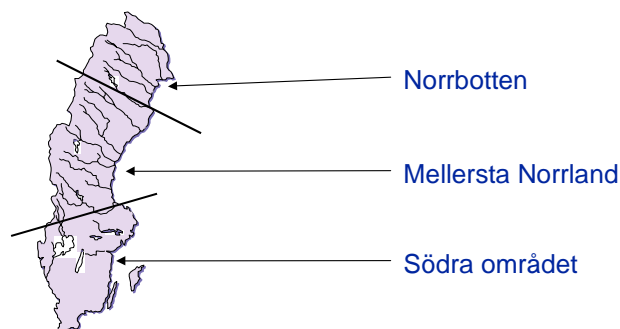
Utöver dessa avgifter som täcker VRAB:s direkta kostnader erhåller varje inmatningspunkt ersättningar enligt ellagen om inmatningen minskar energiförlusterna på regionnätet eller om inmatningen minskar VRAB:s abonnemang för uttag från stamnätet.

Prissättning av uttag för normal förbrukning

VRAB har regionnätstariffer för uttag för normal förbrukning. Även om det inte direkt framgår av tarifferna består dessa av en del regionnätskostnader och en del stamnätskostnader.

Regionnätskostnaderna är kapitalårskostnader, drift- och underhållskostnader, kostnader för energiförluster, administration och overhead och kostnader för ersättning enligt ellagen till producenter. Alla dessa kostnader för hela företaget (med undantag av de kostnader som finansieras enligt ovan av inmatningskunderna) hänförs till varje respektive överföringsled i den generella nätstrukturen. *Se underbilaga 5.1.* När kostnader divideras med överförd effekt respektive överförd energi i respektive överföringsled erhålles överföringskostnader i kr/kW och öre/kWh för varje överföringsled. Dessa överföringskostnader summeras sedan konsekutivt uppifrån och ned till varje markerad nätnivå i nätstrukturen. På varje sådan nivå definieras därvid en tariff som avser anslutning till regionnätet och uttag på den nätnivån. Den på detta sätt framräknade regionnätsdelen av tarifferna är lika i alla VRAB:s tre olika tariffområden, vilket kommer av att ellagen föreskriver att alla företagens kostnader för egna anläggningar skall bedömas samlat.

Till regionnätskostnaderna läggs sedan VRAB:s kostnader för uttag från stamnätet. Eftersom Svenska Kraftnät har en tydligt nord/sydligt differentierad prissättning både för abonnerad effekt

och för energiuttag, har VRAB gjort en uppdelning av sitt verksamhetsområde i tre olika områden avseende kostnader för stamnätet. För vart och ett av dessa områden sker det en medelvärdesbildning av stamnätskostnaderna, dels uttryckt i kr/kW avseende effekt-kostnader och dels uttryckt i öre/kWh avseende energikostnader. Dessa stamnätskostnader uttryckt som avgifter summeras direkt till de framräknade regionnätsrelaterade avgifterna på respektive tariffnivå. På detta sätt har VRAB tre olika tariffområden i Sverige med tydligt skilda priser, men prisskillnaderna härrör endast från Svenska Kraftnäts prisdifferentiering.

De avgifter per tariffnivå som räknas fram på beskrivet sätt omvandlas sedan till tariffer. Tarifferna (markerade i *underbilaga 5.1*) är

L1 för uttag på 130–70 kV

T1 för uttag direkt efter transformering från 130–70 kV till 50–20 kV

L2 för uttag på 50–20 kV

T2 för uttag efter transformering till 20–6 kV från 50–20 kV

T12 för uttag efter transformering till 20–6 kV från 130–70 kV.

Dessa tariffer har samma avgiftsstruktur oavsett tariffnivå i alla tre prisområden.

Avgiftsstrukturen redovisas i *underbilaga 5.2*, där tarifferna har följande avgiftselement.

Mätavgift	Täcker kostnader för mätning och administration.
Fast avgift	Täcker en del av de effekterrelaterade kostnaderna. Fasta avgifter finns för att ge kundens totala kostnad ett kostnadsriktigt storleksberoende

Årseffektavgift	Avgift för abonnerad effekt för hela året. Täcker effektrelaterade kostnader för det så kallade kundnära delen av regionnätet, den del som kunden i huvudsak ensam är dimensionerande för. Kunden betalar för den effekt han anger.
Höglasteffektavgift	Avgift för abonnerad effekt under höglasttiden november–mars. Täcker effektrelaterade kostnader för det så kallade centrala nätet, den del som kunderna gemensamt är dimensionerande för. Kunden betalar för den effekt han anger.
Överföringsavgifter	Energiavgifter med olika priser under höglasttid respektive under all övrig tid. Täcker kostnader för VRAB:s energiförluster och energiavgifter för uttag från stamnätet.

Utöver dessa tariffenliga avgifter tar VRAB särskilt betalt i de fall kunden i anslutningspunkten nyttjar ett ledningsfack för sin/sina utgående ledningar. Detta är kundspecifika kostnader som ej bör ingå i den normala tariffen, eftersom nyttjandet är så olika mellan kunderna.

För de allra *minsta* uttagen från VRAB:s nät har VRAB ett högkostnadsskydd i form av en X-tariff. För de allra *största* kunderna vid tariffnivå L2 och T2 har VRAB istället en specialregel att dessa kunder mot en tilläggsavgift kan erhålla närmast "billigare" tariff om det totalt blir billigare för kunden. Varje kund kan välja en "dyrare" tariff än den normala om det blir billigare. Att en dyrare tariff kan bli billigare för mindre uttag beror av att tariffens fasta avgift är lägre för de "dyrare" tarifferna.

På detta sätt kan en kund välja endera av tre alternativa tariffer på var och en av de normala tariffnivåerna. Denna regel härrör från att kunden inte skall tvingas betala avgifter kopplade till en viss spänning eller nätnivå om kundens uttag inte är representativt för uttag på aktuell nivå. Dessa tariffval sker utan extra avgifter.

Till var och en av tarifferna är det kopplat en uttagsrätt av reaktiv effekt utan avgifter, 15 % på den högre spänningen och 25 % respektive 50 % på de lägre spänningarna. Om behovet av reaktiv effekt överstiger den fria uttagsrätt kan kunden mot tilläggsavgift köpa reaktiv effekt.

För lokalnätsföretag som för ett sammanhängande nätområde har flera uttagpunkter, har VRAB en tillämpning som ger kunden

rätt att teckna abonnerad höglasteffekt för det gemensamma behovet i berörda uttagspunkter. VRAB har i övrigt inga särskilda regler för flerpunktsanslutningar.

Prissättning av uttag avseende fränkopplingsbara elpannor

VRAB har regionnätstariffer för uttag som avser förbrukning i fränkopplingsbara elpannor. Eftersom dessa elpannor är fränkopplingsbara under sådan tid då elnätet har hög belastning utgår inga avgifter avseende det så kallade centrala nätet i dessa tariffer. På samma sätt som för tarifferna för normal förbrukning är dessa tariffer uppdelade i samma tre olika prisområden samt är tariffstrukturen densamma och avgiftsstrukturen är lika i alla tariffer.

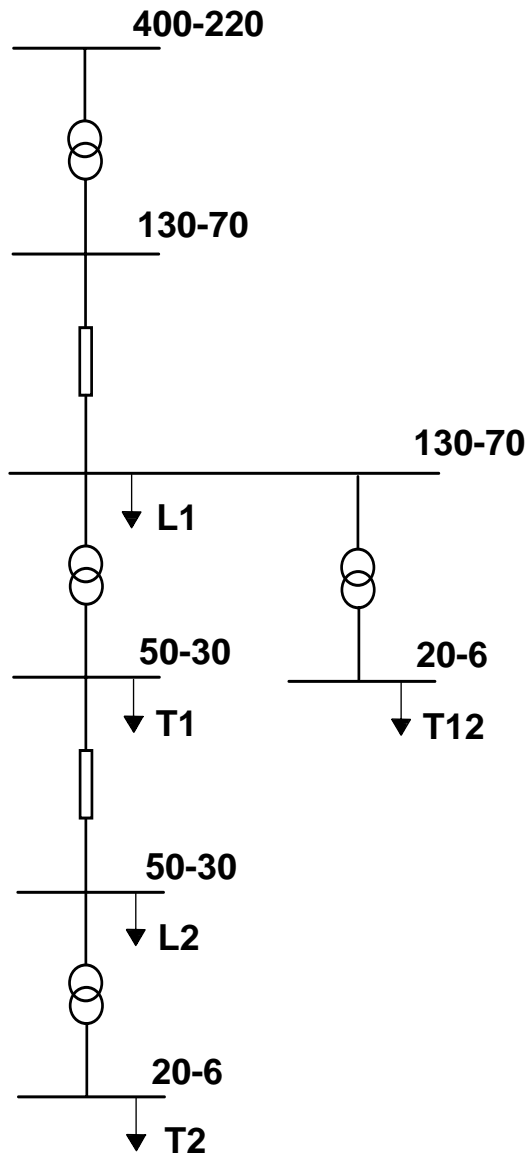
Kunden kan välja mellan två olika tariffalternativ, se *underbilaga 5.3*, varav framgår att tarifferna har följande avgiftselement.

Mätavgift	Täcker kostnader för mätning och administration.
Årseffektavgift	Avgift för abonnerad effekt för hela året. Täcker effektrelaterade kostnader för det så kallade kundnära delen av regionnätet, den del som kunden i huvudsak ensam är dimensionerande för. Kunden betalar för den effekt han anger.
Överföringsavgifter	Energiavgifter med olika priser under höglasttid respektive under all övrig tid. Täcker kostnader för VRAB:s energiförluster och energiavgifter för uttag från stamnätet.

I tariffalternativ 2 är effektavgiften omräknad till energiavgifter, vilka därför följaktligen är lite högre i det alternativet. För elpannetariffen gäller i övrigt i stort sett samma tillämpningsbestämmelser som för tariffen för normal förbrukning.

Underbilaga 5.1

Ledvis punkttariff

*Underbilaga 5.2***Vattenfall Regionnät AB's regionnätstariff år 2001 Södra tariffområdet**

Normaltariff								
	Tariff	L1	T1	L2	T2	T12	X	
Fasta avgifter								
Mätavgift		35	35	25	25	35	25	kk/år
Fast avgift		750	1300	50	180	1300	0	kk/år
Abonnementsgrundade avgifter								
Årseffektavgift		26	35	84	108	35	108	kr/kW, år
Höglasteffektavgift		82	82	156	156	82	156	kr/kW, år
Överföringsavgifter								
Överföringsavgift	Höglasttid	1,1	1,3	1,6	1,8	1,4	6,2	öre/kWh
Överföringsavgift	Övrig tid	0,7	0,8	1,0	1,1	0,9	2,7	öre/kWh
Fack avgift								
		130 kV	70 kV	40 kV	20 kV	10 kV		
		230	200	70	30	25		kk/år
Specialregler								
Kund vid L2 får teckna tariff T1 mot ett tillägg av				600 kkr/år plus	9 kr/kW årseffektavgift			
Kund vid T2 får teckna tariff T12 mot ett tillägg av				1 000 kkr/år plus	16 kr/kW årseffektavgift			

*Underilaga 5.3***Vattenfall Regionnät AB's regionnätstariff år 2001 Södra tariffområdet**

Fränkopplingsbara elpannor							
		< 10 MW			> 10 MW		
Mätavgift		10 kkr/år			15 kkr/år		
Tariffalternativ 1							
	Tariff	L1	T1	L2	T2	T12	
Årseffektavgift		10	17	25	37	28	kr/kW
Överföringsavgift							
	Höglasttid	1,1	1,3	1,6	1,8	1,4	öre/kWh
	Övrig tid	0,7	0,8	1,0	1,1	0,9	öre/kWh
Tariffalternativ 2							
	Tariff	L1	T1	L2	T2	T12	
Årseffektavgift		0	0	0	0	0	kr/kW
Överföringsavgift							
	Höglasttid	1,4	1,8	2,4	2,9	2,2	öre/kWh
	Övrig tid	1,0	1,3	1,8	2,2	1,7	öre/kWh

Birka Nät AB:s regionnätstariffer

BAKGRUND

Birka Nät AB förvärvade under år 2000 regionnätet i Dalarna från StoraEnso Kraftnät AB. Verksamheten i bedrivs idag av i bolaget Birka Nät Dalarna AB. Principerna beskrivs för Birka Nät AB som har den mest komplexa bilden p.g.a. flera nätområden. För Birka Nät Dalarna AB beskrivs bara vad som skiljer mot Birka Nät AB's uppbyggnad av regionnätavgifterna.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Ellagen föreskriver att prissättningen skall ske efter:

1. nätkoncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom en och samma region anslutna till en annan nätkoncessionshavares ledning bedöms samlat
2. nätkoncessionshavarens kostnader för nedtransformeringar bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall
3. nätkoncessionshavarens övriga kostnader bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för nätkoncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Gruppering av spänningar kan göras efter vad som är normalt förekommande inom företaget. Birka Nät AB (BN) har valt att gruppera efter 130-kV (132 och 77-kV) och mellanspänning (33 och 45-kV). I mellanspänning ingår de nät som drivs med 30 till 50-kV, eftersom dessa system är geografiskt separerade och har genomgått samma antal transformeringssteg.

Vi har grupperingarna, zoner vilka motsvarar följande priskoder (nom. spänning):

- L130 – anslutning till 77 och 132-kV:s ledningssystem
- T40 – anslutning i station där transformering sker till 33 eller 45- kV
- L40 – anslutning till 33 eller 45-kV:s ledningssystem

I enlighet med förarbetena till ellagen tillämpar BN att transformatorer som matar lokalnätet tillhör detta.

KOSTNADSELEMENT och FÖRDELNINGSPRINCIPER

De kostnadselement som ligger till grund för prissättningen är:

Benämning	Fasta	Rörliga	Anm.
Kostnader för matande nät	X	X	Per nätomr.
Drift/underhåll, administration	X		Gemensamt
Kapitalkostnader	X		Gemensamt
Ersättningar till Elproducenter	X	X	Per nätomr.
Energiförluster på nätet	X	X	Gemensamt

Med "fasta" kostnader avses sådana som inte är direkt beroende av volymen energi som transporteras eller effektuttaget. Med "rörliga" avses sådana som anses vara direkt beroende av energitransporten.

Fördelningsprinciper.

För kostnader som inte kan redovisas utifrån var de uppkommit i elsystemet fördelas en andel lika mellan alla kunder och en andel utifrån NUAK per zon.

Kostnader för matande nät.

Beräknade kostnader för inköp av nättjänst från Svenska Kraftnät, Sydkraft Nät AB, BÅKAB Nät AB och Vattenfall Regionnät AB.

Kostnaderna består av fasta och energirelaterade avgifter. Kostnader fördelas lika mellan kunderna efter effektanspråk resp. energitransport oberoende av anslutningspunkt. Dessa kostnader utgör basen i regionnätstariffen inom resp. nätområde.

Drift/underhåll administration etc.

Kostnader för att driva, underhålla nätet, mätning/rapportering, fakturering, forskning/utveckling etc. Dessa kostnader anses vara av fast natur, kostnaderna fördelas till zonerna utifrån NUAK medan vissa av kostnader anses vara oberoende av anslutningsspänning och fördelas därför lika mellan kunderna.

Kapitalkostnader.

I produktkalkylen beräknas en kapitalkostnad som skall ge skälig ränta och avsättning till förnyelse. Denna beräknas som en annuitet på 30 år och relateras till NUAK som även utgör fördelningsgrund per zon.

Ersättningar till Elproducenter.

Motsvarar det netto som uppstår mellan intäkter från nätavgifterna och de ersättningar som elproducenterna får pga nätägaren kan minska sitt abonnemang mot matande nät och att energin inte behöver transporteras genom överliggande nät. Nätavgifterna för elproducenterna beräknas med hänsyn till var i nätet anläggningen är belägen och hänsyn tas till både positiv och negativ inverkan på nätets uppbyggnad. Dessa kostnader fördelas ut efter var de uppstår. Kostnaderna separeras per nätområde.

Energiförluster på nätet.

Kostnaden beräknas efter hur stor energiförlust som uppstår inom respektive zon, förlustpriset är enligt avtal som tecknats med elleverantören.

Konstruktion av avgifter.

Effekt och energivärden är föregående års uttag eller abonnemang med hänsyn tagen till förändringar och eventuella speciella förutsättningar.

Nätområdesspecifika kostnader

Kostnader för stamnät, transformeringar från stamnät och anslutningar till regionnät samlas per nätområde ävenså ersättningar till producenter och intäkter från produktionsanläggningar. Med hänsyn tagen till effektbehov och energileverans inom nätområdet beräknas a-priserna för effekt och energi per nätområde.

Kostnader som sammanvägs över hela landet.

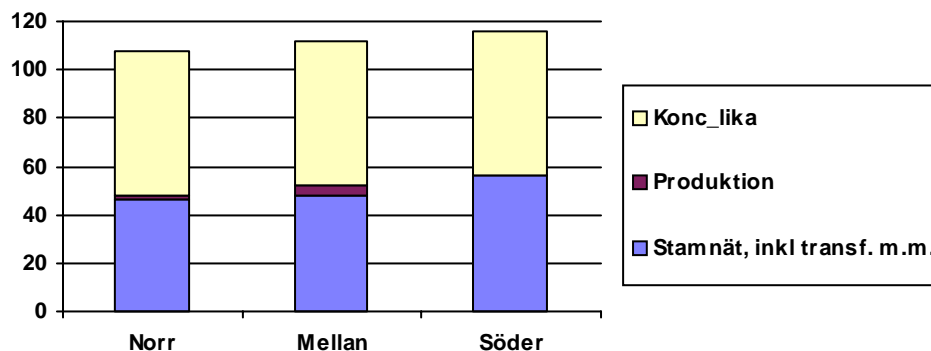
Kostnader för ledningsnät och transformeringar mellan zonerna bedöms samlat inom hela landet. Kostnader inom resp. zon har grupperats i fasta och rörliga kostnader. För varje spänningsnivå och tariff har kalkylmässigt en fast avgift och en leveranspunktsavgift beräknats. Leveranspunktsavgiften är schablonmässigt beräknad som årskostnaden för tvåfack vid aktuell spänning. De fasta kostnader(intäktsbehovet) har korrigerats för de intäkter som fast avgift och leveranspunktsavgift ger och restposten har dividerats med abonnerad effekt för att få fram effektavgiften. Detta utgör effektavgiften inom resp. zon för hela BN.

Energiavgiften har beräknats genom att de rörliga kostnaderna per zon dividerats med levererad energivolym per zon.

Nättariff total.

Den slutgiltiga nättariffen beräknas per nätområde som de områdesspecifika avgifterna plus de per zon som är gemensamma för hela BN.

exempel, NL130-taxans effektavgift

ÖVRIGT

Vi tillämpar flerpunktsleveranser där kunden har möjlighet att flytta effekt mellan sina uttagspunkter.

BIRKA NÄT DALARNA AB

Av historiska skäl har grupperingen av spänningsnivåer skett på ett annorlunda sätt inom Birka Nät Dalarna AB, 77-kV:s systemet är hänfört till 50-kV:s zonen istället för 130 kV:s zonen.

Det innebär att kunder anslutna till Birka Nät Dalarna AB vid spänningen 77-kV har en högre kostnad för överföring av el än om kunden med motsvarande förhållanden varit ansluten till Birka Nät AB's anläggningar.

I övrigt skiljer inte grundprinciperna, däremot är det en lägre avgift per leveranspunkt (s.k. mätningavgift som tas ut för varje punkt man mäter i) men i gengäld blir den fasta avgiften (kundavgiften, en avgift per kund oberoende av antalet uttagspunkter) något högre.

Sydkraft Elnät Syd AB:s regionnätstariffer

Allmänt

Inom Sydkraft bedrivs regionnätverksamhet i söder av Sydkraft Elnät Syd AB och i norr av Sydkraft Elnät Nord AB. Regionnätet i norr transporterar årligen ca 9 TWh och i det södra nätet ca 25 TWh. I det följande beskrivs förhållanden för det södra regionnätet då detta har störst omfattning. Tillämpade principer för tariffstrukturer och underliggande kostnadsfördelning är gemensamt.

Nätstariffer

Utgångspunkt vid tariffsättningen är generellt att nätstariffen skall vara avståndsberoende (sk punktstariff), skälig, utformad på saklig grund samt vara icke-diskriminerande. Tariffer skall vidare vara kostnadsriktiga så att en kund på rimligt sätt svarar för den kostnad som uppstår för dennes anslutning och överföring av el. Nätstariffen vid en specifik spänningsnivå omfattar samtliga kostnader för berörda anläggningsdelar vilka krävs för efterfrågad kapacitet från stamnätet fram till anslutningspunkten där uttag av el sker.

Tariffstrukturen är vidare utformad med hänsyn till erforderlig antal transformeringssteg till och med 50 kV nivån. Samtliga transformeringar ner till 20 resp. 10 kV tillhör lokalnätverksamheten. För anslutning till 10 kV respektive 20 kV, vilka drivs med stöd av koncession för linje, gäller speciella förhållanden. Samtliga kostnader härför ingår i sin helhet i lokalnätverksamheten. Detta medför i sin tur att en förenklad tariffstruktur med gemensamma kostnadsunderlag kan tillämpas.

Tariffstrukturen är generellt uppbyggd av tre grundelement Fast avgift, Abonnemangsavgift och Rörlig avgift. Den fasta avgiften

grundas på kundspecifika kostnader vilka är oberoende av ansluten effekt och överförd energi. Abonnemangavgiften grundas på samtliga kapacitetskostnader för respektive spänningsnivå inklusive kostnader för drift/underhåll samt anslutning till överliggande nät. De rörliga avgiftselementen speglar förluster i överföringssystemet vid respektive anslutningspunkt.

För elproducenter anslutna till regionnätet i syd tillämpas punktтарiff där kreditering till producenten sker enligt normaltariffens rörliga avgifter. För elproducenter anslutna till regionnätet i norr tillämpas kanalprissättning dvs. en marginellt beräknad avgift för användning av enskild ledning.

Samtliga tillämpade nättariffer redovisas i bifogad *underbilaga 7.1*.

*Underbilaga 7.1***NÄTPRISER MED TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER**

Gäller fr o m 2000-01-01

Prima abonnemang	Enhet	130S	130L	50S	50L	20-10S	20-10L
Fast avgift	kkkr/år	150	150	100	100	20	20
Abonnemangavgift							
Helår	kr/kW, år	8	13	18	23	28	33
Tillägg vintervardag	kr/kW, år	65	105	130	195	215	375
Rörlig avgift							
Lågpristid	öre/kWh	0,7	0,9	1,0	1,3	1,4	1,6
Övrig tid	öre/kWh	1,2	1,6	1,7	2,1	2,2	2,6

Anm. Vid 20-10S och abonnemang över 10 MW begränsas den totala abonnemangavgiften till 153 kr/kW för effekt överstigande 10 MW

Avbrytbar leverans	Enhet	130L	50S	50L	20-10S	20-10L
Fast avgift	kkkr/år	150	100	100	20	20
Abonnemangavgift	kr/kW, år	13	18	23	28	33
Rörlig avgift						
Lågpristid	öre/kWh	0,9	1,0	1,3	1,4	1,6
Övrig tid	öre/kWh	1,6	1,7	2,1	2,2	2,6

Reservanslutning	Enhet	130L	50S	50L	20-10S	20-10L
Fast avgift	kkkr/år	150	100	100	20	20
Abonnemangavgift	kr/kW, år	13	18	23	28	33
Rörlig avgift						
Lågpristid	öre/kWh	0,9	1,0	1,3	1,4	1,6
Övrig tid	öre/kWh	1,6	1,7	2,1	2,2	2,6

Reservkraft	Enhet	130L	50S	50L	20-10S	20-10L
Fast avgift	kkkr/år	15	15	15	15	15
Abonnemangsavgift	kr/kW, år	82	112	182	207	372
Rörlig avgift						
Lågpristid	öre/kWh	0,9	1,0	1,3	1,4	1,6
Övrig tid	öre/kWh	1,6	1,7	2,1	2,2	2,6

Inmatning	Enhet	130S	130L	50S	50L	20-10S	20-10L
Fast avgift	kkkr/år	150	150	100	100	20	20
Abonnemangsavgift	kr/kW, år	8	13	18	23	28	33
Rörlig avgift, kreditering							
Lågpristid	öre/kWh	0,7	0,9	1,0	1,0	1,4	1,4
Övrig tid	öre/kWh	1,2	1,6	1,7	1,7	2,2	2,2

Avgifterna gäller exklusive mervärdesskatt.

TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER

1. Samtliga avgifter gäller för *normal anslutning* och under förutsättning att avtal finns tecknat med Sydkraft Elnät Syd AB (SKEN).

För anslutning tillämpas de avgifter som gäller vid *aktuell spänning* och *anslutningspunktens läge* i SKENs nät, på ledning *L* eller i station *S* (transformeringens nedsida, uppspanning 400–220, 130 eller 50 kV).

Anslutningsspänning och anslutningspunkt bestäms av SKEN med hänsyn till lokala förhållanden samt abonnemangets storlek och karaktär.

2. I den *fasta avgiften* (vid resp spänning) ingår kostnad för mätning i *högst tre fack* vid anslutning av flera fack i samma station. Avgiften bestäms av den högsta förekommande spänningen. Vid ytterligare fack tillkommer 1/5 fast avgift per fack (vid resp spänning).

3. Med *lågpristid* avses månaderna april–oktober samt måndag–fredag kl 22–06 och lördag–söndag under november–mars. För vissa kunder tillkommer tiden kl 06–22 följande dagar, som kan infalla måndag–fredag:

Nyårsdagen
Trettondag jul
Skärtorsdag, långfredag, annandag påsk
Julafton, juldagen, annandag jul
Nyårsafton

Med *övrig tid* avses *vintervardag* måndag–fredag kl 06–22 under månaderna januari–mars, november och december, med ovanstående undantag.

Angivna klockslag avser svensk normalt看id.

4. *Abonnerad effekt* skall fastställas i förväg och abonnemanget får inte utan särskilda skäl förändras under pågående kalenderår.

Abonnemanget skall motsvara minst det högsta under året respektive under vintervardag förekommande värdet på uttagen timmedeleffekt.

Anmälan om ny abonnemangsnivå skall ske senast 30 nov och vara fastställt senast 31 dec för påföljande år.

5. *Abonnemangavgift* erläggs för tecknat abonnemang i anslutningspunkt.

Abonnemangavgiften är uppdelad i en avgift för *helår* och en tilläggsavgift för *vintervardag*, som gäller för motsvarande abonnerade effekter.

Avgift debiteras med 1/12 per månad av den sammanlagda årsavgiften.

6. *Överskridande* av abonnemanget föreligger när det högsta värdet på uttagen timmedeleffekt överstiger den abonnerade effekten och medför debitering av särskild avgift. (Marginal 1 % men högst 50 kW vid abonnemang > 1000 kW).

Överuttagsavgift debiteras (för hela året) månaden efter att överuttaget skett med ett tillägg på aktuell abonnemangavgift för hela den överuttagna effekten med 100%.

7. I avgifterna för respektive anslutningspunkt ingår rätt till *uttag av reaktiv effekt* upp till nedan angivna gränser, som anger förhållandet mellan det högsta månadsvärdet under året för uttagen reaktiv timmedeleffekt i kVAr och motsvarande abonnerad effekt i kW.

Vid *överuttag*, då uttagen reaktiv effekt överstiger angiven gräns, eller vid *inmatning under lågpristid*, erläggs särskild avgift enligt följande.

<u>Anslutningspunkt</u>	<u>Uttagsrätt</u>	<u>Överuttag kr/kVAr</u>
130L	15%	80
50S	25%	105
50L	50%	105
20-10S	50%	155
20-10L	50%	155

8. För samtliga anslutningspunkter gäller att *ingen inmatning av reaktiv effekt* får ske till SKENS nät under *lågpristid* enligt punkt 3 ovan.
9. För *nyanslutning* och *abonnemangsökning* gäller särskilda villkor (anslutningsavgift).

Graninge Regionnät AB:s regionnätstariffer

Allmänt

När tariffen beräknas tas hänsyn till den kostnadsmassa nätet representerar. I regionnätet betalar inmatningskunderna, dvs. kraftproducenterna, en kanaltariff för eltransporten från produktionsplatsen till stamnätet. När tariffen för uttagskunderna skall beräknas, dras inmatningskundernas andel av kostnadsmassan bort. Det är det enda som skiljer vid beräkningen av uttagstariffen på regionnätet jämfört med lokalnätet. Så i övrigt beräknas tariffen på samma sätt som för effektkunder i lokalnätet.

Kostnadsmassan kan delas upp i:

- Kapitalkostnader
- Drift- och underhållskostnader
- Administrationskostnader
- Avläsnings- och debiteringskostnader
- Förlustkostnader
- Kostnader för överliggande och angränsande nät

Förlustkostnaderna är rörliga, kostnaderna för överliggande och angränsande nät är både fasta och rörliga, medan övriga kostnader är fasta.

De fasta kostnaderna fördelas mellan 130 kV och 40 kV med hjälp av anläggningstillgångarnas bokförda värde. De rörliga kostnaderna fördelas med hjälp av energiförbrukningen.

Uttagstariffen består av fyra delar:

- fast avgift (kr/år),
- abonnemangsavgift (kr/kW),
- höglastavgift (kr/kW) och
- energiavgift (kr/kWh).

Förenklat kan sägas att de fasta kostnaderna fördelas på kunderna efter den effekt de utnyttjar och de rörliga kostnaderna fördelas efter energiförbrukningen.

Normaltariff för effektkunder

	Fast avgift kr	Ab.-avgift kr/kW	Högl.-avg. kr/kW	Energiavgift öre/kWh
<i>130 kV</i>	750.000	23	67	-0,5
<i>40 kV</i>	50.000	57	166	-0,1

Fränkopplingsbar elpanna

	Fast avgift kr	Ab.-avgift kr/kW	Högl.-avg. kr/kW	Energiavgift öre/kWh
<i>130 kV</i>	10.000	0	0	0,6
<i>130 kV</i>	10.000	11	0	0
<i>40 kV</i>	10.000	0	0	0,8
<i>40 kV</i>	10.000	18	0	0

Utöver angivna priser uttages som avgifter till myndigheter:

Elsäkerhetsavgift 500 kr/år (momsfri), nätövervakningsavgift 600 kr/år och elberedningsavgift 1968 kr/år.

Avgifterna i prislistorna gäller exklusive mervärdesskatt.

Tillämpningsbestämmelser

1. I anslutningspunkt, där uttag av el sker, skall prissättning ske efter nättariff enligt ovan. Tariffen för uttag är icke avståndsberoende, vilket innebär att tariffen är densamma inom varje spänningsnivå för lika stora uttag oaktat geografisk belägenhet.

I anslutningspunkt, där inmatning av el sker, skall prissättning ske enligt särskilda regler. Tariffen för inmatning är avståndsberoende, vilket innebär att tariffen är beroende av geografisk belägenhet.

2. Leveransspänning bestäms med hänsyn till lokala förhållanden samt leveransens storlek och karaktär.
3. Abonnemangsavgift skall betalas för abonnerad effekt, som skall anges i förväg. Den abonnerade effekten får inte överskridas av det högsta under året förekommande värdet på uttagen entimmeseffekt. Om den abonnerade effekten överskrides utgår en med 100 procent förhöjd avgift för den överuttagna effekten.
4. Höglasteffekt definieras som medelvärdet av de fem högsta månadsvärdena på uttagen entimmeseffekt under höglasttid. Höglasttid är vardagar klockan 06–22 under perioderna januari–mars och november–december.
5. Tariffen omfattar även leverans av reaktiv effekt som i kVAr räknat får uppgå till högst 50 procent av abonnerad effekt i kW. För överuttag debiteras en avgift av 28 kr/kVAr vid 130 kV och 48 kr/kVAr vid 40 kV.
6. Tariffen gäller vid leverans i en punkt. För flerpunktsleveranser gäller särskilda villkor.
7. Angivna klockslag avser svensk normaltid.
8. Fast avgift och abonnemangsavgift erläggs per anslutningspunkt med en tolfedel per månad. Höglastavgift erläggs per anslutningspunkt med en femtedel per månad under höglasttid.
9. Energiuttaget uppmäts och energiavgift erläggs månadsvis per anslutningspunkt.
10. Engångsavgift kan bli aktuell om kunden begär ändrad anslutning i något avseende eller förändrar sitt uttag väsentligt.
11. I övrigt gäller allmänna avtalsvillkor NÄT 2000 H. Dessa kan erhållas från Graninge kundservice på tel. nr 020–313030.
12. Begäran om prövning av dessa bestämmelser kan enligt ellagen göras hos nätavdelningen vid Statens Energimyndighet.